A. S.

Kristilegra Trúarbragda Høfud-Lærdómar,

til

almennilegrar uppbyggíngar.

Samanteknir af

Mag. Christjáni Basthólm,

Lærimeistara í Gudfrædinni, Kónglegrar Hátignar Skripta-fødur og ædsta Hof-prédikara.

Fyrri Parturinn

á Íslendsku snúinn af

Gudmundi Jónssyni,

Prófasti og Sóknar-presti til Stadastadar og Búda í Snæfellsnes-sýslu.

Selst almennt bundinn á 58 skildínga.

Leirárgørdum vid Leirá, 1799.
Prentadur á Forlag Íslands almennu Uppfrædíngar Stiptunar, af Factóri og Bókþryckjara G. J. Schagfjord.

Innihaldid.

XVI.

Bls.

I. Kapítuli.

I. Kapituli.

Um skapada hluti, sem røksemdir um Guds tilveru.

Vor skilníngar-vit sannfæra oss eins ánægjanlega, ad adrar verur eru til í kríngum oss, sem vor egin medvitund segir oss, ad vér sjálfir erum til; ad vilja neita odruhvorju þessu, væri fásinna, og ad vilja leida rok til þess fyrir vitfyrríngum, væri roksemd um eginn vitfyrríngskap.

Ef vér lyptum vorum augum upp frá jordunni, sem vér á búum, til þess ómælanlega rúms, sem hana umkríngir, sjáum vér ótelјandi fjølda af stjornum, sem glampa lángt frá í náttmyrkrinu. Einfaldir álíta þær sem smá-ljós, er qveikt séu einasta til ad skémta augum vorum, ellegar kannské til ad vísa veg sjófarendum, hvorja eigingagnid lockad hefir út á trygdalaust djúp; Stjornu-spekíngurinn þarámót, sem fer nockud lengra áfram í sinni eptirgrenslun, álítur hvørt eitt af þessum ljósum, sem sól. Hann telur þessar sólir, og hefir mikid fyrir ad telja þær; hann hugsar, ad nú hafi hann fundid þeirra tolu; en brádt verdur hann þess var, ad hann hefir dregid sig á tálar, og aldrei hefir hann ordid gladari vid ad sjá sig á tálar dreginn. Hann vopnar

 sin

sín augu með kunstinni, strax uppstígur hann nockrar milliónir mílur hærra í þann tak-markalausa geym, hann telur nú nýjar sólir, sem sveyma yfir sólum, eldhnetti yfir eld-hnött-um, og þó að þeir skuist yfrið smáir í hans augum, þá er honum það einúngis roksemd um þá ómælilegu fjarlægð, sem er á milli þeirra og hans auga.

Sá skynsamlega þenkjandi fær ómögu-lega ímindað sér, að allar þessar sólir og eld-hnettir séu einúngis til vegna vorrar litlu jarð-ar, sem varla er púnktur af því heila, varla dropi á móti sjáfar-hafinu. Þessi þánki væri eins heimskulegur, og ef ormurinn, sem skríð-ur í duptinu, ímindaði sér, að heili jarðar-hnötturinn væri einúngis til vegna hans. Hvörsu litlu skipti manneskjuna, þó á meðal svo ótölu-legs stjarna-skara, væri nockur hundruð fleiri eður færri? og hvað stoða þær stjornur, hvorra ljós ecki gétur náð til vorrar jarðar vegna þeirra ómælilegu fjarlægðar? hvað stoða þær, sem með berum augum ecki kunna að upp-götvast? munu þær einúngis vera til þess vegna að skémta stjornu-fróðum, er á næturnar vaka? og hvað margir eru þeir þá, sem vaka? sá, sem þenkir nockuð meir, enn sá eckert þenk-jandi almúgi, fellur strax uppá þá tilgátu, og þessi tilgáta er líkleg, að hvør ein stjarna sé sól, að sérhvør sól, eins og vor, hafi sínar eigin veraldir, sem hún á að frjófga og upplýsa, að sérhvør véröld hafi sína innbyggjara, lís-

lausa

lausa og lifandi, skynlausa og skynjandi; því væru hinir síðari þar ecki, þá væru þessir eldhnettir með öllum þeirra veröldum gagnslausir. Enginn stór, enginn verdugur tilgángur kynni að uppnást með þeim, enginn tilgángur, sem sambydi stærð smíðisins.

Af þessum þánka verdur sá, sem fyrir sér virdir verkin Drottins, frá sér numinn af undrun, þó ecki væri meira enn vor sól, sem er, marg-þúsindsinnum stærri enn sú jörð, er vér á búum, þó ecki væri meira enn það ómælilega rúm, sem hennar veraldir inntaka, hvörjar í óþenkjanlegri fjærlægð hlaupa kríngum hana, sem þeirra midpúnkt; þó ecki væri meira enn þetta, þá væri það yfrið nóg til að uppvekja hjá oss þegjandi undrun. En hvörsu margar millíónir mílur eru frá vorri sólu til þeirrar næstu stjörnu? hvörsu margar frá henni til þeirrar fjærstæðustu, sem þó sjest með berum augum? og hvörsu margar frá henni til hinna ótölulegu, sem einúngis með sjónar-pípum kunna að uppgötvast? við þennann þánka sockvum vér í botnlaust afgrunn, afgrunn stærðarinnar, afgrunn fjærlægðarinnar, afgrunn fjöldans. Hvað, ef vér gjætum talið þessar sólir, talið þær veraldir, sem heyra til hvörri sólu, talið þá margbreyttu adgreindu sképnu-flocka, sem búa í hvörri veröldu, og þær einstöku verur útaf fyrir sig, sem heyra til hvörjum flocki!

En, vér þurfum ecki ad telja sólir, vega veraldir og mæla þeirra fiærveru til ad undrast stærd og margfiolda skapadra hluta; vér þurfum ecki med tilgátum ad hleypa oss út á svo takmarkalaust haf, látum oss einúngis nema stadar vid vorn sól-heim, og einkum vid þann hnött, er vér á búum. Litid er þad ad vísu, sem vér þeckjum af honum; en þetta litla þeckjum vér þó med vissu, og þetta litla er nóg til ad uppvekja hjá oss heilaga undrun, hvort heldur vér hugleidum heimsins stærd, edur fiolda hans innbyggjara.

Ef vér hugleidum stærd vors sólar-heims, hvorsu litid kann hún ad yfirgrípast af þeim lengst útsveymandi ímindunar-krapti! hvorsu augljóslega vitnar hann um þad almætti, sem hann tilbjó! einúngis sú jord, sem vér á búum, vitnar um þá veru, hvorrar kraptur er óendanlegur, hvorrar máttur er án takmarka. Vér kunnum ecki ad hugleida þad vídáttusama sjáfar-haf, í hvorju hvalfiskarnir fela sig, þau ógnarlega stóru fioll, sem fela sína tinda í skþjunum, og eru þó á móti jardar-hnettinum ecki annad ad reikna enn eins og ójofnur, sem finnast á pipar-berinu; vér kunnum ecki ad hugleida allt þetta, án þess ad falla í heilaga og þegjandi undrun yfir því almætti, sem grundvalladi þau, og þeim krapti, sem vidheldur þeim. Ef vér hugleidum vora sólu, sem útbreidir ljós og varma yfir vorn jardarhnött; hvílíkt ómælilegt eld-haf, sem er morgum

um þúsundsinnum stærri enn vor hnottur? þó vor jardar-hnottur bættist vid hana, mundi þad nærstum því ekkért auka voxt hennar; hvorsu óþenkjanleg er hennar fjærlægd frá jordunni? eptir þeim besta reikníngi gétur fallstyckis-kúla, er med sama krapti héldi áfram igégnum loptid í heil 24 ár, þó varla nád til hennar á þessum tíma. Hvorsu ótæmanlegar eru hennar nægtir af birtu og hita? hér um í 6000 ár hefir hún ecki aflátid ad úthella gódgjordasömum eldstraumum yfir hennar veraldir, og framheldur því sama enn nú, án þess ad vér verdum varir vid minnstu þurdu á hennar kroptum. Ef vér hugleidum þær veraldir, sem hræra sig í kríngum vora sólu, er á vorum tímum teljast sjö, og af þessum hafa nockrar aptur adrar smærri veraldir, sem hræra sig í kríngum þær; hvorr endanlegur skilníngur gétur gripid þann geym, sem leid þeirra liggur um, og þann krapt, med hvorjum þær sveyma í hinu þunna lopti, án þess ad þær annadhvort sjálfar skeiki á þeirra rás, eda hindri hvor adra í þeirra hræríngu?

En Skaparans almætti sjest ecki einúngis af því stóra, heldur ogsvo af því minna. Ecki útheimtist minni kraptur til ad minda sandkornid, heldur enn fjallid, til ad skapa Mýfluguna, heldur enn ad framleida Fílinn. Vér erum svo gjarnir á ad dæma um, hvorn hlut í samanburdi vid sjálfa oss, og þaraf missir

opt þad undrunarverdasta verd sitt í vorum augum. Hvad er lítid? hvad er stórt? fyrir Marmara-búunum, sem eru þúsundsinnum minnî enn Maurinn og ecki kunna ad uppgotvast med berum augum, er Maurinn aptur Fill, og sandkornid heilt fjall. Ef vèr rokum þad minnsta Skrid-qvikindi og uppleysum þad í þess grófustu parta; því lengra ná vorir kraptar ecki; hvörsu margfaldir eru þess partar? hvörsu kunstug þess samansetníng? hvörr einn partur útheimtir almætti, og þeirra samansetníng væri ómoguleg án óendanlegs kraptar. Þad minnsta Skor-qvikindi er allt eins stórt meistara-stycki þess óendanlega kraptar, er tilbjó þad, sem sólin med ollum hennar fegurdar glansa. Þad smærsta Skor-qvikindi er heil verold, sama fegurd, sama orda, sami fullkomlegleiki, sama jafnvægi í ollum þessum portum. Vèr skiljum allteins lítid þann krapt, er uppiheldur Mýflugunni á fluginu, sem þann, er vid makt heldur veroldunum á þeirra rás. Hvad eitt er almættis djúp yfir hvörju vèr einúngis kunnum ad undrast, en ecki útgrunda þad. Vèr hugsum, ad vèr skiljum allt ádur enn vèr forum ad þenkja, en strax sem vèr erum farnir til þess, skiljum vèr eckért, og því meira, sem vèr þenkjum, þess minna skiljum vèr.

Mun þá allt þetta vera ordid til af sjálfu sèr? er þad máské verkun hendíngar einnar? edur framleidt af leikspili hins dauda efnis? menn kynnu máské ad falla uppá þennann heimsku-

heimskulega þánka, ef menn ecki í öllum hlutum yrdu varir vid ordu, fegurd, fullkomlegleika og samstemmu, vísdómsfullann tilgáng, og hentug medöl til ad ná honum. Alla vega finnum vér óransakanlega dýpt vísdómsins, vísdóm í skêpnanna fjölda, vísdóm í brúkun þeirra hentugustu medala til framqvæmdar þessum tilgángi.

Vér viljum einúngis festa þánkana vid þá jord, sem vér byggjum. Hvorsu óendanlegar og óteljandi eru skêpnurnar í þeirra margfalda mismun! hvorsu margar sveitir! hvorsu mörg kynferdi! hvorsu margar tegundir af skêpnum! loptid hefir sína innbyggjara, jordin sína og hafid sína. Þeim skapandi vísdómi sýnist jafnvel rúmid oflítid: sérhvört dýr, sérhvört gras, sérhvörr steinn hlaut aptur ad vera veröld fyrir þeirra ýmislegu innbyggjara.

Hvorsu kunstug og vísdómsfull er sú orda, í hvörri skêpnan er saman-hleckjud vid hina. Í allri náttúrunni finnum vér hvorgi brotid yfirum þvert, edur stockid yfir. Náttúrunni verdur skipt í þrjú ríki; Steina-ríkid, Grasa-ríkid og Dýra-ríkid, og öll þessi þrjú ríki eru ad sönnu verulega adgreind, en þó samtengd hvört vid annad med milli-verum, er sameina þau med þeim hætti, ad landamerkin eru nærstum því óþeckjanleg. Steina-ríkid er samtengt vid Grasa-ríkid med skêpnum, sem hálfar eru steinn, en hálfar gras; Grasa-ríkid er aptur samtengt vid Dýra-ríkid med skêpnum, sem

hálfar eru gras, enn hálfar dýr; Dýra-ríkid og mannkynid mætast í þeim nafnkunnuga Apakétti Orang Outang, sem einúngis skyniſt vanta málfærid, til þess hann sé allteins vel manneſkja, sem Hottintottarinn.

Hvorſu vísdómsfullar eru þær troppur, á hvorjum ſképnurnar ſtíga af einni troppu fullkomlegleikans á adra? hvorſu óteljandi og óendanlega margfaldadar eru þær fullkomlegleikans troppur, um hvorjar þær upphefja ſig frá þeim dauda tilfinníngarlauſa ſteini, til dýrſins, ſem hefir náttúrlega tilfinníngu, og aptur frá því til þeirrar ſkynſamlegá þenkjandi manneſkju? já, eins og ſképnurnar ſtíga ígégnum óteljandi hópa og radir frá einum fullkomlegleika til annars, ſvo hefir hvorr einn höpur af ſképnum aptur ſínar ýmislegar fullkomlegleika troppur. Einn ſteinninn er ágjætari enn annar, og einn málmurinn ágjætari enn hinn. Eitt graſid er odru fegra, og eitt dýrid odru fullkomnara. Sum dýr hafa einúngis eitt ſkilníngar-vit, ſum fimm, og hjá ſumum er ſama ſkilníngar-vitid fullkomnara enn hjá odrum.

En þad, ſem enn nú meir má ſannfæra oſs um þann óendanlega vísdóm, med hvorjum veroldin er logud, eru þau óteljandi augnamid og ſá vísdómsfulli tilgángur, ſem vér ſjáum, ad er ſamfara ollum ſképnum, og ſérhvorjum þeirra parti. Þegar menn ſjá dýr á húſi nockru, þá efaſt menn ecki um, ad þær

haſi

hafi verid tilbúnar þar af ásettu rádi, til ad gánga ígégnum þær inní bygginguna; menn efast ecki um, ad gluggarnir séu til þess gjørdir, ad þeir skuli bera birtuna inní húsid; og allteins kann madur ecki heldur ad efast um, ad sólin standi í midjunni á hennar veroldum, til ad útbreida yfir þær ljós og varma; ad jørdin veltist daglega kríngum sinn ás, svo ad allir hennar ábúar gëti notid yls og birtu af sólunni; og, svo ad eg nidurstígi til hinna minni skëpna, ad Köngulóinn hafi þá medfæddu náttúru ad spinna vefinn til ad veida í honum sína bráð; ad fuglinn hafi vængina til ad fljúga, og fiskurinn uggana til ad synda, og svo fr. En nú hefir hvor ein skëpna sitt augna-mid og áqvordun. Eckërt í náttúrunni er ónýtt, eckërt forgëfins. Maurinn, Myflugan, sandkornid er allteins vigtugt í náttúrunni, sem þad ypparsta dýr, og madurinn, þess Herra. Þad er vor fávitska, sem er fyrir svorúnum, þegar vër gjorum þessi heimskulegu spursmál: hvartil þënar þessi sægur af Skor-qvikindum, sem ásækja oss med þeirra broddi, og auka oss leidindi med þeirra sífelda saungli? hvartil stoda þau óteljandi orma-kyn, sem umróta og grafa sig nidur í jørdina? hvada gagn er ad þeim oteljandi audvirdilegu þaunglum, sem dyljast á marar-botni, edur plontunum, sem berum augum óshnilegar, synda í loptinu? en þó ad þvílíkar skëpnur sëu ecki rëttlínis mannesskjunni til nota, kunna þær samt ad verda

 þad

þad med medali. Sú skèpna, sem oss er gagnslaus, er máske hin naudsynlegasta odrum verum, er aptur þèna oss til nytsemdar.

Ad þær smærstu ásamt med þeim stærstu skèpnum sèu vigtugar, þó vèr ekki alltíd nógu gloggt siáum þeirra vigtugleika, þeckjum vèr sumpart þaraf, ad vèr á hinum audvirdilegustu skèpnum, þeirra mindum og samansetníngu finnum þann sama vísdóm og sömu kunst, sem á hinum ypparlegustu; broddurinn á Mýflugunni, er allteins kunstuglega tilbúinn, sem raninn á Fílnum; hvorsu vísdómslega eru þær skeidir innrèttadir, sem hún stíngur honum í! sumpart kunnum vèr ad álykta þad þaraf, ad í náttúrunni er med sömu umhyggju sied fyrir þeirra lítilmótlegustu og fyrir vorum augum foraktanlegustu skèpna vidurværi, sem fyrir þeim fegurstu og ypparstu, sem vèr hofum daglega gagn af. Og hvada skynsamlega ályktun skyldum vèr draga hèraf, ef ecki þessa, ad hvor ein skèpna í náttúrunni hlýtur ad hafa sinn tilgáng og sína ágvordun. Eckèrt er óþarft, eckèrt gagnslaust. Ef ein einasta tegund lidi undir lok í náttúrunni, mundi veroldin verda allteins ófullkomin, sem figur-verkid, er mundi hætta ad gánga, ef eitt einasta hjól væri tekid úr því.

Því meir, sem vèr grenslumst eptir náttúrunnar leyndardómum, því framar komumst vèr ad raun um, ad þessu er þannig varid. Oteljandi skèpnur, er forfedur vorir hafa álitid

einsk-

einskisverdar, þykja oss markverdar; og óteljandi sképnur, sem oss þykja engu nýtar, munu sídar verda markverdar fyrir vorum eptirkomendum. Vèr drögum þar af þá skynsamlegu ályktun, ad þær sképnur, sem vèr enn þá ecki gjörla þeckjum, hafi engu ad sídur þeirra markverdann og vísdómsfullann tilgáng, þó vèr þeckjum hann ecki. Enn þá óteljandi fægur af sképnum, sem uppfylla jördina, hafid og loptid, svo óteljandi fjöldi af augnamidum og svo óteljandi fjöldi af medölum, med hvörjum augnamidin med þessar skepnur ega ad framqvæmast. Hvörsu dendanlegt og guddómlegt er allt þetta!

Engu minna vísdóms verdum vèr varir í náttúrunnar smídi, þegar vèr adgjætum þau óteljanlegu medöl, sem tilsett eru á vorum jardar-hnetti öllum sképnum til uppheldis, varnar og fjölgunar. Sèrhvört dýr finnur undir þess himinbelti þá fædu, sem best á vid þess náttúru; og sèrhvört dýr er gjædt þeirri medfæddri drift, ad útvelja af óteljandi margvíslegum lífsmedölum þad, sem best á vid þess náttúru og því verdur gott af. Sèrhvört dýr hefir náttúrlegann vidbjód á þeim hlutum, sem því eru skadlegir. Sèrhvört dýr er útbúid med þeim medölum, sem eru þau haggvæmustu til þess þad géti útvegad sèr fædu og uppheldi. Þau kjötetandi dýr hafa adrar tennur, og adrar þau, sem bíta gras. Sum dýr hljóta ad leita þeirra fædu í vatninu, önnur

í loptinu, sum á jördunni, önnur í jördunni; og hvörs eins dýrs medfædd náttúra kénnir því ad uppleita og finna hana. Já, þegar öll náttúran, daud og dofin, liggur grafin undir vetrar-snjónum, hvörninn er þá sjed fyrir þeirra vidurværi,? sum dýr, sem enn þá géta fundid sér nockurt lífsuppheldi, halda þeirra fulla sjöri og kroptum, önnur eru þannig skopud, ad þau allann veturinn þurfa enga fædu; svita-holurnar apturlokast, meltingar-verkfærin hætta þeirra ervidi, líkaminn lætur eckért frá sér, og þarf því engann vidauka. Nockur liggja í dái, þau eru hálfdaud eins og náttúran; þau skortir eckért, þau finna ei heldur til neins skorts; ödrum vísar náttúran veg til mildari himins-belta, hvar þau finna þeirra fódur yfirgnæfs-anlega. Og eins og sjed er fyrir fædu dýrs-ins, allteins og mannsins, svo er því einninn sjed fyrir lækuisdómi í þess sjúkdómum. Dýr-in hafa af fáum sjúkdómum ad segja (eg tala ecki um þau, hvörra náttúra skémmist í manna-anna höndum) sérhvört dýr finnur handa sér í náttúrunni ánægjanlegann læknisdóm, og af innplantadri drift veit ad leita hans.

Dýrid hefir ecki eins og manneskjan, skyn-bragd á ad velja sér sjálft klædi, og laga þau eptir himin-beltanna og vedur-áttunnar um-breytíngum; þess vegna fædist sérhvört dýr med þeirri skýlu, sem eptir þess náttúru er hent-ugust til ad vernda þad á móti loptsins og vedráttunnar ofríki, og eptir því sem ársins tím-

tímar umbreytast, umbreytist einninn þess skyla.

Sérhvort dýr, og sérhvort gras, er útbúid med hæfilegleika til ad fiølga kyni sínu, og þeirra fiølgunar-hættir eru aptur alltéins margvíslegir og þeirra náttúra. Hvørsu vísdómslega er í hjarta þess skynlausa og skynsemdarfulla dýrs innplöntud vidqvæm elska til þess únga afqvæmis! hvørsu vísdómslega er sérhvørs dýrs frjóssemi fastsett, eptir þess áqvørdun og þeirri nytsemi, til hvørrar þad skal vera fyrir heiminn! þarfyrir er mikill sægur af skor-qvikindunum, ad fuglarnir, sem eru mannanna fæda, géti fundid þeirra ánægjanlegt viðurværi. Þeirra kyn-fiølgun eru samfara lystisemdir, og uppklakníng þeirra vanfæra afqvæmis er krýddud med yndæli. Þessar lystisemdir eru þeim upporsan til ad uppfylla þeirra áqvørdun, og laun fyrir þau, þegar þau uppfylla hana.

Sérhvort dýr er útbúid med naudsynlegum vopnum sér til varnar. Øll náttúran liggur í stridi; eitt dýrid er annars óvinur, þar eitt dýrid er ætlad ødru til fædis. Af þessari áqvørdun þeirra lifandi sképna kémur þad, ad svo miklu fleiri géta notid lífsins og þess yndælis. Ef eitt dýrid ecki þénadi ødru til fædis, þá gjæti ecki helmíngurinn af þeim verid til, því náttúran gjæti ecki fædt þau øll. En svo ad eitt kynid ecki aldeilis uppræti annad, þá er med addáanlegum hætti sjed fyrir

 naud-

naudsýnlegu jafnvægi í náttúrunni. Þarfyrir er sérhvört dýr útbúid med þeim naudsynlegu vopnum til ad rádast á sinn óvin, og til ad verja sig fyrir honum. Og þau, sem ecki eru fær til stridsins eru þess fimari til flóttans.

Getur madur hugleidt allt þetta, án þess ad finna sig sannfærdann um, ad sá vísdómur, sem lætur sig í ljósi í heimsins byggingu, er allteins óendanlegur, sem sá kraptur, er augljóslega sést á hans skopun og vidhaldi? og hvörja skynsamlega ályktunn skyldi madur draga héraf, ef ecki þessa: ad veröldin gétur ecki verid til af sjálfri sér, þar efnid ecki gétur framleidt sig sjálft; kann ecki heldur ad vera þannig tilsett af hendíngu einni, þar hendíng og tilfelli géta ei breytt eptir vísdómi; heldur ad hún sé framleidd og logud af þvílíkri veru, sem er óendanleg bædi í krapti og í vísdómi.

En, eg veit þó hvad menn kunna ad hafa hér á móti, og hvad margir hafa móti haft. Þetta gyldir, segja menn, þegar litid er yfir skapada hluti í svip, þá sýnist allt svo fullkomid, svo vísdómsfullt; en hvörsu margt má hér ei undantaka, þegar menn grandgjæfilegar athuga heimsins einstöku parta. Hvörsu mikid ófullkomid finna menn ei allavega? hvörsu margar sképnur, sem sumpart eru ljótar, sumpart skadlegar? hvörsu morg oræfi og eydimerkur? hvörsu morg fen og forædi, er allt í einu veita gaungu-manninum bana og legstad? hvörsu margir þver-hnýptir hamrar skaga

fram

fram yfir höfud ferdamannsins? hvørsu margar botnlausar gjár og brennusteins grofsjur, sem eru nógu vídar til ad uppsvelgja heilar borgir? hvørsu opt belja vatnsflódin ofan af fiøllunum nidur í dalina, og þekja med sér, eins og syndaflód, bæi og tún og dýr og skóga og manneskjur? hvílík brennandi og eldgjósandi fjöll, sem í þeirra innîblum geyma heilt haf af brædddum málmi, og láta hann flæda yfir heil héröd? hvílíkir óþekktir kraptar sundurbrjóta jardarsvordinn og grafa innbyggjarana undir kofarústunum? hvílík þyck af skruggum og eldíngum þúngud ský umsveypa náttúruna, hrista hana svo mörgum millum sklyptir, og skjóta öllum lifandi skepnum skelk í bríngu? hvílíkur óteljulegur fægur af skadvænum skor-qvikindum, sem med þeirra flogti formyrkva sólina, og uppeta jardarinnar gróda? hvørsu margar eitradar jurtir, sem strassa hvørn þann med daudanum, sem er svo óforsjáll ad smacka á þeim? hvørsu mörg glepsandi ráns-dýr, er ofsækja manninn, þeirra yfirbodara?

Þegar menn athuga skapada hluti á þenna hátt, þykjast menn eckí hafa svo mikla orsök til ad dádst ad vísdóminum í heimsins byggíngu. En þad er einúngis vor vanvitska, sem hér uppséglir dóminn. Vér ættum miklu heldur ad dæma þannig: allstadar, svo lángt, sem vor þecking nær, finnum vér fegurd, ordu, samstemmu og fullkomlegleika, vísdómsfull augna-

augnamið og hentug meðöl til framqvæmdar þessum augnamiðum, þess vegna hlýtur líka í þeim sáu portum af því heila að vera sama orða og fullkomlegleiki, jafnvel þó vér ecki sjáum það gjörla. Þessi ályktan væri skynsamleg, og staðfestist daglega af þeim, er rannsaka náttúruna, er við hvört fótmál verða varir við orðu, hvar þeir áður þóckust einúngis sjá óorðu, og sjá þar vísdómi og gæðsku, hvar þeir áður sáu eckért. En menn eru svo vogaðir að snúa þessari ályktun við, og dæma þannig: hér og þar sjáum vér engann tilgáng og engann vísdóm; í sáeinum pörtum sjáum vér engann vísdóm og engann fullkomlegleika; þess vegna er engin orða og engin fullkomlegleiki í því heila; þess vegna er öll heimsins bygging, að óðkúðum öllum þeim vísdómi, sem svo auðsjáanlega blasir á móti hvörs manns augum, eckért annað enn verkun af hendíngu og tilfallandi orsökum í náttúrunni.

En vér viljum ecki dvelja við þessa ályktun, hvörrar rángindi eru hvörjum sannsýnum dómara auðsjáanleg; vér viljum einúngis í stuttu máli víkja á þær mótsagnir, með hvörjum menn leitast við að niðra þeim vísdómi, er með svo fögrum geislum framskín af allri heimsins byggingu — margar skepnur eru í kríngum oss, segja menn, sem lángt frá ecki eru fallegar, miklu heldur ljótar,—en, þó að vér raunar finndum þvílíkar skepnur, sem verðskulduðu þetta nafn; jafnvel þó mannanna álit

lit sé ýtrid misjafnt, ad þad sem einn dáist ad, vid því hryllir stundum annann; en eg gjori vid, ad vér findum þvílíkar sképnur, sem raunar forþéna þetta nafn; ber oss þá ad lasta svo óendanlegann ríkdóm af fegurd, þó þar mættu finnast einhvörjar sképnur, sem væru óásjálegri? ellegar egum vér ad bera vatns-dropann saman vid allt sjáfar-hafid? hvad vitum vér, nema Skaparinn hafi inn-plantad hjá oss vidbjód á vissum sképnum, svo vér ecki skyldum misbrúka þær oss til skada? vitum vér ei, ad oss ber ecki ad dæma um fegurd smídis-gripsins eptir hans einstöku pört-um? þad sem er ljótt í pörtum, verdur opt því fallegra þegar búid er ad setja þad saman. Skugg-inn er í sjálfum sér enginn prýdi, og þó bland-ar málarinn skugganum saman vid ljósu farf-ana, til þess ad ljósid skuli sýnast þess fegra hjá því gagnstæda myrkri. Væru allar sképn-ur jafnfallegar, þá væri enginn fallegleiki á því heila. Þad er tilbreytnin og mismunur-inn, þad er sá, í gégnum óteljandi umbreyt-inga-troppugáng uppstígandi fullkomlegleiki frá því ljóta til þess fullkomlega fallega, sem gjörir þá hærstu fegurd á því heila. Loksins viljum vér enn nú bæta þessu vid: ad þad er al-menniliega forsjálnis regla, ad þegar tveir full-komlegleikar ecki verda sameinadir, þá hlýtur sá minni ad víkja fyrir þeim meira. Þegar fegurd hlutarins ecki getur stadist med hans augnamidi, þá hlýtur fegurdin ad setjast til

 sídu,

síðu, svo augna-miðið kunni að náſt, hvarí hlutarins fullkomlegleiki eginlega er innifalinn. Tilgángurinn með húſið er, að það ſé hentugt til íbúðar og haldi úti froſti og kulda; prýði á húſinu er, að fagurt ſé út að líta; en ef þeſſum tveimur augna-miðum verður ecki ſam-ankomið, viljum vér þá kalla þann forſjálann, er leggur ſig undir vetrar-kuldann, ſumar-hitann og óholla vinda, til að fara ecki á mis við prýðina. Vér getum heimfært þeſſa ſamlíkingu uppá náttúrunnar innréttingu; vér fyrirhittum hér að ſönnu ymſa hluti, ſem ecki eru fagrir heldur ljótir fyrir vorum augum: dýr, við hvorra einúngis ſkapnaði oſs hryllir; fuglar, hvorra ſkrækir ſkéra vor eyru; gros, við hvorjum lyktina og ſmeckinn væmir; en hvað fylgir héraf annað enn þetta, að Skap-arinn er alvís: hann fann ſtríð á milli feg-urðar þeſſara ſképna og þeirra fullkomlegleika, og eptir lögum hins fullkomnaſta vísdóms ſetti hann til ſíðu fegurðina, til að ná fullkomleg-leikanum.

Vér viljum með færri orðum ſvara hin-um öðrum mótſögnum — margir hlutir, ſegja menn, eru óſullkomnir í náttúrunni — en er ecki mismunur á því, ſem er óſullkomið, og því, ſem er miður ſullkomið? graſið er ecki ſvo fullkomið, ſem dýrið, eður dýrið ſvo full-komið, ſem manneſkjan. Skelfiſkurinn er ecki ſvo fullkominn, ſem Moldvarpan, eður Mold-varpan ſvo fullkomin, ſem Apinn; því þá væri

graſ-

grasid ecki gras, Skélfiskurinn ecki Skélfiskur, og Moldvarpan ecki Moldvarpa; þá hætti mismunurinn og tilbreytnin, og undireins oll náttúrunnar fegurd og fullkomlegleiki; en samt sem ádur er hvør skëpna í sinni tegund alleins fullkomin, sem hin, þar hún er hæfileg til ad ná þeim tilgángi, sem hún er tilætlud.

Vér qvortum um svo margar eitradar jurtir og grøs, sem hóta manneskjunni dauda en — brúkum vér þessar skëpnur samqvæmt Skaparans tilgángi, þá verda opt þessi grøs, sem vegna vanbrúkunarinnar eru orsok til daudans, med þeirra réttu brúkun óhult medal á móti daudanum.

Vér klogum yfir þeim morgu villu- og ráns-dyrum, sem skélfa og hræda manneskjuna; en er þad ei satt: ad af þeim grimmustu ránsdyrum fær manneskjan þá bestu skinna-voru til skýlíngar á móti vetrar-kuldanum? er þad ecki satt: ad þessi dyr af náttúrlegri drift fordast þó optastnær manneskjuna, og halda sig á óbygdum stodum? er þad ecki satt: ad Skaparinn, sem lét oss fædast verjulausa, gaf oss skynsemina, er fær oss nóg vopn í hendurnar til ad-mótstanda þeirra áráfum.

Vér qvortum yfir, ad svo margar plágur seu í náttúrunni, svo morg vatnsflód, eldgjósandi fjoll, drepsótt, jardskjálftar, stormvindar, og adrar fleiri, sem eydileggja manneskjurnar. Menn þenkja, ad þvílíkt géti ecki stadist med heimsins fullkomlegleika, og eg þenki,

ad ef þessar plágur væru ecki, þá mundi heimurinn vera ófullkominn. Í stadinn fyrir ad svara ellu þessu sérílagi, vil eg innibinda þad allt í almennilegu svari: handa hverjum hefir Gud tilbúid heim þennann?, handa saklausum, edur syndugum innbyggjurum? sé þad sídara satt, megum vér þá ecki játa, ad heimur þessi er med vísdómi tilbúinn; ad allar þessar plágur horfa til ad efla hans tilgáng, og ad þær þess vegna heyra til heimsins fullkomlegleika? í heimi þessum búa skynsemdarfullar sképnur, sem ecki hafa hér þeirra sídurstu áqvørdun, sem hér nidri ega einúngis ad búa sig undir annann betri heim, og þó med ellu þeirra hjarta eru fjotradar vid jørdina, eins og þær ættu hér æfinlega vid ad vera; þess vegna hlýtur eitthvad ógedfeldt ad vera í heiminum, er dempi þeirra ofmiklu elsku til þess jardneska, og snúi þeirra þaunkum og óskum til þess fullkomnara heims, hvar þeirra fødurland er. Í heimi þessum búa skynsamar sképnur, sem daglega setja sig upp á móti Skaparanum, vanbrúka hans velgjørnínga, og stælast upp vid hans mildari aga. Í þvílíkum heimi, hvar balsthrugir syndarar búa, hljóta þess vegna ad vera hegníngar, eldíngar, vatnsflód, stormvindar, jardskjálftar, húngurs-neyd, drepsótt og sjúkdómar, sýki hljóta ad vera réttlætisins verkfæri, til ad sannfæra manneskjurnar um, ad Gud er réttlátur, sem yfir þeim stjórnar.

Sé það nú satt, að allar þessar svo kölluðu borður séu nauðsynlegar í heiminum, svo framt Skaparinn skal ná sínum tilgángi með heiminn og hans innbyggjara, þá heyra þau til orðu og fullkomlegleika í þessum heimi, án þeirra mundi heimurinn ecki verða fullkomnari, heldur ófullkomnari. Tukthúsið væri ófullkomið, ef það væri tilbúið eins og slotið. Heimur þessi mundi sömuleiðis vera ófullkominn, ef að straffi og aga væri ecki blandað saman við Drottins velgjörnínga. Það síðara lætur oss þreifa á hans gæðsku, hið fyrra innplantar hjá oss heilagann ótta fyrir hans réttlæti. Báðar þessar hugar-hræríngar eru nauðsynlegar fyrir syndugar sképnur, ef þær skulu leiðast til þeirra rétta takmarks, og Guðs tilgángur með þær uppfyllast. Þessar óreglur eru þess vegna svo lángt frá því að vera roksemd á móti Skaparans tilveru, sem með vísdómi og gæðsku hefir tilbúið heiminn, að þær miklu framar staðfesta þennann sannleika.

Meðal allra þeirra roksemda, er leiddar eru til þess, að Guð sé til, er þess vegna, eptir mínum þaunkum, engin sterkari, engin augljósari enn sú, sem dregin er af heiminum og hans lögum; af verkuninni álykta menn um orsökina. Þegar vér sjáum hús, hvorsu stóra bresti sem það hefir, eður skip, þó það sé aldrei svo ófullkomið, þá hugsum vér strax til smiðsins. Sá, sem vildi uppástanda, að þvílík bygging hefði mindast af því, að hið dauða

efni hefdi kastast þannig saman; så, sem vildi uppåstanda, ad kunstuglega tilbúinn himin- edur jardar-hnöttur hefdi ordid til af hend- íngu, án þess ad nockurr verkmeistari hefdi lagt þar hendur á, af því smápartarnir hefdu þannig sameinast, þeim hinum sama mundu menn án efa vísa til þess stadar, hvar dár- arnir vardveitast, en hvört skal þá vísa þeim, sem uppástanda, ad himin og jord med ollum þeirra ótolulegu innbyggjurum, á hvorjum svo mikid almætti, vísdómur og gædska lætur sig í ljósi, ad þetta séu verkanir, tilfallandi verk- anir þess dauda efnis, edur einberar hendíng- ar? vid þá, sem géta þenkt svo heimskulega, hofum vér eckért ad sýsla. Orsökin til þeirra vitleysu, er framar í hjartanu, enn skilníng- inum. Hjartad hlýtur ad læknast, ádur enn menn kunna ad hugsa til ad lækna skilnínginn. Sá skynsamlega þenkjandi þarf ecki heilann heim til ad komast til þeckíngar á Gudi og Skaparanum, Myslugan einúngis er honum nóg til ad odlast þessa sannfæríngu.

* * *

Þad er ecki nóg, þó vér af athugun skapadra hluta, lærum ad þeckja, ad ein gud- dómleg vera edur skapari er til; þeirra hug- leidíng á ad uppvekja hjá oss heilaga undrun yfir Skaparans óendanlegleika, djúpa audmýkt, heilagann ótta, innilegann kjærleika. Þessar hugar-hræríngar ega ad upplífga hvorn þann, sem med

med skynsemi fyrir sér virdir Guds miklu dásemdar-verk.

Hvörsu ótøluleg ar eru Guds sképnur! hvörr gétur talid alla hans herskara, sem búa á jørdunni, fylla loptid og krokt er af í vøtnunum! hvörsu óendanlegur er sá geymur, sem innilykur allar veraldir! hvörsu detta hér í dá vor skilníngur og ímindunar-kraptur! hvörsu ógripanleg eru øll Guds verk! vér sjáum einúngis yfirbordid; þad innra er ætíd leyndardómur fyrir oss, vér sjáum verkúnina; þær fyrstu hrock-fjadrir eru oss ætíd huldar. Hvílíks óransakanlegs vísdóms verdum vér varir á þeim minnstu og þeim stærstu sképnum! sama vísdóms á skor-qvikindinu, sem fædist ad morgni, æxlar kyn sitt um middegid, og deyr ad qvøldi, sem á Hvalfiskinum og Filnum. Værum vér þá ecki hinir tilfinníngarlausustu af øllum Guds sképnum, ef vér ecki findum hjá oss heilaga sinnisins upplyptíngu á medal svo stórra dásemda? hvílíkt syndsamlegt tilfinníngarleysi! ónytum vér ecki þar med alla Skaparans alvarlegustu vidleitni ad gjøra oss athugasama um hans mikilleika? þegar vér med køldu blódi og dofnu hugskoti sjáum hans miklu dásemdir allt í kríngum oss, án þess ad unna þeim svo mikils, sem vors athyglis, hvada tilgángur kann ad nást þar med? ecki Guds dýrd; því hana sjáum vér ecki; geislar hans óendanlegu hátignar verma oss ecki; ecki vor egin farsæld; því hvada farsæld gétum vér smackad í Guds

stóru

störu verkum, þegar vër ecki finnum hjá oss neina sinnisins upplyptingu vid þeirra skodun? já, dýranna farsæld, sem eta, drecka, sjá, heyra, smacka, ylma, finna til; en ecki manneskjunnar farsæld, sem ætti ad upphæckast af skynsamlegum hugleidingum og gøfgari hugar-hræringum.

Ef ad vër nógu opt, nógu gaumgjæfilega og líflega athugudum Guds störmerki, hvørsu djúpt mundum vër þá audmýkja oss fyrir allra hluta Skapara. Hvad erum vër; þegar vër berum oss saman vid Skaparann? hvad er vor vísdómur, sem varla getur samteingt tvø hugar-grip hvørt vid annad, á móti Guds óendanlega vísdómi, er sameinar allar sínar óteljandi verur; hvørjar í tilliti til þeirra náttúru, edlis og eginlegleika eru hvør annarri svo ólíkar, og þó samelnar þær þannig, ad þar af kemur heilt, í hvørju orda, fullkomlegleiki og samstemma hefir yfirhønd. Hvad er vor máttur á móti Guds óendanlega almætti, sem med bendingu síns bjódandi vilja kallar veraldirnar fram af engu, og hryndir þeim aptur tilbaka í þeirri fyrsta Eckert. Hvad er vor þecking, hvørsu sljó, hvørsu myrk; hvørsu skamt nær hún? hvad vitum vër, utan þetta: ad vër vitum eckert? hvørsu mørg ár lída ecki, fyrrenn vër finnum einn einasta sannleika, fyrrenn vër høfum skilid hann svo vel, og þeckt hann svo greinilega, ad vër ecki framar ónádumst af efasemdum og mótsøgnum? og hvad er þá vor þecking á móti þeckingu hins óendanlega, sem inni-

innibindur í sér allt þad takmarkalausa ríki allrá mögulegra sanninda? hvad er vor þeckíng á innöti alvitsku hinns óendanlegá, sem med einu tilliti yfirskodar allar veraldir í öllu þeirra márgfaldá sambandi, fyrir hvorri eckert skrid-gviklindi er óþeckt, og eckert ar í sólar-geislanum ótalid? ef vér þannig nógu líflega settum oss fyrir sjónir Guds óendanlegleika, bærum hans almátt saman vid vorn vanmátt, hans ljós saman vid vort myrkur, hans vísdóm saman vid vora vanvitsku, hans Allt vid vort Eckert; hvörsu djúpt mundum vér þá audmýkja oss fyrir honum! hvörsu smáir mundum vér þá verda í vorum egin augum! hvörsu mundum vér þá skélfast fyrir ad leggja dóm á hans vidhondlun vid oss, hans álykanir og hans vegi!

Ef ad vér nógu opt hugleiddum Guds stórmerki, hvílíkur ótti mundi oss þá standa af hans óendanlegu hátign! hvor er orsökin, ad vér svo lítid óttumst þessa veru, af hvörrar bendíngu himnarnir bifast, og afgrunnid skélfur? orsökin er engin önnur enn þessi: ad vér ecki nógu ydugleg hugleidum hans miklu dásemdir í náttúrunni. Hvörsu skorinordt tala þær um hans réttlæti, stundum í hans yfirordulega, stundum í hans ordulega straffi. Þegar mord-engillinn, vopnadur med drepsótt, flýtir sér borg úr borg, hús úr húsi, slítur börn úr mædra og ektamaka úr ektamaka örmum; þegar jardskjálftinn, fljótur eins og eld-

eldíngin, ser oskrandi áfram í gegnum af-grunnid; þegar fastir sturnar skjálfa fyrir hanns tilkomu, fjöll nidursöckva í sjáfar-djúpid, og sjáfar-afgrunnid aptur upphefur sig ad fjöllum; þegar vér sjáum þessi merki Guds réttlætis í náttúrunni, skyldum vér þá ei óttast hann? mun þann óendanlega máské vanta krapt til ad leggja straffid á? hvörsu ljóslega tala hans miklu dásemdir í náttúrunni um hans ótak-markada almætti, í bylgjunum, í stormvind-unum og í skruggu-eldinum, þegar hann á sín-um þrumu-vagni fer í gégnum skýin, vopn-adur med logum. Ef vér nógu opt og líflega hugleiddum þessa Guds hátign, mundum vér þá ecki miklu meir óttast þessa veru, mundum vér ecki skélfast ad styggja hann? hann, sem ecki þarf ad kalla á drepsótt og jardskjálfta, og vatnsflód til ad hyrta oss; í hvörs hendi flugan og skrid-qvikindid eru nógu öflug til ad láta oss finna til hans reidi.

En Gud vill ad hans skynsemdarfullu sképnur ecki einúngis óttist, heldur einninn elski sig, þess vegna tala allar hans dásemdir í náttúrunni med hárri raustu um elsku þeirra Skapara. Allt hvad vér sjáum í kríngum oss, er minnis-teikn um Guds gædsku. Vér sjálfir erum dásemdar-verk Guds elsku. Hvörsu kunstuglega er þessi jardneska bygging mindud af moldunni? hvörsu hentuglega er hvörr einn lidur og limur lagadur til sinna útréttinga? hvörsu mörg skilníngar-vit, hvörsu marga rennu-

stocka

stocka steljandi lystisemda hefir Gud tilbúid á líkama vorum, í gégnum hvörja öll náttúran líka sem veitist inn í vora sálu, og hrífur hana med sér til þúsundfaldrar meinlausrar gledi; og frá náttúrunnar gledi, sem er sú hreinasta og ágætasta, er enginn útilokadur. Forumadurinn nýtur hennar allteins og hinn ríki, og sá, sem býr í moldar-kofanum, smackar hana máské enn þá hreinni og yfirstjótanlegri, heldur enn sá, sem situr í hallar hásætinu. Hvörsu óþacklátir og óverdugir værum vér þá, ef þessi Guds elska, sem vér smeckum í gégnum sérhvört skilníngar-vit, smeckum daglega í náttúrunni, ecki uppvekti hjá oss innilega elsku til hans aptur á móti. Þá hid fyrsta, þegar vér erum oss medvitandi, ad vér elskum velgjörarann, géta hans velgjörníngar ordid oss ad velgjörníngum. Þegar náttúrunnar athugan uppvekur þessar hugar-hræríngar hjá oss, heilaga undrun yfir Guds hátign, djúpa audmýkt fyrir honum og innilegann kjærleika til hans, þá eblist Guds tilgángur med hans dásemdar-verk, sem er vídfrægíng hans dírdar og farsæld hans skynsemdarfullu sképna.

II. Kapítuli.

Gud er einúngis einn.

Ad mannkynsins ættar-stofnar, sem nutu uppfrædíngar af Gudi sjálfum, hafi einúngis dýrk-

ad einn einasta Gud, þar á er enginn efi; en hvenær þeirra nidjar hafi fundid uppá ad dýrka fleiri Gudi, verdur ecki med vissu sagt. J Ritninnunni finnum vér eckért merki til, ad manneskiurnar fyrir flódid hafi verid hnegdar til afguda-dýrkunar Kristur ásakar þá, sem lifdu fyrir flódid, fyrir sællífi; en ecki fyrir afguda-dýrkun, Matth. 24, 37. 38. Þaraf fylgir ad sönnu ecki, ad þeir ei hafi verid afguda-dýrkarar, þó Kristur nefni þad ecki; en, þar Ritningin þegir um þad, skyldast menn ecki til ad trúa því. Þarámóti finna menn, ad þeir ei laungu eptir flódid hafa fallid til þessarar afguda-dýrkunar. Abraham fæddist 352 árum eptir flódid, og hans ætt var þá þegar saurgud af afguda-dýrkun; en hvad laungu manneskjurnar fyrir þann tíma hafi verid farnar ad gleyma þeim sanna Gudi, og dýrka annarlega Gudi, verdur ecki sagt til vissu; og allteins lítid géta menn sagt med fullkominni vissu, hvor tegund af afguda-dýrkun hafi verid sú fyrsta, hvört þad hefir verid tilbeidsla sólarinnar og stjarnanna, ellegar framlidinna manna. Svo mikid er víst, ad þær elstu Austurlanda þjódir hafa dýrkad eldinn, sem bilæti sólarinnar, hvaraf þad er líklegt, ad sólin hafi mjög snemma, vegna hennar gódgjördasömu verkana á jördunni, verid tilbedin sem Gud; og þegar menn einusinni vóru farnir ad missa þá réttu þánka um þann sanna Gud, var sídan audveldt ad villast lengra út í

van-

vanþeckingarinnar myrkur. Menn héldu nú ecki framar, ad einn Gud væri einfær um ad skipta sér af öllum hlutum og stjórna þeim, menn tóku sér þess vegna smámsaman eins marga Gudi, sem naudsynjarnar voru, er fyrir þursti ad sjá, og partar af heiminum er stjórna þurfti. Þannig fèck jordin sína Gudi, sjórinn sína, vindarnir sína og svo framvegis. Sú virding, sem eptirkomendurnir höfdu fyrir þeirra framlidnu velgjörda mönnum, umbreyttist um sídir í afguda-dýrkun, svo ad menn reiknudu þá í Guda tölu, og væntu af þeim verndar og velgjörnínga, einninn eptir ad þeir vóru daudir. Í fyrstu uppreistu menn þeim einúngis Bautasteina ellegar smídudu eptir þeim bílæti; en um sídir hugsudu menn, ad sálir þeirra framlidnu byggi í þessum bílætum, og fóru því ad tilbidja sjálf bílætin. Menn fundu svo mikid gott, og svo mikid íllt í heiminum, en gátu ei fundid upprunann til hins sídara; þess vegna féllu menn brádlega uppá þann þánka, ad Gudirnir væru tvennslags, sumir gódir og sumir vondir; ad hinir fyrri væru höfundar þess góda, en hinir sídari þess vonda í heiminum.

Þannig fèll manneskjan smámsaman, þegar hún týndi þeim rèttu þanka um sannann Gud og hans bendanlegleika, á þá djúpustu vanþeckíngar troppu, svo ad Gudirnir vóru nærri því eins margir og skèpnurnar; allir hlutir urdu ad Gudi, utan Gud sjálfur; dýrin og grösin urdu jafnvel ad Gudum,

og af ritum fornaldar-manna má sjá, að guda-talan hefir stigið hérum til 30,000. Að sönnu hafa fáeinir heiðnir Vísinda-menn sjed, hvörsu heimskulegt þetta var; en þeir þorðu ei að finna að því; þessi afauda-dýrkan var fólks-ins átrúnaður, hvörn stjórnendurnir sjálfir ann-aðhvört héldu vissulega sannann, edur af stjórn-arstands klókindum tóku í forsvar, og afguda-dýrkanin útbreiddist þannig víðar og víðar um heiminn, þángað til hún um síðir innsveypaði allann jardar-hnöttinn í því viðbjóðslegasta og skynsemdarfullum sképnum ósæmilegasta myrkri.

Menn kynnu að sönnu hugsa, að skyn-seminnar ljós mundi vera ánægjanlegt til að fyr-irbyggja, að þvílíkt myrkur ekki skyldi fá yf-irhönd í heiminum, edur til að burtdrífa það, þó það hefði innsmeygt sér. En, sumpart þeckjum vér makt skilníngar-vitanna; mann-eskjan, eins og hún er af náttúrunni, vill hafa þann Guð, sem hún gétur sjed og þreifað á; sumpart er allt það, sem skynsemin hér gétur sagt oss, mikið veikt til að stríða á móti skiln-íngar-vitunum og þeirri makt, með hvörri þau setja sig á móti skynseminni. Svo mikið gjæti skynsemin kénnt, ef menn einúngis vildu hlusta eptir hennar raustu, að sú vera, sem menn kalla Guð, hlýtur að vera óendanleg vera, ó-endanleg í öllum sínum fullkomlegleikum; svo mikið gjæti skynsemin kénnt, að sképnan og Skap-arinn hljóta að vera verulega aðgreind, að menn-irnir, hvörra gröf þeir enn þá gátu sýnt, gátu

ecki

ekki verid Gudir, og ad dýrin, sem eru svo miklu œdri enn manneskjurnar, gátu enn sídur verid þad. Svo mikid gat skynsemin kénnt, ad þad mótsagdi sjálfu sér, ad skipta Gudunum í Yfir- og Undir-gudi, þar Undir-gudirnir, sem sjálfir standa undir ædri Gudum, ekki gátu verid þær fullkomnustu verur, ekki óendanlegir í þeirra náttúru, og þess vegna ei heldur Gudir. En hvort þar ekki gjætu verid til fleiri Gudir, sem allir væru eins fullkomnir, eins óendanlegir í þeirra náttúru og þeirra eiginlegleikum, þad kénnir skynsemin ekki, eptir mínum þaunkum, allrasíst med hinni fullkomnustu vissu. Þad, sem hún gétur sagt oss hér um, er ekki stórt annad enn tilgátur, og þær roksemdir, hvar á þessar tilgátur eru bygdar, útheimta svo skarpann eptirþánka, ad almúginn, sem flest er af, gétur traudlega skilid þær.

Þad, sem skynsemin gétur med vissu sagt hérum, er án efa þetta, ad þar menn hljóta ad ímynda sér Gud, sem þá veru, sem í hærsta máta hefir alla mogulega fullkomlegleika til ad bera, sem hlýtur ad vera óendanleg í sínum krapti, sínum vísdómi, sinni gœdsku, þá hafa menn enga roksemd til ad medtaka fleiri Gudi, þared oll heimsins skopun, stjórnun og vidhald skilst ánægjanlega af tilveru eins einasta Guds, og þess vegna ad medtaka fleiri Gudi, er ad medtaka meiníngu án ánægjanlegrar orsakar. Svo mikid segir skynsemin oss, og þetta má

oss nægja, þar Ritníngin gefur oss fullkomna vissu herum.

Það er ein af Ritníngarinnar miklu velgjørdum, ad hún stadfestir þennann lærdóm, ad ecki sé utan einn einasti Gud til. Þessi lærdómur er med greinilegum ordum útdreifdur um allar bækur heilagrar Ritníngar: heyr þú, Jsrael! segir Móses, Drottinn vor Gud, Drottinn er einn, 5 Mós. 6. Þetta hefir þú sied, svó ad þú vitir, ad Drottinn er alleina Gud, og enginn annar, 5 Mós. 4: Esajas framfærir Gud þannig talandi: eg em hinn fyrsti og hin sidasti, og enginn Gud er til annar enn eg, Es. 44. Sami lærdómur er stadfestur af Kristó, og vídar útbreiddur af hans Postulum. Þegar skriftlærdur nockurr spurdi Kristum: hvort ad væri hid ædsta bodord, svaradi hann: það ædsta bodord af øllum er þetta: heyr þú Jsrael! Drottinn vor Gud, Drottinn er einn, Marc. 12. Þessi lærdómur gjørdi verulegann greinar-mun á milli þeirra kristilegu Trúarbragda, svó vel sem Gydinganna, og allra hinna annara heidnu trúarbragda, sem á þeim tíma hofdu yfirhønd í heiminum, og enn þá útbreidist yfir mikinn hluta af jardarhnettinum.

* * * * * *

Svo sem þetta eru óneitanleg sannindi, ad Gud er einúngis einn, svo fylgir þaraf ad

þessi

þessi eini Gud, hefir rett til ad heimta alla vora elsku, alla vora hlýdni og lotníngu. Þarfyrir samtengir Kristur í fyrrnefndum stad þennann lærdóm um Guds einíngu vid þessa kroſu: elska skaltú Drottinn Gud þinn af øllu hjarta þínu, og allri sálu þinni, og af øllu þínu hugskoti og af øllum þínum kroptum. Þar Gud er einúngis einn, vill hann líka dýrkast einnsamall: eg er Drottinn, segir hann, þad er mitt nafn, og minn heidur vil eg engum ødrum géfa, né mitt lof þeim úrskornu bilætum (Skurdgodunum), Es. 42. Þennann glæp drygjum vér ad sonnu ecki, vér tilbidjum ecki fleiri Gudi, vér leitum ecki athvarfs hjá þeim framlidnu dýrdlíngum, vér nidurkrjúpum ecki fyrir þeim bilætum, sem vorar eigin hendur hafa tilbúid. Vér erum fyrir Guds nád adskildir frá þeim sosnudi, sem hefir uppreist Maríu bílæti á þeim stád, hvar Dianæ ádur stód, og Páls mindar-stólpa, þar sem Satúrní var fyrr uppreistur. En, erum vér þar fyrir hreinir af allri afguda-dýrkun? dýrkum vér þar fyrir ecki fleiri Gudi, héldur enn þann eina sanna Gud? fær Drottinn þar fyrir einsamall hjá oss þann ædsta kjærleika, þá ædstu lotníngu og þá ædstu hlýdni? edur, er þad ecki allt of satt: ad vér enn nú byggjum, annarleg oltaru vid hlidina á Drottins altari?

Hvort elskum vér meir, Skaparann edur skepnurnar? hvorn óttumst vér meir, menn-

ina edur vorn ædsta Yfir-herra? hvorju hlýdum vér meir, Guds lögmáli, edur sögum vors spillta hjarta? ef vér látum reynsluna tala, þá getum vér ecki eitt augnablik efast um, ad vér höfum allt eins marga Gudi, sem hlutirnir eru í kríngum oss, og girndirnar innvortis hjá oss, er hafa tekid vort hjarta til fánga. Vér erum þess vegna engu sídur afguda-dýrkarar enn hinir, er nidurkrjúpa fyrir sínum bilætum, og ákalla sína vardhalds-engla. Þegar vér elskum nockra manneskju svo mjög, ad vér fyrir hennar skuld setjum til sídu þær vigtugustu skyldur, til hvorra eptirbreytíngar Guds elska ætti ad upporfa oss, þá elskum vér manneskjurnar meir enn Gud, þá erum vér afguda-dýrkarar. Þegar vér, til ad ávinna hylli og forsvar hins mektuga, edur til ad sneida hjá hans óvild, sneidum oss vitnisburdi gódrar samvitsku, og ávinnum oss Guds straff; þá óttumst vér manneskjurnar meir enn Gud; þá erum vér afguda-dýrkarar. Þegar mannanna skipanir og Guds skipanir strída hvorjar á móti ödrum, svo þær kunna ei hvorutveggju ad uppfyllast, og vér setjum til sídu Guds skipanir, til ad uppfylla mannanna, þá hlýdum vér mönnunum meir enn Gudi, þá erum vér afguda-dýrkarar.

Vort egid hjarta med þeim girndum og tilhneigíngum, sem þad hefir mætur á, er sá helsti og hættulegasti afgud, fyrir hvorjum vér daglega brennum reykelsi, hvors altari stendur vid hlidina á Herrans altari, og þad þækti

þækti jafnvel gott, ef Herrans altari stædi vid hlidina, og vér offrudum á því sama endrum og sinnum; en því er midur! ad vér sjaldan framberum þetta offur; sjaldan höfum vér dug til ad frambera þad, utan í þeim kríngumstædum, þegar vor afgud sjer, ad hann þarf einkis í ad missa fyrir þad, og gèfur þess vegna leyfi til þess. Í hvört sinn, sem vér yfirtrodum Guds skipanir til ad uppfylla þad, sem vorar spilltu og óstýrilátu girndir af oss heimta í hvört sinn, sem vér látum oss blinda af vorum skilníngar-vitum, trylla af vorum ímyndunar-krapti, stjórna af vorum girndum og sinnis-hræríngum, svo ad vér fylgjum þeirra raustu, en apturlokum eyrunum fyrir Guds raustu, er kallar oss til dygdar og réttilegs athæfis, þá erum vér sjálfir vor afgud, og vér erum afguda-dýrkarar; í stuttu máli: ef vér elskum, heidrum, hlýdum nockrum hlut meir enn Gudi, þá erum vér ecki sídur afguda-dýrkarar heldur enn Heidíngjarnir, og í Guds augliti allt eins svívirdilegir og þeir.

III. Kapítuli.

Um Guds Eilífd.

Guds eilífd, edur sá óendanlegleiki í Gudi, eptir hvörjum hann hvörki hefir upphaf né enda, eptir hvörjum enginn tími hefir verid, á hvörjum Gud ecki var til, mun ei heldur verda nockur tími, þá hann hættir ad vera

 til,

til, þessi Guds eginlegleiki er nærstum því sá ógrlpanlegasti af öllum hans fullkomlegleikum. Ad Gud kunni ad vera til um alla eilífd, ad hann aldrei muni hætta ad vera til, það gêtum vêr nockurnveginn skilid; því ad sá vera, sem einusinni er til, kunni framvegis ad halda áfram ad vera til, það gêtum vêr gripid; en ad vera til, án þess ad hafa upphaf, er djúp guddómsins, vid hvört vora skynsemi sundlar; og þessi sama skynsemi, sem hverfur sjálfri sêr, þá hún þenkir um eilífann Gud, hún kénnir oss þó sjálf, ad Gud hljóti naudsynlega ad vera eilífur. Þar fyrir hafa og skynsamir Heidíngjar sjed þennann sannleika, ad Gud, í hid minnsta sá ædsti Gud, hlaut ad vera án upphafs og án enda.

Guds eilífd innibindur eginlega þetta þrennt, nefnilega: ad sú hærsta vera er án upphafs og án enda og án þess ad hjá henni sê nockud fyrr edur sídar; sêrhvört. af þessu sjer og stadfestir jafnvel skynsemin. — Jafnvel; þó skynsemin ecki gêti gripid, hvorninn Gud kunni ad vera til, án þess ad hafa upphaf, þá gêtur hún þó gripid, ad sá guddómlega vera ómögulega gétur haft það; því eg vil gjöra vid, ad Gud hafi ecki verid til frá eilífd, ad verid hafi sá tími, á hvörjum Gud ecki var til, tími, þá hann byrjadi ad vera til, hvorninn er hann þá ordinn til? hefir hann sjálfur gêfid sêr sína tilveru? edur hefir önnur vera gefid hönum hana? í fyrra tilfelli frambera menn

það,

þad, sem er fráleitt; því ef Gud skyldi sjálfur hafa átt ad gefa sér sína tilveru, þá hefdi hann hlotid ad gjøra nockud; en ad nockur vera verki eda gjöri nockud ádur enn hún er til, þad mótsegir sér sjálft. Og í sídara tilfelli, nefnilega: ad önnur vera hafi gefid Gudi hans tilveru, þá neitum vér því, ad sú vera sé Gud, sem vér köllum Gud. Hafi önnur vera gefid Gudi hans tilveru, þá er hann ecki Gud, heldur sú vera, sem gaf hönum hana; því sú vera, sem gaf hönum hans tilveru, hlyti þá ad vera fullkomnari enn hann— Og þessi vera hlytur aptur ad vera ordin til annadhvort af sjálfri sér, edur framleidd af annari; sé hún til af sjálfri sér, þá er hún eilíf, þá er hún Gud; sé hún framleidd af annari veru, þá gjöri eg þá fyrri álygktun, eg geng svo lángt til baka, þángad til eg kem til hinnar fyrstu veru, sem er til af sjálfri sér, sem þess vegna hlytur ad vera til af sjálfri sér, frá eilífd, og þar fyrir einúngis ad vera sannur Gud.

En þared Gud er sú hærsta og fullkomnasta vera; þar hann hefir grundvøll sinnar tilveru í sjálfum sér, og ecki í neinni annarri veru; þared hann þess vegna er til frá eilífd, þá hlytur hann einninn ad vera til án enda, um alla eilífd; því hvorr skyldi geta svipt hann hans tilveru? sú vera, sem gjæti svipt hann henni, hlyti þá ad vera Gud, og hann ecki. Og þar grundvollur hans tilveru er í

 hon-

honum sjálfum; þá er hans tilvera naudsynleg, þad er þess vegna allt eins ómogulegt, ad hann géti haft enda, sem ad hann géti haft upphaf. Sá annar partur af Guds eilífd, nefnilega: ad hann væri án enda, er þess vegna allt eins vel þecktur af skynseminni, sem sá fyrri partur, ad hann sé án upphafs.

Ritníngin styrkir skynsemina. Hún tilleggur Gudi ad vísu í nockrum stodum daga og ár; Daníel kallar Gud þann gamla af dogum, Dan. 7. Þad heitir, ad menn ecki kunni ad ransaka Guds ára-tolu, Job. 36. En hvorr er sá, er ecki sjái, ad þvílík orda-tiltæki hljóta ad takast óbeginlega, þau eru tekin til láns af barna-máli hins fyrsta heims-aldurs. Med árum er mældur aldur skapadra hluta, en ei hinnar óskopudu veru. Vort túngumál vantar ord til ad útskíra eiginlegleika þess óendanlega; Ritníngin hlýtur þess vegna ad taka sín orda-tiltæki til láns hjá því endanlega; en þá mega menn ei heldur taka þvílík orda-tiltæki blátt áfram eptir ordunum. Adrar greinir heilagrar Ritníngar sýna greinilega, ad þær ei mega takast þannig, þegar hún segir: ad Gud sé til, ecki einúngis ádur enn fjollin urdu, og jordin var skopud, heldur frá eilífd til eilífdar; ad hans stóll standi stodugur; ad hann blífi æfinlega; ad himnarnir muni forgánga, en hann muni blífa; ad himnarnir muni fyrnast sem fat, en hann muni blífa hinn sami,

og

og hans ár taki engann enda, Psálm. 93, 102.

Sá þridji þánki, sem Guds eilífd hefir í sér fólginn, er þessi: ad í Guds eilífd er eckért fyrr edur sídar, svo sem í Gudi eru engar umbreytíngar. Allar skapadar veriir eru umbreytíngum undirkastadar; allir skapadir hlutir eru þar fyrir á tímanum, og tíminn á hvorjum þeir eru, hefir sína parta. Menn gjora mismun á þeim umlidna, nálæga og eptirkomandi Tíma. Þar géfst einn partur af tímanum, sem hefir verid, og er ecki framar; annar partur, sem nú er, og hefir ecki verid; þridji partur, sem mun vera, en er ecki enn þá. Í Gudi þarámóti er eckért umlidid, eckért nærverandi og eckért ókomid. Þar sú óendanlega vera er aldeilis óumbreytanleg vera, þared í Gudi eru engar umbreytíngar, þar hann er, eins og David segir hér ad framan: alltíd hinn sami, þá er í Guds eilífd eckért fyrr edur seinna, þad er: eckért umlidid, eckért nærverandi, eckért ókomid. Þad er þess vegna til ad lempa sig eptir vorum veikleika, er ecki gétur sett sér eilífdina fyrir sjónir, nema undir þessum þremur adgreindu tímans portum, ad Ritníngin segir um Gud: ad hann sé sá, sem er, og sá, sem var, og sá, sem vera mun, Op. b 1. Strax, sem madur í Guds eilífd antekur nockud fyrr edur sídar, þá hlýtur madur einninn ad antaka þad augnablik í Guds tilveru, sem sé hid fyrsta, og þetta

mótsegir sér sjálft. Í Gudi er þess vegna eckert fyrr edur sídar; í honum er enginn tími, þar hann er óendanlegur og óumbreytanlegur; enn tíminn er utan vid Gud í sképnunum, sem eru endanlegar og umbreytanlegar. Alikt og turn, sem stendur straumur rennur framhjá; nockrir partar af honum eru framhjá farnir, og koma ecki framar tilbaka, nockrir snerta hann nú, og renna skiótt framhjá, adrir koma og reka hina áfram; enn þessi umbreyting er utan vid turninn, turninn sjálfur stendur óumbreytanlegur. Þannig er Gud óumbreytanlegur í tímanum, ár fylgja á eptir árum, hundrad ár á eptir hundrad árum, þúsund ár á eptir þúsund árum, þau renna hvatlega í eilífdarinnar takmarkalausa haf; en hjá Gudi eru hvorki hundrud ár edur þúsund ár; ad sídnum heims oldrum er hann ecki eldri enn hann var fyrir þeirra upphaf.

Skynsemin hverfur sjálfri sér vid þenna þanka, og hún getur þó ecki þenkt odruvísi um þá óendanlegu og óumbreytanlegu veru. Þessi þánki um Guds eilífd stadfestist einninn af Ritníngunni: Einn dagur, segir Pétur, er fyrir Drottni, sem þúsund ár, og þúsund ár, sem einn dagur; 2 Pét. 3. Hjá Gudi er þess vegna enginn mismunur á þúsund árum og einum degi, þad eina er fyrir Gudi ecki lengra, og ecki styttra enn hid annad. Augna-blik og þúsund ár og heimsaldrar eru fyrir Gudi þad sama, og hvorsvegna?

vegna þess, að hjá Guði er ekkert fyrr eður síðar, sem hjá endanlegum skepnum; engar umbreytingar, af hvörjum sú eina fylgir eptir hina aðra, hvar með tíminn áqvarðast hjá endanlegum verum, sem eru umbreytingum undirkastaðar. Einn dagur er fyrir Drottni, sem þúsund ár, og þúsund ár, sem einn dagur; því þúsund ár auka að sönnu við skepnanna aldur, en ekki við Skaparans. Einn dagur er fyrir Drottni, sem þúsund ár, og þúsund ár, sem einn dagur; því á þúsund árum sjer hann ekki meira enn á einum degi, og á einum degi sjer hann ekki minna enn á þúsund árum. Heil eilífð er fyrir hinum óendanlega eitt óskiptanlegt augnablik.

* * *

Hvílíkur óendanlegleiki í Guði! hvörsu litt færir erum vér um að grípa hann! hvað erum vér, þegar vér hér berum oss saman við þá hærstu veru! vér, sem urðum til í gjær, og á morgun erum ekki framar. Hvörsu hverfum vér í eilífðarinnar takmarkalausa svelg! sjálfur ímindunar-krapturinn getur ekki náð hennar takmörkum. Þó vér í huganum leggjum hundrað ár við hundrað ár, og þúsund ár við þúsund ár, þá erum vér þó ekki einu fótmáli nær eilífðarinnar takmörkum. Þó vér drögum saman heims öldrum ofan á heims aldra, og einni millión hundrað ára á aðra ofan, þó vér í huganum bætum þar við á ný eins mörg-

 um

um milliónum af hundrad ára oldum, þá er-um vér samt enn nú ecki einu fótmáli nær ei-lífdarinnar takmorkum. Í þessari óþenkjan-legu rod stendur þó sú óendanlega vera ætíd í midjunni, og sjer heila eilífd fyrir framan, og adra á bak vid sig.

Já, einninn fyrir oss liggur heil eilífd í tilliti til vors ódaudlega anda! tilhugsan, fyrir hvorri sjálfur ímindunar-krapturinn fellur í svima; en undir eins þvílík tilhugsun, sem ætti ad hafa kroptuga verkun í vorum hjortum. Vor útgángur frá þessu lífi getur ordid fyrir oss inngángur annadhvort til eilífrar gledi, edur endalausrar eymdar. Hvílíkur þánki, sem er fullur af von og ótta! en ætíd kroptug upp-orfan fyrir oss, ad vér búum oss verduglega undir þessi stóru umskipti, og helgum oss und-ir þá eilífd, sem vér erum til kalladir, og sem vér á hvorju augnabliki nálægjumst.

Gud er eilífur, vér getum þess vegna og-svo ordid eilífir, og vor farsæld getur varad eilíflega, því vor farsæld er í Gudi. Hvorsu kroptug upporfan fyrir oss til dygdarinnar og heilagleikans æfingar! hvorsu kroptug upp-hvatníng til ad hreinsa oss af allri saurgun holdsins og andans, og fullkomna vora helgun í Guds ótta! þessi helgan, þessi hreinsan kost-ar stríd og ástundun og fyrirhofn; en skyld-um vér ecki vilja vinna þad til sælufullrar ei-lífdar ad strída fáein augnablik? skyldum vér ei geta strídt um fá augna-blik til ad bera kór-

kórónu um alla eilífd? — Gud er eilífur, vor eptirkomandi sarsæld er einninn eilíf í honum. Hvorsu litils ættum vér þá ad akta mótlæti þessara tíma, einninn þó þad vari vikur og mánudi og ár? hvad er heill manns aldur annad enn púnktur, og þó varla sýnilegur púnktur, móti óþenkjanlega lángri línu! hvílíka hugskotsins rósemi, hvílíka hugar-hreysti, hvílíkann stodugleika mundum vér finna hjá oss í lífsins margvíslegu beisku biltíngum, ef vér ydugleg bærum tímann saman vid eilífdina, hans skammvinnu hrigd saman vid hennar varanlegu gledi; ef ad vér ætíd vid þennann samanburd þenktum sem Páll: Vor hrigd, sem stundleg og létt er, veitir oss eilífa yfir allann máta vigtuga díro.

En, þar Gud er eilífur, getur einninn vor eymd varad eilíflega; því þessi Gud getur straffad eilíflega, eilíflega getur hann látid oss kénna á þeim óluckulegu afleidíngum, sem vorar yfirtrodslur eptir sig leida. Hvorsu skélfilegur þánki! hvörsu ógnarlegur ætti hann ad vera þeim þvercskallada syndara! og samt sofum vér svo rólega á backa þessa botnlausa afgrunns, eins og engin hætta væri á ferdum, jafnvel þó vér ecki vitum, nema vér á því edur því augnabliki kunnum ad steypast nidur í þad sama; samt setjum vér oss í hættu ad verda óluckulegir um alla eilífd, til ad geta smackad lystisemdir nockra fárra augna-blika; hvílíkur dáraskapur! já, hvílík vitleysa! Þér

 kristn-

kristnir! tímans straumur ber ydur dagleg nær eilífdarinnar takmarkalausa hafi! þér þeckit ed ecki þad augnablik, sem slær ydur flotum. Verid þó einusinni forsjálir, hafid ydar lampa tendrada, verid reidubúnir undir þad óvissa sem eptirkémur, verkid ydar sáluhjálp med ugg og ótta.

IV. Kapítuli.
Um Guds Almætti.

Fyrir Guds almætti skiljum vér þann bendanlega krapt í Gudi med hverjum hann gétur framqvæmt allt hvad hann vill, án fyrirhafnar, án mótstodu, án hræríngar, án þreytu, á hvada tíma, hvada stad, med hverjum hætti, sem hans vísdómur álítur best. Þar med adgreinist Guds almætti frá kroptum skapadra skepna. Þó vér gégnumgaungum med þaunkunum þá óendanlegu röd af skepnum frá steininum til grassins, frá grasinu til dýrsins, frá dýrinu til manneskjunnar, og fra manneskjunni til engilsins, þá stiga ad vísu kraptar þessara skepna, eins og þeirra flockar, af einni fullkomlegleikans troppu á adra, en þar í eru þær allar hvor annari líkar, ad þeirra kraptar eru endanlegir, ad þær ecki géta gjort allt hvad þær vilja. Þeirra kraptar hafa þreyngri takmork heldur enn þeirra vilji.

Þessi takmork finnur ecki almætti hins óendanlega. Gudi ér enginn hlutur ómogulegur

ſegur, vöru engilſins orð við Maríu, Lúc. 1.
Eg veit, ſegir David, að Drottinn er
mikill, og að vor Drottinn er yfir øllum
Guðum. Allt hvað hann vill gjörir hann
á himnum og á jørðunni, í ſjónum og í
øllum djúpum, Pſ. 135. Guð gjörir allt
hvað hann vill, það kann ecki að ſegjaſt um
neina ſképnu. Sérhvør endanleg ſképna kann
að vilja allt, hvað hún gjörir, en engin end-
anleg vera gétur gjört allt hvað hún vill.
Guð gjörir allt hvað hann vill; því hans al-
mætti er ecki annað enn hans óendanlegi fram-
qvæmdarſami vilji ſjálfur. Vér gjörum mis-
mun á mætti og vilja, því reynſlan kénnir
oſs, að þeſſir tveir eginlegleikar eru aðgreindir
hjá oſs; vér ſjáum daglega, að vor vilji nær
lengra enn vorir kraptar. Þar fyrir verðum
vér þeſs ſtrax varir, að vor máttur til að
framqvæma vorn vilja, er allt annað enn ſjálf-
ur viljinn, og vér dæmum venjulega um þá
hærſtu veru, eins og vér dæmum um ſjálfa
oſs. Fyrir oſs er því þannig varið, og hugſ-
um þeſs vegna, að hjá Guði ſé því eins hátt-
að: hjá oſs er vilji og máttur ſitt hvað, þar
fyrir álýktum vér, að hjá Guði hljóti það að
vera eins.

Vér gétum ecki ſett oſs fyrir ſjónir neinn
hærri og fullkomnari framqvæmdar-máta, enn
þann, að framqvæma með ſínum einberum
vilja; að vilja að heimurinn verði til, og hann
framkémur þá ſtrax af engu; að vilja, að hann

lídi undir lok, og hann þá strax hnígur til baka og verdur ad engu: þetta er hin allra-hærsta trappa af fullkomlegleika, hin allrafull-komnasta framqvæmd, er vèr gétum ímindad oss. Þared nú Gud er hin fullkomnasta vera, þá hlýtur hann ad framqvæma uppá þann fullkomnasta máta; oss ber þess vegna ad trúa því ad Guds almætti sé eckért annad enn hans óendanlegi framqvæmdarsami vilji, og Ritníngin stadfestir þessa trú. Þegar þeir tuttugu og fjórir Oldúngar tilbidja þad al-mætti, sem hefir framleidt alla hluti, þá vid-urkénna þeir, ad allir hlutir séu ordnir til fyr-ir hans einsamann vilja: þú ert verdugur Drottinn vor Gud! ad medtaka dírd og heidrun og krapt; því þú hefir alla hluti skapad, og fyrir þinn vilja urdu þeir og eru skapadir, Opinb. 4. Þegar Móses setur oss fyrir sjónir Drottins almætti í heims-ins sköpun, þá veit hann ecki verduglegar ad útskíra þetta skapandi almætti, enn undir bí-læti einnar skipunar: Gud sagdi: verdi ljós! Gud sagdi: verdi útþanin festíng! Gud sagdi: vötnin undir himninum safnist í einn stad! o. s. fr. 1 Mós. b. 1. Hvad er þessi skipun annad, enn Skaparans kroptugi, framqvæmd-arsami vilji. Þessi vilji skapadi ljósid; þessi vilji skildi votnin frá þurrlendinu; þessi vilji gjördi jordina frjóssama og fyllti sjóinn med lifandi kvikindum. Og þessi sami framqvæmd-arsami vilji í Gudi er þad, sem eptir Ritn-

íng-

ingarinnar vitnisburdi enn nú vidheldur öllum skøpudum hlutum: hann, segir Páll, ber alla hluti med sínu krøptuga ordi, Ebr. 1. Þad er: med þeim sama óendanlega framqvæmdarsama vilja, sem skapadi þá. Og þar þetta er óneitanlegt, ad sá óendanlega vera framqvæmir med sínum einsømlum vilja, þar þad er óneitanlegt, sem David segir: hann talar, og þad skédur, hann skipar, og þad stendur þar, Ps. 33. þá þarf ecki margar roksemdir til ad sannfærast um, ad Gud framqvæmir alla hluti án fyrirhafnar, og án þreytu; til ad sannfærast um, ad heimsins Skapara kostadi þad allteins litla fyrirhøfn, ad skapa alla heims-bygdina, sem ad skapa mýfluguna, og þær sképnur, sem eru nockrum þúsundsinnum minni enn mýflugan.

Þetta er ad vísu afgrunn, vid hvørt vora skynsemi sundlar, botnlaust djúp, er vér ecki gétum útgrundad. Hvørninn sá óendanlegi einúngis med því ad vilja, géti skapad, vidhaldid og gjørt ad engu, þad er leyndardómur, sem vér einúngis gétum ad dádst en ecki skilid. En þad gétum vér skilid, ad Guds almætti, í krapti af hanns óendanlegleika ecki gétur verid í ødru innifalid; þad gétum vér skilid, ad sá óendanlegi hlýtur í þessum, sem øllum ødrum sínum eginlegleikum, ad vera ofs-ógrípanlegur; þad gétum vér skilid, ad ef vér, sem erum endanlegir, gjætum skilid Guds almætti, þá væri þad ecki almætti. Vér finnum

um þó nockud hjá sjálfum oss likt þessum Guds óendanlega framqvæmdarsama vilja, er vér kollum hans almætti. Vér skiljum einúngis ecki, hvorninn sú andlega vera, sem býr í oss, hrærir líkamann og stjórnar honum. Þad sýnist, sem hvorein hræríng framqvæmist af einsomlum viljanum; undir eins og vér viljum, hrærir líkaminn sig á sama augnabliki, og uppá þann máta, sem vér viljum; og strax, sem vér viljum, er hann aptur kyrr; hvort getur skilid hvorninn þessu er háttad? en þar vér erum svo óskiljanlegir fyrir sjálfum oss, skyldum vér þá furda oss á því, þó vér ecki getum skilid, hvorninn Guds almætti framqvæmir alla hluti einúngis med því ad vilja.

Eg hefi hér ad framan í hinum fyrsta kapítula sýnt, ad allir skapadir hlutir berá ljóst vitni um Guds óendanlega almætti. Þetta almætti lætur sig í ljósi á hinum minnstu sem á hinum stærstu skepnum, því þar þarf þann sama óendanlega krapt til ad skapa sandkornid sem fjallid, arid í sólar-geislanum og sjálfa sólina. En, svo sem Guds almætti sjest berlega af heimsins skopun, svo lætur þad sig engu sídur í ljósi á vidhaldinu. Þar útheimtist alleins óendanlegur kraptur til ad vidhalda heiminum, sem til ad skapa hann í fyrstu. Þess vegna segir Postulinn: ad hann beri alla hluti med sínu kroptuga ordi. Hans kroptugi vilji, sem framleiddi náttúruna, er einn og hinn sami, sem enn þá vidheldur henni. Hvad

get-

getur gefid oss hærri þánka um Guds almætti, heldur enn sú hugleidíng, ad hann einúngis med sínum vilja vidheldur öllum skepnudum hlutum? ad þær óteljandi sólir á himnum eru enn nú vid lýdi eptir svo mörg þúsund ár, ad þær sveyma í hinu þunna lopti, ad þær med svo ótrúlegum flýtir hlaupa um þennann takmarkalausa geym, án þess, ad hindra hvor adra í þeirra rás, þetta er ad þacka Skaparans vidhaldandi vilja. Ad sólin í svo mörg þúsund ár hefir útbreidt ljós og varma yfir heiminn, án þess ad missa neitt af sínum krapti, ad hún enn þá upprennur med sömu fegurd, og frjófgar jördina med sama yl, afmarkar dag og nótt og alla ársins tíma med sinni gaungu, þad er ad þacka Skaparans vidhaldandi vilja. Ad jördin enn þá med sama hasti veltist í kríngum sjálfa sig, og á sama tíma fullkomnar sitt hlaup á ári hverju; ad hún árlega ber gras og gróda, og missir þó ekkert af sinni frjófsemi; ad vatnid er enn þá eins ysirfljótanlegt, náttúran eins orlát, ávextirnir eins vel smackandi; stutt ad segja, ad náttúrunni í engann máta fer aptur, þetta er allt ad þacka Skaparans vidhaldandi vilja.

Hvört, sem vér rennum augum vorum, hvört heldur til sköpunar-verksins edur vidhaldsins, sjáum vér svo stór dásemdar-verk Guds almættis, ad eg álít ónaudsynlegt ad leida hér til fleiri rök fyrir nockrum heilvita manni. En þó ad Guds almætti sé óendan-

 legt,

leat, þá géfast þó vissir hlutir, sem jafnvel sjálfu almættinu eru ómøgulegir. Eg hefi ádur sagt: ad Guds almætti sé sá óendanlegi kraptur í Gudi, eptir hvorjum hann gétur gjört allt hvad hann vill, en Gud vill ecki þad, sem annadhvort strídir á móti hans egin náttúru, edur hlutanna náttúru, hvílikt gétur Gud ecki heldur gjort.

Þó ad Guds kraptur sé óendanlegur, þá kann hann þó ecki ad gjora þad, sem strídir á móti hans egin náttúru, edur á móti ødrum hans fullkomlegleikum. Eptir þeim þaunkum, sem vér naudsynlega hljótum ad gjora oss um Gud, er hans almætti raunar ecki adgreindt frá hinum ødrum hans fullkomlegleikum; þeir géta þess vegna ecki strídt, hvorr á móti ødrum; Gud kann þess vegna med sinu almætti ecki ad gjora annad enn þad, sem stadist gétur med hans vísdómi, hans gædsku, hans heilagleika og réttlæti. Til dæmis ad taka: einhvorr kynni ad segja: ad fyrst Gud er almáttugur, hefdi hann gétad hindrad syndafallid, ef hann einúngis hefdi viljad. Og eg svara þar til: ad Gud kunni ecki ad brúka hér sitt almætti, þar þad strídi á móti hans vísdómi, ad hindra syndina med ómótstædilegum krapti hjá manneskjunum, sem eptir þeirra náttúru vóru fríar, og ecki hefdu gétad sýnt neitt hlýdnis-merki, ef þær ecki hefdu mátt vera sjálfrádar, þó mønnum kynni ad fljúga í hug, ad Gud hefdi kunnad ad taka þad fallna mann-

mannkyn til nádar án forlíkunarmedals; þá svara eg: ad Gud kann ecki ad gjøra þad, sem strídir á móti hans heilagleika og réttlæti. Allt eins lítid kann Gud, eptir sínu almætti ad gjøra þad, sem strídir á móti hlutanna náttúru, og sem þess vegna í sjálfu sér er ómøgulegt. Guds almætti nær einúngis til þeirra hluta, sem í sjálfum sér eru møgulegir. Gud kann, t. d.: eptir sínu almætti ad skapa ljósid af engu, og med því sama almætti ad gjøra þad aptur ad engu; en þad kann hann ei ad gjøra eptir sínu almætti, ad á sama stad sé bædi ljós og myrkur, bædi dagur og nótt undir eins. Gud gétur med sínu almætti skapad anda, hann gétur og med því sama almætti skapad líkama; en med sínu almætti gétur hann þó ecki þad gjort ad sami hlutinn sé bædi andi og líkami; því þad mótstrídir hlutanna náttúru og er í sjálfu sér ómøgulegt; allt eins ómøgulegt, sem ad gjøra þad, ad einn hlutur sé á sama tíma bædi til og ecki til, edur ad þad, sem gjort er, sé ógjort.

* * * * * * * * *

Vér þeckjum þá svo mikid um Guds almætti, sem vér af náttúrunnar og Ritníngarinnar ávísun gétum um þad þeckt. Gud kann eptir sínu almætti ad gjøra allt, sem møgulegt er, þad er: sem ecki strídir annadhvert á móti Guds egin náttúru edur hlutanna náttúru

úru. Þessi lærdómur á ecki einúngis ad vera íhugunar-efni fyrir skilníngiun. Þessi þánki: Gud er almáttugur, sá Gud, undir hvörs stjórnun eg stend, í hvörs ríki eg er Þegn, sá Gud, sem hefir skapad mig, og sem aptur gétur gjört mig ad engu, hann er almáttugur; ætti ecki þessi þánki ad hafa kroptuga verkun til ad betra vorn vilja og vort hjarta? ótti og traust eru óneitanlega þær tvær hugar-hræríngar, sem Guds almættis íhugan á af sér ad géra í hjörtum vorum. Þar Gud er almáttugur, þá gétur hann og látid yfir oss koma allt það straff, sem hann hefir hótad sínum mótþróanlegu foroskturum! Þetta er orsökin, hvar fyrir vér egum ad óttast hann. Og þar hann er almáttugur, þá gétur hann einninn efnt vid oss öll þau fyrirheit, er hann géfid hefir sínum sonnu tilbidjendum. Þetta er orsökin, hvar fyrir vér egum ad treysta honum.

Hvad skyldum vér óttast, ef ecki Guds óendanlega almætti, sem enginn gétur umflúid edur móti stadid? Þess vegna setur Gud sjálfur sínu fólki fyrir sjónir sitt almætti, þá hann vill koma því til ad óttast sig, og hlýda sínum skipunum: viljid þér ecki óttast mig, segir Drottinn, og ecki skélfast fyrir minu augliti? eg sem hefi sett sandinn til sjáfarins takmarka, med eilífu skicki, ad hann kann þar ecki yfir ad komast, Jer. 5. Mundu vor hjörtu svo brátt setja sig upp á móti

móti Gudi? mundum vér láta eptir oss hvorja eina girnd sem oss kémur í hug? mundum vér ecki skélfast ad uppegna Guds réttvísu reidi med vísvitandi syndum, med blóti, eidum og illum munnsöfnudi, ef vér þenktum til Guds almættis, sem á einu auga-bragdi gétur tortýnt oss, og gjört oss óluckulega um tíma og eilífd? engin thugan er kroptugri til ad hræda og skélfa þann ófvísa syndara, heldur enn sú, ad sá réttláti dómari, undir hvors stjórnun vér stondum, og hvors log annadhvort hljóta ad uppfyllast med hlýdninni, edur þeirra yfirtrodslu-menn straffast ad odrum kosti, hefir óendanlegann krapt, og gétur med einsamalli bendíngu sins vilja ressad þeim þverbrotnu yfirtrodslu-monnum sinna bodorda.

En, þessi sami þánki, sem er svo skélfilegur Guds óvinum, er hans vinum og sonnu tilbidjendum hinn gledilegasti. Hvor hætta gétur skélst, hvor neyd yfirbugad, hvorjir óvinir sigrad oss, þegar almáttugur Gud verndar og vakir yfir oss? fyrir hvorju skyldi sannkristinn madur hræddur vera, þegar auga Drottins vakir yfir honum, hans hond leidbeinir honum, og hans armleggur forsvarar hann? svo segir Drottinn: sá ed þig hefir skapad Jacob! og þig hefir gjørt, Israel! óttast þú ecki, því eg hefi frelsad þig, eg hefi kallad þig med nafni, þú ert minn. Nær ed þú gengur ígégnum vøtnin, mun eg hjá þér vera, svo ad vatnsfollin skulu ecki dreckja

þér; og þegar þú géngur í gégnum eldinn, skalltú ecki brenna, og eldsloginn skal ecki uppbrenna þig, því eg er Drottinn þinn Gud, Es. 43. Vér þurfum þá eckért meira enn þessa fullvissu, ad vér séum Guds vinir, til ad vera hug-hraustir í ollu lífsins andstreymi; eckért meira til ad upplífga vora von í mótlætínganna ádynjandi bylgjum; eckért meira til ad festa á akkér vorrar trúar, heldur enn þessa einu hugleidíngu, ad Gud, sem verndar oss og vardveitir, er almáttugur; þá kunnum vér ad segja med Póstulanum Páli: hvørr vill skilja oss vid Guds elsku? hørmúng, edur mótlæti, ofsókn, eda húngur, klædleysi, eda háski, eda sverd? í øllu þessu fáum vér fullkominn sigur fyrir hann, er oss elskadi; því eg er viss um ad hvørki daudi né líf, hvørki englar né høfdíngja-stéttir, eda makt, hvørki nálægar né ókomnar mótlætíngar, eigi upphefd né nidurlæging né nockur ønnur sképna fær oss skilid frá Guds kjærleika til vor, vegna Jesú Kristo vors Drottins, Róm. 8.

V. Kapítuli

Um Guds Vísdóm.

Þessum stóra og tilbeidsluverda Guds eginlegleika er alla vega hrósad í Ritníngunni, og øll náttúran talar ljóslega um hann. Hjá honum er vísdómurinn og valdid, rád og

skilníngur, segir Job, Job. b. 12. Guds nafn, segir Daniel, sé blessad frá eilífu til eilífdar; því vísdómurinn og styrkleikinn eru hans. Hann géfur vísdóm þeim vísu, og þeim þeckingu, sem þeckja skilníng; hann opinberar þá djúpu og leyndu hluti; hann veit, hvad í myrkrinu er, og ljósid býr hjá honum, Dan. 2. Postulinn Páll vard svo frá sér numinn af hugleidíngu Guds vísdóms, ad hann upphrópar þannig: o! hvílíkt ómælanlegt djúp bædi Guds vísdóms og þeckíngar! hvørsu óransakanlegir eru hans dómar og ófinnanlegir hans vegir! Róm. 11.

En, hvad þarf ad leida hér mørg rök til af Ritníngunni, þar øll náttúran ber vitni um Guds óendanlega vísdóm. Þetta vitni talar bædi til vorra skilníngar-vita og vorrar skynsemi, þess vegna vil eg láta þad tala. Vér køllum þann vísann, sem ætíd hefir þann besta tilgáng, og ætíd velur þau hentugustu medøl til ad framqvæma hann. Til vísdóms útheimtist þá tvennt: sá vísi hlýtur ad hafa tilgáng, en þvílíkann tilgáng, sem er gódur og nytsamlegur; sá vísi hlýtur þar næst ad útvelja þau bestu og hentugustu medøl til ad ná sínum góda og nytsamlega tilgángi. Þessi fullkomlegleiki hlýtur ad vera hjá Gudi, og þad í allrahæsta máta, þar Gud er óendanlegur; og allar skapadar sképnur bera ljóst vitni um þennann óransakanlega vísdóm. Hann

er

er sá, segir Jeremías, sem gjørdi jørdina med sínum krapti, sem tilreiddi jardríkid med sínum vísdómi, og útbreiddi himininn med sínum skilníngi, Jer. 10. Ef vér einúngis vildum ljúka upp augum vorum, litast um og virda fyrir oss þau stóru dásemdarverk Guds vísdóms, þá mundum vér brádlega finna þad sama í náttúrunni, sem Jeremías; því øll náttúran hrópar til vor med hárri raustu: Gud er vís!

Jafnvel þó eg hafi hér ad framan talad um þann vísdóm, sem lætur sig í ljósi á øllum skøpudum sképnum, vona eg ad engum þyki leidinlegt ad renna augum sínum í annad sinn yfir Guds handa-verk, edur sjái eptir þó hann virdi þad sama fyrir sér í tvær reisur. Hvílíkur óteljandi fjøldi af sképnum umkríngir oss, er allar prísa sinn Skapara og vegsama hans óendanlegu hátign! hvørsu margir flockar af sképnum, hvørsu margar tegundir í hvørjum flocki, hvørsu margar kynqvíslir í hvørri tegund, hvørsu margar einstakar sképnur í hvørri kynqvísl! nockrar sképnur búa á jørdunni, adrar í loptinu; nockrar fylla hafid; ødrum er ætladur samastadur í stødu-vøtnunum; nockrar uppihalda sér á sjáfar-botni; adrar hefja sig á flug upp úr sjónum; sumar lifa bædi á sjó og landi; sumar búa á jørdunni, og sumar í jørdunni; sumar hafa sitt adsetur í steinunum, og handa ødrum er eitt einasta blómstur nóg verøld.

Hvørsu

Hvørsu ýmislegar eru allar þessar sképnur í þeirra edlis-háttum! hér sje eg her af flúgandi sképnum, sem med vindsins fljótleika fara igégnum loptid; þar aptur annann, sem varla gétur dregid sig áfram á jordunni; hér sje eg her af ormum, sem velta sér í dúptinu, en ad nockrum tíma lidnum sá vængi og slást í hóp med lopt-búunum. Nockrar sképnur lifa og hræra sig; adrar lifa, og hreyfast ecki; nockrar hafa einúngis tilfinninguna; adrar, sem fyrir utan tilfinninguna, eru útbúnar med fleirum skilníngar-vitum, og enn þá adrar, sem umfram skilníngar-vitin hafa þenkjandi sálir. Og hvad tolum vér um grøsin? nockur vaxa á jordunni, og hér ega ønnur grøs heima á láglendinu, ønnur á fjøllunum; nockur vaxa í sjónum, og hér vaxa sum á botninum, sum ofan á sjónum. Loksins hefir og loptid sín grøs, sem þar vaxa og finna vidurværi. Maklega kallast Skaparinn hérskaranna Gud.

En, ef allar þessar sképnur ecki hefdu þeirra ýmislegann tilgáng, þá mundu þær ad vísu vitna um Skaparans almætti, en ecki um hans vísdóm. En þar ed þeir, sem rannsaka náttúruna, verda varir vid stórann og gódann tilgáng med allar þessar sképnur, sem uppfylla loptid, jordina, hafid, votnin, árnar, fjøllin og dalina, sem eru hvør annari svo ólikar ad skapnadi, náttúru og øllu edli, þá er sképnanna fjøldi røksemd um Skaparans margfalda og óransakanlega vísdóm, sem hefir til-

 sett

sett alla hluti med mælir, tølu og vigt, Viss dómsb. 11. Vid heimsins fyrstu grundvøllun hlýtur Skaparinn ecki einúngis ad hafa tilbúid þessar ótølulegu sképnur, heldur og svo ad hafa fastsett toluna á þeirra asqvæmi. Þar fyrir sjáum vér, ad sumar sképnur eru seinni ad æxla kyn sitt, enn adrar fljótari, sumar frjóssamari enn adrar. Þetta gétur ecki komid af hendíngu einni, heldur hángir þad af þeirri nidurskipun, sem Gud gjordi strax í øndverdu vid heimsins fyrstu grundvøllun. Hann tilsetti alla hlutí med mælir, tølu og vigt, eptir þeim tilgángi, sem hann hafdi med hvørja sképnu, og eptir þeirri nytsemi, sem hún átti ad gjora; því engin sképna, hvørki stór né lítil er án tilgángs edur án nytsemdar, heldur hefir hvor ein sína áqvordun, sitt augnamid. Og øll þessi óteljandi augnamid sinna ótølulegu sképna hefir Skaparinn ecki einúngis fyrirsjed, heldur hefir hann fastsett þau, samtengt þau hvørt vid annad, og hagad øllu svo, ad allar sképnur skyldu framqvæma hans sídarsta einka-augnamid, sem er vídfrægíng hans hátignar, og farsæld hans skynsemdarfullu sképna. Hvørsu megum vér hér af heilagri undrun upphrópa: o! hvílik dýpt audæfanna, bædi Guds speki og þeckíngar!

En svo sem til vísdóms útheimtist, ad tilgángurinn sé gódur og nytsamlegur, svo útheimtist líka, ad medølin, sem valin eru til ad efla þennann tilgáng, séu góð og hagqvæm.

Í þessu tilliti talar og svo oll náttúran um Guds óendanlega vísdóm. Af óteljandi rokssemdum, sem hér kynnu til ad leidast, vil eg einúngis tala um þau medol, sem Skaparinn hefir ætlad ollum sínum lífandi sképnum til uppheldis; þessi hugleidíng var þad, sem upporsadi Davíd til ad syngja þennann lofsaung: þú lætur brunnana uppspretta í dolunum svo ad vøtnin framfljóta á milli fjallanna; svo ad oll dýr á morkinni drecki, og villudýrin slockvi sinn þorsta; hjá þeim hinum somu sitja fuglar himinsins og syngja á milli vidar-qvistanna. Þú lætur grasid uppspretta fyrir fénadinn, og sædid monnunum til nytsemdar. Skógar-trén Drottins standa full med vøkva, þau Cedrus trén, sem hann hefir plantad; þar breidra sig fuglarnir, og Storkarnir byggja á greinidar-trjánum; þau háu bjorgin eru Steingeitanna athvarf, og bjargskorurnar Rúnis-dýranna. Drottinn! hvørninn eru þín verk svo stór og mørg, oll hefir þú þau med speki tilsett, og jordin er full af þinni eign, Psálm. 104.

Þær somu hugar-hræríngar, sem uppvoknudu hjá Davíd vid þessa sirvegun, ættu og maklega ad uppvakna hjá oss. Hvorsu saum vér nóglega undrast, þá vér adgjætum, hvørninn Skaparinn hefir ætlad sérhvorri sképnu visst vidurværi, og gésid henni þau verkfæri, sem hún med þarf til ad útvega sér þad.

Nockur dyr lifa af grösum, og sérhvört dyr hefir því vissar grastegundir sér til uppheldis, sem bezt ega vid þess náttúru. Önnur dyr lifa af dyrum; því eitt dyrid er ætlad ödru til fædis, og Skaparinn hefir svo tilhagad, ad þvílík dyr fjölga lángtum meir. Þar fyrir eru svo margar þúsundir af skridqvikindum móti einum einasta fugli, og svo margar þúsundir af smá-fiskum á móti einum stórum.

En af þessari náttúrunnar nidurskipun flytur sífeldt strid á milli lifandi sképna, og þetta strid vidheldur þeirra fjöri og frískleika, þar hver ein ástundar ad rádast á sinn óvin, og búa sig til varnar á móti honum. Menn mættu hugsa: ad þær sképnur mundu strax upprætast, sem allavegu eru umsetnar og ætladar ödrum til fædis. Nei! Skaparans vísdómur hefir og svo séd vid því. Hverr er svo dofinn og tilfinníngarlaus, ad hann ecki undrist, þegar hann athugar þau vopn, med hvörjum Skaparinn hefir útbúid bædi ofsókn-arana og þá, sem ásóknunum mæta, hina fyrri til þess, ad þeir gæti rádist á, og þá sídari svo þeir gætu varid sig, edur umflúid ásókn-ina. Klær, tennur, horn, sverd, broddur, eit-ur, eru þessi varnar-vopn. Þar sem ójafnir hoggva saman, er annar parturinn útbúinn med meiri fimleika, snidugleika edur ödrum medölum, sem eru ánægjanleg til ad mótstanda ásókninni edur umflyja hana. Qvikfénadurinn í þeim heitu löndum, mundi ecki geta umflúid Ljóns-

Ljósins styrkleika og snarrædi, ef Skaparinn ecki hefdi gefid Ljósinu skjóskygnari sjón, heldur enn fénadinum.

Þad tilheyrir eginlega þeim, sem ransaka náttúruna, ad uppgotva þessi merki Guds óendanlega vísdóms; til ad uppgotva þau öll, til ad þeckja þau grant, útheimtist heil eilífd; en vér þurfum ei ad þeckja þau öll til ad tilbidja vísdóm þeirrar hærstu veru. Þad almennasta, sem vér daglega augum lítum er nóg til ad uppvekia hjá oss heilaga undrun. Vér þurfum ecki ad vera náttúru-spekíngar til ad sjá þad, ad Gud er alvís. Vér þurfum ecki lengra ad fara enn til sjálfra vor. Vér sjálfir erum dásemdar-verk Skaparans óendanlega vísdóms. Hverr einn limur á vorum líkama, þegar vér adgjætum hvorsu hann er hentuglega lagadur til þess, sem hann er tilætladur, vitnar fyrir oss, ad Skaparinn, sem tilbjó hann, er allt eins óendanlegur í sínum vísdómi, sem hann er óendanlegur í krapti. Eg vil einúngis tala um augad: hvorsu vísdómsfullur er þess tilbúníngur! hvorsu hentugt er þad til ad ná þeim tilgángi, hvors vegna þad er sett í líkamann! í hvorsu hentugann stad er þad sett! hvorsu konstugleg er umgjordin í kríngum þad! hvorsu vel er þad vardveitt á móti því, sem þad kann ad skada! hvorsu vísdómslega eru þess kraptar passadir eptir manneskjunnar þörf! ef augun væru skjóskygnari enn þau eru, mundum vér fara á

mis við allmargar lýstisemdir, og ef þau væri skarpskygnari, svo að menn sæu eins vel með berum augum, eins og með stækkunar-gleri, hvörsu mundi oss væma við vatninu sem vér dreckum, við fæðunni, sem vér borðum, og loptinu, sem vér drögum til vor með andar-drættinum, sem allt er fullt af óshnilegum smá-skepnum? já, margt hvað, sem oss sýnist nú fagurt og vér dáumst að, mundi oss sýnast ljótt, ef vér hefðum skarpari sjón.

Það væri auðveldt, að sýna hinn sama vísdóm á hinum öðrum skilníngar-vitum; en þessa ransókun eptirlæt eg hvörjum einum kristnum manni, sem brúkar nockurn eptirþánka. Eg vil einúngis enn nú sýna Skaparans vísdóm í því, er þeim þykir vísdóms skortur, sem eru svo djarfir að finna að verkum hins alvísa. Sérhvört dýr fæðist með þess skýlu; manneskjan einúngis kémur nakinn inní heiminn. Þetta, sem í fyrsta áliti sýnist að vera vísdóms skortur, er raunar guðlegur vísdómur. Maðurinn er jarðarinnar Herra, hvör ein önnur skepna er ætluð til að lífa undir vissu himin-belti, og hennar skýla er löguð þar eptir; maðurinn þarámóti átti að leggja undir sig allann heiminn; hans náttúra er þess-vegna ecki einúngis hæf, til að lifa undir hvörju einu himin-belti, sem önnur dýr ecki eru, að þeim undanteknum, er manneskjunni eru til fæðis ætluð; héldur lét Skaparinn manneskjuna fæðast nakta henni sjálfri til þess meiri

hægð-

hægdar, svo ad hún gjæti sjálf umbreytt sínum klædnadi, eptir sem hennar þörf útkrefur í hvörjum stad og undir hvörju himin-belti. Í heitu löndunum spinnur ormurinn silki handa henni, í þeim mildari gefur saudurinn henni sína ull, og í þeim köldustu bjarndýrid sinn feld; þó manneskjan komi nakin inn í heiminn, hefir Skaparinn þó umbodid náttúrunni ad sjá henni fyrir klædum. Sá sem ecki sjer addáanlegann vísdóm í öllu þessu, má vera blindur af ásettu rádi, og ad opna fyrir hönum vísdómsins fjársjódu, er forgéfins.

* * * * *
* * * *

Þad er vanvirda, ad oss, sem þykir svo mikid koma til margra hvörra líttilvægra smámuna, skuli eckért finnast um þau miklu dásemdar-verk Guds vísdóms, er daglega umkríngja oss. Vid hvört fótmál, sem vér gaungum, verda á vegi fyrir oss ný merki Skaparans vísdóms. Í líkama þess minnsta skridqvikindis er meiri kunst og vísdómur enn í þeim vidhafnarmestu Kónga-höllum. Blómstrin á mörkinni eru lángtum fagurlegar prýdd, heldur enn Salómon í öllum sínum konúngslegum skrúda. Oss finnst svo mikid um þad litla, skyldum vér þá vera tilfinníngarlausir vid þad mikla! skyldum vér ecki endrum og sinnum taka oss í hönd eitt blómstur eda eitt skridqvikindi, virda þad fyrir oss og segja med sjálfum oss: hvílíkt meistara-stycki Skaparans

ans vísdóms! hvorsu kunstuglega er það mindad! hvorsu fogur lita-skipti! hvorsu addáanleg fegurd, orda og nidur-radan er á þessari litlu sképnu! af þvílíkum hugleidíngum mundum vér hafa hreina, háa og ágjæta lystisemi, og fá þar af háa þánka um Skaparans órannsakanlega vísdóm.

Hvorsu margar sképnur verda fyrir oss í náttúrunni, sem oss sýnast svo audvirdilegar, ad vér hugsum þær séu án orsakar og án tilgángs; í það minnsta þenkjum vér aldrei til þess vísdóms, sem liggur hulinn í þeim. Vér mundum hafa verdugri þánka um þessar, fyrir vorum augum, svo audvirdilegu sképnum, og ecki forakta þær, ef vér ydugléga vendum oss á, vid hvort eitt tækifæri ad grenslast eptir og dádst ad Guds óendanlega vísdómi, er lætur sig í ljósi á ollum hans handaverkum.

Hvorsu margt ógripanlegt verdur fyrir oss í nádarinnar ríki? sá máti, med hvorjum Gud leidir manneskjurnar til eilífrar sælu, hefir leyndardóma, sem vor skynsemi getur ecki fullkomlega þreyngt sér ígégnum. Hér og þar finnum vér afgrunn, í hvorjum vér sjáum ecki utan dapra skýmu: mundum vér hneixlast á þessu myrkri, ef vér hefdum vanid oss á, ad dádst ad og tilbidja Guds vísdóm í náttúrunnar ríki? med heilagri lotníngu mundum vér byrgja fyrir vor augu, og tilbidja hvort eitt afgrunn, sem vér med skynseminni ecki kynnum ad útgrunda. Hvorsu

Hvorsu margt ógrípanlegt verdur fyrir oss í vorum egin kjörum? þeirra samanhengi og þeirra tilgángur er oss opt og tídum leyndardómur. Opt hugsum vér, ad vér höfum orsök til ad efast, stundum um Guds gædsku, stundum um hans réttlæti; vér hugsum opt, ad vér mundum verda lángtum lukkulegri, ef vér sjálfir mættum sjá fyrir ráci voru: mundum vér ecki þenkja ödruvísi, ef vér réttilega þecktum Guds vísdóm, sem hann hefir opinberad í öllum sínum verkum! vér mundum þá álykta af því, sem vér sjáum, um hitt, sem vér ecki sjáum; vér mundum þá gjöra þessa ályktun: sá sami, sem rædur fyrir heiminum, rædur líka fyrir mínum kjörum; hans vísdómur hlýtur allavega ad vera hinn sami; þad, sem fyrir mínum augum er trubl og óregla, hlýtur ad vera vísdómur og gædska, og sídar meir mun eg komast ad fullri raun um þad, þegar sá Alvísi hefir leidt mig um þessa huldu vegi til míns takmarks. Svo vigtugt og heilsusamlegt er þad fyrir oss, ad hugleida Guds óendanlega vísdóm.

VI. Kapítuli.
Um Guds Alvitsku.

Ad Gud sé alvitur, hafa ecki einúngis sídadir, heldur ogsvo hinir villtustu Heidíngjar vidkannast. Þegar nockurr heidinn vísindamadur var adspurdur, hvört mannanna leyndir

mundu vera huldir fyrir Gudi? svaradi hann: ad jafnvel mannanna þánkar væru hönum augljósir. Annar Heidíngi segir: ad allir menn þecki af náttúrunni þann sannleika, ad Gud viti alla hluti, einninn mannanna huldustu þánka. Egyptskir á fyrri öldum, máludu Gud eins og auga, og helgudu honum augna- og eyrna-bílæti, til ad kénna þar med, ad Gud sæi og heyrdi, edur vissi alla hluti. Þeir Mahómedonsku kénna: ad Gud viti allt þad, sem vitast kann, ad hans þecking yfirgripi allt þad, sem skédur frá jardarinnar enda til þess hæsta himins; ad eckért sé hulid fyrir hans augum; ad hann jafnvel þecki himin-hnattanna gáng og þánka andans. Þar Heidíngjarnir bera svo fagrann og sannann vitnisburd um Guds alvitsku, skyldi þá ecki heilög Ritníng miklu framar vitna um hana? enginn kann betur ad útmála Guds óendanlegu fullkomlegleika, enn sjálfur hann. Ritníngin segir oss: ad Gudi séu kunnug öll hans verk frá eilífd, Post. g. b. 15. Hún segir oss: ad Gud telji stjörnurnar og nefni þær allar med nöfnum, Ps. 147. Hún segir oss: ad öll vor höfud-hár séu talin, Matth 10. Hún kénnir: ad Guds alvitska viti þá huldustu hjartans þánka. David segir: ad Gud ransaki hjörtun og nýrun, Ps. 7.; og hans sonur Salómon kénnir þad sama, er hann segir: þú alleina þeckir hjörtu allra mannanna barna, 1 Kóng. b. 8. Ritníngin vitn-

ar þá með ljósum orðum, að Guðs alvitska nái til allra hluta, ecki einúngis til þeirra umlidnu og-nærverandi, heldur ogsvo til þeirra ókomnu.

Eg þarf ei með neinum røksemdum að styrkja þann sannleika, að Guð eptir sinni alvitsku þeckir alla umliðna hluti. Heilög Ritníng vitnar þetta allvída, og enginn skynsamur hefir efað, að Guð viti allt það, sem skéð hefir. Vér fellum að vísu í stans og undrun yfir þessum þánka. En ecki sídur megum vér undrast, að Guð þeckir allt það nærverandi, að hvørr einn þánki í mannánna hjörtum er honum opinber, að sandkornin eru talin, eins og stjørnurnar. Já, hann þeckir ecki einúngis vorn jardar-hnøtt og allt hvað á honum framfer, heldur allar veraldirnar í sínu takmarkalausa ríki, med øllum þeirra biltíngum og umbreytíngum, það stærsta ásamt því smærsta; þetta er afgrunn guddómsins, er, vér med vorum hugleidíngum ecki gétum útgrundað; skilið gétum vér það ecki, og neitað ecki heldur, því bædi Ritníngin og skynsemin verda samtaka í að stadfesta það: engin skêpna, segir Páll, er fyrir honum ósýnileg, heldur eru allir hlutir naktir og óhuldir fyrir hans augum, Ebr. 4.

Og þó að Ritníngin hefdi ecki svo greinilega opinberað oss þennann sannleika, þá flýtur hann bædi af þeim þánka, sem vér hljótum að gjøra oss um Guð, sem þá allra full-

 komn-

komnustu veru, og af þeim þánka, sem vèr hljótum ad gjora oss um hann, sem heimsins ædsta stjórnara. Fyrir Gud skiljum vèr þá veru, sem hefir alla mogulega fullkomlegleika til ad bera í hærsta máta; hans skilníngur hlýtur þess vegna ad vera allteins óendanlegur, sem adrir hans fullkomlegleikar. En ef ein einasta umbreytíng í hans ómælanlega ríki væri hulin fyrir honum, þá væri hans skilníngur ecki óendanlegur; vèr kynnum þá ad íminda oss adra fullkomnari veru, sem vissi alla hluti; og þess vegna væri Gud ecki hinn allra fullkomnasti, sem þenkjast kann, ef hann ei vissi allt.

Þad sama flýtur og af þeim þánka, sem vèr hljótum ad giora oss um Gud, svo sem heimsins ædsta stjórnara. Hvorninn Gud veit og þeckir alla hluti í sínu takmarkalausa ríki, skiljum vèr ecki; en þad getum vèr skilid, ad ef hann þeckti þá ecki, þá gjæti hann ei med vísdómi stjórnad heiminum. Allir hlutir í heiminum eru samantengdir hvørr vid annann; þad smærsta er opt orsok til hins stærsta; þeir lítilvægustu atburdir leida tídum eptir sig hinar vigtugustu umbreytíngar. Hvad sýnist minna í varid enn einn þánka; en þessi þánki gètur af sèr annann þánka; af þessum þánkum fædist ásetníngurinn; ásetníngurinn er framqvæmdur; framqvæmd ásetníngsins leidir eptir sig illt edur gott fyrir sjálfa oss edur adra menn í tímanlegum, og stundum eilífum efnum.

Sé nú þetta óneitanleat, ad hinir minnstu hlutir leidi eptir sig hina stærstu; hvad fylgir þá þar af, annad enn þetta: ad hann, sem er heimsins ædsti stjórnari, hlýtur ad þeckja med fullkomnasta hætti, einninn þá allraminnstu hluti; án þessarar alvitsku gjæti Gud ei stjórnad heiminum med vísdómi. Ofyrirsjedar hindranir mundu opt koma í veginn, sem annadhvort mundu gjora ad engu hans vísdómsfulla tilgáng, edur hann hlyti med sínu ómótstædilega almætti ad burtrýma þessum hindrunum á hverju augna-bliki. Ef ad Gud ecki eptir sinni alvitsku þeckti allar skepnur í øllu sínu ómælilega ríki, og sérhvørja fyrir vorum augum ómerkjanlega umbreytíngu, med øllu því, sem hún eptir sig leidir, þá væri hans stjórnan eins ófullkomin og stjórnan jardneskra Kónga, hvørra tilgángur í ad ebla ríkjanna velgengni, opt verdur ad engu, af því þeir eru ecki alvitrir, og margt kémur uppá, sem þeir ecki géta vid sjed. En kann þvílíkt ad þenkjast um Guds stjórnun? nei, skuli hann stjórna heiminum med vísdómi, þá hlýtur hann grant ad þeckja alla hluti. Hann hlýtur ad vita tølu á øllum sínum skepnum, og nefna þær med nøfnum, eins og Ritníngin segir: allir hlutir hljóta ad vera berir og óhuldir fyrir hans augum.

Hvørsu megum vér standandi vid þetta ómælilega afgrunn upphrópa af heilagri undrun: o! hvílíkt ómælilegt djúp bædi Guds

 vís-

visdóms og þeckíngar! en þó verdum vér aldrei svo frá oss numdir af undrun, yfir Guds alvitsku, sem þá vér hugleidum hans fyrir fram vitund, edur þann Guds eginlegleika, med hvörjum hánn veit fyrir fram allar heimsins ókomnu umbreytíngar, einninn þær allraminnstu, og hvad ské muni um alla eilífd. Því Guds alvitska nær ecki einúngis til þess umlidna og nálæga, heldur ogsvo til þess ókomna.

A medal ókominna hluta eru nockrir naudsynlegir, adrir tilfallandi, og sá alvitri þeckir þá hvörutveggju. Fyrir þær naudsynlegu umbreytíngar í heiminum meinum vér þær, sem eru grundvalladar á ødrum undangángandi umbreytíngum, og sem naudsynlega leida adrar eptir sig, hvörjar aptur verda naudsynleg orsøk til óteljandi annara umbreytínga. Eg vil upplýsa þetta med eptirdæmi: ad af jardarinnar og túnglsins gángi hljóti á vissum tímum ad orsakast formyrkvan, ad þessi formyrkvan vari svo og svo lengi, hvörki lengur né skémur, þad er naudsynlegur atburdur, sem er grundvalladur í náttúrunnar nidurrodun, og ad Gud géti fyrirsjed þessar eptirkomandi umbreytíngar, er oss ecki svo óskiljanlegt. Þad gétum vér skilid, ad Guds óendanlegi skilníngur, sem þeckir orsakirnar, hlýtur ogsvo ad þeckja þad, sem þær eptir sig leida til eilífrar tídar. Vér gétum jafnvel opt og tídum med vorri sljófskygnu skynsemi med nockurnveginn

vissu

vissu ályktad af orsökinni, sem vér sjáum, um þad, sem hún eptir sig leidir, og vér ecki sjáum; og því meir, sem skynsemin er æfd og skérpt, því lengra sjer hún inn í þad ókomna; og vér efumst þess vegna ecki um, ad sá óendanlegi skilníngur, sem lagt hefir þann fyrsta grundvöll til allra heimsins umbreytínga, fyrirsjái og med fullkominni vissu allar þær verkanir, sem þar af fljóta allt til eilífdar.

En, ad Guds alvitska fyrirsjái þá hluti, sem eru öldúngis tilfallandi, sem grundvallaðir eru á sképnanna, og þad ófæddra sképna frjálsrædis athöfnum; þad er ómælanlegt djúp Guds vísdóms og þeckíngar, vid hvört skynsemina sundlar; hér getum vér ecki borid oss saman vid Gud. Í ödrum pörtum Guds alvitsku getum vér eygt nockurn mögulegleika, en hér eygjum vér öldúngis engann. Vér, sem höfum endanlegann skilníng þeckjum þó nockud af því umlidna, nockud af því nálæga, og nockud af því ókomna, sem hefir sinn naudsynlegann grundvöll í því nálæga; og vér ályktum þar af, ad Gud þecki þad alltsaman. En ad Guds fyrir fram vitund nái einninn til þeirra hluta, sem eru tilfallandi, sem ecki hafa þeirra grundvöll í náttúrunnar fastsetta gángi, sem einúngis eru grundadir á sképnanna sjálfrædis athöfnum, þad er þad ómælanlega djúp Drottins alvitsku, sem yfirgengur alla vora skynsemi.

En

En þó vèr ecki gétum skilid, hvornínn Gud veit alla hluti fyrirfram, þá kénnir þó skynsemin ofs, ad hann hljóti ad vita þá. Ad sú fullkomnasta vera hljóti ad vera eldúngis óumbreytanleg, þad þeckir skynsemin. Sú vera, er sífeldlega gétur ordid fullkomnari, er á hvörri stundu gétur aukid vid sína þeckíngu; sú vera, sem þannig verdur fullkomnari á hvörju augna-bliki, hún er umbreytanleg og endanleg; hún er máské fullkomnari, enn allar adrar verur, en hún er samt ecki sú fullkomnasta vera; vèr gétum ímyndad ofs þann Gud, sem væri enn þá fullkomnari, og þess vegna væri þvílík vera ecki Gud. Eg vil nú gjöra vid, ad Gud ecki vissi alla ókomna hluti, bædi þá tilfallandi og þá naudsynlegu, þá væri því vidlíka varid fyrir Skaparanum sem ofs; tíminn kénndi honum ætíd ad þeckja nockud nýtt, sem hann hefdi ecki ádur þeckt; honum jykist þá þecking og skilníngur sífeldlega, eptir því, sem fleira bæri vid. Hann væri þá nú lángtum fullkomnari, heldur enn þegar hann skapadi heiminn, og ad lidnum heims-aldrinum væri hann búinn ad ná enn þá hærri fullkomlegleikans troppu. En þvílík vera væri ecki óendanleg, þvílík vera væri þess vegna ei heldur Gud. Þar fyrir, ef ad Gud skal vera hin allra fullkomnasta vera, svo hlýtur hann ad þeckja allt hid ókomna, eins og hid nálæga og umlidna; hans alvitska hlýtur ad ná frá einni eilífd til annarar; eckért nýtt gétur

uppá-

uppá komid, sem hann ei hafi fyrirsied. Og þennann skynseminnar lærdóm stadfestir Ritníngin.

Hvad er meir tilfallandi, enn ad Titlíngur falli á jord, og þó veit Gud þad? hvad er meir tilfallandi, enn talan á mannsins hofudhárum? og þó vitnar Ritníngin: ad þau séu talin af Gudi, Matth. 10. Hvad er meir tilfallandi, enn vissar líkamans hreyfíngar, svo sem: ad sitja edur standa upp? hvad er meir tilfallandi, heldur enn þánkinn, sem snøggsinnis flýgur oss í hug, og hverfur eins skyndilega burt aptur? heldur enn eitt ord, sem fellur ófyrirsynju út af vorum munni? og þó vitnar David: ad Gud viti allt þetta. Enginn hefir med fegri og líflegri litum útmálad þennann Guds óendanlegleika, heldur enn hann, er hann segir: Drottinn! þú ransakar mig og þeckir mig; hvørt eg sit edur stend upp, þá veitst þú þad, þú skynjar mínar hugrenníngar álengdar; hvørt eg geng edur ligg, þá ertú í kríngum mig, og sjer alla mína vegu; þvíad, sjá þú! þar er eckert ord á minni túngu; ad þú, Drottinn! ei vitir þad allt. David vard sjálfur af þessari hugleidíngu svo frá sér numinn af undrun, ad hann strax á eptir útbrýtst med þessum ordum: sú þecking er mér of furdanleg og of há, eg fæ hana ecki skynjad, Ps. 139. Vér megum allir segja hid sama, og megum maklega trúa, ad í Gudi er lángtum

 meira,

meira, heldur enn vèr gètum skilid. Ef vèr ættum ad gèta skilid, hvìllkur Gud er, þá hlytum vèr siálfir ad vera Gudir; og eins ómogulegt, sem þad er, ad vera þad sídara, eins ómogulegt er og ad gèta þad fyrra.

* * * * * * * * *

Þessi hugleidíng Guds alvitsku á ecki einúngis ad uppfylla vor hiortu med undrun og diúpri lotníngu fyrir hans óendanlegleika; heldur á hún einninn ad uppvekja hiá syndarañum hrædslu og ótta, og hiá þeim sann-kristna diorfúng og hugar-hreysti. Hvorr þánki gètur verid kroptugri til ad aptra oss frá syndinni, og upporfa oss til ad betra vor hiortu, heldur enn þessi: ad vèr ætíd stondum fyrir Guds alskygna augliti, ad hann þeckir alla vora þánka, og þau innstu sylsni vors hiarta eru ber og nakin fyrir hans alvitsku? hvorsu náqvæmlega leitumst vèr vid ad dylja vor hiortu og þeirra vondu tilhneigíngar fyrir mannanna augum, ad minnsta kosti fyrir dygdugum og rádvondum monnum; og þegar vèr einúngis gètum falid oss í myrkrinu, svo mannanna augu siá oss ecki, þá þenkium vèr ecki framar til þess alskygna auga, fyrir hvorju siálft myrkrid er liós, og nóttin, sem middeigis birtan. Hvad gètur verid heimskulegra, heldur enn ad dylja sínar girndir fyrir odrum monnum, sem eru vorir brædur, af sama dupti, sem vèr; sama veikleika undirkastadir, sem vèr;

og

og láta allann sinn hjartans óhreinleika standa berann og nakinn fyrir þeim alvitra Gudi, sem er vor Yfir-herra, og vor tilkomandi Dómari. Hvorsu lítid stodar þad, þó vér fordumst mennina, þar vér ecki gétum fordast Gud, er sídarmeir mun leida í ljós þad, sem í myrkrunum er hulid, og opinbera rádin hjartnanna? mundum vér ecki þenkja odruvísi, mundum vér ecki skélfast sérhvorn syndsamlegann þánka, ef vér þenktum eins og David, ef vér settum oss líflega fyrir sjónir Guds alvitsku, sem hann, og itrekudum opt med sjálfum oss þessi ágjætu ord: Drottinn! þú ransakar mig og þeckir mig, hvørt eg sit edur stend upp, þá veitst þú þad, þú skynjar mína þánka álengdar; hvørt eg geng edur ligg, þá ert þú í kríngum mig, og sjer alla mína vegu; því, sjá þú! þar er eckért ord á minni túngu, ad þú, Drottinn! ei vitir þad alltsaman.

Hvorsu heilsusamlegt væri þad fyrir oss, ef þessi ord væru djúpt inngrafin í vor hjörtu! vér mundum þá blygdast meir fyrir Guds bendanlegu Hátign. Þegar manneskjurnar eru svo ofdirfskufullar, ad þær ana frá einum lesti til annars, og sýlfast einkis, þá skyldu þær einúngis þenkja til þessa: Gud sjer þad. Þegar vorar girndir hreyfa sér innvortis hjá oss, andinn strídir á móti holdinu, og holdid á móti andanum, og vér í þessu hættulega strídi tokum til at hrasa, fæturnir vanmegnast,

ast, dugurinn hverfur og kraptarnir bila, þá látum oss einúngis þenkja til þessa: Guð sjer það. Þessi þánki mun gëfa oss dug og hugar-hreysti til að stríða við sjálfa oss. Þessi þánki: Guð sjer það; sá Guð, sem er þinn tilkomandi Dómari, hvors dómur áqvarðar þín kjör í eilífðinni: hann sjer það; þessi þánki mun viðrëtta vora hugar-hreysti, og endurnýja vora krapta; þessi eina hugleiðíng er fullnóg til að uppvekja hjá oss heilagann ótta fyrir sërhvörjum syndsamlegum þánka, sërhvörri breglulegri girnd, sërhvörri megnri gëðs-hræríngu, sem hreyfir sër í vorum hjörtum. Þessi eina hugleiðíng er fullnóg til að sannsæra hræsnarann um hans heimsku, að hann með dular-klæðum byrgir sína rëtttu ásýnd, prýðir sig með yfirlit guðrækilegs athæfis og kalkar grösina, sem er innvortis fúl og andstyggileg fyrir augum þeirrar æðstu veru, hvör eð sjer ígëgnum þann útvortis hræsnis-ham inn í hjartað.

Ef að þessi þánki: Guð sjer mig, væri oss ætíð hugfastur, hvörsu árvakra yfir sjálfum oss, hvörsu varkára í öllu voru framferði, en þar hjá hvörsu hughrausta í öllum lífsins ógëðfeldu umbreytíngum mundi þessi þánki giöra oss! þessi umhugsan, sem er svo skelfileg fyrir hræsnarann, hvörsu heilsusamleg er hún fyrir þann sann-kristna? þegar vorar heimuglegar óskir uppstiga fyrir Guðs hásæti, hvílík huggun er það fyrir oss, að vër vitum,

að

ad sá alvísi Gud heyrir þær? Þegar vorir óvinir baktala oss, vor bestu verk eru löst-ud, þad, sem vér gjörum í gódri mein-íngu er útlagt á versta veg, hvílík huggun er þad fyrir oss, ad Gud sjer vort hjarta, ad sá alvitri, sem dæmir án manngreinar álits, þeckir oss og vorn tilgáng? hvílík huggun er þad fyrir oss, þegar vér gétum sagt med Postulanum Páli: mér er þad fyrir litlu, ad eg dæmist af ydur edur af mannlegum dómi; eg dæmi mig og ecki sjálfur; eg er mér sjálfur einkis medvitandi; en þar fyrir er eg þó ecki réttlátur; Drottinn er sá, sem dæmir mig, 1 Cor. 4. Þegar vér liggjum í duptinu yfirgéfnir og einkis virdtir, heilsubrestur, ásækir, og fátæktin nidurþryckir oss, hvílík huggun er þá fyrir oss, ad vita, ad Gud sjer oss, jafnvel þau minnstu tilfelli, sem uppáfalla fyrir oss, eru óhulin fyrir hans augum, hann safnar samam ollum vorum tár-um og telur oll vor hofud-hár, svo ad ecki eitt einasta kann ad týnast án hans vilja. Lærdómurinn um Guds alvitsku þénar oss þess vegna bædi til skélfingar og líka til hugg-unar. Þad er í voru valdi, ad umbreyta því í heilsusamlega huggun fyrir oss, sem odr-um stendur ótti og skélfíng af. Einúngis ad vér gaungum óstraffanlega fyrir Guds aug-liti, og framholdum vorri helgun í Guds ótta, þá vitum vér, ad Guds fyrirheit uppfyllist á oss: augu Drottins líta til þeirra réttlátu.

 VII.

VII. Kapítuli.

Um Guds allstadar nálægd.

Ad sú óendanléga vera, sem med sínu almætti hefir skapad alla hluti, med sínum vísdómi nidur=radad þeim, og eptir sinni alvitsku litur yfir og þeckir allar sínar skepnur, ad þessi vera hljóti ogsvo ad vera allstadar nálæg, þad er sá sannleikur, sem jafnvel heilvita skynsemi gétur þeckt. Sá Gud, sem væri bundinn vid vissann stad, sem á hverju augnabliki hlyti ad fara úr einum stad í annann, til ad framqvæma þad, sem hann vildi, hann væri ecki sú fullkomnasta vera, hefdi ecki alla mögulega fullkomlegleika til ad bera, og væri þess vegna ecki Gud. Ad eg ecki tali um, ad Guds allstadar nálægd er svo náqvæmlega og óadskiljanlega sameinud vid hans almætti og alvitsku, ad ef vér neitudum þeim fyrsta af þessum Guds eginlegleikum, þá hlytum vér naudsynlega ad neita ogsvo tveimur hinum sídari. Vér sjáum þar fyrir og, ad skynsamir Heidíngjar hafa af skynseminnar ljósi sjed þennann sannleika, ad sú guddómlega vera hlyti ad vera allstadar nálæg. Xerxes lét nidurbrjóta musteri Grickja, þar hann áleit þad óguðlegt, ad menn skyldu vilja innilykja Gud í einu musteri. Pýthagóras kalladi Gud þá veru, sem væri útbreidd yfir alla náttúruna. Heidíngjarnir gjördu sér ad vísu ecki ætíd hina réttustu þánka um þennann Guds eginlegleika;

leika; en þeir gátu þó ei ímindad sér þann Gud, sem ei væri allstadar nálægur.

Þennann skynseminnar lærdóm stadfestir Ritníngin: hvørt skal eg fara frá þínum Anda, segir Davíd, og hvørt, skal eg flýja frá þínu augliti? þó eg færi upp í himininn, þá ert þú þar, og þó eg byggi mér legu-rúm í undirdjúpinu, þá ert þú einnin þar. Þó eg vildi taka uppá mig vængi morgun-rodans og búa vid hid ytsta heimsskaut, þá mundi samt í þeim stad, þín hønd leida mig, og þín hægri hønd halda mér, Ps. 139. Hans sonur Salómon kénndi þad sama: himnarnir, segir hann, og himnanna himnar taka þig ei, miklu sídur þetta hús, sem eg hefi byggt; 1 Kóng. b. 8. Þetta sama vitnar og Drottinn sjálfur fyrir Spámanninn Jeremíam: er eg ecki sá Gud, sem nálægur er, segir Drottinn, og ecki sá Gud, sem fjærlægur er? þenkir þú, ad nockurr kunni svo leynilega ad fela sig, ad eg fái ei séd hann? segir Drottinn; er eg eigi sá, sem uppfylli himin og jørd? Jerem. 23.

Þessi óendanlegleiki í Gudi, er þá ánægjanlega stadfestur. Skynsemin og Ritníngin verda samtaka þar um; en ætíd verdur hann oss ógrípanlegur, eins og oll guddómsins vera; og hvad er þad ad undra? vér skiljum ecki, hvorninn vor eiginn andi er allstadar nálægur í vorum líkama, og hvorninn skyldum vér þá betta skilid, hvorninn sá óendanlegi Andi er nálæg-

lægur í allri náttúrunni? ógrípanlegur er að sönnu þessi lærdómur, og hlýtur nauðsynlega að vera það; en hann inniheldur þó ekkért, sem er órímilegt eður sjálfu sér mótsegjandi, einúngis ef vér gjörum oss rétta þánka um þennann Guðs óendanlegleika.

Vorir þánkar hér um eru rángir, ef vér setjum oss Guðs allstaðar nærveru fyrir sjónir, sem útbreiðslu þeirrar guððómlegu veru; ef vér ímindum oss, að Guð sé allstaðar nálægur eins og loptið, sem breiðist út yfir allar skèpnur; þreyngir sér inn í alla hluti, og fyllir allt. Með hvílíkum ímindunum gjörum vér Guð að samansettri veru, sem samanstendur af portum; en hvílík vera hefði takmörk, og væri ecki Guð. Loptið er í vissu tilliti allstaðar nálægt í náttúrunni; en þeir partar af því, sem nálægir eru í einum stað, eru ecki á sama tíma nálægir í öðrum. Sú hærsta vera er þarámóti öll í hvörjum stað; og þó hún sé nærverandi í einum stað, er hún þá ecki síður nálæg í öðrum. Guðs allstaðar nálægð verdur uppá auðveldari og Guði verdugri máta útskýrð af hans alvitsku og hans almætti.

Eptir sinni alvizku þeckir Guð alla hluti í sínu ómælanlega ríki; þennann sannleika hefi eg sannað hér að framan. Hann þeckir alla hluti, eins og vér, með brúkun skilníngarvitanna af reynslu, álýktun, eptirgrenslun. Hann þeckir alla hluti, með sinni skoðun, lángtum greinilegar, heldur enn vér þeckjum þá hluti,

sem vér sjáum fyrir augunum. Vér kunnum þess vegna ad segja: ad allir hlutir séu nálægir fyrir Gudi, af því hann þeckir þá alla, eins og þeir hlutir eru nærverandi fyrir oss, sem vér sjáum med augum vorum. Þad, sem vér sjáum, köllum vér nálægt, og þad, sem vér ecki sjáum, köllum vér fráverandi. Þess vegna eru allir hlutir nálægir fyrir Gudi, þar hann í því klárasta ljósi sinnar alvitsku sjer alla hluti med fullkomnasta hætti.

En eins og allir hlutir eru nálægir fyrir Gudi eptir hans alvitsku, svo er Gud aptur á móti nálægur í öllum hlutum eptir sinu almætti. Hér af kunnum vér ad gjöra oss þánka um Guds allstadar nálægd. Med sinum óendanlega krapti verkar hann í öllum sinum skèpnum; allrar náttúrunnar vidhald sannfærir oss um þessa hans verkun. Hann ber alla hluti, med sinu kröptuga ordi, segir Páll, Ebr. 1. Ef ad sá sami Guds kraptur, sem framleiddi alla hluti, vidhéldi ecki öllum hlutum, þá mundi náttúran verda aptur ad engu; og þar Gud med sinum krapti verkar í öllum sinum skèpnum, þá er hann einninn med sinum krapti nálægur í þeim öllum.

En þar Gud er allstadar nálægur med sinum óendanlega krapti, sem verkar í öllum skèpnum, þá er hann og allstadar nálægur í tilliti til sinnar veru. Því Guds eginlegleikar og hans vera er eitt og hid sama; þad er einungis í vorum þaunkum, en ecki í Gudi sjálf-

um

um, sem þetta er adgreindt. Guds almætti og Guds vera eru í Gudi þad sama, og hvort frá ødru óadskiljanlegt. Þess vegna þar, sem Gud er nálægur med sínum verkandi krapti, þar er hann og nálægur í tilliti til sinnar veru. Vér gjørum oss þess vegna ránga þánka um Guds allstadar nálægd, ef vér ímyndum oss, ad hans vera sé innilukt í himninum, og ad hann einúngis med sínum verkandi krapti sé nálægur í sképnunum, þegar vér setjum oss Gud fyrir sjónir, sem sólina, er stendur í midpúnkti sinna veralda, og útbreidir þadan sínar verkanir allt í kríngum sig.

En þó ad Gud verki í øllum sínum sképnum, og sé nálægur í þeim øllum, þá géfast þó ymislegar tróppur og hættir Guds allstadar nálægdar. Grundvøllurinn til þessa mismunar er ecki í Gudi sjálfum, heldur í sképnanna ymislegu náttúru og ásigkomulagi, á hvørjum hans verkanir framkoma, eptir því, sem þær hafa meiri edur minni annadhvørt náttúrlegann edur sidferdislegann hæfilegleika til ad taka á móti Guds medverkun. Gud kann ecki ad verka meira hjá einni sképnu, heldur enn hún eptir náttúrlegu ásigkomulagi er hæf til ad taka á móti. Og þar allar sképnur éru ecki eptir þeirra náttúru eins fullkomnar, þá kann Gud ecki heldur med sama hætti ad vera nálægur øllum sképnum. Þannig er Gud nálægari dyrinu heldur enn grasinu, manneskjunni heldur enn dyrinu, englinum heldur

ur

ur enn manneskjunni; þar engillinn er í sinni náttúru fullkomnari heldur enn manneskjan; manneskjan fullkomnari heldur enn dýrid, og dýrid fullkomnari heldur enn grasid. Ein skepnan hefir þess vegna, eptir því, sem hún er af náttúrunni fullkomnari, meiri hæfilegleika til ad taka á móti stærri mælir Guds medverkunar.

Og, eins og mismunurinn á skepnanna náttúrlegum hæfilegleika til ad taka á móti Guds medverkun, er orsök til þess, ad Guds nálægd lætur sig framar í ljósi hjá einni skepnu enn annarri, svo er mismunurinn á þeirra sidferdis hæfilegleika sömuleidis orsök til þess, ad Gud á annann hátt er nálægur einni skepnu heldur enn annari. Sá gódi og sá vondi, sá dygdugi og sá órádvandi hafa ecki þann sama sidferdis hæfilegleika til ad taka á móti Guds medverkun; Gud verkar þess vegna ecki hjá þeim bádum med sama hætti, hann er þess vegna ecki nálægur þeim bádum med sama hætti. Gud er nálægur þeim heilaga, og huggun, gledi, von, sálarinnar rósemi og fridur samvitskunar er verkan hans nálægdar. Gud er nálægur þeim vanheilaga, og hrædsla, órósemi, qvídi og ángist samvitskunnar eru verkanir hans nálægdar. Gud er nálægur í himninum, hann er og nálægur í helvíti; en verkanir Guds nálægdar hljóta ad vera allt eins ólíkar og gagnstædar, sem þær verur, er búa í hvorutveggja stadnum

um, eru ólíkar og gagnstædar í tilliti til þeirra sidferdis hæfilegleika til ad taka á móti Guds medverkun. Þegar Guds nálægd útbreidir gledi og fögnud um þau himnesku hýbýli, þá hlýtur hún ad uppfylla helvítis afgrunn med ángist og skélfingu.

Þessar ýmislegu troppur og hætti Guds allstadar nálægdar þenki eg, ad menn án hættu, geti sett sér fyrir sjónir undir sólarinnar bilæti. Þessi eldhnöttur hefir í sjálfum sér einn og sama krapt, med hvörjum hann verkar í öllum skepnum, sem hann tilnær: en verkanirnar eru þó margvíslegar, eptir því, sem hlutirnir, sem verda fyrir hans verkun, eru í þeirra náttúru ýmislegir. Nockrir hardna, adrir bráдna; nockrir blómgast, adrir visna; fyrir suma hluti hefir hún deydandi, en fyrir adra lífgandi krapt. Þannig er því og varid med Guds allstadar nálægd. Jafnvel þó Guds nálægd í öllum hans skepnum, sé eptir sinni náttúru hin sama, og kraptarinn, med hvörjum hann verkar í þeim öllum, sá sami, þá eru þó verkanirnar og ávextirnir af hans nálægd margvíslegir, eptir því, sem þeirra náttúrlegi edur sidferdis hæfilegleiki til ad taka á móti hans medverkun, er ýmislegur. Og þessar ýmislegu troppur, hætti og verkanir Guds nálægdar gefur Ritníngin tilkynna med þeim talsháttum: ad Gud sé nærri, ad hann sé fjærri, ad hann komi, ad hann víki burt, og s. fr. Gud er eptir

ir Ritníngarinnar vitnisburdi nærri edur nálægur manneskjunum, þegar þær finna til hans nádar, þegar þær hænheyrast; hann er fjærri, þegar þær andvarpa forgéfins, og bænheyrast ecki; hann kémur, þegar hann auglýsir sína nálægd annadhvort med sérdeilislegum velgjørníngum edur straffi; hann víkur burt, þegar hann dregur í hlé sitt umbunandi edur straffandi réttlæti. Þannig er Gud allstadar nálægur; med sínum óendanlega krapti verkar hann í øllum sínum sképnum; treyppur, hættir og verkanir Guds nálægdar mismuna einúngis eptir sképnanna meiri edur minni náttúrlegum edur sidferdis hæfilegleika.

* * * * * * * * *

Hvørsu djúpa lotníngu ætti þad ad uppvekja hjá oss, ef vér þenkjum til þess, ad Gud er allstadar nálægur, ad hann uppfyllir jørdina, himininn og alla himnanna himna. Hvørsu smáir megum vér verda í vorum egin augum vid þessa hugleidíngu! hvørninn kunnum vér nógu djúpt ad aumýkja oss fyrir þessari óendanlegu veru? hvørninn kunnum vér nógsamlega ad vidurkénna þad, ad vér erum eckért, en Gud allt! hvad erum vér, þegar vér berum oss saman vid Gud?

Hvørsu kroptug upporfan er þad til ad ydka sig í dygdum og gódum verkum, ad þenkja til þess, ad Gud er allstadar nálægur og umkríngir oss, hvar sem vér erum staddir!

hvor er orsökin til þess, að menn láta eptir sèr hvað eina, sem þeim kémur í hug, utan sú, að þeir ecki nógu opt, nógu alvarlega setja sèr fyrir sjónir Guðs allstaðar nálægð. Hvorsu varkárir erum vèr í voru lát-æði, orðum og verkum í nálægð jarðneskra Höfðingja, og þeir eru þó ecki nema menn; mundum vèr síður vakta vor orð og athafnir, ef vèr ydduglega þenktum um þá beðandlegu veru, fyrir hvorrar augliti vèr framgaungum: hvornin mundi oss verða við, ef að þessi beðandlega vera birtist oss í sýnilegri mind, ef að vèr sæum hana, ef vèr gjætum sèð hana í hennar beðandlegu hátign? en þó vèr ecki gétum sèð Guð, þá vitum vèr þó, að hann sèr oss. Ef vèr þenktum eptir þessu, ef þessi þánki væri oss ætíð fyrir hugskots-sjónum, mundum vèr þá ecki vaka yfir sèrhvorju orði, sèrhvorri athöfn, sèrhvorjum þánka, sèrhvorri girnd í vorri sálu, svo að vèr gjætum orðið þessari allstaðar nálægu veru velþóknanlegir.

Þegar hugleiðing Guðs allstaðar nálægðar hefir þannig upporfað oss til dygðar og heilagleika, þá verður hún oss einninn til huggunar í öllum lífsins ógéðfeldu umbreytingum. Þegar vor gleði-himin formyrkvast, þyck og svört ský draga sig saman yfir voru höfði, en eitt djúpið opnar sig hèr, og þar annað, allar Guðs bylgjur gánga yfir oss, engin höfn er fyrir hendi, og enginn, sem kann að bjarga voru litla skipi frá undirgángi, þá er það nóg fyrir

þann

hann sann-kristna til ad vidrétta hans hug-hreysti, ad þenkja til þess, ad Gud er hon-um nálægur. Vid þetta huggadi David sig: þó eg ráfadi í myrkvum dal, þá hrædist eg þó enga ólucku, þvíad þú ert hjá mér; þinn vøndur og þinn stafur hugsvala mér, Ps. 23. Drottinn er med mér, þar fyrir hrædist eg ecki, hvad mega mér mennirnir gjøra? Drottinn er med mér, mér til hjálp-ar, og eg vil sjá mína lystíng á mínum ó-vinum, Ps. 118.

En þad er ei heldur fyrir adra, sem þessi lærdómur er huggunarfullur, enn fyrir þá, hvor-jum hann hefir verid upporsan til dygdar og réttilegs athæfis. Sá sami lærdómur, sem veitir þeim heilaga svo mikla huggun og ró-semi, hlýtur ad vera skélfilegur fyrir þann van-heilaga. Hvad er samvitskunnar oróesemi, þeg-ar þessi vottur vorra athafna uppvaknar í hugskotinu, burtdrífur alla sanna farsæld, læt-ur oss væma vid øllum vorum lystisemdum, fyllir hjartad med ótta, ángist og skélfingu, já, gjørir jafnvel sjálfann daudann sætann og elsku-verdann? hvad er þessi sálarinnar óróesemi ann-ad, enn lifandi tilfinníng Guds straffandi ná-lægdar? Omøgulega gétur Guds nálægd ept-irlátid somu verkanir í hjarta þess heilaga og vanheilaga. Þegar hinn fyrri af Guds nálægd finnur hjá sér huggun, diørfúng og rósemi, þá hlýtur þessi sídari ad finna hjá sér óá-nægju, ángist og skélfingu. Þessi þánki: ég

er

er saurugur, allar mínar girndir, óskir og hugsarhræríngar eru bregluļegar, ofsvæsnar og slá sér útt, og Gud er nálægur, sá Gud, sem sjálfur er heilagur, og elskar eináungis þad, sem er heilagt; sá Gud er nálægur, fyrir hvors augliti eg hlýt ad vera vidurstygd; hann er nálægur, hann, sem verda mun minn Dómari sídar meir; hann, sem sjer allar mínar yfirtrodslur, fordæmir og straffar þær; hann er nálægur; hann umkríngir mig med sinni bendanlegu hátign; forgéfins leitast eg vid ad flýja fyrir honum, sem uppfyllir bædi himin og jørd. Þessi þánki hlýtur ad vera ógnarlegur þegar hann uppvaknar fyrir alvøru. En oss stendur frítt fyrir ad sneyda hjá þessum deydandi þánka, ef vér látum umþenkíngu Guds allstadar nálægdar verda oss ad kroptugri uppørfun til ad hreinsa oss frá allri saurgun holdsins og andans, og til ad fullkomna vora helgun í Guds ótta.

VIII. Kapítuli.

Um Guds Gædsku.

Guds gædsku nefnum vér þá bendanlegu framqvæmdarsømu tilhneigíngu hjá Gudi, ad veita øllum sínum sképnum svo mikid gott og svo mikla farsæld, sem þær, hver fyrir sig, eru hæfar til ad taka á móti. Eg hefi sagt hér ad framan, ad þar gefist náttúrlegur og sidferdislegur hæfilegleiki til ad taka á móti Guds ná-

nálægð; sami mismunur er og á hæfilegleik-anum til að taka á móti Guðs velgjörníng-unn. Eptir þeim meiri eður minni hæfileg-leika, sem hvør ein skëpna hefir til að taka á móti Guðs velgjörníngum, nýtur hún ogsvo þeirra sömu af Guðs gæðsku með meira eður minna móti. Engillinn, svosem fullkomnari skëpna heldur enn manneskjan, hefir stærri nátt-úrlegann hæfilegleika heldur enn manneskjan; manneskjan hefir stærri náttúrlegann hæfileg-leika heldur enn dýrið, sem er ófullkomnara, og sá eini dýra-flockur hefir aptur stærri nátt-úrlegann hæfilegleika heldur enn annar. Hér af fylgir, að engillinn hlýtur af þeirri sömu gæðsku-hendi að meðtaka fleiri velgjörnínga heldur enn manneskjan, manneskjan fleiri held-ur enn dýrið, og eitt dýrið fleiri heldur enn annað. Sérhvør skëpna nýtur svo mikils góðs af sínum Skapara, sem hún eptir ásigkomu-lagi sinnar náttúru gëtur á móti tekið; sérhvør skëpna er í sinni tegund svo farsæl, sem hún gëtur orðið.

Þær skynsemdarfullu skëpnur eru að sönnu ecki allar svo farsælar, sem þær, eptir þeirra náttúrlega hæfilegleika gjætu orðið; en hjá þeim er og að finna siðferðislegann hæfilegleika eður óhæfilegleika, er gjörir þær meir eða minna lag-aðar til að meðtaka velgjörnínga þeirrar æðstu veru. Sá dygdugi og sá ódygdugi, sá hei-lagi og sá óráðvandi gëta ómögulega haft sama hæfilegleika til að taka á móti Guðs

vel-

velgjorníngum. Hinn fyrri hlýtur því ad njóta af Guds hendi þeirra velgjörnínga, sem hinn sídari ecki gétur móti tekid, þar hinn hefir stærri sidferdis hæfilegleika til ad taka á móti þeim, heldur enn þessi. Ad allar sképnur eru ecki eins farsælar, kémur þess vegna ecki af skorti Guds gædsku, sem er óendanleg, heldur af skepnanna náttúrlegu edur sidferdislegu ásigkomulagi. Þeim sidferdislega óhæfilegleika valda þær skynjandi sképnur sjálfar; þann náttúrlega óhæfilegleika þarámót hefir Skaparans margfaldi vísdómur tilsett. Gud er þad óþrjótandi gædskunnar haf, sem uppfyllir allar sínar sképnur med þeim ríkuglegustu straumum síns kjærleika; en, eins og eitt ílát gétur ecki ordid meir enn fullt edur tekid á móti meiru enn í því liggur, þannig gétur ei heldur nein sképna tekid móti fleirum velgjorníngum af þeirri ædsku gædsku, heldur enn hún hefir náttúrlegann edur og sidferdis hæfilegleika til ad þyggja, jafnvel þó Guds gædska sé óþrjótandi og óendanleg; og þegar hún er svo farsæl, sem hún eptir sínum náttúrlegum hæfilegleika ordid gétur, þá er hún nógu farsæl, þá finnur hún enganń skort, jafnvel þó adrar sképnur kunni ad njóta hærri farsældar af þeirri sömu gædskunnar hendi. Skelfiskurinn nýtur ecki svo margra velgjörnínga af Skaparanum, sem ormurinn, ormurinn ecki eins margra og flugan; en skelfiskurinn, ormurinn og flugan eru þó, hvort í sinni tegund, fullkomlega luckuleg.

Þessari Guds grunnlausu gædsku hrósar Ritníngin allavega, og allavega þreifum vèr á henni í náttúrunni og hennar innrèttíngu. Þín miskunsemi, segir David, er svo víd, sem himininn er, og þinn sannleiki nær svo lángt, sem skýin gánga, Ps. 57. Hann hefir ei látid sjálfann sig án vitnisburdar, segir Páll, þar hann veitir oss mikid gott, og gaf oss døgg af himni og frjóssama tíma, uppfyllandi vor hjørtu med fædslu og fagnadi, Post.g.b. 14. Jóhannes segir: ad Gud sè kjærleikurinn, 1 Jóh. 4. Hvørsu søgur og eptirtektaverd eru þessi ord! Gud er kjærleikurinn, hann er sjálfur kjærleikurinn, hann er eintómis kjærleikur vill Jóhannes segja, oll hans vera er kjærleiki til hans Skapara. Þad sýnist eins og Jóhannes, undir hugleidíngu Guds kjærleika hafi líka sem gleymt øllum ødrum Guds eginlegleikum, og ecki sjed annad enn kjærleikann.

Og hvad sjáum vèr heldur annad enn kjærleika og gædsku, þegar vèr med athugasømu auga virdum fyrir oss Guds verk? ef vèr adgjætum náttúrunnar, ef vèr adgjætum nádarinnar ríki, ef vèr adgjætum þann sælusulla ødaudlegleika sem oss er fyrirbúinn, þá finnum vèr allstadar gædskunar afgrunn, hvadan þessi raust heyrist: Gud er kjærleikurinn. En þad er enn þá offnemmt ad tala um tvennt þad sídara, eg vil einúngis festa þánkana vid þad fyrsta. Vèr skulum einúngis renna aug-

 um

um vorum snøggsinnis til náttúrunnar, og skoda hvørsu ljóslega hún talar um Skaparans óendanlegu gædsku. Vèr verdum hèr varir vid hina somu gædsku til þeirra skynlausu, sem til þeirra skynsemdarfullu skèpna. Sèrhvørt dýr, sèrhvørt skrídqvikindi nýtur sèr mikillar gledi, og svo mikils góds, sem þad, eptir sinni náttúru er hæft til ad móttaka. Hvørsu ríkuglega hefir Skaparinn úthlutad sèrhvørri skèpnu, ecki einúngis þad, sem hún eptir sinu edli naudsynlega medþarf, heldur og svo allar tegundir af lystisemdum, sem hún eptir sínum náttúrlega hæfilegleika gètur njótandi ordid.

En þar manneskjan, svosem lángtum fullkomnari skèpna, hefir lángtum stærri hæfilegleika til ad taka á móti Skaparans gædsku, þá hefir hans gædska ogsvo enn þá yfirgnæfanlegar auglýst sig á manneskjunni. Allt hvad í náttúrunni er fagurt, lystilegt, nytsamlegt og fullkomid, hnígur ad manneskjunni svosem midpúnkti. Øll náttúran sýnist ad vera skopud einúngis vor vegna. Þess vegna gaf Skaparinn vorum fyrstu foreldrum, og undireins øllum þeirra nidjum þennann stóra rètt, sem vitnar um þeirra tign og verdugleika: ávaxtist og margfaldist, og uppfyllid jørdina, og gjørid ydur hana undirgèfna; og drottnid yfir fiskum sjáfarins, og yfir fuglum loptsins, og øllum dýrum, sem hræra sig á jørdunni. Allshàttadar jurtir, sem gèfa

gefa sædi af sér á allri jørdunni, og allra-handa ávaxtarsøm tré, sem gefa sædi af sér, gef eg ydur til fædslu, 1 Mós. b. 1.

Allt þad, sem er í náttúrunni þénar mann-eskjunni til nota, annadhvort medalslaust edur fyrir medal. Margir hlutir eru ad sönnu í náttúrunni, hvorra nytsemi vér ecki gloggt þeck-jum; en mun Skaparinn þá ecki, þegar hann tilbjó þá, hafa haft tillit til vorrar nytsemd-ar, vorra hæginda edur lystisemda? menn spyrja: hvartil þéna þau óteljandi skridqvik-indi, sem oll náttúran er full af? hváda gagn er ad þeim óteljandi grasa-tegundum, sem vér ecki getum brúkad? eg svara: ad þetta þénar til uppheldis þeim skepnum, sem fæda oss og klæda. Og géfast ecki þúsund hlutir í nátt-úrunni, sem vér álitum gagnslausa, af því vér ecki géfum oss tíma til ad grenslast eptir þeirra nytsemi, er raunar mundu þéna oss til fædis edur heilsubótar, ef vér þecktum þá? Þar Gud hefir gefid oss til brúkunar alla fiskana í sjónum, alla fuglana undir himninum, oll dýr á jordunni, oll tré og allar jurtir á morkinni, svo hlýtur allt þetta ad þéna mann-inum til nota, ef vér einúngis hefdum vit á ad brúka þad oss til gagns. Handa oss bera trén þeirra velsmackandi ávexti; handa oss uppala dýrin þeirra afqvæmi med svo mikilli umhyggju; handa oss þroskast vínvidar-klas-arnir; handa oss spinnur ormurinn silkid; handa oss ber saudsénadurinn ullina. Sturt

ad segja: oll náttúran þjónar manninum, eins og madurinn þjónar Gudi.

Skyldum vér ecki þeckja þaraf, ad Gud er gódur og gædskurikur. Hvad vantar oss í náttúrunni til vorrar tímanlegrar farsældar? vér hofum ecki einúngis þad naudsynlega, og, því meira kunnum vér ecki ad heimta, þegar vér hofum fædi og klædi, þá látum oss nægja; vort daglegt braud er vor erfidislaun, meiru hefir Gud ecki lofad oss, meira kunnum vér ecki ad heimta. En, hvorsu gódur er vor Gud! hvorsu orlátur! hann hefir ecki einúngis útbúid vorn nærverandi samastad med því naudsynlega, heldur ogsvo med því yfirfljótanlega, því fallega, því yndislega til ad uppvekja í vorum hjortum lifandi tilfinníngu hans kjærleika. Látum oss líta í kríngum oss, látum oss einúngis sjá, heyra, smacka, lukta og þreifa á, og sérhvort skilníngarvit mun kunngjora oss: ad Gud er gódur og gædskurikur vid sínar sképnur.

Hvorsu fogur er oll náttúran, hvorsu rík af umbreytíngum, svo ad vor skilníngarvit ecki skuli þreytast edur fá leida af því ad njóta ætíd hins sama. Ad vísu er sá hardi vetur ecki skémtilegur í sjálfum sér, jafnvel þó hann ogsvo hafi sínar lystisemdir; en samt er hann þó rokfemd uppá Guds gædsku. Ævarandi vor edur sífeldt sumar mundi oss ei þykja nærri eins skémtilegt, ef sá kaldi vetur gengi ecki á undan. Rétt þessar somu umbreytíngar á ársins tímum, gjora oss sérhvorn árs-

ins

ins tíma þess yndælli. Og, þegar ser ad vora, þegar oll náttúran líka sem rís upp af grof sinni, hvorsu óteljandi fjolda marghattadra lystisemda hefir Skaparans orláta hond útbreidt yfir hana allstadar? skógar, merkur, tún, engjar, fjoll og dalir taka uppá sig grænann búníng, sem fyrir oss er hinn fegursti og fullkomnasti litur, og fremur odrum styrkir sjónina og skémtir henni. Og svo ad oss skuli ecki um sidir leidast þessi sami litur, hvorsu ysirsjótanlega hefir Skaparinn útbreidt yfir þessa grænku svo margvísleg, ad lit, stærd og skapnadi sin á milli ólík blómstur, er undir eins skémta sjóninni og veita yndæli nøsununt med luktaninni. Vér þursum ecki ad vera djúpvitrir Náttúru-spekíngar til ad sannfærast um Guds gædsku í náttúrunni, því hún þreyngir sér sjálfkrafa inn í hvert skilníngarvit; vér þursum einúngis, eins og David segir: **ad smacka og sjá, til ad packa pad, ad Gud er gódur, P s. 34.**

* * *

Hvad erum vér, ad Gud skyldi audsýna oss svo mikla gædsku! hofum vér verdskuldad þennann kjærleika, ádur enn vér urdum til? edur hofum vér gjort oss verduga fyrir hann eptir ad vér urdum til? hvorsu audmykjandi er þessi þánki fyrir oss, ad vér, midt á medal svo stórra dásemdar-verka Guds kjærleika, hvored líka svo sem med makt ættu ad hvetja

oss til þeirrar innileguſtu og alvarleguſtu elsku aptur á móti, erum þó svo kaldir og tilfinníngarlausir, og med voru tilfinníngarleysi gjörum oss á hvörjum degi óverduga Guds gædsku. Hvørn ættum vér ad elska, ef vér ecki elskum Gud? og vér gétum elskad allt annad enn Gud. Vér gétum elskad sképnuna, en ecki Skaparann. Vér gétum elskad hverſul og óstødug gædi; en þad eilífa og stødugu góda, elskum vér ecki. Ættum vér ecki ad elska hann, uppſprettu brunn alls góds, af øllu hjarta, af állri sálu, af øllu hugskoti og af øllum kroptum, þar hann uppfyllir vort hjarta, sál og sinni med sínum kjærleika? allt hvad er í Gudi, er kjærleiki til vor, og allt hvad er í oss, skyldi vera dosinleiki við Gud; hvílíkt óþacklæti!

Af kjærleika hefir Gud skapad þad heila heimsins forvirki og sett oss inn í veraldina. Af kjærleika hefir hann þrykt á hvörja sképnu audþeckum stimpli sinnar hátignar, til ad fylla vor hjortu med heilagri undrun, yfir hans óendanlegleika, med þessari undrun ad glæda vorn kjærleika til hans, og med þessum kjærleika ad gjøra vor hjørtu farsæl og luckuleg. Og vér leggjum svo litla áſtundun á ad athuga þessi Guds dásemdar-verk, oss finnst svo lítid um þau, ad vér af gnægtum Guds gædsku verdum einúngis því athuga-minni, því tilfinníngarlausari. Vér venjumst því smámsaman, og þess vegna finnst oss eckért til þess, og þannig gjør-

gjörum vér ad engu med vorum dofinleika og rænuleysi Guds tilgáng med öll sín handaverk. Hvílíkt óþacklæti er þetta!

Ef vér ecki viljum vera hinar óþacklátustu af öllum Guds sképnum, og, sem þvílíkir, ecki baka sjálfum oss sídar meir þá reidi, sem er eins stór og óendanleg, sem sú gædska, er hann nú audsýnir oss, þá hljótum vér ad elska hann, hvörs heila vera er einsamall kjærleiki til vor. Öll náttúran er ótæmanlegur gledi og lystisemda fjársjódur, af hvörjum öll vor skilníngarvit géta sadst og mettast. Hvört, sem vér snúum oss, sjáum vér elskuríkann Gud; og vér elskum hann þó svo lítid, ad vér miklu framar elskum þá, sem eru hans óvinir. Og, af því ad allar vorar óstödugu óskir, allar vorar ósedjanlegu og sjálfum oss skadlegu girndir ecki uppfyllast, þá efumst vér annadhvört um Guds kjærleika, ellegar vér gleymum og virdum einkis alla hina adra stóru velgjörnínga, sem Gud svo ríkuglega hefir géfid oss í náttúrunni, og hugsum, ad vér séum honum um engann kjærleika skyldugir. Hvörsu óþacklátar sképnur eru þetta vid svo gódgjarnann Skapara! sá eini morguninn kunngjörir þad ödrum, og hvörr dagurinn ödrum, ad Gud er kjærleikurinn; allt hvad til er, hrópar til vor: skodadu á mér þá óþrjótandi gædsku míns Skapara! og vér aptur lykjum vor eyru fyrir þessari hátt hljómandi raustu. Sérhvör fæda, sem mettar oss, sérhvörr

hvørr drÿckur, sem svalar oss, sérhvørt vèlsmackandi aldini, sérhvør lyktgód jurt ætti ad uppvekja þann þánka hjá oss: hvørsu elskurikur má sá vera, sem hefir tilbúid allt þetta mèr til naudþurftar og yndælis! og þessi þánki ætti ad leida oss lengra áfram til uppspréttu allra þessara gáfna. Upplifgadir af vormum kjærleikans hugar-hræríngum, ættum vèr ad upphefja oss til ljósanna Födurs, frá hvørjum allar gódar og fullkomnar gjafir nidurstíga. Upptendradir af hans kjærleika ættum vèr med hinni innilegustu elsku aptur á móti ad keppast eptir sameiníngunni vid hann, og í sameiníngunni vid hann leita þeirrar farsældar, sem gjörvallur heimurinn ecki gétur veitt oss.

En, hvørninn gétum vèr leidt oss í hug, ad vèr elskum Gud, þegar vèr ecki vÿluin fyrir oss ad setja til sídu vorar skyldur, og svífumst ei ad fót-troda hinar heilögustu skipanir. Þar af þeckjum vèr, ad vèr elskum hann, ef vèr höldum hans bodord, segir Postulinn. Ad halda Guds bodord, ætti ad vera ávoxturinn af vorum kjærleika til hans, þetta er og þad vissasta kénnitekn vors kjærleika, og án þessa kénnimerkis hrósum vèr oss forgéfins af vorum kjærleika. Þegar vèr elskum vin vorn edur velgjörda-mann, þá kostum vèr kapps um, ad haga vorum athöfnum eptir hans vilja, þá leitumst vèr vid ad þócknast honum, þá óskum vèr ad líkjast honum,

um, þá lángar oss eptir að sameinast hon-
um; þetta er kjærleikans náttúra. Þegar vér
elskum Guð, þá getur vorum kjærleika til
hans ecki verið óðruvísi háttað; og þar vér
ecki getum þócknast honum, ecki líkst honum,
ecki sameinast honum, svo lengi vér ecki hlýð-
um honum, þá er undirkastan vors vilja und-
ir hans vilja það þægilegasta offur, er vér
kunnum að frambera fyrir hann, og þá til-
heyrir oss Jesú fyrirheit: hvørr mig elskar
sá heldur mín orð, og Faðir minn mun
elska hann, og til hans munum við koma
og vistar-veru hjá honum gjøra, Jóh. 14.

IX. Kapítuli.

Um Guðs Heilagleika.

Heilagleikinn er einn af þeim Guðs óendán-
legu eiginlegleikum, sem Ritníngin allstaðar
hrósar. Hann er lofsaungs efni himna
sælu anda: heilagur, heilagur, heilagur
er Drottinn Zebaoth, øll jørðin er full af
hans dírð, Es. 6. Hann er og lofsaungs
efni þeirra trúuðu: Drottinn! hvørr er þinn
líki á meðal Guðanna? segir Móses í sín-
um lofsaung, hvørr er þinn líki, sem er svo
máttugur, heilagur, hræðilegur, loflegur
og svo dásamlegur í sínum verkum, sem
þú? 2 Mós. b. 15. En þetta orð
heilagur, hefir meir enn eina merkíngu, þegar
það brúkast um Guð. Stundum merkir

þad Guds háleitu náttúru, eptir hvorri hann er óendanlega hátt upphafinn yfir allar skapadar skèpnur og er hin fullkomnasta vera, frá fyrir öllu því, sem er ófullkomid, og er þess vegna ogsvo einúngis tilbeidslu verdugur. Þar er enginn svo heilagur sem Drottinn, sýngur Anna módir Samuels, og fyrir utan þig er enginn, og þar er enginn þvílíkur Frelsari, sem vor Gud er; 1 Sam. 2. Stundum merkir þad þá fullkomnustu samlíkíngu, sem er hjá Gudi milli hans skilníngs og hans vilja; eptir hvorri hann ecki gétur viljad annad, enn þad, sem skilníngurinn setur sèr fyrir sjónir í því guddómlega alvitsku ljósi, sem sannarlegt, gott, fullkomid og samqvæmt öllum sínum ödrum óendanlegu fullkomlegleikum. Þ. þessu tilliti segir Pètur: líka sem hann er heilagur, sem ydur hefir kallad, svo skulud þèr og vera heilagir í allri ydar hegdun; því skrifad er: vera skulud þèr heilagir, því eg er heilagur, 1 Pèt. 1.

Guds heilagleiki merkir þess vegna hreinleika, ecki einúngis frá öllum náttúrlegum, heldur ogsvo frá öllum sidferdislegum ófullkomlegleika; ad hann ecki hefir þócknun utan á því, sem er sannarlegt gott og fullkomid; hefir ecki misþócknun utan á því, sem er rángt, illt og ófullkomid; elskar med óendanlegum kjærleika þad sidferdislega góda, og hatar med allt eins óendanlegu hatri þad sidferdislega vonda hjá sínum skèpnum; því allt hvad í Gudi er,

er

er óendanlegr. Hans hatur edur misþocknan á því vonda, hlýtur ad vera allt eins óendanleg, sem hans kiærleiki til þess góda. Og þessi Guds óendanlegi heilagleiki hlýtur ad auglýsa sig bædi í hans ordum og í hans verkum. Í sínum ordum er hann heilagur; þau hljóta ad koma saman vid hans vísdóm, hans makt, hans gædsku, sannsøgli, réttlæti, og alla adra hans fullkomlegleika; í sínum verkum er hann heilagur; hann kann eckért ad gjøra, sem strídir á móti hans náttúru, edur á móti ødrum hans óendanlegu fullkomlegleikum.

Um þennann Guds óendanlegleika hefi eg ecki margt ad tala. Ritníngin vitnar um hann, og skynsemin vidurkénnir hann. Ad ímynda sér þann Gud, sem elskadi þad vonda og hatadi þad góda, edur sem legdi þad hvorttveggja ad jøfnu, væri fásinna; ad Heidíngjarnir, sem þó høfdu náttúrunnar ljós, gátu ímindad sér þvílíkann guddóm, er einúngis reksemd uppá, hvorsu djúpt skynsemin, sjálfri sér yfirlátin, getur nidursockid í villu- og vanþeckíngar-myrkur, og hvorsu stóra þørf hún hefir á ødra ljósi til ad þeckja sannleikann.

Eitt er þad, sem hér mætti máské á móti setja, og sem raunar hefir verid sett á móti lærdóminum um Guds óendanlega heilagleika, og þad er ecki úr vegi, ad víkja hér stuttlega á þad. Þar Gud er svo heilagasta vera, segja menn, þar hann hefir óendanlegann kjærleika

til þess góda, og bendanlegt hatur til þess vonda, hvad kémur þá til, ad hann skapadi heiminn þannig, ad hann gat fallid og ordid vanheilagur, edur hvar fyrir hindradi hann ecki, ad hann félli? heimsins bygging, sem be-vísar Guds almætti, speki og gædsku, verdur þá ecki roksemd uppá Guds heilagleika.

Morgu mætti hér til svara, og morgu hafa adrir svarad; eg vil einúngis framsetja inntakid af því. Menn hugsa: ad Gud hefdi vel gétad skapad manneskjuna þannig: ad hún hefdi ecki fallid, og géta ei komid því saman vid þánkann um Skaparans bendanlega heilagleika, ad hann ecki skapadi hana svo. Til ad svara uppá þetta, blýt eg ad leggja fyrir grundvoll þennann lærdóm, sem Ritníngin kénnir, og skynsemin hlýtur ad samsinna: ad mannkynsins ættar-stofnar hafi ecki einúngis komid aldeilis hreinir, heilagir og saklausir frá Skaparans hondum, heldur ogsvo ad þeir hafi verid þannig skapadir, ad, ef þeir hefdu stadid stødugir í þeirra medskapada sakleysi, þá hefdu þeir útbreitt sinu hreina og heilaga hugarfari til sinna nidja, eins og þeir nú útbreita þeirra sinum vondu tilhnegingum.

Ad vorir fyrstu foreldrar vóru skapadir hreinir og heilagir, er roksemd uppá Guds heilagleika; en þó ad þeir sídan félli, og urdu vanheilagir, þad er ecki roksemd á móti Guds heilagleika. Ef ad heimsins augna-mid, sem er

er vídfrægíng Guds dírdar, ætti ad nást, þá blaut heimurinn ad verá byggdur af skynjandi skepnum, og þessar skepnur hluti ad hafa til ad bera frjálsrædis vilja, svo ad þær eptir skilníngsins dómi og áv ísun gjætu sjálfar valid, og rádid sínum athöfnum. Ef vér ekki héfdum þetta til ád bera, þá værum vér ekki manneskjur, ekki skynsemdarfullar skepnur, vér værum þá ekkert annad enn fallegar maskínur; þad góda, sem vér þá gjördum, kynni ekki ad kallast dygd; þad flyti einúngis af innréttíngu vorrar náttúru; vér gjætum ekki breytt ödruvísi. Vér kynnum ad sönnu, og hlytum endilega ád framqvæma nockud af þeim tilgángi, sem Skaparinn hefdi tilætlad; en einúngis af því, ad vér værum settir svo í lag, ad vér yrdum naudsynlega ad framqvæma hann, vidlíka og eitt tréd ber fíkjur, en ánnad vínberja-klasa. En fyrir hvílik verk kynnu engin laun ad væntast, hvílikar skepnur kynnu ekki ad krýnast med neinni farsæld, framar enn dýrin. Manneskjan væri þá ekki ánnad enn dýr edur maskína, og skopunar-verkid væri þá lángtum ófullkomnara, heldur enn þad nú er, med öllum þeim sidferdislegá ófullkomlegleika, sem saurgar þad.

Ef ad manneskjan þess végna átti ad vera manneskja, ef hún átti ad vera ædri tegundar heldur enn dýrin, hvorra Herra hún er, þá blaut hún ad vera gjædd med þeim hæfilegleika, ad gétá sjálf, eptir skilníngsins ávísun

valid um sannleika og lygi, um dygd og lesti, um rétt og rángt; og þad er komid undir þeim þaunkum, sem menn gjora sér um hvørt fyrir sig, hvørt madur útvelur þetta edúr hitt. En manneskjunnar skilníngur er takmarkadur, og hlýtur naudsynlega ad vera þad. Engin skopud sképna gétur haft óendanlegann skilníng Þad er þess vegna mogulegt ad henni sjáist yfir, þegar hún er ad dæma um hlutanna verd og náttúru; hún kann ad álíta þad góda vondt, og þad vonda gott, og eptir þeim dómi, sem skilníngurinn leggur á, velur viljinn. Þad er þess vegna mogulegt, ad sérhvør endanleg vera, sem gædd er med frjálsrædi, kunni ad útvelja þad vonda, hafna því góda og þess vegna verda syndug og vanheilog.

Gud er þess vegna ecki orsok í manneskjunnar saurugleika. Vor saurgan er ecki rokssemd á móti Skaparans heilagleika. Gud skapadi manneskjuna heilaga, en han skapadi hana líka frjálsa, því hans vísdómur útheimti þad; annars hefdi hann skapad dýr eda maskínu, en ecki manneskju, ecki skynjandi veru; og ad skapa manneskjuna med frjálsum vilja, og sídan med ómótstædilegri makt ad hindra hana frá ad misbrúka hennar frívilja, þad væri ad bera mannsins náttúru ofurlida, þad væri ad svipta hann þeim hæfilegleika, sem Gud sjálfur hafdi prýdt hann med, þad væri ad gjora ad engu þann tilgáng, hvar fyrir hann hafdi honum géfinn verid.

Saur-

Saurugleiki þeirra skynsemdarfullu skêpna gêtur þess vegna vel stadist med Skaparans heilagleika, þar þeirra saurugleiki ecki er Skaparans verk, heldur þeirra egid. Hann skapadi þær ecki med þeirri spillingu, sem vid þær lodir; med misbrúkun þeirra sjálfrædis ollu þær sjálfar þessari saurgun, og þær kunnu ecki ad hindrast frá því, ad falla í hana, utan þær annadhvort hefdu verid gjørdar lángtum ódri tegundar enn þær eru, edur ad þær, eptir ad búid var ad setja þær á ædri troppu, hefdu aptur verid settar á adra lægri. Hvorugt gêtur stadist med vísdómi þeirrar óendanlegu veru.

* * *

Þar Gud er heilagur, þar hann er sú allraheilagasta vera, þar hann hefir óendanlega þóknun á því góda, og allt eins óendanlega misþóknun á því vonda, hvorsu sólvirdileg má sú manneskja þá vera af náttúrunni í augliti þeirrar allraheilogustu veru, sem saurgud er af syndinni, og sá, sem elskar synda saurgun, hvorsu andstyggilegur má hann vera! sú afsokun hefir lítid ad segja, ad sú spilling, sem vêr erum kámadir af, er oss medfædd; oss lïst ei betur á vanskapad andlit fyrir þad, þó þad sé fædt med lþtunum; og þó værum vêr luckulegir, ef vêr ecki hefdum méiri spillingu medferdis, heldur enn þá, sem vêr hofum fært med oss inn í heiminn. En hvorsu mikid hefir bætst á þennann medfædda saurugleika, eptir því, sem árin fjolgudu, af forsóm-

udu uppeldi, af eptirdæmum, af umgengni med ødrum manneſkjum og vondum vana, ſem vér ſjálfir høfum verid orſøk í? ſtrax í fædíngunni hljótum vér ad vera nærſta óſrídir í augum þeirrar heiløguſtu veru, og med aldrinum verdum vér enn nú óſrídari. Er þad møgulegt, ad ſú allraheilagaſta vera, er ómøgulega gétur elſkad annad enn þad, ſem er ſannarlegt, gott og fullkomid, ſkyldi géta elſkad þær ſképnur, ſem eru vondar og óſullkomnar. Sú allra lítilmótlegaſta ſképna er ſvo góð og fullkomin, ſem hún eptir ſinni náttúru gétur verid; ſú allra lítilmótlegaſta ſképna er þad, ſem hún eptir Skaparans tilgángi á ad vera; ſú allra lítilmótlegaſta ſképna uppfyllir ſitt kall og ſína áqvørdun. Vér þarámóti erum djúpt nidurhrapadir af þeirri fullkomlegleikans hæd, á hvørja Skaparinn ſetti þann fyrſta mann, og á hvørri allir hans eptirkomendur, eptir Skaparans tilgángi, áttu ad ſtanda. Manneſkjan einſømul er ecki þad, ſem hún eptir Skaparans tilgángi átti ad vera; manneſkjan einſømul uppfyllir ecki ſitt kall og áqvørdun. Manneſkjan átti ad vegſama ſinn Skapara med fúſri og fríviljugri hlýdni, og hún vanvirdir hann med ſinni óhlýdni. Hvørſu hrædilegt er ad þenkja til þeſs, ad vér ſkulum vera vidurſtygd í augliti þeirrar heiløguſtu veru, ſem ſjer allar vorar hugrenníngar, ord og gjørdir, hvørrar almætti vér hvørki kunnum ad umflýja né móti ſtanda! ætti ecki þeſſi umhugſan kroptuglega upporſa oſs til ad betra vorn lifnad, til

ad

ad afklædast þeim gamla, en íklædast þeim nýja manni, sem eptir Gudi er skapadur í sannarlegu réttlæti og heilagleika.

En þad er ecki þar med búid, ad vér med vorri saurgun ávinnum oss misþócknun þeirrar ædstu veru; heldur giorum vér oss einninn þar med óhæfilega til ad njóta þeirrar ædstu farsældar. Hvart er sú ædsta farsæld innifalin? vér munum allir svara: ad hún sé innifalin í því ad njóta þess ædsta góda; en hvarí er aptur þad ædsta góda innifalid? heidnir og kristnir vita, ad Gud einn er þad ædsta góda, og ad sameiníngin vid hann kann einúngis ad veita oss sanna og varanlega farsæld. Sú huggun, sú rósemi, sú djörfúng og sá samvitskunnar fridur, sem sá sannkristni finnur í sinni sálu midt í lífsins margvíslegu umbreytíngum, og þegar daudinn og eilífdin taka ad nálgast, þad er ávöxtur sameiníngarinnar vid Gud; en hvörninn gétur vanheilög skepna komist til þessarar sameiníngar? er þad mögulegt ad sú heilagasta vera og vanheilagar sképnur, ad ljósid og myrkrid sameinist sín á millum? ópartískt skynsemi setur sig jafnvel á móti þessum þánka, Þad er þess vegna sakir vorrar egin farsældar, ad Gud hefir géfid oss þetta bodord: vera skulud þér heilagir, því eg em heilagur, 1 Pét. 1. Hann vill sameinast vorum hjörtum, hann vill med þessari sameiníngu gjora oss hluttakandi í þeirri ædstu farsæld; en hann er heilagur; vid vanheilagar sképnur gétur hann ecki sameinast;

 þar

Þar fyrir segir hann: vera skulud þér heilagir; þvi eg em heilagur. Ef vér annars elskum sjálfa oss, ef vér æskjum oss þeirrar farsældar, sem allur heimurinn med öllum hans hverfulu og óstødugu gjædum ecki kann ad veita oss, ættum vér þá ecki med gledi leitast vid ad uppfylla þessa heilogu skipun? ættum vér ecki ad kappkosta ad hreinsa oss af allri saurgun holdsins og andans, og fullkomna vora helgun i Guds ótta?

X. Kapítuli.

Um Guds Réttlæti.

Af Guds heilagleika flýtur náttúrlega lærdómurinn um hans réttlæti. Þar sú ædsta vera hefir óendanlega velþócknun á því góda, og allt eins óendanlega misþócknun á því vonda, þá hlýtur hún naudsynlega ad auglýsa hvorttveggja i verkunum, sem skédur med því ad launa þad góda og straffa þad vonda, og þennann Guds eginlegleika kollum vér hans réttlæti.

Þessi sannleiki er svo ánægjanlega grundvalladur á þeirri imindun, sem menn naudsynlega hljóta ad gjora sér um guddóminn, ad jafnvel Heidíngjarnir, sem ecki hofdu Guds opinberada ord, hafa kanuast vid hann. Þegar Postulinn Páll kom til Malta, og fólkid sá, ad Nadra skreid úr hrísinu, sem hann bar á eldinn, og héck vid hondina á honum, hugsadi þad strax, ad hann væri illrædis-madur,

ur, hverjum hefndin losadi ecki ad lifa, Post. g. b. 28. Þegar stormur kom uppá, og skipinu lá vid ad farast, sem Jónas var á, hugsudu skipverjarnir, ad einhvorr óbóta-madur mundi vera innann skipsborda; sidan var varpad hlutkéstum til ad finna hann, hlutkéstid hittir uppá Jónas, og strax er honum kastad í sjóinn til ad fridstilla guddómsins reidi, Jón. 1. Og hvad vóru Heidíngjanna blódugu offur, annad enn medol, sem þeir sjálfir hofdu útvalid, sumpart til ad útvega sér Godanna hylli, sumpart til ad afvenda þeirra reidi. Vér sjáum hér af, ad Heidíngjarnir, jafnvel þó þeir hefdu einúngis náttúrunnar ljós, gátu þó eiímindad sér Gud án réttlætis; og ad þeir hafi þenkt rétt, vitnar Ritníngin. Sjálfir hinir heilogu englar á himnum prísa þennann Guds eginlegleika: þú Drottinn, sá sem ert og sá sem varst, þú ert réttlátur og heilagur ad þú dæmir þetta, Opinb. b. 16. Þetta kénnir David: Gud er réttvis dómari, og sá Gud, hvørr ed daglega reidist, Ps. 7. Þetta kénnir Postulinn Páll: hann mun gjalda sérhvørjum eptir hans verkum; þeim nefnilega eilift lif, sem med stødugleika í gódum verkum, stunda eptir vegsemd og heidri og óforgengilegum gjædum, en yfir þeim, sem þrætugjarnir eru, og þeim, sem ecki hlýda sannleikanum, en hlýda heldur ránglætinu, skal vera brædi og reidi, Róm. 2. Þetta sama kénnir og Jesús Kristur:

ur: sá tími kémur, þá allir þeir, sem í grøf- unum eru, munu heyra hans raust, og þeir munu þá framgánga, sem gott gjørdu, til lífsins úpprísu, en hinir, sem illa gjørdu, til dómsins upprísu, Jóh. 5. Þessar, og allmargar adrar greinir, sem hér mætti vid- bæta, eru fullnóg roksemd, ad Gud er rétt- látur, og ad hann eptir sínu réttlæti hlýtur ad launa þad góda, og straffa þad vonda.

Um þad fyrra efast varla nockurr; þad, sem menn óska, því trúa menn audveldlega, og þar allir óska sér launa fyrir þad, sem þeir hafa gott gjørt, þá eru allir fúsir til ad trúa Guds umbununar-réttlæti. Med hans stroffunar-réttlæti er því þarámóti odruvísi var- id; menn eru hræddir vid þad, og þess vegna leitast menn vid ad uppþenkja einhvorjar á- tyllur til ad neita því; og hvorsu veikar, sem þessar átyllur eru, þá verda menn þeim þó fegnir, til ad fridkaupa sig á móti bryxl-yrd- um samvitskunnar, og til ad láta þess meir ept- ir sínum girndum og tilhneigíngum.

En ad sú allrahærsta vera eptir sínu rétt- læti, hljóti allt eins vel ad straffa þad vonda, sem launa þad góda, þad kénnir ecki einúngis reynslan oss; heldur flýtur þad einninn af þeim þaunkum, sem vér hljótum ad gjøra oss um Gud, sem heimsins ædsta Yfir-herra. Reynslan kénnir oss, ad náttúran er úrbúin med ótel- jandi stroffunar-medølum til ad hirta med þverskallada yfirtrodslu-menn; og vér hljótum

ann-

annadhvort ad segja: ad engin stjórnan sé í heiminum, og allt hvad skédur verdi af hendíngu, ellegar vér hljótum ad játa, ad Gud allt eins vel straffi þad vonda, sem launi þad góda, ad stríd, drepsótt, húngur, jardskjálftar, vatnsflód og adrar eydileggíngar séu réttlætisins verkfæri. Reynslan kénnir ogsvo, ad þar er óadskiljanlegt samband á milli lastanna og þeirrar ólucku, sem þær eptir sig leida. Sjáum vér ecki daglega, ad hvørr einn löstur straffar þann, sem hann adhefst, annadhvort á gótsi og gódu mannordi, ellegar því, sem er meira enn góts og gott mannord, á heilsu, á líkamans og sálarinnar kroptum, ellegar á því, sem er enn þá meira enn allt þetta, meira enn öll jardnesk gjædi, á fridi samvitskunnar og hugarins rósemi. Hvørr hefir hagad þessu svo ad löstunum eptirfylgir straff, órósemi og ill samvitska, en dygdunum fridur samvitskunnar, rósemi sálarinnar, ánægja med sjálfann sig og gladværdarfull medvitund um sínar egin gódu athafnir? hvørr hefir lagad vora náttúru þannig, ad oss er ómøgulegt ad finna neina sanna farsæld á lastanna vegi? er þad ei Skaparinn, sem hefir gjort þessa innréttíngu? og er þá ecki þessi innrétting roksemd uppá Skaparans réttlæti?

Í sérhvørju ríki hlýtur ad vera orda, allir undirsátarnir hljóta ad sameina þeirra krapta, og hafa sama takmark fyrir augum, sem er alls ríkisins, og sérhvørs undirsáta þar

af

af fljótandi farsæld. Enginn má adhafast þad, sem stríđir á móti þessu augna-midi. Í sérhvorju ríki hljóta þess vegna ad vera lög, til ad áqvarda undirsátanna athafnir og stjórna þeim til ríkisins einka augna-mids. Þessi lög hljóta ad hafa myndugleika, og til þess ad þau hafi hann, verdur ad gánga fast eptir því, ad eptir þeim sé lifad, og þeir straffadir, sem þau yfirtroda. Sá Kóngur væri fávís, er gæfi út lög, og skipti sér sídan eckért af, hvørt eptir þeim væri lifad edur ecki. Og hvad mundum vér þá dæma um heimsins ædsta stjórnara, ef hann ecki breytti viturlegar? í Guds ríki hlýtur ad vera regla og samlíking, í hans ríki hljóta þess vegna ogsvo ad vera lög, handa hans skynsemdarfullu þegnum til ad laga eptir sínar athafnir; því þær skynlausu skepnur framknýjast af ómótstædilegri náttúru, drift til þess, sem þær eru tilætladar. Hvad mundum vér dæma um heimsins ædsta stjórnara, ef hann ecki gengi eptir því, ad breytt sé eptir þessum lögum? og hvorninn verdur gengid eptir því, néma med launum og straffi? hvad mundum vér dæma um Guds vísdóm, ef vér mættum yfirtroda þau ad ósekju? betra væri ad setja engin lög, heldur enn ad gánga ecki eptir þeirra hlýdni, þegar búid er ad setja þau; og ad gánga eptir ad þeim sé hlýdt, þar vid halda med reglu og gódu skicki, og efla almennings og sérhvørs undirsáta velgengni, þad er ecki óréttvísi, heldur gædska.

Eg

Eg segi, ad siálft Guds stroffunar réttlæti sé gædska; þetta leidir mig til hins annars, er menn hafa á móti þessum lærdómi. Menn þykiast, nefnilega, finna stríd á milli Guds gædsku og hans réttlætis; því þar Gud ecki getur verid réttlátur, segja menn, nema hann strafi yfirtrodslumenn sinna laga, hvörninn getur hann þá verid gódur og miskunsamur, þegar hann straffar þá? Þad sýnist, sem sá eini Guds fullkomlegleiki hljóti opt ad sigrast af hinum ødrum — En þessi efasemd kémur einúngis af raungum þaunkum, sem vér gjorum oss um Gud og hans endanlegu fullkomlegleika. Gud er einfold, óskiptanleg og óumbreytanleg vera, sem hvorki er samsett af líkamans portum, né andans eginlegleikum. Í Gudi er einúngis heilagur vilji, og óendanlegur kraptur. Sú adgreining, sem vér gjorum á milli Guds kjærleika og hans reidi, á milli hans miskunar og hans réttlætis, er ecki í Gudi siálfum, heldur gjorum vér oss hana einúngis í vorum þaunkum, eptir því, sem vér siáum ad hans óendanlegi fullkomlegleiki lætur sig í ljósi á sképnunum, sem annadhvort verda fyrir hans kjærleika edur hans reidi. Guds kjærleiki er hans allrahærsta velþócknan á hans egin og allra hans sképna fullkomlegleikum, hvílik velþócknan, eptir hvorri hann leitast ætíd vid ad gjora sínar sképnur fullkomnari. En þessi Guds eginlegleiki hefir ymisleg nøfn, eptir því, sem sképn-

 urn-

urnar eru ýmislegar, á hvörjum hann lætur sig í ljósi; ef vér hugleidum manneskjurnar, svo sem þær skepnur, er oldúngis eru óverdugar Guds kjærleika, þá kallast hann nád; ef vér hugleidum þær, svo sem þær skepnur, er þverskallast vid Guds alvarlegustu vidleitni ad leidrétta þær, þá kallast hann þolinmædi edur lánglundar-géd; ef vér álítum þær, sem syndugar skepnur, og vegna syndarinnar ólucku-legar, þá kallast hann miskunsemi. Ef vér nú hugleidum þennann sama kjærleika á hina sídnna, hvar hann ecki er manneskjunum eins gédfeldur, enn þó allt eins vigtugur, og allt eins heilsusamlegur fyrir alltsaman, þá kallast hann hatur til þess vonda; því hvad er þetta hatur til hins vonda, annad enn sú sama ó-endanlega velþócknan til hins góda, til alls þess, sem er stórt, ágjætt, verdugt og fullkomid. Þegar þessi kjærleiki til ens góda og fullkomna auglýsist med misþócknun á hinu vonda og ófullkomna, sem finnst hjá hans skepnum, þá kallast hann reidi. Þegar þessi sami kjærleiki lætur sig í ljósi med því ad umbuna þad góda, sem hann finnur hjá sínum skepnum, til ad upporfa þær til enn meiri ástundunar, dygdar og fullkomlegleika; ellegar med því ad strafsa þad vonda hjá þeim, annadhvört til ad gjora þá fullkomnari, sem fyrir straffinu verda, edur til ad aptra ödrum frá löstunum med þeirra eptirdæmi, og upphvetja þá til dygdanna, þá kallast þessi sami eginlegleiki

Guds

Guds Réttlæti. Guds kjærleiki og hans réttlæti eru þess vegna í Gudi einn og hinn sami eginlegleiki, Þad er einn og hinn sami óendanlegi kjærleiki til þess góda og þess fullkomna, og hvörninn géta þeir þá strídt hvorr á móti ødrum? hvorninn géta þessir eginlegleikar sigrad eda upphafid hvorr annann? af þeim sama kjærleika til þess góda og fullkomna, fljóta bædi hans velgjørníngar og hans straff; hid fyrra køllum vér gædsku, en hid sídara réttlæti. Mismunurinn er ecki í Gudi, heldur í sképnunum, á hvørjum Guds kjærleiki til þess góda lætur sig í ljósi. Gud er réttlátur, þegar hann audsýnir sína gædsku, og hann er gódur, þegar hann auglýsir sitt réttlæti.

* * * * * * * *

Þar Guds réttlæti er allteins óendanlegt og hans gædska, þar hans kjærleiki til þess góda og fullkomna jafnvel útheimtir, ad hann allteins vel hljóti ad straffa þad vonda, sem umbuna þad góda, hvørsu hættulegt er þá ad syndga vísvitandi í trausti til Guds óendanlegu gædsku! Guds miskunsemi er ad vísu óendanleg, og svo miklu kémur hún til leidar vid hans réttlæti, ad hann ecki straffar hardara, heldur enn tilgángur hans hirtíngar útheimtir. Ad hin ógudlega borg Ninive eydilagdist ecki, þar hótanirnar nægdu til ad betra hana, þad var ávøxtur Guds miskunar. Ad þeim ógudlega Kónúngi Manasse var einúngis

kastad í fángelsi, en ecki skyndilega í burtu kippt, Þar sjöturin nægdu til hans umvendunar, Þad var ávoxtur Guds miskunar. Já, ad vér einúngis sætum födurlegum hirtíngum, ad vér ecki strax upprætumst í hvørt sinn, sem vér styggjum Gud, ad hann reynir til med hríssinu, ádur enn hann grípur til sverdsins, Þad er ávoxtur Guds miskunar. En, Þegar manneskjan einúngis forstockast meir og meir vid ríkdóm Guds gædsku og lángslundar-gêds, sem ætti ad leida hana til yfirbótar; Þegar hótanir, lockanir, áminníngar og födurlegar hirtíngar hafa lengi verid brúkadar forgêfins, Þá útheimtar sá sami óendanlegi kjærleiki til Þess góda og fullkomna, ad Þvílíkar Þverskalladar skêpnur upprætist ödrum til heilsusamlegrar vidvorunar — Þannig var gjörvøllum heiminum dreckt med vatnsflódi, Þannig var Þeirri ógudlegu Níníve kollkastad, Þannig var sú forherdta Jerúsalem í grunn eydilögd. Hvílík ofdirfska er Þad Þá ad vilja syndga uppá nádina, Þad er: ad vilja med ásetníngs syndum styggja Þá allrahærstu veru, af Því vér hugsum, ad hennar gædska sê óendanleg, af Því vér gjörum oss í lund, ad Guds gædska og kjærleiki hljóti ad yfirvinna hans réttlæti. Vér viljum vera vondir af Því ad Gud er gódur; hvørninn gêtur vondskan stígid hærri troppu? á hvørju skyldi Guds stroffunar réttlæti nidurkoma, ef ei á Þvílíkri vondsku?

Satt

Satt er þad, ad þad sýnist, sem þessi vondska straffist ecki ætíd, eins og dygdin fær ei heldur ætíd laun. Sá dygdugi liggur opt lágt, þegar sá lastafulli situr hátt. Og jafnvel þó lestirnir straffist endrum og sinnum, þá sýnist þó ecki ætíd vera náqvæmur jöfnudur á milli straffsins og tilverknadarins. Til þess náttúrlega straffs, sem óhlydnin ætti eptir sig ad leida, finna menn ecki ætíd, þar manneskjurnar eru opt og tídum svo skarpar, ad þær géta deyft þad edur gjört þad oldúngis ad engu. En skulum vér þá draga þá ályktun hér af, ad Gud ecki sé réttlátur? edur skulum vér ecki miklu framar álykta þaraf, ad annad líf sé væntanlegt eptir þetta; ad ecki sé útgjört um oss, þó vér leggjumst í grofina; ad launin og straffid munu fyrst úthlutast hinumegin grafarinnar; ad þar hljóti ad vera dómstóll, fyrir hvorjum allar jardarinnar kynqvíslir skulu mæta, fyrir hvorjum dygdirnar munu fá þeirra fullu laun, og lestirnir þeirra fulla straff.

Til þessa réttvísa dómstóls skulum vér ydúglega þenkja. Því luckulegri, sem vér erum í vorri lasta-ydju, þess stærri orsök hofum vér til ad qvída fyrir þessum dómstóli og þessu réttlæti. Á vorum veggjum ætti þessi dómstóll ad vera máladur, á hvorjum dómarinn situr, um kríngdur af óteljandi þúsundum kynqvísla, adskilur sína hlydnu og óhlydnu þegna hvorja frá odrum, ber himnaríkis sælu í annari, en helvítis píslir í annari hendi, úthlut-

ar hina fyrri sínum vinum, en þær sídarí sínum óvinum. Þessi þánki er ríkur af hugg- un og ógnun; af huggun fyrir þann dygduga, þegar hann er offóktur og yfirgéfinn, spottad- ur og foraktadur af heiminum, þegar honum jafnvel sýnist, sem hann sé af sjálfum Gudi yfirgéfinn, á medan þeim lastafulla gengur allt ad óskum og lukkan brosir uppá hann. Hvílík huggun er þad þá fyrir hann, ad þenkja til þessa réttvísa dómstóls, fyrir hvørjum hans dygd skal umbunast og hans sakleysi opin- berast.

En, svo sem þessi þánki er ríkur af hugg- un, von og djorfúng fyrir þann dygduga, þegar hann ratar í ýmislegt mótlæti, svo er hann fullur af ógn, ángist og skélfíngu fyrir þann lastafulla, sem ecki hefir látid ríkdóm Guds gædsku og lánglundar-géds leida sig til yfirbótar; því, þess yfirfljótanlegri, sem gædsk- an hefir verid hér í heimi, þess stærri hlýtur reidin ad verda sídar meir. Sú tilhugsan ad dagur er tilsettur, þá heimurinn mun dæmast med réttvísi, þá hvørr einn mun af Gudi med- taka hvad hans gjordir eru verdar, þá log- gjafarinn mun leggja straffid á yfirtrodslumenn sinna laga; þessi tilhugsan ætti ad nidursøckva syndaranum í orvæntíngarinnar afgrunn, ell- egar ad odrum kosti kroptuglega upporfa hann til ad leita frelsis á medan tími er til. Or- sökin, hvar fyrir þessi þánki kemur þessu sjald- an til leidar, er sú: ad vér ecki nógu opt og

yndislega hugsum um hann. Hann er ógnar-legur, þess vegna erum vér ófúsir á að velta honum fyrir oss í huganum, og þess vegna hefir hann einninn litla verkun hjá oss. Ef vér viljum umflýja þá ógn og hræðslu, sem umþenking réttlætisins dómstóls með sér færir; þá hljótum vér að hreinsa oss af vorri saurg-un, dempa vorar girndir, undiroka vorar geðs-hræríngar, biða oss verduglega undir eilífðina, og innflýja til Frelsarans, sem sjálfur rétt-látur dó fyrir ránglata, svo að vér fyrir hann vrðum réttlátir fyrir Guði; þá þurfum vér ecki að óttast Guðs stroffunar réttlæti, held-ur megum hugga oss við hans umbunnunar réttlæti, og gleðja oss við þann þánka: að hann, sem er óendanlegur í sinni gæðsku, er allt eins óendanlegur í sinu réttlæti.

XI. Kapítuli.

Um Guðs Oumbreytanlegleika.

Að Guð, sem hin fullkomnasta vera, er hefir alla mögnlega fullkomlegleika til að bera í hærsta máta, hljóti að vera óumbreytanlegur í sinni veru, í sinum eginlegleikum, í sinum skilníngi og álygktunum sinum, er sá sannleikur, sem skynsemin sær ei efast um, hvörsu gjörn sem hún væri á að efast um alla hluti. Allar skepnur eru umbreytingum undirorpnar. Frá grasinu til manneskjunnar er engin skepna einn daginn í ollu tilliti hin sama, sem hinn ann-

annann; einnig þær lángtum ædri verur, sem í tilliti til þeirra fullkomlegleika eru eins hátt upphafdar yfir manneskjuna, sem manneskjan yfir dýrid, og dýrid yfir grasid, þær eru þó undirorpnar tímanum og hans umbreytíngum. Þeirra fullkomlegleikar géta vaxid frá einum heims-aldri til annars, og frá einni eilífd til annarar, og þessi voxtur er samanhángandi kédja af umbreytíngum — þessar umbreytíngar, sem vér erum undirorpnir, ern ad sönnu roksemd uppá vörn ófullkomlegleika; en þær eru þó undir eins í vissu tilliti fullkomlegleiki hjá oss. Þar vér í vorri náttúru erum ófullkomnir, og hljótum naudsýnlegá ad vera þad, þar vér erum endanlegir, þá er þad vigtugur fullkomlegleiki hjá oss, ad vér erum umbreytíngum undirkastadir, svo ad vér ætíd gérum stígid hærra, af lægri á adrá ædri fullkomlegleikans troppu. En þvílíkar umbreytíngar, sem eru fullkomlegleiki hjá oss, væru ófullkomlegleiki hjá Gudi. Hann væri þá ecki óendanlegur, ecki sú ædsta véra, og ecki Gud. Þess vegna útmálar og Ritníngin Gud allstadar, sem þann, sem frí er fyrir öllum umbreytíngum. Eg, Drottinn, umbreytist ecki, segir Gud fyrir Spámanninn Malachías, Mal. 3. Davíd syngur um þennann Guds eginlegleika þannig: þú grundvalladir fordum jördina, og himnarnir eru þín handa-verk, þeir munu forgánga, en þú blífur; þeir munu fyrnast, sem annad fat, þeir munu skipt-

skiptast, sem annad klædi, þá ed þú umskiptir þeim; en þú blífur hinn sami, og þín ár taka engann enda, Ps. 102. Þetta sama kénna og Postularnir: øll góð gjøf, segir Jacob, og øll fullkomin gjøf er ad ofan, og nidurstígur frá Fødur ljósanna, hjá hvørjum ad eru engin umskipti, né skuggi til umbreytíngar, Jac. 1.

Skynsemin kénnir oss þad sama, ad sú bendanlega og fullkomnasta vera hlytur í sinni náttúru og øllum sínum fullkomlegleikum ad vera óumbreytanleg. Eg vil gjøra vid, ad sú ædsta vera væri umbreytíngum undirorpin, eins og skepnurnar, þá hlyti Gud vid sérhvørja umbreytíngu ad verda annadhvørt fullkomnari edur ófullkomnari. Því ad umbreytast, og vera þó í øllu tilliti hinn sami, mótsegir sér sjálft. Eg vil nú gjøra vid, ad Gud vid svoddan umbreytíngu yrdi fullkomnari, heldur enn hann ádur var, þá hefdi hann ecki ádur verid hinn allra fullkomnasti, og þess vegna ei heldur Gud; ellegar eg vil gjøra vid, ad hann vid svoddan umbreytíngu yrdi ófullkomnari, þá hætti hann framvegis ad vera sá fullkomnasti, hann hætti þess vegna ad vera Gud. Hér af fylgir, ad óumbreytanlegleikinn er einn af þeim eginlegleikum, sem eru óadskiljanlegir frá guddómlegri veru. Þad, sem Gud er, þad sama hefir hann verid frá eilífd, og þad sama mun hann vera um alla eilífd. Þó Ritníngin tilleggi Gudi þvílíkar óstødugar sinnis-hræríngar, er

finnast hjá manneskjunum, t. d. kjærleika, hatur, reidi, sorg, gledi og adrar fleiri, þá er þad engin roksemd á móti lærdóminum um Guds óumbreytanlegleika. Allir mega vita, ad þegar þvílík orda-tiltæki brúkast um Gud, hljóta þau ad takast í óeginlegri meiníngu, og merkja ecki annad enn Guds óendanlega, eilífa og óumbreytanlega vilja, eptir hvörjum hann vill efla dygd og farsæld, en afstýra illu athæfi, og þeirri ólucku, sem þad eptir sig leidir. Þessi orda-tiltæki eru uppkomin á medan mannlegur skilníngur var enn þá í barnæsku sinni, þegar túngumálid var allteins fátækt af ordum, sem skilníngurinn af þaunkum; þegar manneskjan ecki gat talad um Gud, utan hún tæki ord til láns af þeim umbreytíngum, sem hún faun hjá sjálfri sér, og enn þá hljótum vér í morgum hlutum ad tala sem born, þegar vér tolum um Gud.

En, þar oll guddómsins vera er óumbreytanleg, þá hlýtur einninn sérhvorr Guds eginlegleiki ad vera þad; því Guds eginlegleikar eru sjálf guddómsins vera. Guds almætti er óumbreytanlegt, án þess ad aukast edur þverra; ádur enn heimarnir urdu til, var þad óendanlegt, og nú, eptir ad ótal þúsundir af veroldum eru skapadar, er þad allteins óendanlegt. Guds vísdómur er óumbreytanlegur; engin dymma formyrkvar hann, og eilífdarinnar reynsla gefur honum engann vidrauka. Guds gædska er óumbreytanleg; med

sk-rennandi straumum útheltir hún sér yfir allar veraldir, og þeirra uppspretta þverrar þó aldrei. Já, allir Guds eginlegleikar hljóta ad vera óumbreytanlegir, þar hann sjálfur er óumbreytanlegur.

Þad eg sagt hefi um þá guddómlegu eginlegleika yfir höfud, ad þeir séu óumbreytanlegir, gyldir sérílagi um Guds skilníng; hann hlýtur ad vera óumbreytanlegur eins og öll guddómsins vera. Í tvöföldu tilliti er Guds skilníngur óumbreytanlegur; sumpart, ad hans þecking ecki gétur aukist; sumpart, ad hann um alla eilífd hlýtur ad úrskurda þad fyrir sannleika edur villu, fyrir dygd edur ódygd, sem hann einusinni hefir úrskurdad vd vera þvílíkt. Þad fyrra flýtur af þeirri ímindun, sem vér naudsynlega hljótum ad gjöra oss um Guds alvitsku, hvarum ádur er talad. Í mannanna skilníngi er sífeldt flód og fjara af þeckíngu; á þá einu sídu gleymum vér mörgu því, sem vér höfum ádur vitad, og á hina síduna útvegum vér oss smámsaman nýja þeckíngu, sem vér ecki höfum ádur haft; svo vor skilníngur er undirorpinn sífeldum umbreytíngum. En þvílíkar umbreytíngar eru ecki í Guds skilníngi, þar hann er alvitur.

Allteins óumbreytanlegur hlýtur Guds skilníngur ad vera í tilliti til hans dóma um sannleika og villu, dygdir og lesti. Vér dæmum sjaldan eptir sömu reglu; opt blandast vorar sinnis-hræríngar og eigin-elskan saman

an vid vora dóma; stundum dæmum vèr af brádrædi, ádur enn vèr hofum fengid nóga þeckíngu, edur nógann tíma til ad leggja ó=hultann dóm á. Þess vegna eru vorir dómar svo óstodugir; þess vegna ber þad tídum vid, ad þad er rètt í dag, sem rángt var í gjær, og þad, sem í dag er óyggjandi sannleikur, verdur á morgun þreifanleg villa. En þessi ófullkomlegleiki er ecki í skilníngi þeirrar óendanlegu veru; hèr eru engir hleypidómar, eckért brádrædi, eckért myrkur, engar sinnis=hræríngar, enginn skortur á naudsynlegri þeckíngu; þess vegna hlytur Guds skilníngur ad vera ó=umbreytanlegur í sínum dómum; þess vegna kunna allir hlutir í náttúrunni ad umbreytast, en dygd og sannleikur eru ætíd óumbreytanleg. Þess vegna gètur sannleiki um alla eilífd ecki ordid ad villu, edur villa ad sannleika; þess vegna gètur dygdin aldrei umbreytst í glæp, edur glæpurinn í dygd. Guds óendanlegi skilníngur hefir frá eilífd lagt dóminn á, og þessi dómur er óumbreytanlegur.

En þar Gud er óumbreytanlegur í sínum skilníngi og øllum sínum guddómlegu eiginlegleikum, þá hlytur hann einninn ad vera óumbreytanlegur í øllum sínum álycktunum. Þad er Ritníngarinnar lærdómur: Gud er ecki madur, ad hann ljúgi, eigi heldur manns barn, ad hann sjái sig um hønd; skyldi hann segja nockud og gjøra þad ecki? skyldi hann tala nockud, og halda þad ecki?

4 Mós. b. 23. Þad er Davíds lærdómur: Ráð Drottins blífur eiliflega, hans hjartans hugsanir um aldur og æfi, Ps. 33. Skynsemin segir þad sama. Ad umbreyta sinum ályktunum, gefur tilkynna annadhvort skort á visdómi og þeckingu ad taka þær fyrir sig, edur skort á mætti ad framqvæma þær. Þess vegna eru manneskjurnar, svo óstødugar í þeirra ályktunum; en þar Gud er eins óendanlegur í sinum mætti, sinum visdómi og sinni alvitsku, svo fylgir naudsynlega þar af, ad allar hans ályktanir hljóta ad vera óumbreytanlegar; ad umbreyta þeim, væri røksemd uppá, annadhvort ad Gud hefdi ecki áсett sér þær eptir hinum fullkomnustu visdóms løgum, ellegar ad hann vantadi máttinn til ad framqvæma þær.

Þad synist ad sønnu stundum, sem Gud umbreyti sinum ályktunum; þannig hafdi Gud tilsett hiá Gydingum þá Levitisku gudsþjónustu; en þegar Messias kom, færdi hann med sér nyja skipun ad hún skyldi aftakast. Þetta synist ad sønnu ad vera umbreyting í Guds ályktunum; en þad er þó raunar ecki. Þegar Konúngur nockurr gefur út einhverja tilskipan, og ályktar, ad hún skuli vara um vissann tima, svo lengi sem rikisins velgengni útheimtir þad, en kallar hana sidan aptur, þegar ecki þarf lengur á henni ad halda, þá er þetta ecki umbreyting á hans ályktun, heldur hennar framqvæmd. Þad sama gyldir um þessa

guddómlegu ályktun. Þad sýniſt, ſem Gud raſki ſínum ályktunum, þegar hann ſtundum hótar, án þeſs ad uppfylla ſínar hótanir, lofar ſtundum nockru, án þeſs ad efna ſitt loford, þegar hann t. d. fyrir munn Spámannſins Jónæ hótadi Niníve, ad hún ſkyldi eydileggjaſt ad 40 dǫgum lidnum, og lét hana þó ſtanda, þegar ſá tiltekni tími var umlidinn. Þetta ſýniſt ad ſonnu í fyrſta áliti ad vera umbreytíng á guds ályktun; en þad er þó raunar ecki. Ef ad Guds fyrirheit og hótanir væru án alls ſkilyrdis, og hann ſamt umbreytti þeim, þá væri þad umbreytíng á hans ályktunum; en þegar Gud hótar Niníve, ad hún innann 40 daga ſkyldi kollkaſtaſt, þá ſkédi þeſſi hótun einúngis med þvi ſkilyrdi, ef hún ecki betradiſt. En Gud fyrirſá, ad hún mundi betraſt vid þeſſa hótun, og þeſs vegna var þad hans ályktun ad hún ſkyldi ſtanda. Þannig egum vér ad álykta um ſérhvorja kríngumſtædu, hvar oſs ſýniſt ſem Gud umbreyti ſínum ályktunum; þad ſem oſs ſýniſt vera umbreytíng á Guds áſetníngi, er miklu framar framqvæmd hans eilífa og óumbreytanlegu ályktana.

* * * * * * * * *

Þeſſi ſannfæríng, ad Gud er í ſinni veru óumbreytanlegur, og verdur um alla eilífd ſú ſama óendanlega og óumbreytanlega vera, ſem hann frá eilífd verid hefir, hvada verk-

verkun ætti þessi sannfæríng ad hafa í vorum hjörtum? Þar Gud er óumbreytanlegur, hjá hvörjum ættum vér þá helst ad leita vorrar farsældar? hvört hjá skepnunum eda Skaparanum? allt þad góda, sem vér leitum ad annarstadar enn hjá Gudi, er hverfult, umbreytanlegt og forgengilegt; Gud einn er ecki einúngis þad ædsta góda, heldur ogsvo þad einasta stoduga og óumbreytanlega góda. Hvörsu heimskir erum vér þá, þegar vér, sem ætladir erum til eilífdarinnar, leitum vorrar ædstu farsældar í heiminum, er einhvörntíma á ad forgánga, og hofnum þarámóti því ædsta góda, sem einúngis er óumbreytanlegt og óforgengilegt.

Allir Guds eiginlegleikar eru óumbreytanlegir; hans vísdómur kann ecki ad formyrkvast, hans almætti ecki ad veikjast, hans gædska ecki ad þverra. Hjá hvörjum skulum vér þá helst leita athvarfs? uppá hvörn skulum vér þá hellst reida oss? uppá þessa einu óumbreytanlegu veru, ellegar uppá mennina, sem eru sömu umbreytíngum undirorpnir og vér? hvörsu umbreytanlegur er mannanna máttur. hvörsu audveldlega kann maktarmadurinn ad kollkastast, og neydast til, sjálfur hjálparlaus, ad leita annara hjálpar. Hvörsu umbreytanleg er mannanna góðvild! sá, sem í dag er minn alúdlegasti vinur, verdur á morgun minn bitrasti óvinur, og nidurbrýtur, sem óvinur, þá lucku, er hann, sem vinur, hefir útvegad mér. Hvörsu lítid kunnum vér þá ad reida

oss uppá menninà, sem eru svo umbreytan-legir, og hvorsu sávísir erum vér, þegar vér gaungum fram hjá honum, sem einúngis er ó-umbreytanlegur, hvörs vísdómur ætíd er hinn sami, hvörs almætti er hid sama, hvörs gædska er hin sama.

Guds skilníngur er óumbreytanlegur; þess vegna standa allar mínar syndir, allar mínar yfirtrodslur uppskrifadar med óútslettanlegum bókstøfum. Hvörsu skelfileg tilhugsan: sá eilífi Gud getur ecki gleymt mínum syndum, því hans skilníngur er óumbreytanlegur. Þó eg ecki muni lengur til þeirra, þá hefir dóm-arinn ecki gleymt þeim, og um alla eilífd mun hann ecki gleyma þeim, og sídar meir munu þær leidast í ljós; því hans skilníngur er óumbreytanlegur. Hann er óumbreytanlegur, hann kann þess vegna ecki ad ødlast neina nýja þeckíngu, sem hann ecki hefir ádur hast. Hann yfirgrípur þad umlidna, nálæga og ó-komna, alla virkilega og alla mögulegá hlúti; þess vegna þeckir hann þá einninn mína heim-ugleguſtu þánka, allar þær girndir, sem búa í mínum huga, einninn þær, sem enn þá eru ófæddar. Frá eilífd hefir hann talid øll mín ónytju ord, mínar sávíslegu óskir, mínar ó-stjórnlegu girndir, mínar ósthrilátu sinnis-hræ-íngar, vegid mín gódu og mín vondu verk hvor á móti ødrum, og fundid mástke þýngri hin sídari. Og, o! minn Gud! hvada dóm hefir þú á mig lagt? hvada ályktun hefir þú tek-

tekid um mig til frelsis? edur til fordæmíngar? fyrir þessum dómi, fyrir þessari ályktun titra eg; því þínar ályktanir eru óumbreytanlegar. Hafir þú tildæmt mér sælufulla eilífd, já, þó þad væri ei utan sú lægsta sælu-trappa, hvad gétur þá jafnast vid mína lucku? því þín ályktan er óumbreytanleg. En mig hryllir vid þeim deydandi þánka, ad þú máské hafir ályktad mig til fordæmíngar; því þín ályktan er óumbreytanleg. Hvørr kann þá ad frelsa mig frá þinni reidi? eckért gétur þá frelsad mig, og ecki sjálft afgrunnid.

Þad er satt, ad svo sem Guds ályktanir eru óumbreytanlegar, svo eru þær ecki án alls skilmála. Þær eru grundvalladar á vorri vidvarandi trú og heilagleika, og á vorri vidvarandi forherdíngu. Þær eru grundvalladar á því sálar ástandi, í hvorju vér skiljum vid þetta líf. Þetta ástand hefir Gud fyrirsjed frá eilífd, því hans skilníngur er óumbreytanlegur. Þetta ástand er grundvöllur Guds eilífu ályktunar um oss, og þessi ályktan er óumbreytanleg; en allt þetta er enn þá hulid fyrir vorum augum. Hvílík óttaleg óvissa! hvørt skulum vér nú meir gledjast edur skelfast vid óumbreytanlegleika hans ályktana? Þad er komid undir vorri hegdun, hvørt vér viljum skelfast edur gledjast. Látum oss vaka, bidja og strída, þá kunnum vér ad álykta af vorri betrun um Guds frelsis ályktun yfir oss; látum oss, med Guds nád, giöra oss verduga

 Guds

Guds fyrirheita, þá munum vér umflýja hans hótanir; hans eilífa álýktan um vora sálu-hjálp mun þá uppfyllast á oss; því Gud er óumbreytanlegur.

XII. Kapítuli.

Um Þrí-eíníngunå.

Allt híngad til hefir Ritníngin og skynsemin, handleidd af Ritníngunni, kénnt bádar hid sama. En þad eru Ritníngarinnar yfirburdir, ad hún ecki einúngis kénnir oss þad um Gud og gudlega hluti, sem skynsemin, jafnvel upplýst, og af sínu náttúrlega myrkri hreinsud skynsemi, getur frædt oss á; heldur kénnir hún oss þaradauki margt, sem skynsemin, af sínum egin ramleika ómøgulega getur kénnt, og og þar med reikna eg þríeíngnguna í þeirri guddómlegu veru. Þessi lærdómur hefir frá alda-ødli verid undirorpinn margskyns misklídum og verid vigtugt ransóknar-efni bædi fyrir heimsspekinginn og gudfrædis-kénnarann. Menn plaga helst ad hnýsast í þad, sem þeir síst géta skilid, þar þeir vilja ávinna sér einskonar heidur med því, ad umbreyta myrkri í ljós, og skapa þar dag, hvar adrir hafa ecki sjed utan nótt; en sannleikurinn tapar stundum meira enn hann ávinnur vid þvílíkar ransakanir. Og þannig hefir þad gengid fyrir þeim lærdómi, sem vér nú viljum yfirvega. Þeir fyrstu kristnu kénndu þennann lærdóm med Ritníngarinnar ordum, án þess ad hleypa sér

lengra

lengra út í hann, og á medan menn létu lenda þar vid, var enginn efi edur miskliđ um þetta efni; en þegar framlidu stundir, vildu menn vita meira hér um, heldur enn þad, sem Ritníngin hafdi útþryckilega sagt, og féllu þvi til sáfengilegrar ransokunar, og nú hófst efi og ágreiníngur, sem máské hefdi mátt sneida hjá, ef menn hefdu nákvæmlega haldid sig vid Ritníngarinnar ord, og ecki blandad saman vid þau sínum egin ordum og egin meiníngum. Þess vegna, þegar þær mótsagnir adgjætast, sem á móti þessum lærdómi hafa gjordar verid, þá mun þess vart verda, ad þær áhræra framar mannanna útleggíngar yfir lærdóminn, heldur enn lærdóminn sjálfann, eins og hann finnst í Ritníngunni; ad þær framar áhræra þessi ord: þrenníng, undirstada, persóna og önnur þess háttar, sem hafa verid uppfundin til ad géta talad um þennann óendanlegleika í guddóminum. Af þvi búid er ad innleida þessi ord, og komin er á þau lángvarandi hefd, er ad sönnu best ad halda þeim, þó svo, ad menn brúki þau svo sparsamlega, sem mögulegt er, og vari bædi lesendur og tilheyrendur vid, ad þeir ecki hér vid þenki til þess sama, sem í daglegu tali nefnist þannig. Betra hefdi þad verid, ad menn aldrei hefdu brúkad þessi ord, þar Ritníngin ecki brúkar þau, þared ásamt med þeim kunna audveldlega ad innsmeygja sér auka-þánkar í sjálfann lærdóminn, og gefa honum annad útlit, heldur enn hann hefir eptir

Ritníngarinnar meiníngu; rísa þar svo af efasemdir og mótsagnir, er menn hugsa að snerti lærdóminn, en áhræra þó ecki utan þá aukaþánka, sem hafa blandast saman við hann. Þeis vegna vil eg hér framsetja Ritníngarinnar lærdóm um þennann óendanlegleika í guðdóminum, án nockurrar hnýsni, rétt eins og hann finnst þar.

Ritníngin kénnir, eins og áður er sýnt, ecki einúngis í einum, heldur í allmörgum stöðum frá upphafi til enda, að ecki sé utan einasti einn Guð. En hún kénnir þar hjá, bæði í gamla- og líka nýja-testamentisins skrifum, að í þessari einu guðdómlegu veru sé nockuð, sem kallast: Faðir, Sonur, Andi. Fyrir utan það orð: Faðir, sem allstaðar kémur fyrir, er talað um nockuð í guðdóminum, sem kallast Sonur; þannig innleiðist Guð talandi til Messias: þú ert minn sonur, í dag fæddi eg þig, Ps. 2. Um þennann sama Son, talar einnig Esajas: Eitt barn er oss fædt, einn sonur er oss géfinn, hvörs höfðingjadómur mun vera á hans herðum, og hans nafn skal kallast undarlegur, ráðgjafi, voldugur Guð, eilífðarinnar Faðir og Friðarhöfðíngi, Es. 9. Þessi Sonur, sem Esajas talar um, kallast voldugur Guð. Í nýja Testamentisins skrifum er enn þá optar talað um nockuð í guðdóminum, sem kallast: Sonur, Guðs Sonur, Guðs elskulegur, Guðs eingetinn Sonur; þeir dauðu munu

heyra raust Guds Sonar, Jóh. 5. Enginn þeckir Soninn utan Fadirinn, Matth. 11. Þessi er minn elskulegur Sonur, Matth. 3. Somuleidis er alla vega í Ritníngunni talad um nockud í guddóminum, sem kallast: Andi og heilagur Andi; Andi Drottins, er yfir mér, Es. 61. Andi Drottins mun hvíla yfir honum, Es. 11. Þeir vóru þverbrotnir og hrelldu hans heilaga Anda, Es. 64. Einnig í nýja Testamentisins skrifum: Ananía! hvi uppfyllti andskotinn hjarta þitt, ad þú vildir ljúga ad heiløgum Anda, Post. g. b. 5. Af heiløgum Anda tilknúdir hafa þeir heiløgu guds-menn talad, 2 Pét. 1. Þess vegna, ad í þeirri einu guddómlegu veru séu þrír óendanlegleikar (því allt hvad í Gudi er, er óendanlegt), ad þessir þrír óendanlegleikar kallist: Fadir, Sonur, Andi, þad kénnir Ritníngin svo greinilega, ad, til ad sjá þad, þurfa ecki utan augun til ad lesa þad med. En, hvad þessi þrjú ord: Fadir, Sonur, Andi, eginlega þýdi, hvar í þessir þrír óendanlegleikar eginlega séu innifaldir, og vegna hvors þeir nefnist þannig, þad segir Ritníngin oss ecki ljóslega, og hvorr vogar þá ad segja þad. Ad hætta sér úti tilgátur í þvílíkum hlut, sem svo lángt yfirstígur vora skynsemi, er vogunar-spil, og formyrkvar opt lærdóminn enn meir í stadinn fyrir ad upplýsa hann.

Svo mikid kénnir Ritníngin med vissu, ad þessi þrjú ord: Fadir, Sonur og Andi,

merkja þrjá ðendanlegleika í þeirri guddómlegu veru, sem eru reyndar adgreindir, og ecki einn og hinn sami hlutur, er einúngis er nefndur med þremur adgreindum nöfnum. Þegar tekid er svo til ords: náð vors Drottins Jesú Krists, Guds kjærleiki, og sameining heilags Anda veri med ydur øllum, 2 Cor. 13. Þegar tekid er svo til ords: gángid út, og gjørid allsslags þjódir ad minum lærisveinum, og skírid þær til nafns Fødurs, og Sonar og heilags Anda, Matth. 28. Þegar þessi þrjú ord eru þannig samtengd, þá er audsied ad þau ecki géta í somu greininni merkt einn og hinn sama hlut. Menn finna og margar greinir, hvar audsjáanlega er gjordur mismunur á þremur adgreindum ðendanlegleikum í guddóminum. Þannig adgreinist Fadirinn og Sonurinn hvorr frá ødrum, þegar Kristur segir: enginn þeckir soninn nema fadirinn, og enginn þeckir fødurinn nema sonurinn, Matth. 11. Hér adgreinist sá, sem þeckir, frá hinum, sem þecktur er. Og í ødrum stad stendur: eins og fadirinn hefir lifid í sjálfum sér, svo hefir hann og géfid syninum ad hafa lifid í sér sjalfum, Jóh. 5. Hér adgreinist úþryckilega sá, sem géfur, frá hinum, sem géfid er. Somuleidis adskilst sá ðendanlegleiki í guddóminum, sem kallast Andi edur heilagur Andi, sem sannarlega adgreindur bædi frá fødurnum og syninum; til dæmis: þegar Kristur segir: eg

ig mun bidja fødurinn, og hann mun gefa ydur annann huggara, sem skal vera hjá ydur eiliflega, Jóh. 14. Þá adgreinir Kristur útþryckilega fodurinn, sem gefur, frá huggaranum, sem gefinn var; og ad fyrir huggarann egi ad skiljast heilagur Andi, þar um er enginn efi. Þegar Kristur segir í ødrum stad: þegar huggarinn kémur, hvørn eg mun senda ydur frá fødurnum, sá sannleikßins Andi, sem af fødurnum framgengur, hann mun bera vitni af mér, Jóh. 15. Þá er útþryckilega gjørdur mismunur á andanum, sem sendur er, syninum, sem sendir hann, og fodurnum, frá hvørjum hann sendist. Þess vegna er þar enginn efi á, ad þessir þrír óendanlegleikar í guddóminum, sem kallast Fadir, Sonur og Andi, eru eptir Ritningarinnar lærdómi raunar adgreindir hvørr frá ødrum, en ecki einsømul nøfn, sem merkja einn og hinn sama hlut í guddóminum; fadir er ecki sonur, og sonur er ecki andi.

Lokßins tileinkar Ritningin fødur, syni og anda þann sama óendanlegleika. Sonurinn kallast Gud eins og Fadirinn: í upphafi var ord, og ordid var hjá Gudi, og ordid var Gud, Jóh. 1. Kristur er af fedrunum eptir holdinu, sem er yfir øllum hlutum, Gud, blessadur ad eilífu, Rom. 9. Heilagur Andi kallast einnig Gud: Anania! því uppfyllti andskotinn hjarta þitt, ad þú vildir ljúga ad heiløgum Anda; þú hefir ecki logid ad

mønnum,' heldur ad Gudi, Post. g. b. 5.
Syninum tilleggst alvitska eins og Fødurnum:
hann þurfti ecki, ad nockurr bæri vitni af
manninum, þvi hann vissi siálfur hvad med
manninum bió, Jóh. 2. Heiløgum Anda
tilleggst einnig alvitska: Andinn þeckir grannt
alla hluti, einninn Guds leyndar-rád, hvørr
veit mannsins álygtanir, utan mannsins
Andi, sem i honum er; þannig veit og eng-
inn Guds álygtanir, utan Guds Andi, 1
Cor. 2. Syninum tilleggst almætti, edur þau
verk, sem útheimta almætti, allteins og fødurn-
um: svo sem fadirinn uppvekur og lífgar
dauda, svo lífgar og sonurinn þá hann vill,
Jóh. 5. Heilogum Anda tilleggst einnig al-
mætti og almættis verk: þar er mismunur á
gáfunum, segir Postullinn Páll; en sami er
andinn; og þar er mismunur á embættun-
um, en hinn sami er Drottinn; og þar er
mismunur á krapta-verkunum, en hinn sami
er Gud, sem verkar alla hluti i øllum. En
sérhvørr audsynir Andans gáfur til þess, sem
er nytsamlegt. Einum er af andanum gefid
ad mæla af visdómi, en ødrum ad tala af
skynsemi, fyrir hinn sama anda. Ødrum
trúin af sama anda, en hinum gjáfir lækn-
inganna af sama anda; ødrum krapta-verka
gáfa; ødrum gáfa ad útleggja Ritninguna;
ødrum sú, ad gjøra greinarmun á øndunum;
ødrum ad tala adskiljanleg túngumál; en
ødrum ad útleggja túngumálin; en allt þetta
verk-

verkat einn og hinn sami andi, sem útskiptir sérhvørjum sinar gáfur eptir því, sem hann vill, 1 Cor. 12. Manneskjurnarnar skyldast til ad hlyda, þjóna, heidra Soninn og heilagann Anda, eins og Fødurinn; þessi skuldbinding er fólgin í þessum ordum: gángid út, kénnid øllum þjódum, og skírid þær til nafns Fødurs, Sonar og heilags Anda, Matth. 28.

Þannig mætti med lángri rød af Ritningar-greinum syna røksemdir fyrir því, ad Fødur, Syni og heilegum Anda tilleggst sami óendanlegleiki; en þad er ónaudsynlegt. Þegar báid er ad syna røksemd þá, ad Syninum og Andanum tilleggst (þó þad sé ecki utan einn einasti) guddómlegur eiginlegleiki, þá er þad ómótmælanlegt, ad allir guddómlegir eiginlegleikar hljóta ad tilheyra þeim bádum, þar allir guddómsins fullkomlegleikar eru ódskiljanlegir, eilífir og naudsynlegir. En þetta er líka allt, hvad med vissu sagt verdur um þennann óendanlegleika í þeirri ædstu veru; þetta, sem nú er sagt, stendur med augljósum ordum í Ritningunni, og verda ecki odruvísi skilin, utan þau séu rángfærd; þad, sem hér um er meira sagt, eru einúngis mannlegar útleggíngar og tilgátur; en þessar útleggíngar og tilgátur í hvílikum lærdómi, sem er svo hátt upphafinn yfir alla mannlega, og máské yfir allra endanlegra skepna skynsemi, eru ætid óvissar, og eins hættulegar, sem óvissar. Þessi óløktan einsømul ætti

S ad

ad vera nóg fyrir oss, og hún er skynsamleg: Svo stendur skrifad í Ritníngunni, svo les eg; Þar Ritníngin hefir gudlegann uppruna, þá hefi eg fullnóga ástædu; Þar Gud hefir sagt þad, þá hlýtur þad vissulega ad vera þannig.

* * * * * * * * *

Lærdómurinn um Þennann, skynseminni óskénnda, óendanlegleika í guddóminum, á ad Þéna til ad auðmýkja vora skynsemi fyrir Þeirri allrahæstu veru; en ecki til ad Þreyta hana med ávaxtarlausri eptirgrenslun. Hefdi Þad verid Guds vilji, ad vér skyldum vita meira um Þetta; hefdi Þad verid oss naudsynlegt ad vita meira; ellegar hefdi vor skilníngur gétad tekid á móti meiru, Þá hefdi hann einninn opinberad oss meira. Þar ed Þetta er nú ecki skéd, Þá er Þad til forgéfins, ad vilja leita ad bjartara ljósi, Þar oss er neitad um Þad. Oll guddómsins vera er oss óskiljanleg, og hlýtur naudsynlega ad vera Þad; Því til ad skilja, hvad Gud er, yrdum vér sjálfir ad vera Gudir. Ef ad Ritníngin kénndi oss einn einasta eginlegleika, sem vér gjætum fullkomlega skilid med vorri skynsemi, Þá mættum vér vera viss ir um, ad hann ecki væri guddómlegur. Hvorr gétur skilid Guds eilífd; hans almætti, sem med sínum einsömlum vilja býdur veroldunum ad verda til af engu; hans allstadar nálægd, sem nær yfir heim og himin; hans alvitsku, sem yfirgrípur alla umlidna, alla nærverandi

og

og alla ókomna hluti, bædi þá, sem naudsyn-
lega hljóta ad ské, og þá, sem einúngis eru
tilfallandi. En þar vér ecki skiljum hina adra
óendanlegleika í Gudi, af hvada orsök kunn-
um vér þá ad girnast ad skilja þennann.

Satt er þad, ad jafnvel þó vér ecki skil-
jum hina adra fullkomlegleika í Guds veru, þá
skiljum vér þó, ad hin fullkomnasta vera hlyt-
ur ad hafa þessa fullkomlegleika til ad bera;
en þad kunnum vér ecki heldur ad segja um
þessa dypt guddómsins, er nú hefir verid um
talad. Ad í Gudi hljóti ad vera almætti, all-
stadar nálægd, alvitska, þad gétum vér skilid,
þó vér ecki sáum skilid sjálft almættid, allstad-
ar nálægdina edur alvitskuna; en, ad í gud-
dómsins veru hljóti naudsynlega ad vera nock-
ud, sem kallast: Fadir, Sonur og Andi,
hvorjir allir þrír hljóti ad vera jafn-óendan-
legir og jafn-eilífir, þad skiljum vér ecki. En
hvor er orsökin, ad vér skiljum þad fyrra,
en ecki þad sídara? engin önnur enn þessi:
um hina adra óendanlegleika í guddóminum á-
lyktum vér, med því ad bera Gud saman vid
oss, og tilleggja honum þá fullkomlegleika í
hærsta máta, sem vér finnum hjá oss med
minna móti. Þannig gétum vér skilid, ad
Skaparinn verdur ad hafa þá somu eginleg-
leika til ad bera, sem hann hefir meddeilt sín-
um sképnum, og þar hann er óendanlegur,
verda allir þessir hans fullkomlegleikar einninn
ad vera óendanlegir. En, nú finnum vér hjá

 sjálf-

sjálfum oss, eckért líkt því, sem í þeirri bendsanlegu veru kallast: Fadir, Sonur og Andi, vér gétum því ecki hér ályktad um Gud af sjálfum oss, og þess vegna gétum vér ei heldur skilid, ad þessi bendanlegleiki hljóti naudsynlega ad vera í þeirri allrahæstu veru. Þessi leyndardómur hefdi máské heldur aldrei verid oss opinberadur, af því hann er, og kann ei annad enn vera oss öldúngis óskiljanlegur, ef oss hefdi ei verid naudsynlegt ad vita nockud um hann, til ad géta þess betur skilid einn annann lærdóm, sem er harla vigtugur fyrir oss og vora sálar-róseni, eg meina lærdóminn um endurlausnar-verkid. Ef ad þessi róseindsarsulli lærdómur um endurlausnina ecki skyldi verda oss med öllu óskiljanlegur og ótrúlegur, þá hlutum vér ad vita, ad Frelsarinn var bædi Gud og madur; og ad í þeirri guddómlegu veru er nockud, sem kallast Fadir, Sonur og Andi; ad þessir þrír eru vissulega adgreindir, þó þad sé ecki ad verunni til, og ad þeir allir eru eins bendanlegir. En þetta þurftum vér einúngis ad vita, til ad géta sjed svo mikla skýmu í hinum ödrum lærdóminum, sem vér medþurfum til vorrar róseimdar, Sá ædsti vísdómur hefir þess vegna ecki heldur viljad opinbera oss meira hérum. Ad vilja heimta meira ljós, enn vér medþurfum, væri ofdirfska, og ad vilja hafna þessu dapra ljósi, af því þad ecki er skjærara, væri fásinna. Þó vér ecki skiljum þennann leyndardóm, þá látum

þad

það þéna oss til að auðmýkja vorn veika skilníng fyrir Guðs óendanlegu hátign. Oss er það nóg, að Kristur, sem með óneitanlegum rökfemdum hefir staðfest sína guddómlegu sendíngu, hefir og staðfest þennann lærdóm, meira þurfum vér ecki til vorrar sannfæríngar.

XIII. Kapítuli.

Um Sköpunar-verkið.

Er heimurinn, og allir hlutir ordnir til af sjálfum sér, af hendíngu, frá eilífð, edur eru þeir framleiddir af annari veru, sem er adgreind frá heiminum? til að svara uppá þessa spurníngu svo greinilega, sem mögulegt er, verdur að gjöra adgreiníng á heimsins efni, hans formi, nidurrødun og byggíngu. Hvad hid sídara áhrærir, þá þurfum vér ecki margar rökfemdir til að sannfærast um, að heimsins form, nidurradan og byggíng, er ecki verk hins dauða efnis edur tilfallandi orsaka, heldur þeirrar veru, sem adgreind er frá heiminum, hvörrar vísdómur er án takmarka og hvörrar gædska er óþrjótandi; eg hefi fært rökfemdir fyrir því hér að framan. Að ítreka þessar rökfemdir á ný væri leidinlegt, og að framfæra hér um adrar nýjar, væri að dæma lesarann frá brúkun mannlegrar skynsemi. En þá hefir aldrei daudt efni né blind hendíng getað framleidt kunstuglega smídadann himin- edur jarðar-hnött, sem þó er einúngis mikið ófullkom-

in eptirlíking heims-byggíngarinnar. Sá sem vildi telja oss trú um, ad hvílíkur smídis-gripur hefdi gjørt sig sjálfur, edur ordid þannig af hendíngu, hann mundum vér álíta, sem þann, er annadhvort væri sjálfur vitskérdtur, edur héldi oss vitskérdta. Og hvílíkur mikilleiki af blindni útheimtist þá ecki, til ad géta yfirtalad sjálfann sig til ad trúa, ad øll heimsbyggíngin, í hvorri vér allstadar sjáum svo mikla nidurrødun, fegurd, fullkomlegleika og samlíkíngu; hafi ordid til med þeim hætti, med hvorjum jafnvel ecki hid minnsta skrid-qvikindi verdur til?

En sé þad óefaulegt, ad til heimsins forms nidurrødunar og byggíngar hljóti ad vera almáttug og vísdómsfull orsøk, sem adgreind er frá heiminum; mun þá ecki heimsins efni líka vera framleidt af þeirri sømu orsøk, sem setti heiminn í lag og lagadi hann? sonn skynsemi kann ecki annad, enn veita já-qvædi því sídara spursmáli eins vel og hinu fyrra. Þó þad væri møgulegt, ad efnid gjæti verid eilíft, þá sýnist þad þó ómøgulegt, ad þad hafi orsøk sinnar tilveru í sjálfu sér; efnid er ætíd endanleg vera, og eckért annad enn sú óendanlega vera gétur í sér sjálfu haft orsøkina til sjálfs sins. En nú er efnid ecki eilíft, og gétur ómøgulega verid þad. Efnid er umbreytíngum undirorpid og verdur ætíd eldra. Enginn gétur neitad því, ad heimsins efni var ýngra á Kristi døgum enn á vorum tímum,

og

og ad þad aptur var ýngra á Nóa dögum, heldur enn á Kristi. En sá hlutur, sem ætíd verdur eldri, þegar talid er áfram, og ætíd ýngri, þegar talid er til baka, verdur naudsynlega ad hafa upphaf. Med því ad telja til baka, einninn þó menn vildu telja mörg hundrud þúsund ár til baka, verda menn samt ad koma til þess tíma-bils, þegar enginn heimur, og eckért efni til heimsins hefir verid til. Þad er þess vegna lítill ávinníngur, þó menn segi þad; sem þó ecki verdur færd roksemd til, ad veraldir hafi verid til, ádur enn vor sólar-veröld var skopud, ellegar ad efni vors jardar-hnötts hafi verid til, ádur enn hann var settur í þad lag, sem hann nú er. Eg vil ecki þræta vid neinn, ad þad sé mögulegt; eg segi einúngis ad menn ávinna lítid med þessari meiníngu; því þó ad þeir heimar gjæfust, sem eru mörgum þúsundum árum eldri enn vor heimur; þó efnid hefdi verid mörgum þúsundum árum eldra heldur enn heimurinn, sem af því er mindadur, þá hefir þó verid sá tími, þegar enginn heimur, og eckért heims efni var til, og bak vid þennann tíma, hvörsu óendanlegann, sem vér ímindum oss hann, liggur þó ætíd heil eilífd.

Þar þad er nú ómögulegt ad heimurinn edur efnid til heimsins gæti verid eilíft, þá hlýtur hann ad vera gjördur af annari ædri veru, sem er almáttug, og sem med sínu almætti getur gjört nockud af því, sem ádur var eckért.

ert. Því það mótsegir sér sjálft, að eitthvað framleiði sig sjálft áður enn það er til. Þetta kennir skynsemin, í hið minnsta á hún að geta kennt þetta, og þetta sama staðfestir Ritníngin. Hún kennir oss, að allur heimurinn með hans óteljandi innbyggjurum sé af Guði skapaður: eg er Drottinn, sem alla hluti gjöri, sem útbreiði himininn einsamall, og útvíðka jørðina án tilstyrks, Es. 44. Hún kennir oss, að heimurinn, ásamt með øllum hans óteljandi innbyggjurum, sé af Skaparans almættis orði framleiddur af engu: fyrir trúna, segir Postullinn Páll, skynjum vér, að heimurinn er gjørður fyrir Guðs orð, að þeir hlutir, sem sjást, eru orðnir til af þeim, sem ecki vóru sýnilegir, Hebr. 11.

Þetta er almættis djúp, sem hulið er vorri skynsemi. Hvorninn gjørvallur heimurinn er orðinn til af engu fyrir Skaparans almætti, það skiljum vér eckí; en að hann skuli hafa verið til frá eilífð, án upphafs og án orsakar, það skiljum vér enn þá síður. Hið fyrra er oss einúngis óskiljanlegt, hið síðara er bæði ómøgulegt og þaraðauki mótsegir sér sjálft. Hið fyrra er oss óskiljanlegt, ecki einúngis vegna þess, að hvøreinn óendanlegleiki í guðdóminum er, og hlýtur nauðsynlega að vera óskiljanlegur sérhvørjum endanlegum skilníngi, heldur ogsvo þess vegna, að vér finnum eckert líkt þessu hjá sjálfum oss. Þegar vér viljum gjøra nockuð verðum vér að hafa eitthvað til þess, og

þetta

þetta efni verdur ad vera heutugt til þess, sem þad er tilætlad. En Skaparinn þarf ecki nema einsamlann viljann, og undir eins og hann vill, kémur á augnabliki gjorvalli heimurinn fram af engu efni; undir eins og hann vill, koma sól, túngl og stjornur í ljós, jordin, loptid, vatnid og eldurinn skilja sig hvort frá odru og sameinast innbyrdis eptir Skaparans vilja; undir eins og hann vill, færist oll náttúran í lag, prýdist og uppfyllist med lifandi og lif-lausum skepnum. Þetta allt er ómælandi djúp Guds almættis, af hvors yfirvegun vér meg-um falla í lángvinna þogn og sérlega undrun.

Eg vil enda þessar hugleidíngar med þeirri spurníngu: hvorr verid hafi Skaparans tilgángur med því ad skapa heiminn? nockrir meina þad verid hafi Skaparans dírd og aug-lýsing hans óendanlegu fullkomlegleika; adrir: ad þad hafi verid farsæld hans skynsemdar-fullu skepna, og bádir hafa rétt; þetta hvort-tveggja hlýtur ad hafa verid hans tilgángur, þá hann skapadi heiminn. Ad Gud med heimsins skopun, hafi haft þann tilgáng, ad auglýsa sína óendanlegu hátign, sína miklu og tilbeidsluverdu fullkomlegleika, þar á er enginn efi; oll náttúran talar þess vegna um hans óendanlegleika; sú minnsta skepna kunngjorir Skaparans almætti, vísdóm og gædsku. En þessi raust heyrist þó ecki, nema þar séu skyn-semdarfullar skepnur, sem géta heyrt og skilid hana, þess vegna er orsok ad þenkja, ad eng-

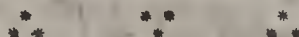
 in

in sú veröld sé til, er ei hafi skynjandi inn-byggjara, sem gèta þeckt og dádst ad Skap-arans hátign.

En hvada gagn hefir Gud af því, þó ad vèr vidurkénnum og dáumst ad hans hátign? vegna vorar undrunar og tilbeidslu gètur hann ei ordid ædri, sælli edur fullkomnari, og hans sæla og fullkomlegleikar verda eckért minni, þó vèr hvorki þeckjum né tilbidjum hann. Frá eilífd hefir hann verid eins sæll og eins óend-anlegur, sem eptir þad hann skapadi heiminn til endurminníngar síns vísdóms og almættis. Skaparinn hefir þess vegna ecki tilbúid heim-inn til ad efla sína egin farsæld, heldur til ad efla farsæld sinna skynsemdarfullu skèpna, og hans óendanlega hátign, sem hann allstad-ar hefir auglýst á sköpudum hlutum, er medal til ad efla þennann tilgáng.

Þar vèr erum skynsemdarfullar skèpnur, þá gètum vèr ecki fundid neina sanna og varan-lega farsæld utan í sameiníngunni vid Gud, sem er þad ædsta góda. En ef vèr egum ad leita vorrar farsældar í honum, þá verdum vèr ad þeckja hann, og hans miklu og til-beidsluverdu fullkomlegleika; því annars gèt-um vèr ecki fengid neina laungun eptir hon-um og sameiníngunni vid hann. Því fleiri fullkomlegleika, sem vèr af hugleidíng skapadra hluta verdum varir vid hjá Skaparanum, og því greinilegar, sem vèr þeckjum þá, því stærri er vor undrun yfir honum, því innilegri er

vor laungun eptir honum, því stærri er vor gledi yfir honum, því alvarlegri er vor bæn og vort þacklæti vid hann, því heitari vor kjærleiki til hans, því fúsari er vor hlýdni vid hann, og þess vegna er vor farsæld ad því leiti miklu stærri. Sá óendanlegi, sem ecki þarf med þess endanlega, hvorki til þess ad verda fullkomnari edur sælli í nockurn máta, skapadi heiminn til þess, ad hann í honum gjæti opinberad sínum skynsemdarfullu skepnum sína óendanlegu hátign og sína tilbeidsluverdu fullkomlegleika; og hann vildi í náttúrunni auglýsa þeim sína óendanlegu hátign, til ad efla þar med farsæld sinna skynsemdarfullu skepna.

Þared Gud hefir skapad alla hluti, þar gjörvallur heimurinn med ollum hans óteljandi innbyggjurum, er verk Guds almættis, vísdóms og gædsku, hvorsu skynjandi þánka ættu þá skapadir hlutir ad uppvekja hjá oss um Guds óendanlegleika! í því tilliti var og heimurinn skapadur, ad hann skyldi uppvekja hjá oss þessa þánka um Guds hátign, og uppfylla vor hjörtu med lofi og prís og undrun. Þess vegna: kunngjöra himnarnir hans dýrd, og sú útþanda festíng hans handa-verk; já, ecki einúngis himnarnir, ecki einúngis sú útþanda festíng; heldur sérhvört ormur, sérhvört skrid-qvikindi, sérhvört sand-korn, sérhvört ar í

 sól-

sólar-geíslanum framsegja Skaparans óendanlegu hátign. Allir hlutir í þeirri óendanlegú skepnu-rod frá skrid-qvikindinu til hofud-engilsins, tala um Skaparans takmarkalausa almætti, hans óransakanlega vísdóm, og hans óþrjótandi gædsku. Vèr þurfum ecki annad, enn ljúka upp vorum augum og eyrum til ad verda varir vid þessa Guds fullkomlegleika, allteins á því minnsta, sem hinu mesta. Þad er þess vegna vor skylda, sem skynsemdarfullra skepna, ad athuga þessa Guds fullkomlegleika, svo vèr ætíd lærum betur og betur ad þeckja vorn Skapara, dádst ad honum og tilbidja hann. Ef vèr forsómum þetta, ef vèr erum dofnir, kaldir og tilfinníngarlausir, þá uppfyllum vèr ecki þann tilgáng, fyrir hvorn Gud skapadi heiminn og setti oss í hann; vèr lærum þá ecki ad þeckja hans dírd, hans hátign, og hans óendanlegu fullkomlegleika; vèr sviptum þar med sjálfa oss þeirri farsæld, sem þessi þecking eptir sig leidir.

Þess vegna, ef Guds tilgángur skal uppfyllast, sem hann hefir med sin handaverk, ef vèr skulum þeckja Guds hátign, ef þessi þecking skal gjora oss farsæla, þá verdum vèr ad athuga hans stóru dásemdir, lesa ydugléga náttúrunnar bók, sem liggur opin bædi fyrir heidinna og kristinna manna augum, og, svo sem vèr sjáum, ad allar skèpnur, bædi daudar og lifandi verda ad þèna hans nafni til dírdar, þá ber oss ad minnast þess, ad vèr, sem

erum skynsemdarfullar skepnur, egum miklu framar ad ebla þennann tilgáng, med því adliá siálfa oss, alla vora krapta og fullkomlegleika honum til þiónustu; og med því hinu sama, ad vér leitumst vid ad ebla hans dýrd, eblum vér undir eins vora egin farsæld.

XIV. Kapítuli.

Um Forsiónina.

Ad Gud, sem hefir skapad alla hluti, vidhaldi einninn og stiórni öllum skopudum hlutum til framqvæmdar sínum visdómsfulla tilgáng, þad kénnir skynsemin, og þad stadfestir Ritníngin. Sú imindun, sem vér giorum oss um Guds forsión, innibindur eginlega þetta tvennt: þad fyrsta: Gud vidheldur veru og kroptum allra skapadra hluta; þad sidara: Gud stiórnar kroptum allra skapadra hluta þannig, ad þeir framqvæma hans góda og visdómsfulla tilgáng.

Ad sú sama óendanlega vera, sem framleiddi alla hluti af engu efni, vidhaldi einnig þeim somu, þeirra veru og kroptum, svo ad þeir standast og verda ecki aptur ad engu, þad er Ritníngarinnar lærdómur: hann ber alla hluti med sínu kroptugu ordi segir Páll, Ebr. 1. og þad sama kennir David: þegar þú gefur þeim, þá samansafna þeir: þegar þú upplýkur þinni hendi, þá verda þeir med gódu saddir; hylur þú þitt

andlit, þá skelfast þeir; burttekur þú þeirra andardrátt, þá fyrirfarast þeir, og verda aptur ad dupti; úrsendir þú þinn Anda, þá skapast þeir, og þú endurnýjar ásýnd jardarinnar, Ps. 104. Án þessa Skaparans vidhaldandi kraptar væri oss þad óskiljanlegt, hvornin heimurinn hefdi gétad stadist í svo mörg hundrud ár, án þess ad aflagast edur gánga úr skordum; tíminn sýnist ad missa rétt sinn og ena eydileggjandi makt. Enn þá snýst jardar-hnötturinn á sama tíma í krínum sinn ás; enn þá er jordin eins frjófsöm; enn þá rennur sólin upp med sömu fegurd; enn þá afskekur hán sinu árlega hlaupi med sama flýtir. Hvorninn gétum vér útskírt þetta, ef vér ecki játum, ad Skaparinn, sem í öndverdu skapadi alla hluti med sinu kroptuga almættis ordi, enn þá vidhaldi þeim med því sama almættis ordi. Gud vildi, og heimurinn vard til; hann vill, og hann heldur áfram ad vera til.

En af þessum sannleika, ad Gud vidheldur veru og kroptum allra skapadra hluta, megum vér ecki draga þá álycktun, sem mótstædileg er hans heilagleika. Gud vidheldur ad sönnu kroptum allra skapadra hluta, hann vidheldur ogsvo mannanna, einninn vondra manna kroptum, en þess vegna er hann samt ecki orsök til þess, ad menniruir misbrúka þeirra krapta til hins vonda, sjálfum sér og ödrum til skada. Þó ad Gud vidhaldi þeirra

kropt-

kroptum, þá áqvardar hann þó ecki þeirra brúkun, heldur stendur manneskjunum í sjálfs valdi, hvort þær vilja brúka þá til góds edur ills; hann er þess vegna ecki orsök í þeirra syndum. Menn kunna ad segja: Gud fyrirsjer, hvort manneskjan muni brúka hennar krapta vel edur illa; þegar hann nú vidheldur þeim á því sama augnabliki, sem hún misbrúkar þá til hins illa, er hann þá ecki orsök til þess vonda, sem hún gjorir? mun sá vera sykn saka, sem ecki rekur daudans verkfæri af vitstola manni, ef hann gétur, med hvorjum hann vill farga sjálfum sér eda ödrum? þetta er framar skarplega sagt, enn á grundvelli byggt. Sá, sem ecki hindrar annann frá ad gjora illt, er þó ecki ætíd skuld í því illa, sem hann gjorir; þad er ecki nóg, þó hann géti hindrad hann, hann verdur líka ad hafa rétt til ad gjora þad, og þó hann hafi rétt til ad æsa þetta, þá géta samt verid markverdari orsakir til ad vidhalda hans kroptum, heldur enn ad svipta hann þeim. Gud gjæti ad vísu svipt þá vondu þeirra kroptum til ad gjora illt, hann hefir ogsvo rétt til þess; en hér géta verid merkilegri orsakir til ad vidhalda þeim. Eg vil segja þetta: ad Gud svipti manneskjuna hennar kroptum á því sama augnabliki, sem hún ætladi ad misbrúka þá, þá væri þessi manneskja eins vond eptir sem ádur. Jeróbóam betradist ecki vid þad, þó Gud léti hondina á honum visna upp, þegar hann

hann rètti hana út á mòtri Spámanninum. Ásetníngurinn var eins vondur, þó kraptana vantadi til ad framqvæma hann. Ef ad Gud svipti manneskjurnar sínum vidhaldandi krapti í hvört sinn, sem þær ætludu ad misbrúka þeirra krapta, hvörsu mörg krapta-verk hlytu þá á hvörju augnabliki ad brjóta yfir um þvert náttúrunnar reglulega gáng! þegar mordínginn upplypti sinni hendi til ad deyda sinn náúnga, þá ætti Gud strax ad svipta hann kreptunum; þegar nockurr lyki upp munninum til ad baktala náúngann, þá ætti Gud strax ad taka frá honum málid; þegar nockurr misbrúkadi sin skimlugar-vit, þá ætti Gud ad slá hans augu med blindni, og apturlykja hans eyru. Þad er med ödrum ordum: Gud hlyti á hvörju augnabliki ad gjöra kraptaverk til ad koma í veg fyrir þad, ad manneskjurnar ecki skyldu misbrúka þeirra krapta; eckert væri þá framar náttúrlegt, heldur allt yfirnáttúrlegt. Allir sjá, hvörsu litid þessi stjórnunar-máti gètur stadist med Guds vísdómi. Ad sönnu gètur heilög Ritníng þess, ad Gud hafi stundum med yfirnáttúrlegum hætti tekid frá manneskjunum þeirra krapta, til ad fyrirbyggja þad vonda, sem þær vildu misbrúka þá til; hvört þvílíkt gèti ecki einninn skèd stundum á vorum tímum, er nockud, hvörju menn ecki med fullkominni vissu gèta hvörki játad edur neitad. Svo mikid gèta menn einúngis sagt med vissu, ad þegar þvílíkt skèdur, þá hlýtur Guds vís-

dóm-

dómur ad hafa viktugri orsakir til ad svipta þá þeirra kroptum, heldur enn til ad viðhalda þeim.

En svo sem Gud vidheldur veru og kraptum allra skapadra hluta, svo stjórnar hann þeim ogsvo til ad framqvæma sinn góda og vísdómsfulla tilgáng. Sé þad óneitanlegt, og grundvallad á þeim þánka, sem vér gjorum oss um Skaparans óendanlega vísdóm, ad allar sképnur, ad engri undantekinni, hafa tilgáng, vegna hvors þær eru til, þá er þad allteins óneitanlegt, og grundvallad á þeim sama vísdómi, ad sá sama vera, sem skapadi þá, og ályktadi, ad þeir skyldu vera til, hlýtur einninn ad stjórna þeim þannig: ad sá tilgángur framqvæmist, hvors vegna þær urdu til. Undir Guds stjórnun hefir þess vegna engin hending stad edur nein blind forlog, því allir hlutir standa undir stjórnun þeirrar veru, sem tilbjó þá; og þessi stjórnun hlýtur ad vera því sérdeilislegri, sem sképnurnar eru eptir þeirra náttúru ædri og viktugri. Þannig verdur ad vera sérlegri stjórnan yfir dýrunum, heldur enn grosunum; yfir manneskjunum heldur enn dýrunum, og yfir dygdugum og heilogum manneskjum, heldur enn yfir glæpafullum og vanheilogum, þess vegna segir Ritníngin: augu Drottins líta til þeirra réttlátu, og hans eyru til þeirra bæna, 1 Pét. 3. En til ad tala um þennann part gudlegrar forsjónar enn greinilegar, vil eg skipta sképnunum í tvo hópa,

 nefn-

nefnilega: þær, sem gjæddar eru með skynseminni og frjálsræði, og þær, sem eru skynlausar, hverjar síðari eru annaðhvort lifandi eða dauðar.

Að sú æðsta vera stjórni athöfnum sinna skynsemdarfullu og skynlausu skepna, þar um er enginn efi; en, svo sem vísdómurinn útheimtir, að með hverja skepnu sé farið eptir hennar náttúru; svo stjórnar Guð og svo kroptum og athöfnum þeirra skynsemdarfullu skepna með öðrum hætti, heldur enn hinna skynlausu. Þessar síðari leiðast af náttúru drift til þess takmarks, sem þær eru tilætlaðar; kraptar og athafnir hinna fyrri þarámóti stjórnast af sterkum og kroptugum røksemdum, er skynsemin skilur. En þær skynsemdarfullu skepnur halda þó ætíð þeirra frelsi, þær geta fallist á og fylgt þessum røksemdum, og þær géta líka breytt þvert á móti þeim; að svipta þær þessu frelsi, væri að burttaka allann mismun á milli dygða og lasta, það væri að gjøra bæði straff og endurgjáld ómøgulegt. En sú æðsta vera gétur látið sínar skynsemdarfullu skepnur halda þeirra frelsi, og þó stýrt þeirra athøfnum í þá átt, sem hann hefir tilætlað. Eiginlega að tala: hefir manneskjan ecki meira frelsi enn það, að hún sjálf gétur áformað sínar athafnir; en að framqvæma sitt áform, stendur ecki í hennar valdi, eins og reynslan sýnir. Vér tökum fyrir oss hundrað áform, hvar af varla tíu framqvæmast; vér stefnum á eitt takmark, og lendum optast við annað;

sem er rokſemd til þeſs, ad Gud ſtjórnar vor- um kroptum og vorum athøfnum ecki eptir vorum, heldur ſinum egin tilgángi. Stundum hindraſt mannanna álÿktanir, þegar á ad fram- qvæma þær, vegna þeſs, ad þær ecki koma ſaman vid hans álÿktanir, vidlíka og Abi- melecks, um hvorn ſkrifad ſtendur: eg hefi hindrad þig frá ad ſÿndga á móti mér, 1 Móſ. b. 20. Stundum hindraſt þær ecki, líka og einninn þótt þær ſéu vondar, vegna þeſs, ad Gud med þeim gétur eblt ſinn góð- ann og vísdómsfullann tilgáng, þær ſá þeſs vegna øll ønnur afdrif, heldur enn þad, ſem mannefkjurnar ætludu til; þannig ſnéri Gud Almennſku Jóſephs brædra vid hann, þeim ſjálfum og heilu landi til frelſis, 1 Móſ. b. 50. Eckért ſkédur þad í heiminum, jafnvel ecki hid allraminnſta, utan eptir ſtjórnun þeirrar ædſtu veru. Þó Gud ecki ætíd hafi álÿktad, ad eitt edur annad ſkuli ſké (því hid vonda gétur ecki verid álÿktad af þeim heilaga), þá leyfir hann þó ſtundum, ad þad verdi, og, ad hann leyfir þad, þar hann gjæti hindrad þad, þá er þad rokſemd uppá, ad þad þénar allt eins vel til ad efla hans góda og vísdóms- fulla tilgáng, ſem þær beſtu og dygduguſtu athafnir.

Kraptar þeirra ſkynlauſu og daudu ſképna og brúkun þeirra krapta, ſtanda ogſvo undir ſtjórnun þeirrar ædſtu veru. En þeirra krapt- ar ſtjórnaſt ſumpart af náttúrlegum tilhneg-

íngum, sumpart af ómótstæðilegum náttúru-
lögum. Skaparinn hefir innplantað þeim þessa
tilhneigíngu og fyrirskrifað þeim þess lög; hánn
viðheldur og hvorutveggju. Öll náttúran er
samanhángandi keðja af orsökum og verkun-
um. Það nálæga er verkun þess umliðna og
aptur orsök þess ókomna. Í heimsins fyrstu
byggíngu gjörði Skaparinn mindunina, eptir
hvorri allt skyldi tilgánga, og stjórnunin viðheldst
af þeim sama krapti, sem mindaði hana,
vegna þess skeður ekkért í þeim skynlausa og
lífslausa heimi, annað enn hvað Skaparinn
strax í öndverðu hafði ályktað að ské skyldi.
En þó að Skaparinn hafi í fyrstu þannig
tilbúið náttúrunnar hlaup, eins og það átti
að vera framvegis; þó að allar náttúrunnar
umbreytíngar séu þannig samanhleckjaðar, að
þær nærverandi hángi af þeim undangéngnu,
og þær eptirkomandi hángi af þeim nærver-
andi, þá fylgir ecki þar af, að Skaparinn
kunni ecki stundum að raska þessum hleck þeg-
ar hans vísdómsfulli tilgángur útheimtir það,
og gjöra þvílíkar umbreytíngar í náttúrunni,
sem annaðhvort öldúngis ecki géta skeð af nátt-
úrunnar eigin kroptum, eður í það minnsta
géta ecki skeð af hennar kroptum á þeim tíma,
sem þær ské. Þvílík verk kallast kraptaverk.
Heilög Ritníng sýnir, að þau hafa skeð til-
forna, og með engri rokfemd kunna menn að
neita, að þau géti skeð enn nú. Það sýnist
að sönnu, að heimurinn væri því fullkomnari,
sem

sem Guð minna viðþyrfti þvílíkra meðals-lausra verkana til að ná sínum vísdómsfulla tilgángi. En kunnum vèr að vita, hvörsu nauðsynleg þau eru? og sèu þau nauðsynleg, þá stríðir það ecki á móti Guðs tilgángi að gjöra þau. Hvað vitum vèr, hvört Guð í þvílíkum heimi, hvar skynsemdarfullar og frjálsar verur búa, hvörjar ecki stjórnast af einúngis náttúrlegri tilhnegíngu eður ómótstæðilegum náttúru-logum? hvað vitum vèr, hvört Skaparinn í þvílíkum heimi næði sínum tilgángi með það heila, og sèrhvörn part af því heila, ef hann ecki þess á milli umbreytti náttúrunnar reglulega gángi? þetta vitum vèr ecki; að vilja segja, að yfir-náttúrlegar verkanir framfari, enn þá í heiminum, og að segja þær gèti ecki skèð, er hvörttveggja eins ofdyrfskufullt. Vèr þeckjum ecki svo nákvæmlega náttúrunnar krapta, vèr sjáum ecki alltíð svo greinilega þær undangángandi orsakir, að vèr við sèrhvörn atburð gètum sagt til vissu: hèr hefir Guð verkað fyrir meðal, en þar án meðals. Þó vèr ecki ætíð sjáum orsökina til einnrar eður annarar umbreytíngar í náttúrunni, þá gètur hún samt komið af náttúrlegri orsök, og þó vèr þykjumst grilla til náttúrlegrar orsakar, þá kann hún samt að vera yfir-náttúrleg.

Vèr höfum nú hugleidt þá ymislegu parta Guðs forsjónar. En áður enn eg sletti við þessar hugleidíngar, vil eg svara uppá tvö eptirfylgjandi spursmál. Það fyrra er þetta: nær

þessi forsjón til allra hluta, svo vel þeirra minnstu og lítilmótleguſtu, sem þeirra stærstu og markverduſtu? það sídara er þetta: nær þessi forsjón eins vel til einſtakra ſképna edur til hvorrar ſképnu útaf fyrir sig, sem til þeirra tegunda og kynqvíſla? svo merkileg, sem þessi spursmál eru, svo andveldt er ad svara uppá þau.

Hvad því fyrra spursmáli vidvíkur, nefnilega hvort Guds forsjón nái til allra hluta, svo vel þeirra minnstu og lítilmótleguſtu, sem þeirra stærstu og markverduſtu? þá svara bædi ſkynsemin og Ritníngin já til þessa spursmáls. Þær audvirdileguſtu ſképnur allt eins vel, sem hinar ædstu, þeir minnstu atburdir allt eins vel, sem hinir víktuguſtu, hljóta ad ſtanda undir ſtjórnun og forsjón þeirrar ædstu veru. Þær ſképnur, sem vér álítum smáar og audvirdilegar, eru það einúngis í tilliti til vor, er ſtöndum á hærri troppu í ſképnu-rødinni; enn þær eru þad ecki í sjálfum sér. Vér hugsum ad sönnu, ad þad sé eckért nidurdrep fyrir þá ædstu veru, ad ſkipta sér af oss, sem erum svo miklu verdugri og ypparlegri ødrum ſképnum; en þad sé of lítilſjörlegt fyrir hana ad ſkipta sér af ormunum, maurnum og mýſ-flugunni, sem eru svo lángt fyrir nedan oss. En ef englarnir og hofud-englarnir, og þær verur, sem eru enn þá ædri enn þessar, á milli hvorra og vor bilid er allt eins ſtórt, sem á milli vor og mýflugunnar, ef ad þessar

verur,

verur, sem eru svo lángt fyrir ofan oss, vildu álykta eins, ad Guds forsjón kynni ad vísu ad vaka yfir þeim, en ecki yfir oss, sem erum svo lángtum óœdri enn þær, hvortinn mundi oss líka sú álytan? mundum vèr ecki hafa þad framma, ad þó vèr sèum auðvirdilegri enn þær, þá sèum vèr samt skèpnur hins sama Skapara, sem þær, ad hans forsjón hljóti allt eins vel ad vaka yfir oss, sem þeim, og þar honum hafi ecki þókt ofsitilmótlegt ad skapa oss, þá sè ei heldur ofsitilmótlegt fyrir hann ad bera umhyggju fyrir oss. En eins og vèr álýktum hèr um sjálfa oss, eins ættum vèr og ad álykta um þær skèpnur, sem eru minniháttar enn vèr. Ad þær minnstu skèpnur, svo vel sem þær stærstu, sèu verk Guds almættis, vísdóms og gædsku, þar á er enginn efi, ad þær minnstu og auðvirdilegustu skèpnur; þar þær eru frámleiddar af vísdómsfullum Skapara, sèu allt eins vikugar og nauðsynlegar í náttúrunni, sem hinar stærstu og veglegustu, og ad þess vegna þad minnsta skridqvikindi sè ecki forgefins skapad, er allt eins ómeitanlegt. Alyktanin verdur þá þessi, ad sú sama forsjón, sem vakir yfir þeim stærstu og veglegustu, hljóti einninn ad stjórna þeim minnstu og auðvirdilegustu skèpnum til þess takmarks, sem hann hefir þær tilætlad. Þar honum þókti ei ofsitilmótlegt ad skapa þær, þá kann honum ei heldur ad þykja þad ofsitilmótlegt ad bera umhyggju fyrir þeim. Og

þetta

Þetta sama kénnir og svo Ritníngin. Hvörsu lángt eru himinsins fuglar fyrir nedan manneskjuna, og grasid á jördunni, hvörsu miklu er þad aptur bædra heldur enn fuglarnir, en þó ber Gud umhyggju fyrir því hvörutveggja. Hyggid ad fuglum himinsins, þeir ed hvörki sá né uppskéra, og eigi safna þeir í kornhlödur, og ydar himneskur Fadir fædir þá þó. Hyggid ad akursins liljugrösum, hvörninn þau vaxa, þau vinna ecki né spinna; og eg segi ydur ad Salómon í allri sinni dírd var ecki svo skrýddur, sem eitt af þeim. Nú ef Gud skrýdir svo grasid á akri, þad í dag stendur, og á morgun verdur í ofn kastad, skyldi hann ei þad sama vid ydur gjöra? ó þeir litiltrúadir, Matth. 6. Og í ödrum stad segir hann: kaupast ecki tveir Titlíngar fyrir einn peníng? þó fellur ecki einn af þeim á jördu án ydar Födurs vilja, Matth. 10.

Já, eins og Guds forsjón nær til hinna minnstu og auvirdilegustu skepna, svo nær hún einninn til hinna minnstu og ítilvægustu tilfélla, sem til hinna stærstu og markverdustu atburda. Menn eru vanir ad álíta þau tilfelli, smá og lítilvæg, sem vér ecki sjáum hvad eptir sig leida, og af því vér ecki sjáum þeirra afleidíngar, þá hugsum vér, ad þau hafi engar, og ef þau leida eckért eptir sig, þá álykt-um vér strax, ad Guds forsjón skipti sér eckért af þeim. En upplýst skynsemi, sem med

athygli gjætir ad hlutanna gángi og þeirra samanhengi, álítur ekkért í heiminum fyrir lítilvæga smá-muni. Allir hlútir í náttúrunni eru samanhleckjadar hvorr vid annann; sérhvørt tilfelli, einninn þad minnsta, hefir orsok, og eins og þad hefir orsok, svo héfir þad líka verkanir, hvorjar apitir verda orsakir til nyira afleidínga, og þannig gengur þad sifeldlega hvad eptir annad, svo ad þau tilfelli, sem í fyrstúnni vóru varla merkjanleg, draga um sidir eptir sig hinar markverdustu afleidíngar, vidlíka og snjó-kockurinn, er verdur því stærri, sem hönum er lengra velt. Þess vegna, ef Guds forsjón stjórnar þeim stærri og vikrugri atburdum, þá hlýtur hún einninn ad stjórna þeim minni, og fyrir vorum aúgum lítilvægu tilfellum, þar þau minni leida hin stærri eptir sig. Ritníngin segir þess vegna ecki ofmikid, þegar hún kennir oss: ad enginn titlíngur falli á jørdu án Fødursins vilja; ad hlutføllum sé kastad í skaut, en þau falli eptir því, sem Drottinn vill; Ordsqv. b. 16.

Þad annad spursmál, sem eg enn þá verd ad svara uppá, er þetta: nær Guds forsjón eins vel til einstakra sképna, og sérhvorrar sképnu útaf fyrir sig, sem til þeirra tegunda og kynqvísla? meiníng spursmálsins er þessi: nær Guds forsjón máské einúngis til mannkynsins yfir hofud, til dyra- og grasa-kynsins yfir høfud, ellegar til hvorrar manneskju, hvors dyrs, hvors grass sérílagi? ad vilja neita því

 síd-

sídara, þykir mér eins fráleitt, og ef einhvörr segdi: Gud vidheldur ad sönnu öllu sjáfar-hafinu yfir höfud, en hann vidheldur ecki hvörjum dropa sérílagi. Allir skynsamir munu svara: ad hafid samanstandi af dropum, og ad Gud kunni ecki ad vidhalda hafinu yfir höfud, utan hann vidhaldi hvörjum dropa sérílagi. Þad sama má segja um þetta. Sképnanna teg-undir og kynqvíslir samanstanda af einstök-um sképnum; ef ad forsjónin ecki vidhéldi og stjórnadi hvörri einstakri sképnu, hvörninn gjæti hún þá vidhaldid og stjórnad sérhvörri tegund og kynqvísl sképnanna? og ef hún skal stjórna og vidhalda sérhvörri tegund og kyn-qvísl sképnanna, þá hlýtur hún einninn ad stjórna og vidhalda sérhvörri einstakri sképnu út af fyrir sig. Ad stjórna þvi öllu án þess ad stjórna hvörjum parti af þvi gjörvålla, mót-segir sjálfu sér.

En, til ad svára uppá þetta spursmál, vil eg hugleida þetta efni uppá annann máta. Þegar Gud skapadi heiminn, hlýtur hann ad hafa innréttad og tilsett alla hluti þannig, eins og hann vildi, ad þeir vera skyldu um aldur og æfi frá upphafi til enda. Þessi sannleiki er allt eins óneitanlegur, sem þad er óneitan-legt, ad heimurinn er tilbúinn eptir hinum ædstu vísdóms reglum. Þegar heimurinn var grundvalladur, hefir þess vegna ecki verid á-qvardad einúngis hvad margar þær ymislegu tegundir og kynqvíslir sképnanna vera skyldu, heldur

heldur ogsvo, hvad margar einstakar sképnur skyldu framkoma í hvorri kynqvísl. Ef vèr gjorum oss minnstu þánka um Guds óendanlega vísdóm, þá hljótum vèr ad trúa, ad í allri náttúrunni er ecki einni skèpnu fleira edur færra, heldur einn eptir Skaparans tilgángi á ad vera. Allir hlutir hljóta ad vera tilsettir med mælir, tølu og vigt, Vísdómsb. 11 Sandkornin eru talin svo vel sem stjørnurnar; ad þar er eitt sandkorn, eitt gras-strá, ein mýfluga, einn ormur fleira edur færra, stendur ecki á sama. En sè nú þetta óneitanlegt, ad ecki eru fleiri skèpnur til heldur enn eptir Skaparans tilgángi vera ega, þá hlýtur sèrhvør einstok skèpna, sú smærsta, sem hin stærsta, ad heyra til heimsins fullkomlegleika, þá hlýtur sèrhvør einstok skèpna ad hafa sinn tilgáng og sína áqvørdun í náttúrunni; og hvad fylgir þá þar af, annad enn þetta: ad Gud, sem skapad hefir hvorja einstaka skèpnu, hlýtur einninn ad stjórna ecki einúngis skèpnanna tegundum og kynqvíslum, heldur ogsvo hvorri einstakri skèpnu út af fyrir sig; ecki einúngis því gjorvolla, heldur og svo hvorjum parti af því ollu, til ad framqvæma þad augnamid, er hann hefir tilætlad.

* * *

Þessi lærdómur um forsjón þeirrar ædstu veru, sem vakir yfir manneskjunum og stjórnar þeirra kjorum, á engannveginn ad gjora oss

lata í vorum verkum og vorri kostgjæfni fyrir vorri tímanlegri farsæld. Ritníngin kénnir oss ad sonnu, ad Gud beri umhyggju fyrir oss og stjórni vorum forlogum, med hinum fullkomnasta vísdómi og gædsku, en hún kénnir oss þar hjá, ad vér egum ad brúka vora krapta til ad efla vora lucku, og vora forsjálni til ad afvenda þeirri ólucku, sem vér gétum fyrirsjed. Allstadar heimtar hún ydjusamt líf af þeim kristnu. Postulinn Páll vill, ad þeir skuli erfida og vinna med hondunum þad sem þarft er, svo þeir hafi af ad leggja vid þá, sem þurftugir eru. Kristur lofar sínum tilbidjendum engri medalslausri vardveitslu af Gudi; hann vill, ad þeir skuli brúka forsjálni: verid forsjálir, sem hoggormar, og meinlausir, sem dúfur. Ritníngin leyfir oss enga leti, eckért ydjuleysi, heldur heimtar hún allstadar ydjusemi, framsýni og árvekni af kristnum monnum, svo sem þvílíka skilmála, án hvorra vort traust til Guds forsjónar er á engum grundvelli byggt. Allstadar samtengir hún mannanna krapta og þeirra skynsamlegu brúkun vid Guds forsjón.

Nei, lærdómurinn um Guds forsjón, sem vakir yfir oss og stjórnar vorum kjorum, á ecki ad gjora oss dosna edur hirdulausa; heldur rósama, ánægda med þad nærverandi, og óqvídna fyrir því eptirkomandi. Hvorsu rósamur kann kristinn madur ad vera! hann uppfyllir sínar skyldur, eptir því sem hans

veiku kraptar tilláta, hans samvitska ásakar hann ecki; Þó hann hrasi endrum og sinnum, þá hrasar hann einúngis af sjávitsku og bráðræði. Styrktur af vitnisburdi gódrar samvitsku selur hann oll sin efni á hendur þeirri ædstu forsjón, sem ber umhyggju fyrir honum, reidandi sig uppá hennar vísdóm og gædsku. Þó allar Guds bylgjur og stormvindar gángi yfir hann, þó hér brúsi eitt djúpid og þar annad, skélfist hann þó ecki. Hann hefir ad vísu tilfinníngu sem manneskja, en hann orvæntir ecki; stydjandi sig vid trúarinnar atkérl, selur hann sitt litla skip i vald þeirrar ollu stjórnandi forsjónar; hann sjer ad sonnu ad á þad géfur, en hann veit ad þad ecki getur sockid. Hughraustur rennir hann med tilhlockun sinum hugskots augum til eilífdarinnar, hvar hans von mun uppfyllast, og þó allur heimurinn lidi undir lok, orvæntir hann þó ecki, þar hann veit, ad sú ædsta vera, sem ber umhyggju fyrir honum, er máttug ad frelsa hann af hans bruni.

Þar ed sú ædsta vera stjórnar vorum kjorum oss til farsældar, hvorsu audveldt ætti sann-kristnum manni ad vera þad ad hlyda þessari Jesú skipun: verid ecki hugsjúkir fyrir ydar lífi, hvad þér skulud eta og hvad þér skulud drecka; verid ecki hugsjúkir fyrir ydar likama, hvorju þér skulud klædast; hvorr er sá á medal ydar, sem med sinni áhyggju géti aukid einni alin vid lengd

 sina?

sina? þér skulud ecki hugsjúkir vera, og svo segja: hvad egum vér ad eta, hvad egum vér ad drecka, og med hvørju egum vér ad klædast? eptir øllu svoddan leita heidnar þjódir; þvi ydar himneskur Fadir veit, ad þér þurfid alls þessa vid. Verid ecki hugsjúkir fyrir morgundeginum, þvi morgundagurinn mun fyrir sinum eginlegum hlutum umhyggju bera. Þad nægir, ad hvørr dagur hafi sina egin þjáningu. Vor hugsýki er ó[illegible]nileg; þvi þar med líkjumst vér Heidingjum; vér látum þar med í ljósi, ad vér ecki høfum betri þeckingu á Guds almennilegu og sérdei[illegible]legu forsjón, heldur enn þeir. Vor hugsýki er óþørf; þvi vér getum ecki med henni aukid einni alin vid lengd vora. Guds fyrirhugad rád hlýtur ad uppfyllast á oss, hvort sem vér setjum oss þará móti edur ecki. Vor hugsýki er ónaudsynleg; þvi sú sama vera, sem ber umhyggju fyrir fuglum loptsins og grasinu á jørdunni, ber einninn umhyggju fyrir oss, og enn nú framar hlýtur hann ad bera umhyggju fyrir sinum skynsemdarfullu og lángtum ædri skepnum.

Hvørsu lángtum lucklegri værum vér, ef vér gjætum hlýdt þessari heilagu áminníngu: verid ecki hugsjúkir. Enginn er sá, er ecki njóti nockrar lucku í heiminum, og enginn, er, ecki hafi sitt mótlæti og andstreymi. Og hvør er orsøkin, ad svo fáum finnst til sinnar lucku? Þad er vor ofmikla hugsýki og qvídi fyrir því

ókomna;

ókomna; þau blanda óánægju saman vid vora luku, og vèr þykjumst ecki hafa neina luku til ad bera, af því vèr ecki höfum þá, sem vèr æskjum oss. Oss finnst eckert til þess nálæga, af því hugskotid er fullt af því ókomna; þess vegna erum vèr ætíd svo ófarsælir. Sú sama farsæld kann ecki ad finnast utan vid oss, heldur hljótum vèr ad leita hennar inn-vortis hjá oss, í því hugarfari, sem oldúngis gefur sig á vald alvísri stjórnun hins gædsku-ríka Guds, sier ecki eptir því umlidna, er á-nægt med þad nálæga og qvídir ecki því ó-komna. Ef vèr viljum nockurntíma odlást þessa sálarinnar rósemi, sem hvörki kórónur nè kóngdómar, og ecki gjorvallur heimurinn er megnugur um ad veita oss, þá hljótum vèr ad gjora oss svo skíra og lifandi þánka, sem mogu-legt er, um Guds forsjón, hvors auga vakir yfir oss, hvors hönd leidir oss, hvors arm-leggur verndar oss. Því rèttari, því grund-adri og greinilegri vorir þánkar eru um hana, þess rósamari og þess farsælli erum vèr.

XV. Kapítuli.

Um Englana.

Vèr höfum nú hugleidt Guds óendanlegu fullkomlegleika; vèr höfum hugleidt hann, sem Skapara og Stjórnara heimsins. Vèr snú-um oss nú til hans skynsemdarfullu skèpna. En ádur enn vèr tökum fyrir oss manneskj-

inna, viljum vér fyrst, med leidsögn Ritníngarinnar, renna augum vorum inní þann ósýnilega heim. Frá þeim allra fyrstu tímum hafa manneskjurnar, einninn þær, sem ecki hofdu Guds opinberada ord, eins og vér, trúad því, ad manneskjurnar væru ecki hinar ædstu af Guds sképnum, heldur væru til adrar fullkomnari verur, er væru ósýnilegar og údáulegar med stærri eginlegleikum heldur enn manneskjan. Til vissu géta menn ecki sagt, hvadan þessi þánki hefir haft sinn uppruna, hvort frá Guds fólki, sem hafdi sérdeilislega gudlega opinberun, edur af sjónum og vitrunum. Því ecki verdur því neitad, ad þessar verur hafa vitrast manneskjunum bædi á fyrri tímum, og vitrast enn þá á vorum tímum, utan menn vilji oldúngis tortryggja sannleika allra frásagna. Ad vísu játa eg, ad af hundrad frásögum, eru 99 skröksögur, annadhvort uppdiktadar af ásetníngi, ellegar eintómur hugarburdur; en ad ein af hundradi kunni ad vera sönn, því géta menn ecki neitad, sérílagi, þegar fleiri verda samsaga, ad þeir hafi séd sama, séd þad á sama tíma, og uppá sama máta, og þessi vitni eru trúverdug. Því þad er óskiljanlegt, ad fleiri enn einn skuli á sama tíma sjá þad sama og heyra þad sama, án þess ad sjá edur heyra neitt. Ef ímyndunar-kraptinum gjæti uppá þann máta dregid oss á tálar, þá mundu flestir þeir hlutir verda óvissir, sem vér nú med fullkomnustu vissu byggjum uppá.

En

En þó manneſkjurnar hefdu ecki fallid uppá þennann þánka af ſjónum og vitrunum, þá hefdi jafnvel ſjálf ſkynſemin, og hugleidíng þeſs ſýnilega heims, gétad leidt þær á þánkann um þann óſýnilega. Ef vér rennum augum vorum yfir Guds handa-verk med nockru athygli, þá finnum vér vísdómsfullann og addáanlegann mismun á öllum ſképnum. Hvorſu margbreyttar og óteljandi eru þær fullkomlegleikans tröppur, um hvörjar ſképnurnar hefja ſig frá arinu í ſólargeiſlanum og ſandkorninu til hinnar ſkynſemdarfullu manneſkju! nockrar ſképnur hafa hvörki líf, tilfinníngu, voxt né frjálslega hræríngu; þær verda ſmámſaman fullkomnari, þángad til komid er ad takmörkum þeirra ſképna, ſem eru án lífs, tilfinníngar og hræríngar, en vaxa eins og dýrin, en kunna þó ecki ad reiknaſt medal dýranna. Þadan uppſtíga þær tröppugáng í fullkomlegleikanum, þar til þær koma ad takmörkum þeirra ſképna, ſem eru gjæddar med lífi og tilfinníngu. Hér taka dýrin vid, ſem vaxa, hræra ſig ſjálfkrafa, og hafa líklega þenkjandi ſálu, hvor ed ſvo vel í tilliti til tölu ſkilníngarvitanna, ſem í tilliti til fullkomlegleikans í þeirra bygglíngar-hætti uppſtíga ſmámſaman til manneſkjunnar, ſem auk annara dýranna fullkomlegleika hefir ſál, ſem gjædd er med ſkynſ.mi og frívilja. Hvorſu óendanlegur ſtígi af fullkomlegleikum frá ſandkorninu til ſkélfiſkjarins, frá ſkélfiſkinum, ſem er hálfur ſteinn og hálfur

 planta,

planta, laégnum allt grasa-rikid til Polýpans (*) frá Polýpanum, sem er hálfur planta og hálfur dýr, til Apans, sem er náskyldastur mannkyninu. Þegar vér nú hugleidum þennann Skaparans margfalda vísdóm á skepnunum, þennann marg-rimada stiga af fullkomlegleikum, sem med odrum endanum stendur á steininum, en med hinum nær upp til manneskjunnar, þegar vér hugleidum þetta, segi eg, hvornin gétum vér þá fengid oss til ad trúa því, ad Guds verk endist á manneskjunni? svo ætti þá Skaparans almætti, vísdómur og gædska ad hafa út-tæmt sig hér og ecki gétad skapad annad ædra? mun ecki sú skynsemi, sem nockud hefir vanid sig á, ad dáðst ad Guds óendanlegu hátign, er lætur sig í ljósi á ollum sképnum, miklu framar mega leida sér í hug, ad flockur hinna skynsemdarfullu sképna ecki endist, heldur hid fyrsta byrjist á manneskjunum. Hún álitur manneskjurnar á þeirri nedstu troppu í stiga hinna skynsemdarfullu sképna, og gjorir þá grundudu álykun, ad þessi stigi skynsemdarfullra sképna endist ecki þar, sem hann byrjast; eins og dýranna stigi, sem byrjast á Polypunum, endast ecki á þeim. Skynsemin ályktar, ad vér séum einúngis skynsamir Polýpar, edur medal-verur milli dýra-rikisins og anda-rikisins, hálfir dýr og hálfir

(*) Polýpur kallast annars á vora túngu Margfætlur, sjá Þann gudlega þenkjandi Náttúru-Skodara, p. 46. 14. Skir. gr.

hálfir andi. Stærstu líkindi þykja þess vegna skynseminni til þess, að rod andanna uppstígi frá oss igégnum margfaldar fullkomlegleika troppur til annara ædri sképna, sem eru svo miklu ypparlegri enn vér, sem vér erum ypparlegri enn dýrin, og dýrin aptur ypparlegri enn grasin.

Þessa gétur skynsemin til, og þessa hennar tilgátu stadfestir Ritníngin. Allstadar talar hún um þessar verur undir engla, edur sendiboda nafni, og kallar þá líklega þannig, annadhvort vegna þess, ad þeir, sem sendibodar, útsendast af Gudi, til ad framqvæma hans vilja í heimsins almennilegu stjórnun, edur og hins, ad sedurnir lærdu fyrst ad þeckja þeirra tilveru þar af, ad þeir byrtust þeim, þegar þeir vóru af Gudi sendir til þeirra, til ad kunngjora þeim hans vilja. Ritníngin segir um þessar verur, ad þær hafi birtst Abraham, Loth, David, Elias, Daniel, Jóseph, Kristí módur og Postulunum; einnum vitnar hún, ad þeir hafi verid nálægir vid Kristí fædíngu, hans freistíng á eydimorkinni, hans pínu, hans upprisu, hans himnaför, og muni einninn vera nálægir sídarmeir, þá hann kémur til ad dæma heiminn á sídasta degi.

Eg álít ónaudsynlegt ad framfæra allar þær Ritníngar greinir, sem tala um þessar verur, og þad svo greinilega, ad menn ecki géta neitad, ad þetta sé Ritníngarinnar lærdómur. Kristur segir útþryckilega: ad engl-

ar úngbarnanna sjai alltíd Guds auglit, Matth. 18. Hann kénnir: ad dóms-dagur sé hulinn, ecki einúngis mønnunum, heldur ogsvo englunum, Matth. 24. Hann segir: ad ef hann bædi sinn Fødur, mundi hann senda sér mér enn tólf Legiónir af englum, Matth. 26. Hann segir: ad englarnir gledji sig yfir einum syndugum, sem ydr-un gjørir, Lúc. 15. Lærdómurinn um engl-ana, er þess vegna útþryckilega kénndur og stadfestur af Jesú Kristó.

Þar skynsemin sjer sína tilgátu á grund-velli byggda, ad þessar verur eru til, þá efast hún ecki um, ad þessar verur hljóti ecki ein-úngis ad hafa skynsemi og frívilja til ad bera, eins og vér, heldur ogsvo lángtum hærri og ædri fullkomlegleika heldur enn vér, þar þær tilheyra þeirri frá oss uppstigandi sképnu-rød. Ritníngin vitnar þad sama. Hún segir: ad englarnir sjái alltíd auglit þess himneská Fødurs, Matth. 18. Þeir njóta þess vegna medalslausrar og stærri verkunar Guds nádar heldur enn vér, og hljóta því ad hafa stærri hæfilegleika heldur enn vér, til ad taka á móti Guds nád; því um enga manneskju segist edur kann ad segjast, ad hún sjái Guds aug-lit; og eg hefi ádur sýnt, ad sérhvor sképna nýtur meir edur minna Guds nádar, eptir því, sem hún hefir meiri edur minni náttúr-legann edur sidferdislegann hæfilegleika til ad taka á móti henni. Ritníngin kallar þá einn-

inn

inn Anda, Ebr. 1, en segir oss ecki, hvort þeir hafi nockurn smá-gjorsann andlegann líkama, edur ei; oss rídur og á engu ad vita þetta. Ritníngin tilleggur þeim ogsvo: skilníng, vilja og krapt; 2 Sam. 14. 1 Pét. 1. 2 Thess. 1, sem ad eru verulegir eginlegleikar, er úthlimtast hjá sérhvorjum anda, hvorjir eginlealeikar hljóta hjá englunum ad vera miklu ædri enn hjá manneskjunum, þar þeir eru svo miklu ofar í sképna rødinni, heldur enn þær.

Ad þessar verur, eins og allar adrar Guds sképnur hljóti ad hafa þeirra tilgáng og áqvordun í náttúrunni, þad segir skynsemin; því ad skapa eina einustu veru án tilgángs, strídir á móti þeim óendanlega vísdómi, sem vér tilbidjum í þeirri ædstu veru. Ritníngin kénnir oss líka allvída, ad þeir brúkist í heimsins stjórnun til ad framqvæma Skaparans ályktanir: David segir: ad þér útrétti hans erindi, og heyri raustina hans orda, Ps. 103.

Ad þessar verur hafi komid oldúngis hreinar og heilagar frá Guds hendi, þar um er skynsemin sannfærd, en ad þær ogsvo, végna þess þær hafa frjálsann vilja og takmarkadann skilníng, kunni ad állta þad gott, sem er vondt, og þad vondt, sem er gott, ad þær kunni ad skeika í þeirra dómi um þad sanna, þad rétta og þad góda; ad þær þess vegna med því ad fylgja röngum skilníngsins dómi

kunni ad misbrúka þeirra frívilja og syndga á móti Skaparanum, þad álítur skynsemin mogulegt; því þó þessar verur séu miklu ædri enn manneskjurnar, þá eru þær þó ætíd endanlegar og bædi skilníngsins og viljans kraptar hafa hjá þeim viss takmork. En hvort nockrar af þeim hafi ogsvo virkilega misbrúkad þeirra fríviljа, og med þeirri misbrúkun syndgad, þar um er skynsemin ófród, þad kénnir oss Ritníngin einsömul; hún segir oss ad vísu ecki greinilega, hvarí þeirra synd hafi verid innifalin, þad væri þess vegna forgéfins ad vilja hnýsast eptir því, og þad er vel, ad vér þurfum ei heldur ad vita þad; en allstadar talar hún um góda og vonda engla, og segir um þá sídari: ad þeir hafi syndgad, 2 Pét. 2. ad þeir ecki hafi vardveitt þeirra verdugleika; ad þeir hafi yfirgéfid þeirra bústad; Júd. Pist. v. 6.

Ad þeir gódu englar gjori allt þad gott, sem þeir megna; ad þeir vondu englar þarámóti gjora allt þad íllt, sem þeir géta áorkad, og undir stjórnun þeirrar ædstu veru sá leyfi til ad gjora; þad flýtur svo náttúrlega af þeim þánka, sem menn hljóta ad gjora sér um náttúru gódrar og vondrar veru, ad skynsemin gétur ecki eitt augnablik efast þar um, þegar hún fyrst veit af Ritníngunni, ad nockrir englar eru gódir, og adrir vondir. Ritníngin stadfestir þetta, hún segir um hina fyrri: ad þeir útrétti Guds erindi, Ps. 103. Hún kallar

þá

þá þjónustusama anda, útsenda til þjónustu vegna þeirra, sem erfa skulu sáluhjálpina, Ebr. 1. Um hina sidari segir Páll Postuli: Gud þessarar veraldar befir forblindad hugskot vantrúadra, svo ad þeir sjá eigi þad klára Evangelii ljós Kristi ljóma, hvør ad er Guds rétta ímind, 2 Cor. 4. Kristur segir til Gydínga: þér erud af fødurnum fianda og eptir girndum ydar fødurs viljid þér gjøra; hann var mordíngi þegar í upphafi, og stód eigi í sannleikanum, þvíad sannleikur er eigi í honum; þá hann talar lygi, talar hann af sinu egin; því hann er lygari, og lyginnar fadir, Jóh. 8.

* * * * * *

Þennann lærdóm um englana egum vér ecki ad brúka til ad ala med vora hjátrú. Draugar og apturgaungur, álfar og huldufólk ega hér eckert skyldt vid. Þessi lærdómur á ecki heldur ad uppvekja hjá sann-kristnum manni neinn þræls ótta. Ecki verdur því neitad, ad af englunum, sem eru ædri og máttugri enn vér, gétast nockrir, sem eru vondir; en því verdur ecki heldur neitad, ad hinna vondu engla, allreins og hinna vondu manna athafnir, standa undir Guds stjórnun, og ná ecki lengra, enn hann leyfir. Þessi lærdómur á miklu framar ad vera oss kroptug upporfan til dygda og rádvandrar breytni.

Vér

Vér vonum allir eptir að vér munum komast í samfélag hina góðu engla síðar meir; en þessi vor von er ei á grundvelli byggð, nema vér hér á jörðunni kappstostum að verða líkir þessum fullkomnu öndum. Þær sálir, sem eru saurgaðar-af drottnandi syndum, þegar þær skilja við líkamann, eru ecki hæfar að inntakast í samfélagskap hinna hreinu og heilögu engla. Í þá himnesku Jerúsalem má eckért óhreint koma.

Sú líking, sem er á milli vorrar sálar og englanna, ætti að upporfa oss til að líkjast þeim. Að því leiti, sem vér erum skynsemdarfullar sképnur, erum vér skyldari englunum heldur enn dýrunum, og er tilætlað, að vér verðum til fulls líkir hinum fyrri, þegar vér í dauðanum höfum lagt af oss líkíngu hinna síðari; ættum vér þá að láta holdlegar gyrndir svo fyrir oss ráða, að vér gjörum oss líka skynlausum sképnum, og ecki miklu heldur kappkosta að láta skynsemina stjórna svo yfir vorum skilníngarvitum, að vér gétum smámsaman vaxið í líkíngunni við englana? að sönnu er vor ódauðlega sál innsveypuð í jarðneskann líkama, sem gjörir hana dofna til þess góða; en þá er henni þannig varið, að hún gétur orðið bústaður hinna æðstu og fegurstu dygða. Ættum vér þá ecki að haga voru framferði þannig, að englarnir þurfi ecki að blygðast við vort samfélag? ættum vér ecki strax hér á jörðunni að keppast eptir að lifa engla-lífi;

kapp-

kappkosta ad vera hreinhjartadir eins og þeir; ad prýda vora skynsemi med þeckíngu og vísdómi, eins og þeir; ad framqvæma Guds vilja í øllum hlutum eins og þeir, og ad elska vora brædur, eins og englarnir elska oss.

Hvørsu kroptug upporfan til dygdar og rádvendni ætti englanna eptirdæmi ad vera oss! vér høfum allir af náttúrunni eptirbreytnis tilhneigíngu, og eptir hvørjum ættum vér heldur ad breyta, í hvørs fótspor ættum vér heldur ad gánga, hvørt þeirra gódu engla, sem standa fyrir Guds augliti, edur þeirra óhreinu anda, sem eru Guds og manna óvinir? þeirra athafnir eru oss ecki ókunnugar, Ritníngin talar allstadar um þær. Hvørsu kroptug upporfan til stórra og ágjætra verka ætti englanna nærvera ad vera oss, og sú velþóknan, sem vér kunnum ad vænta af þeim. Vér vitum, ad þessar andlegu verur umkríngja oss og eru vitni til þess, sem vér adhøfumst; hvad ætti oss ad vera vigtugra, nærst Guds velþóknun, enn ad þeim líki vid oss. Þar vér erum svo mjøg gefnir fyrir mannanna hrósi, hvørsu miklu framar ættum vér ad ástunda ad ávinna oss englanna hrós? hrós eins einasta engils er lángtum vigtugra enn alls heimsins lofrædur; því saman vid þeirra hrós blandast enginn skilníngsins veikleiki, eckert brádrædi, engin partiska, sem svo opt gjørir mannanna hrós grunsamt. Hvørninn kunnum vér ad hugleida þetta, ef vér høfum nockra sóma til-

 finn-

finníngu, án þess ad képpast eptir med dygd, med rádvendni, med gódum og ágjætum at-hofnum ad gjøra oss verduga englanna vel-þocknunar. Ef vér viljum nöckürntíma kom-ast í þeirra félag, nockurntíma verda hluttak-andi í þeirra farsæld, þá hljötum vér hér í heimi ad breyta eptir þeirra dygdum, og med því ad breyta eptir þeim, útvega oss þeirra velþócknun.

XVI. Kapítuli.

Um Manneskjuna.

Ad manneskjan sé á vorum jardarhnetti sú ædsta og fullkomnasta af ollum Guds sýni-legum sképnum, þar á er enginn efi. En sérhvorr sannsýnn dómari sjer audveldleaa, ad þad er ecki líkaminn, sem géfür manneskjunni þessa yfirburdi fram yfir oll onnur dýr. Þó ad mannsins líkami hafi nockra yfirburdi fram-yfir dýranna líkami, þá hefir dýranna líkami aptur á móti marga yfirburdi framyfir manns-ins líkama. Mannsins líkami gengur upp-réttur; hvad morg dýr gjora ecki þad sama? mannsins líkami er útbúinn med fimm skiln-íngar-vitum; dýrin hafa þau allteins morg, og skilníngar-vitin eru hjá morgum af þeim lángt-um fullkomnari, enn hjá manneskjunni. Manns-ins líkami er prýddur med margvíslegri feg-urd, og tilbúinn med guddómlegri kunst, er vitnar um smidsins vísdóm, almætti og gædsku; en

á lík-

á líkama þess minnsta skridqvikindis má líta þessa somu guddómlegu eginlegleika, somu snilli, og somu fullkomlegleika. Satt er þad, ad audlitid á oss, þessi speigill sálarinnar í hvorjum hún lætur í ljósi sínar heimugleguſtu tilfinningar, gefur mannsins líkama stóra yfirburdi yfir dyrin; en hvorsu marga yfirburdi hafa dyrin þarámóti, sem oss skortir. Vér hofum ecki Ljónsins styrkleika, Apans snidugleika, Fuglsins fljótleika, edur Arnariunar sjón. Ad eg ecki tali um, hvorsu lengi mannsins líkami á í ad þroskast og verda fullvaxinn, hvorsvegna hann í svo morg ár er uppá adra kominn; ad eg ecki tali um, hvorsu manneskjan getur enga bjorg sér veitt edur varast neina hættu, þegar hún fædist í heiminn, þar ed dyrin skommu eptir fædínguna geta borid sig sjálf, og varast edur umflúid hætturna. Ef vér ecki hefdum skynsemdarfulla sálu, og hún ecki bætti þad upp, sem oss brestur á bord vid dyrin, þá mættum vér ofunda þau.

En þó ad vér séum fyrir nedan dyrin í tilliti til vors líkama, þá erum vér þó lángt fyrir ofan þau í tilliti til þess anda, sem byr í vorum líkama. Vor egin tilfinníng segir oss, ad eitthvad sé innvortis hjá oss, sem þenkir, og ad þetta, sem þenkir, sé ecki sjálfur líkaminn sjáum vér af skynseminni. Vor egin tilfinníng kennir oss, ad vér þenkjum, ad vér erum oss medvitandi um vora þánka, og getum ihugad vora egin þánka. Vér getum gjort

 oss

oss greinilega fmindun um þad, sem vèr sjá-um og heyrum, bottd eitt saman vid annad, og dregid álygtanir af þessum samanburdi. Þessa skynsamlega þenkjandi veru köllum vèr sál, og e hún útbúin med tveimur adal-kroptum, sem gefa manneskjunni yfirburdi yfir allar adrar skynilegar skèpnur, nefnilega med skilninginum, edur þeim krapti, ad gèta gjört sè greinilega þánka um hlutina; og frjálsrædi, edur þeim krapti ad útvelja þad besta eptir greinilega umhugsun. Um þessa tvo verulegu parta mannsins, sál og líkama, talar Ritningin svo sem um tvo adgreinda hluti: duptid, segir Salómon, hlýtur ad koma aptur til jardarinnar, hvar þad var ádur, en andinn hlýtur ad koma aptur til Guds, sem gaf hann, Prèd. b. 12.

Um manneskjunnar uppruna vitnar Ritningin: ad Gud hafi skapad hennar líkama af jardar-leiri, en sálina af engu, med þeim sama almættis krapti, hvar med hann framleiddi heiminn af engu: Gud Drottinn gjørdi mann-inn af jardar-leiri, og blès lifandi anda í hans nasir, og svo vard madurinn ad lif-andi sálu, 1 Mós. b. 2. Ritningin kènnir oss ogsvo: ad Gud hafi einúngis skapad einn karl-mann og einn qvennmann; ad hann hafi þad gjørt, ad allar mannanna ættqvíslir búa á jørdunni af einum ætt-stofni, Post. g. b. 17. Þar med urdu allir menn brædur, børn hins sama Fødurs, og minnt-

minntir á, ad þeir ættu ad elska hvørr annann, sem brædur.

Allir sjá audveldlega, ad þessir mannkynsins ættarstofnar ecki hafa verid skapadir med þeirri synda saurgun, med þeirri óreglu í girndunum, med þeim yfirrádum skilningarvitanna, med þeirri ofstækju gedshræringanna, í stuttu máli: med þeirri sidferdislegu spillingu, sem vér færum med oss inní heiminn. Frá höndum þeirrar heiloguftu veru getur eckert óhreint edur vanheilagt komid; Gud væri þá sjálfur orsök til syndarinnar, og hvørninn gjæti hann þá straffad þá vanart, sem væri hans egid verk? Þetta kénnir skynsemin, og Ritningin getur ei heldur kénnt annad. Svo sem hún segir, ad allir menn fædist med synd, svo segir hún þarhjá, ad vorir fyrstu foreldrar hafi verid skapadir syndlausir. Gud skapadi manninn eptir sinni mind, segir Móses, eptir Guds mind skapadi hann hann, og hann skapadi þau karlmann og qvennmann, 1 Mós. b. 1. Madurinn var skapadur eptir Guds mind, þad er: hann var líkur Gudi, nefnilega í því, í hvørju skepnurnar kunna ad líkjast Skaparanum. Ad þessari líkingu hljóta menn ad leita í sálunni, því í líkamanum finnst hún ecki, þar Gud er andi; og þó kunna menn ecki ad leita hennar í sálarinnar verulegu, heldur í hennar tilfallandi fullkomlegleikum. Í tilliti til sálarinnar verulegu fullkomlegleika berum vér enn

þá í vissann máta Guðs mind. Guð er andleg vera; vor sál er það einninn, Guð hefir skilníng og frjálsann vilja; þessa eginlegleika hefir vor sál einninn til að bera. Guð verkar ósaflátanlega í heiminum; vor sál verkar sífeldlega í líkamanum, og það með þeim hætti, sem oss er eins óskiljanlegur og hinn, með hvörjum Guð verkar í heiminum. Guð hættir aldrei að vera til; vor sál ecki heldur. Vér gétum því í þessu tilliti sagt, að vor sál beri enn þá í sér Guðs mind.

En sú mind, sem Móses talar um, er sú, sem vér mist hofum, hún var þess vegna ecki innifalin í sálarinnar verulegu, heldur sérdeilislegum fullkomlegleikum, sem vér gátum mist, og sem vér reyndar mist hofum, en sem vér aptur egum kappkosta að oðlast. Hún var þess vegna innifalin í þeirri líkíngu við Guð, um hvörja Páll talar, þegar hann áminnir þá fyrstu kristnu þannig: Endurnýist í ydar andlega sinnislagi, og verdid að nýrri manneskju, sem eptir Gudi er sköpud til sannarlegs réttlætis og heilagleika, Ephes. 4. Sannarlegt réttlæti og heilagleiki eru það innifalin, að skilnínginum og viljanum komi vel saman, að viljinn einúngis elski það, sem skilníngurinn álítur gott og rétt, og einúngis hati það, sem skilníngurinn dæmir íllt og órétt, þetta er sá eginlegleiki, sem vér finnum hjá Gudi; að vera prýddur með þessum eginlegleika, er að líkjast Gudi, og bera á sér hans mind. Þessa

líkíngu við Guð hofum vér ecki framar; þetta er sú tapaða Guðs mind, sem vér eptir Postulans áminníngu, egum eptir að keppast; þetta er og sú Guðs mind, sem prýddi vora fyrstu foreldra. Þau hofðu skilníngarvit, eins og vér, sinnishræríngar, eins og vér; hvorttveggja heyrir til náttúru vors líkama; en þau fundu ecki þá óreglu í skilníngar-vitunum, og ecki þá ofstæki í sinnishræríngunum, sem nú svo opt setur sig á móti skynseminni og rekur hana úr sæti, hvar af kémur trubl og óregla hjá manneskjunni. Skilníngurinn hafði fullkomin yfirráð yfir skilníngarvitunum og geðsmunununum; skynsemin vísaði veginn, og viljinn gékk hann; skynsemin skipaði, og viljinn hlýddi án mótstoðu. Þessi skilníngsins og viljans samhljóðan var sú Guðs mind, sem manneskjan var með prýdd; þegar hún kom frá Skaparans hondum.

En ef skilníngurinn átti að vera óhultur leiðtogi viljans til þess; sem var gott og rétt, þá flýtur þar af naudsynlega; að skilníngurinn hlaut að hafa skíra, rétta og ánægjanlega þeckíngu á Guði; á hans vilja, á þeim skyldum, sem hann heimtar af manneskjunni, á þeirri hlýðni, sem manneskjan er honum skyldug um, á náttúru þeirrar sonnu farsældar, á því hvorninn menn géta orðið hennar aðnjótandi, á manneskjunnar augnamiði og áqvorðun, sem er Skaparans dírð, og á þeim máta; með hvorjum manneskjan á að dýrka sinn

Skapara. Hefdu vorir fyrstu foreldrar ecki verid skapadir med þessari þeckingu, þá hefdi þeim á hvorju augnabliki verid búid vid falli, og Skaparinn hefdi þá verid valdur í þeirra falli. Gud hefdi þá fengid þeim til fylgdar blindann leidtoga. Svo kénnir þá skynsemin einnum þennann sannleika, ad, eins og vér gétum ecki efast um, ad gódur Gud hefir hlotid ad skapa manneskjúrnar med allri þeirri þeckingu, sem þær til þess náttúrlega lífs nauðþurftu, þá hefir hann miklu framar eptir gædsku sinni og heilagleika hlotid í skopuninni ad veita manneskjunum alla þá þeckingu, sem var naudsynleg til ad vidhalda þeirra andlega lífi. Eg segi: alla þá naudsynlegu þeckingu. Án efa er gjort ofmikid ad verkum, þegar menn ímynda sér, ad Adam hafi verid skapadur med stærri þeckingu, heldur enn vorir bestu gudfrædis kénnendur, náttúru- og stjornu-spekingar nú hafa; og aptur er vissulega gjort ofmikid ad verkum á hina sídunа, þegar menn hugsa, ad Adam hafi verid settur inn í heiminn, án málfæris, án greinilegra ímyndana og án allrar þeckingar bædi á nátturlegum og andlegum efnum. Þad er án efa samqvæmast Guds gædsku og vísdómi, ad menn gángi medal-veginn, og tilleggi vorum fyrstu foreldrum svo mikla medskapada þeckingu, sem þau í þeirra þá verandi ástandi medþurftu; vid hvorja þau med egin ástundun, reynslu og æfingu hafa átt framvegis ad bæta, og gjora hana stærri, greinilegri og fullkomnari.

Í þvílíku farsældar standi vöru vorir fyrstu foreldrar skapadir, og hlutu naudsyn-lega ad vera þannig skopud, þar hin heilag-asta vera ecki getur skapad neitt vanheilagt, edur sá fullkomnasta vera neitt þad, er ei sé svo fullkomid, sem þad, eptir þess náttúru og á-gvordun ordid getur. En sé þad satt, ad allar skepnur, dauðar og skynlausar, þéna Skap-aranum til dýrdar; skyldi þá manneskjan, til hvörrar meira er lagt enn allra annara skyni-legra skepna, einsömul vera fríkekin frá þess-ari almennilegu skyldu? edur hlytur ecki þessi skylda miklu framar ad heimtast af henni med fullkomnara hætti, heldur enn nockurri annari minni-háttar skepnu? svo sem þad er víst, ad hvört einn fullkomlegleiki, sem vér höfum til ad bera, ér Guds gáfa, svo er hitt og allt eins víst, ad hvört einn fullkomlegleiki, sem vér höfum til ad bera, á ad brúkast Gjáfar-anum til dýrdar. Vér hofum skynsemi og frjálsann vilja; vor skynsemi og frívilji á þess vegna ad brúkast til ad vegsama þá veru, sem prýddi oss med þessum fullkomlegleikum. All-ar skynsemdarlausar skepnur vegsama þeirra Skapara, ecki einungis í þann máta, ad hans almætti, vísdómur og gædska lætur sig í ljósi á þeirra skopun og nidurrodun, heldur ogsvo med þinu, ad þær framqvæma Skaparans vilja og ebla hans vísdómsfulla tilgáng, eptir ómótstædilegu náttúrunnar edli, sem þeim er gefid. Manneskjunni þarámóti er gefin skyn-

 semi

semi til ad þeckja skyldu sína, og frívilji til ad breyta eptir henni edur yfirtroda hana: Med sjálfviljugri hlýdni á manneskjan þess vegna ad heidra sinn Skapara, þar med dýrkar hún hans yfirdrottnun, hans heilagleika, hans alvitsku, hans réttlæti.

En, þar sem er engin freisting til óhlýdni, þar er ei heldur neitt hlýdnis-merki. Þó ad vér ecki drýgjum þá glæpi, sem vér ecki erum tilhneigdir, þá er þad ecki merki til þess, ad vér elskum, heidrum og hlýdum Gudi, sem fyrirbaud oss þá. Þó ad hinn ágjarni sé ecki svallsamur, og hinn sællífi sé ecki nidskur; Þó ad sá fyrri sé hófsamur, en hinn sídari orlátur, þá kann þad ecki ad álitast svosem hlýdnis-merki, af því hvorugur finnur hjá sér freistíngu til þessara lasta, og bádir hafa náttúrlega tilhneigíngu til þessara dygda. Þar þetta stendur nú stodugt, ad sá kann ecki ad auglýsa neitt sannarlegt hlýdnis-merki, sem enga freistni finnur hjá sér til ad vera óhlýdinn; hvada ályktun ættum vér þá ad draga héraf, ef ecki þessa: vorir fyrstu foreldrar komu oldúngis hreinir og heilagir frá Skaparans höndum; í þeirra náttúru var engin freisting til óhlýdni, eins og í vorri náttúru; og þó áttu þau med sjálfviljugri hlýdni ad dýrka þeirra Skapara; þeim hlaut þess vegna ad gefast útvortis freisting, á hverri þau kynnu ad auglýsa þeirra hlýdni, þeirra elsku, þeirra lotníngu fyrir Skaparanum, og med því ad yfir-

vinna

vinna hana, áttu þau ad vidurkénna hans yfirdrottnun, hans alvitsku, heilagleika og réttlæti, edur í einu ordi: þau áttu ad dýrka hann med því ad breyta eptir hans lögum med frívíljugri hlýdni.

Gudi stód frítt fyrir ad reyna þau med hvörju helst móti, sem hans vísdómur áleit hentugast, og eptir Mósis vitnisburdi valdi hann til þess ávextina á vissu tré, er Móses kallar: skilníngs-tréd góds og ills, líklega vegna þess, ad á því átti ad auglýsast, hvört mannéskjan mundi velja gott edur illt, og vegna þess hún, med því ad yfirtroda Skaparans skipun, fékk eptir þad þeckíngu á því illa, eins og hún ádur hafdi einúngis þeckíngu á því góda. Þar Gud ecki hefir sagt oss hvarfyrir hann heldur útvaldi þessa prófun, heldur enn einhvörja adra, þá er þad forgéfins ad vilja greinslást eptir orsökinni, hvarfyrir hann valdi þessa. Menn kynnu ad vilja segja: ad Gud hafi bannad þeim þennann ávöxt, vegna þess ad hann hafi verid eitradur, og hafi med þessu uppæst girndirnar, veikt mannsins krapta og flýtt daudanum; en bædi segja menn þá nockud, sem ecki verdur sannad, og þarhjá útrétta menn eckért med þessari tilgátu; því þá rís strax upp ný spurníng, nefnilega: hvarfyrir Gud hafi skapad svo skadlegann ávöxt, þar hann fyrirsá, ad manneskjan, med því ad neyta af honum, mundi leida þetta eitur inní sína náttúru? uppá þetta spursmál verdur þá allteins

 óhægt

óhægt ad svara, sem þad fyrra. Þessi prófan átti vel vid þeirra ástand. Þó vèr tökum eitt-hvørt af þeim Guds tíu laga-bodordum, og berum þad saman vid innvortis og útvortis ástand vorra fyrstu foreldra, þá munum vèr finna, ad ecki eitt einasta af þeim gat verid þeim freistíng til óhlýdni, og þess vegna ei heldur prófan uppá þeirra hlýdni. Þetta forbod þarámóti, ad þau ecki máttu eta af þessa trés ávexti, átti allvel vid þeirra lifn-adar háttu og allt þeirra ástand.

Svo sem þessi prófan átti vel vid þeirra þá verandi kríngumstædur, svo var hún og svo fullnóg. Ad uppfylla þessa skipun var audveldt; því hvad var audveldara, enn ad halda sèr frá einúm einasta ávexti, þar þau máttu velja um alla adra? en þó audveldt væri ad uppfylla þessa skipun, þá minkadi þad ecki, heldur jók syndina. Ad þau átu af þeim forbodna trés ávexti var allteins vel óhlýdni og uppreist á móti Gudi, eins og þó þau hefdu spottad hans nafn, og í sjálfri sèr var þessi óhlýdni spott á móti Gudi, og afneitan hans heilagleika, rèttlætis, visdóms og sann-söglis. Þó audveldt væri ad halda þessa skip-un og ecki syndist mikid í hana varid, samt stód ecki á sama hvort þau uppfylltu edur yfirtrádu hana. Strax, sem Gud býdur ed-ur bannar eitthvad, þá er þad ecki lengur lítilvægt; hans skipan gjørir þad vigtugt. Ad bregda útaf hans skipun er ætíd straffsverd

yfir-

yfirtrodslg, hvort sem hluturinn er í sjálfum sér vigtugur edur ecki; og því audveldara, sem þad var ad uppfylla þessa skipun, þess straffsverdara var ad yfirtroda hana, því þad sýndi þess stærri óhlýdni.

Ef vér hugleidum nockud gaumgjæfilegar yfirtrodslu vorra fyrstu foreldra, og sidum hana sundur í smá parta, þá munum vér verda þess varir, ad hún innheldur miklu meira enn þann útvortis verknad einúngis, med hverjum þau yfirtrádu Guds skipun. Vér munum finna, ad sá dauda dómur, sem var uppsagdur yfir þeim, var ecki óréttvís, þá ad í yfirtrodslunni sýnist ecki vera mikid varid í fyrsta áliti. Þad er audvitad, ad þau hafa ecki allt í einu hrapad svo lángt; heldur hafa margar óreglulegar hugar-hræringar hlotid ad gánga á undan í þeirra hugskoti, fyrr enn þau gátu svo mjög yfirunnid þeirra góda medskapada sinnislag, ad þeim var mögulegt ad syndga á móti þeirra Skapara.

Fyrst hafa þau gefid ofmikinn gaum ad svikarans fortolum, hverjum þau hefdu strax átt frá sér ad hrynda, þar þær stríddu á móti Guds skipun. Þessi ófrámsýna gaumgjæfni sýnist verid hafa upphaf þeirra brots. Vegna þessarar gaumgjæfni, sem þau hefdu á svikarans fortolum, urdu þánkarnir um Guds skipun, og þær vidlegur, sem henni fylgdi, myrkvari, veikari og óljósari. Eptir því, sem þánkarnir um Guds skipun urdu óljósari, qvikn-

adi smámsaman efásemd um sjálfa skipunina; og eptir því, sem þau fóru ad efast um Guds ord, hafa þau lagt smámsaman meiri trúnad á svikarans ord. Gud vard nú smámsaman ad lygara, og lygarinn ad sannleiks prédikara. Nú kom þoka og myrkur í skilnínginn, skynseminnar ljós dapradist, og þegar skynsemin dapradist, brutust út þær holdlegu girndir, uppvaktar af fegurd þess forbodna ávaxtar, og nádu yfirrádum yfir skynseminni. Nú var oll mannsins náttúra komin í óreglu. Skynseminnar ljós var ordid ad myrkri, heilagleiki hjartans ad vanart. Girndirnar, sem innann þeirra réttu takmarka vóru gódar og heilagar, brutust nú útyfir þau takmork, sem Skaparinn hafdi sett þeim, og urdu óreglulegar, syndsamlegar og óstjórnlegar. Sú leyfilega girnd eptir fullkomlegleikanum, sem þeim var medskopud, umbreyttist í óleyfilegt stollt; þau vildu vera meiri, heldur enn þau eptir Skaparans tilgángi áttu ad vera; og stollt, ásamt med skilníngar-vitanna yfirrádum, kom þeim til ad forakta Guds velgjorníngar, gleyma hans hótun, undirþryckja samvitskunnar raustu, og eta af þeim forbodna ávexti, hvarmed þeirra synd fullkomnadist.

Vér sjáum héraf, ad synd vorra fyrstu foreldra var ecki svo lítilvæg, sem hún í fyrsta áliti sýnast kynni. Þau vanbrúkudu þeirra frívilja, med hvorjum þau hefdu átt ad vegsama þeirra Skapara; þau vanbrúkudu þess vegna

vegna þeirra líf, er þau áttu ad brúka Gudi til dírdar; og þar daudinn edur sviptir lífs sins er réttvíst straff fyrir vanbrúkad líf, eins og þad er réttvíst ad svipta einn þeirri gáfu, sem hann brúkar á móti gjafarans tilgángi, þá er Guds dómur ogsvo maklegur og réttvís: á hvörjum degi, sem þú etur af því, skalt þú dauda deyja. Ad vísu er þad satt, ad vorir fyrstu foreldrar vóru svikuir til þessarar syndar; en þad afsakar þá ecki, þó þeir bæru sviknir, þar þeir vóru, ádur varadir vid því. Þeir hofdu heyrt Guds skipun og hans hótun, ádur enn þeirra var freistad til óhlýdninnar. Sú afbatan gyldir ei fyrir nöckrum dómstóli, ad madur hafi verid tældur til ad brjóta á móti þeim logum, sem manni eru alkunnug; og því sídur gyldti þad hér, sem þeir vóru útbúnir med ánægjanlegum kroptum til ad standa á móti þessari tilloćkun. En þad var ecki þar med búid, ad þeir þannig spilltu sjálfir þeirra egin náttúru, heldur meddeildu þeir bornum sínum þessa spillíngu, og þau aptur ollum þeirra afkomendum. Syndin, segir Páll, er fyrir einn mann komin í heiminn, og daudinn fyrir syndina, og svo hefir daudinn sér til allra manna innþreyngt, af því ad allir hafa syndgad, Róm. 5.

Ad allar manneskjur séu spilltar af náttúrunni, kénnir dagleg reynsla og egin tilfinníng. Vér finnum allir hjá oss vanart, sem saurgar oss. Vort hjarta tvískiptir sér sífeldt

milli dygdanna og lastanna. Vér erum af náttúrunni hvørki fullkomlega vondir né heldur fullkomlega gódir; en ætid verdum þess varir, ad oss veitir torveldt ad, æfa vissar dygdir, og audveldt ad fremja vissa lesti. Hvörvetna finnum vér, ad geds-hræríngarnar vilja sitja í fyrir-rúmi, skilníngar-vitin vilja ráda fyrir skynseminni, og elskan til heimsins vill verda yfirsterkari elskunni til Guds. Hvörvetna reynum vér þad satt ad vera, sem Davíd segir: Drottinn leit ofan af himnum yfir manna börn, svo hann sæi, hvört nockurr er vís, sem ad Gudi leiti; en allir eru þeir fráfallnir, allir eru þeir hvørr med ödrum illa lyktandi, enginn er sá, er gott gjörir, og ecki einn, Psálm. 14.

En hvor er orsökin til þessarar almennu spillíngar í mannsins náttúru? hvadan hefir hún sinn uppruna? nær byrjast hún? er hún oss medfædd? edur kémur hún af uppeldinu, af eptirdæmunum, af umgengni vid heiminn? já; allt þetta eykur miklu vid náttúrunnar spillíngu; en þad er þó ecki sú einasta orsök til hennar. Ef ad hjartad væri gott, ádur enn þad spillist af vananum og uppeldinu, hvad kémur þá til, ad vér verdum varir vid vondar tilhneigíngar hjá börnunum, ádur enn þau hafa nád þeim aldri, ad uppeldi, vani edur eptirdæmi géti haft nockra verkun hjá þeim? strax frá blautu barns-beini lætur sig í ljósi hjá þeim stollt, ósund, reidi, sérgilegleiki;

leiki; þessar géds-hræríngar hafa þau ecki lært, heldur eru þær þeim medfæddar. Ef ad hjartad væri gott, ádur enn þad spillist af uppeldinu og eptirdæmunum, hvad kémur þá til, ad born, sem eru fædd af somu foreldrum, sem njóta sama uppeldis, og frá því fyrsta sjá hin somu eptirdæmi, eru hvört odru svo ólik, ad gédslagi og hugarfari, bædi í þeirra gódu og vondu tilhneigíngum? hvörsu audveldt er ad uppala eitt barnid, og hvörsu torveldt ad temja hid annad? hvörsu mörg born eru, hjá hvörjum þessi sidferdislega spillíng er minni med því aumasta, og stærri med því besta uppeldi? Þegar vér gjætum ad ollu þessu, getum vér ei annad enn sámsinnt Ritníngarinnar lærdómi, ad spillíngin, sem vér finnum hjá oss, sé oss medfædd. Þetta kénnir David: sjá, ég er fæddur i misgjörníngi, og mín módir gat mig i synd, Ps. 51. David, sem var fæddur í loglegu hjónabandi, vill ei hér med sagt hafa, ad hans módir hafi drýgt synd, þegar hún féck getnad ad honum, edur misgjorníng, þegar hún fæddi hann, heldur leitar hann ad undirrót þeirrar spillíngar, sem hann grætur fyrir Guds augliti, og finnur hana í sinum getnadi og fædíngu; hún var fædd med honum, og hann hafdi tekid hana í arf eptir sina foreldra. Og hafi David fært hana med sér inn í heiminn, þá má segja hid sama um allar adrar manneskjur.

Skynsemin hefir eckért á móti þessum lærdómi, heldur stadfestir hann miklu framar. Sjáum vér ecki daglega, ad foreldrarnir meddeila børnunum þeirra náttúrlegu sjúkdóma, og þær óreglulegu hræríngar, af hvorjum líkamans sjúkdómar rísa, og hvar fyrir skyldu þeir þá ecki allt eins med fædingunni géta meddeilt þeim þær óreglulegu hræríngar í líkamanum, af hvorjum þær syndsamlegu tilhneigíngar spretta? Þegar þau géfa oss líkamann, þá géfa þau oss hann saurgadann med þeirri sømu spillingu, sem þau sjálf hafa.

Þó megum vér ecki ímynda oss, ad líkaminn einúngis sé saurgadur af syndinni: Girndirnar eru ecki í líkamanum, heldur í sálunni; ecki er þad líkaminn, heldur sálin, sem þenkir, girnist, elskar, hatar, velur, hafnar. Su medfædda spilling, ad því leiti, sem hún vidvíkur sidferdinu, hefir þess vegna sitt adsetur í sálunni, en ecki líkamanum. Ef ad sálin ecki væri spillt ásamt med líkamanum, mundi hún þá elska þær óreglulegu hræríngar, sem hreifa sér í líkamanum? mundi hún setja í ved eilífa sælu til ad fullnægja skamvinnum girndum? edur mundi hún ecki miklu framar hata, dempa og undirþryckja þær syndsamlegu tilhneigíngar, sem hún finnur til í líkamanum? ad sálin, sjálfri sér ósurgéfin fylgir í blindni líkamans hræríngum, jafnvel þó þær steypi henni í hvorja hugarins óróssemi eptir adra, og í hvørja ólucku eptir adra, er roksemd

semd fyrir þvi, ad sálin er djúpt nidurfallin frá hennar adli og verdugleika; í stadinn fyrir ad hún ætti ad stjórna skilníngar-vitunum og géds-hræríngunum, er hún ordin þeirra ambátt.

En svo óneitanlegt, sem það er, ad sálin er saurgud, af syndinni; svo ófaulegt er og hitt, ad þær óreglulegu hræríngar, sem eru í líkamanum, uppvekja þær óreglulegu og syndugu girndir, sem eru í sálunni. Þetta er Postulans Páls lærdómur;. í líkamanum leitar hann ad upptökum þeirra syndsamlegu girnda, sem hann finnur í sálunni. Eg veit vel, segir hann, ad løgmálid er andlegt, en eg er holdlegur undir syndina seldur. Það sem eg gjøri, samþycki eg ecki, því það, sem eg vil, gjøri eg ecki, heldur gjøri eg það, sem eg hata. En fyrst eg gjøri það, hvad eg vil eigi, þá géf eg løgmálinu þann vitnisburd ad það sé gott. Svo gjøri eg nú þá ei það sama, heldur sú synduga náttúra, sem í mér býr. Því eg veit, ad í mér, það er: í mínum líkama býr eckért gott. Og strax á eptir segir hann: eg finn annað løgmál í mínum limum, sem stríðir á móti mínu hugskots løgmáli, og færir mig herleiddann undir syndarinnar løgmál, sem er í mínum limum. (Eg vesæll madur! hvørr mun frelsa mig af þessum daudlega líkama, þó þacka eg Gudi fyrir Jesúm Kristum, Drottinn vorn). Svo þjóna eg þá sjálfur med hugskotinu Guds

løgmáli, en með líkamanum syndarinnar løgmáli, Róm. 7. Þess vegna segir hann um kristinn mann, sem betrast hefir af Evangelíi lærdómi, og leitast við, að slíta sig lausann frá girndanna yfirráðum: að holdið girnist á móti andanum og andinn á móti holdinu; eður með øðrum orðum: að skilningar-vitin girnist móti skynseminni, og skynsemin á móti skilningar-vitunum, Gal. 5.

Sé það nú ósanlegt, að mikill partur af vorri náttúrlegu spillingu hafi sinn uppruna frá líkamanum, þá er enginn efi á, að hún er oss meðfædd, og að vér høfum tekið hana í arf eptir vora foreldra. Og ef náttúrlegir sjúkdómar forplantast frá foreldrunum til barnanna, t. d. liða-veiki, fóta-veiki, uppdráttar-sýki, sinnis-veiki, likþrá og aðrir fleiri, þá er auðveldt að leiðast til að trúa því, að sú líkamans óregla, sem er orsøk þeirrar siðferðislegu spillingar, geti einninn forplantast til barnanna frá foreldrunum, og að Davíðs orð sèu sannmæli, þegar hann játar um sjálfann sig: sjá þú! eg er fæddur í misgjørníngi og mín móðir hefir getið mig í synd.

* * *

Þessi náttúru-spilling, sem vèr høfum fært með oss inn í heiminn, er það skilnings tré, á hvørju vèr eigum að sýna vora hlýðni, vora undirkostun undir Guðs løgmál, vora elsku og lotníngu fyrir Log-gjafaranum. Ef vèr høfðum

um engar syndsamlegar girndir innvortis og engar freistingar útvortis við að strída, þá væri oss ecki þackandi, þó vér fúslega uppfylltum Guds logmál; en hvada launa kynnum vér ad vænta oss fyrir þá hlýdni, sem oss kostadi eckert? þetjan sær ecki launin fyrr enn eptir stridid; vér kunnum og þá hid fyrsta vænta ad sá ærukransinn, þegar vér høfum med stødugly ndi stridt á móti spillingu vorrar náttúru, og med óþreytanlegri ydni leitast vid ad minka hana.

Eg segi, þegar vér med óþreytanlegri ydni høfum leitast vid ad minka vora spillingu: eg segi ecki, þegar vér erum búnir ad uppræta hana. Þad fyrra er mogulegt fyrir Guds krapt, þad sídara er ómogulegt einninn med Guds adstod; oss er þad allt eins ómogulegt, sem ad umbreyta blódsins rás og lífsandanna hræringu. Þessi vanart er fædd med oss, og deyr ei heldur fyrr enn med oss. Væri þad mogulegt ad uppræta hana oldúngis, þá hefdi David, Páll, edur Jacob, upprætt hana, og þessir miklu menn, sem vóru útbúnir med svo yfirnáttúrlegum gáfum, medkenna þó, ad þeir finni hjá sér þessa vanart, og qvarta yfir henni.

En þó vér ecki oldúngis getum upprætt þessa medfæddu vanart, þá getum vér þó minkad hana, vér getum smámsaman sigrad hana, og unnid svig á henni. Þar til útheimtist strid og barátta, mæda og erfidi;

en þó yrdi þetta erfidi miklu léttara, ef menn byrjudu þad í úngdæminu, á medan vor náttúrlega vanart er enn nú veik, ádur enn hún med aldrinum nær fullum þroska af vondum vana og skadlegum eptirdæmum; ef foreldrarnir væru þad, sem þeir ættu ad vera, ef þeir álitu sig, sem ættarstofna heillrar kynqvíslar og farsældar frumqvodla sinna afkomenda; ef þeir létu sér umhugad vera ad sá dygdanna sædi í barnanna hjörtu á medan þau eru úng, ef þeir legdu alla alúd á, ad rækta þenna akur og reita burt lastanna illgresi ádur enn þess rætur hafa búid um sig og læst sig vída út. En jafnvel þó ad sú spilling, sem vér finnum hjá oss, hafi ecki verid minkud í úngdæminu, jafnvel þó hún med aldrinum hafi nád meiri þroska, og þess torveldara sé ad yfirvinna hana, þá er samt ecki ómogulegt ad minka hana á fullordins aldrinum.

Þad fyrsta, sem vér egum ad kappkosta, þegar vér æskjum ad verda Herrar yfir sjálfum oss, er þetta: ad vér lærum ad þeckja þá spillingu, sem í oss býr. Frá þessari þeckingu hlýtur oll vor betrun ad hafa sín upptok. Vér getum ecki stridt á móti þeim óvin, sem vér ecki þeckjum. En hér til nægir ecki þó vér vitum þad yfirhofud, ad vér séum spilltir. Þvílik þecking útheimtir ecki mikla rannsokun. Sérhvorr syndsamlegur þánki, sem oss flýgur í hug, sérhvor sterk gedshræring, sem raskar

vorri

vorri skinnis rósemi, ber ljóst vitni þar um, ad vér erum spilltir.

Nei, ef madur á ad ástunda alvarlega ad betra sig, þá hlýtur hann ad hafa nákvæma og greinilega þeckingu um sitt egid hjarta. Þar eru sérdeilis þrjár hofud-uppsprettur til mannanna spillingar, nefnilega: sælsífi, stollt og ágirnd, af hvorjum allar adrar syndsamlegar girndir framfljóta. Vor eydslusemi, vort lauslyndi, vor óstødugleiki í því góda, hvad er þad annad enn ólucktulegt afqvæmi sællífisins? vor reidi, vor ofund, vor hefndargirni, hvad eru þær annad enn ávextir stolltsins? vor hardhýdgi, vor egingirni, vor þrættvísi, hvad eru þær annad enn afleidíngar ofmikillrar elsku til tímanlegra muna? eina edur tvær af þessum hofud tilhneigíngum, hofum vér fært med oss inní heiminn, sérhvor af þeim er undir-rót þeirra syndsamlegu ávaxta, sem spretta í vorum þaunkum, ordum og athofnum. Á þessum greinum spillíngarinnar egum vér ad æfa vora þeckíngu um vort egid hjarta. Vilji eg þeckja sjálfann mig, þá hlýt eg ad spyrja mig sjálfann: hvor grein mannlegrar spillíngar hefir fest rætur í hjarta mínu? er þad sællífi edur stollt, edur ágirnd? hvorr er minn afgud? er þad skémtun minna skilníngar-vita, eda heidur, eda tímanleg audæfi? af einhvorri þessara tilhneigínga hlýt eg ad vera saurgadur, þar eg, eins og allir adrir, hefi fært med mér spillta náttúru af módurlífi.

urlífi. Og ef þad er sællífi, þá hefi eg einn, inn alla ókosti sællífisins, þá somu eydslusemi, þad sama lauslyndi, þad sama óhófléga og óstoduga athæfi, sem sællífinu fylgir. Sé þad stollt, þá er eg ei heldur frí fyrir stolltsins forunautum, reidi, brádlyndi, ófúnd og héfndargirni. Edur sé þad ágirnd, þá hljóta og ad leynast hjá mér ógjæfulegú verkanir þessarar tilhnégingar, órettvísin, egingagnid og hardhýgin. Med þessum hætti getum vér fengid ánægjanlegá þeckingu um vort egid hugarfar, og þess spillingu. Þessi þecking mundi ei heldur verda oss svo torveld, ef vér legdum oss eptir henni; því dáglega verdum vér varir vid ávextina af vorri vanart; og hvörsu audveldt væri oss þá ecki ad álykta um rótina af ávöxtunum? Þad er einúngis vor egin elska, sem blindar oss, og dylur oss fyrir oss sjálfum.

En þad er ecki nóg, þó vér þeckjum þá vanart, sem í oss býr; þessi þecking er ad sönnu undir-rót vorrar betrunar; en hún er þó ecki einhlýt til ad fullkomna haná. Ef vér nockurntíma viljum verda Herrar yfir sjálfum oss og vorum sinnis-hræringum, þá hljótum vér ad kappkosta ad uppvekja hjá oss sterká eptirlaungun ad verda þad. Svo lengi oss vantar þessá oblugu eptirlaungun til ad veikja og yfirvinna vora spillingu, edur þessi laungun er ecki nógu sterk, lifandi og alvarleg, þá reynir Gud forgéfins til ad betra oss; því vér stridum

um á móti hans kroptugustu vidleitni, og gjörum hana ávaxtarlausa. En hvada medöl egum vér ad brúka til þess, ad vor laungun eptir ad dempa vora spillíngu, verdi sterkari enn sú laungun, sem vér höfum af náttúrunni til ad ala hana og vidhalda? til ad svara uppá þetta spursmál, vil eg ecki tala um, hvörsu mikid dygdugra og rádvandra manna umgengni gjörir ad verkum til ad betra vort hugar-far. Hvörsu miklu sá eptirdæmin orkad bædi til ad bæta og skémma oss! eg vil ecki tala um gódar og nytsamlegar bækur, í hvörjum trúarbrögdin og dygdirnar eru útmáladar med allri þeirra fegurd, og lestirnir med öllum þeirra ljótleika. Eg vil ecki tala um bænina, hvílíka rósemi hún veitir sálunni, og hvílíkann styrkleika hún gefur til ad sigra vora spillíngu. Öllu þessu vil eg sleppa, og eingúngis géfa þessar tvær reglur; sú fyrri er þessi: ef vér viljum uppvekja hjá oss, alvarlega laungun til ad dempa og yfirvinna vora spillíngu, þá hljótum vér greinilega ad þeckja og setja oss fyrir sjónir allann þann skada, sem hún eptir sig leidir; sú sídari er þessi: vér hljótum ad elska Gud yfir alla hluti fram.

Sérhvör vanart í vorri náttúru dregur skadlega verkun eptir sig. Hvörsu stórt upphlaup gjöra vorar drottnandi tilhneigíngar og óstjörnlegu gédshræríngar innvortis hjá oss? hvörsu ógjæfulega gjöra þær oss? hvörsu opt hljótum vér ad setja í ved, stundum vort mann-

 ord,

ord, stundum vorar eignir, stundum heilsuna, stundum sjálft lífid, og þad, sem er meira heldur enn mannord, eignir, heilsa og líf, vora sinnis-rósemi og frid vorrar samvitsku, þegar vér hlýdum vorri vanart og gjörum þad, sem hún af oss heimtar? hvílik hugarins órósemi qvelur oss, þegar vér hvorki gétum dempad né uppfyllt vorar girndir? og hvílíka ávítun inegum vér ecki þéss á milli heyra af vorri samvitsku, einninn þó vér sedjum þær? hvílika hrædslu uppvekur vor vanart hjá oss fyrir Guds reidi? hvílikann ótta fyrir því ókomna? og hvílíkri gledi sneydir hún oss ecki, hvorrar vér gjætum notid í sameiníngunni vid Gud, í rósemi samvitskunnar, og í vorri eigin medvitund um vorar gódu og ágjætu athafnir? ef vér daglega íhugudum og náqvæmlega fyrir oss virdtum þá ólucku, sem vor spilling eptir sig leidir, bædi hér í heiinl og einkum sídar meir í eilífdinni, mundum vér þá ecki brádlega fá alvarlega laungun eptir ad dempa hana? er ecki vorri náttúru þannig háttad, ad þegar vér sjáum eitthvad íllt fyrir hendum, þá finnum vér hjá oss strax á sama augnabliki laungun til ad afvenda því? ad vér ecki finnum hjá oss þessa alvarlegu laungun eptir ad undiroka vora spillíngu, er einúngis vitnisburdur á móti oss, ad vér ecki greinilega þeckjum, hvad íllt hún eptir sig leidir.

Samt er þad ecki nóg, þó ver þeckjum hvad vor vanart eptir sig leidir; ef vér viljum upp-

upplifgast' af alvarlegri lyst til ad yfirbuga hana, þá hljótum vér ad elska Gud. Elskan til Guds var þad, sem gaf Jesú lærisveinum hann sálarinnar styrkleika og hugarhreysti, ad þeir sakir Guds dirdar lögdu ecki einúngis í sölurnar þeirra eignir, þeirra rósemi og makindi, heldur einninn sjálft líf sid undir hinum bitrustu píslum. Svo sterk er elskan, þannig getur hún yfirbugad jafnvel náttúrunnar sterkustu tilhneigingar, svo sása getur hún gjört oss, til ad útgésa allt fyrir hann, sem vér elskum. Ef vér hefdum þessa elsku til Guds til ad bera, þá mundi hún og géta uppvakid hjá oss heilaga lyst og eptirlaungun til ad dempa vora náttúrlegu vanart. Þegar vér elskum Gud, þá ástundum vér ad vera honum þócknanlegir, og þar vér ecki med saurugu hjarta og vanheilagri sálu getum verid þeirri heilögustu veru þócknanlegir, þá kostum vér kapps um ad hreinsa oss af vorri saurgun. Þegar vér elskum Gud, þá ástundum vér ad líkjast honum; og þar vér ecki getum líkst honum, á medan vort hjarta er saurgad af þess medfæddu vanart, þá kappkostum vér ad afþvo þessa saurgun Þegar vér elskum Gud, þá ástundum vér ad sameinast honum; og þar vér ómögulega getum sameinast þeirri heilögustu veru, svo lengi vér sjálfir erum saurugir, og elskum vorn saurugleika, þá leitum vér lags vid fyrir Guds medverkandi adstod ad hreinsa oss af allri saurgun holdsins og

 and-

andans, og fullkomna vora helgun í Guds ótta. Ef vér nockurntíma viljum verda Herrar yfir sjálfum oss, ef vér nockurntíma viljum koma því til leidar, ad sálin fái yfirrád yfir líkamanum, og skynsemin yfir skilníngarvitunum, þá hljótum vér ydugléga ad hugleida Guds kjærleika til vor, og þessi lifandi íhugan Guds kjærleika hlýtur ad upptendra í vorum hjörtum innilega elsku til hans aptur á móti. Þá er grundvöllurinn lagdur til vorrar betrunar, þá strídum vér hughraustir á móti sjálfum oss, styrktir af Guds krapti, og upphvattir af launum eilífdarinnar, þángad til vér um sídir vinnum þann vegsamlegasta sigur, nefnilega: sigurinn yfir voru egin hjarta.

XVII. Kapituli.

Guddómleg opinberan er því fallna Mannkyni naudsynleg til upplýsingar og leidsagnar.

Vér höfum nú hugleidt mannsins fall og spillta ástand. Hann hefir mist sitt sakleysi. Skilníngurinn er formyrkvadur, og hjartad spillt. Skuli hann aptur fá uppreisn af fallinu, og edlast aptur Skaparans náð, sem hann med syndunum hefir af sér brotid, þá bædi hlýtur honum ad gefast guddómleg opinberan hans skilníngi til upplýsingar og leidsagnar; og líka hlýtur hann vegna vanartar sins hjarta,

sem

sem gjörir hann óhæfilegann til Guds nádar ad fá forlíkunar medal sér til fridþægíngar.

Þó ad manneskjan hefdi ecki fallid og hennar skilníngur ecki formyrkvast, þá kynni hún ad hafa þurst vid gudlegrar opinberunar. Þar hefdu þá verid mörg sannindi, sem manneskjan þursti ad vita, en sem skynsemin ecki gat af egin kroptum uppgötvad. En hvörsu miklu framar mun þá manneskjan þursa vid gudlegrar opinberunar eins og nú er ástadt fyrir henni? flestar þjódir hafa þess vegna verid fúsar á ad medtaka þá lærdóma, sem þeim hafa verid kénndir undir nafni gudlegra opinberana. Mahómetistir og Heidíngjar, Gryckir og Rómverjar, Kínesiskir og Indianiskir skirskota allir til gudlegra opinberana, med hvörjum Gudirnir hafi kunngjört þeim þeirra vilja. Þessi tilhneigíng, sem manneskjurnar hafa til ad medtaka gudlegar opinberanir, sýnist ad rísa þar af, ad þær finna, hvörsu skynsemin er ónóg til ad veita þeim þad ljós, sem þær medþursa.

Vér gétum ei heldur betur sannfærst um þennann skynseminnar veikleika, enn med því ad gjæta ad manneskjunnar ástandi, eins og þad var fyrir Kristi daga og eins og þad enn þá er þar í heiminum, hvar ecki skín ljós Guds opinberada ords. Ef vér rennum augum vorum til þeirra, sem lifa utan vebanda kristilegrar kirkju, hvílíkt myrkur! hvílík þoka! þar sjest varla nockur skíma af skynseminnar

 ljósi,

hjóst, varla skuggi af þeim sannindum, sem kallad er ad menn viti af náttúrunni. Eg vil ecki tala um einfaldann almúga, jafnvel þó sannleikurinn sé honum eins naudsynlegur, sem þeim lærdu. Eg vil ecki heldur tala um Indianiska og Barbariska, jafnvel þó þeir hafi einninn skynsemdarfulla sálu, eins vel og þær þjódir, sem mest hafa fágad þeirra náttúrugáfur. Eg vil einúngis tala um þær þjódir, sem med skynseminnar kroptum hafa komist lángt í ollum ödrum mannlegum vísindum, eg meina til Grycklja, Rómverja, Egyptskra, Kaldæiskra, Persa og annara þjóda, sem vér í morgum hlutum ecki gétum komist til jafns vid, því sídur yfirgengid. Ef vér viljum sannsærast um naudsyn gudlegrar opinberinnar til skilníngsins upplýsíngar og leidsagnar í gudlegum efnum, þá þurfum vér ei annad, enn gjæta ad þeckíngu þessara þjóda, sem hofdu svo gott skynbragd á ollum ödrum hlutum, og bera hana saman vid þá þeckíngu, sem vér hofum, og egum ad þacka Guds opinberada ordi. Já, á medal þessara þjóda vil eg einúngis tala um þeirra skorpustu og vitrustu Heims-spekinga. Gétum vér sagt med sanni, ad einn einasti af þeim hafi séd sannleikann eins og hann er, edur útlistad greinilega lærdóma þeirra náttúrlegu trúarbragda? edur bljórum vér ecki ad játa, ad þeir vitrustu, hvorsu mjog sem þeir logdu sig eptir skilníngsins upplýsingu, hafa þó ætíd vadid, í villu

og svíuna, og ad lýgin hefir ætíd stadid vid hlidina á sannleikanum.

Þeckingin á Gudi er óneitanlega sú vigtugasta af öllum vorum vísindum; en, hvorsu raung, hvorsu óvíss, hvórsu ófullkomin er þessi þecking hiá Heidíngiunum, sem ecki hafa Guds opinberadá ord? Þad er grundvallar-lærdómur í þeim náttúrlegu trúarbrögdum, ad ecki sé utan ein einasta guddómleg vera, einn himins og jardar stjórnari. En hvornin tókst Heidíngiunum ad finna þenna sannleika af skynseminnar hósi? þeirra Gudir vóru ordnir svo margir, ad þeir naumast gátu komid tölu á þá. Gudirnir vóru eins margir og sképnurnar; Naukid, Hoggormurinn, Skridqvikindin, Grosin, vóru dýrkud sem Gudir. Sjórinn, loptid, jördin, undirdjúpid, stjörnurnar höfdu adgreinda Gudi. Í stuttu máli: allir hlutir vóru Gud, utan Gud siálfur. Þó ad þeir vísu á medal Heidíngianna kunni ad hafa sied, hvorsu heimskulegt þetta var, þá hafa þeir þó ecki gétad komid sér saman vid siálfa sig um þann einasta sanna Gud. Sú meiníng var algeng, ad þar væru margir minniháttar Gudir, sem væru undirgéfnir þeim ædsta Gudi, hvorjum ogsvo var veitt gudleg þiónkan og tilbeidsla. Sú meiníng vár algeng, ad þar væru tvær óendanlegar, sam-eilífar verur, af hvorjum önnur var orsökin til þess góda, en hin til þess vonda í heiminum. Þad er grundvallar lærdómur í þeim náttúrlegu trúarbrogdum, ad sú ædsta

ædsta vera sé þarhjá eilífngis andleg vera, sem er frí frá ollu líkamlegu efni; og hvorsu bágt áttu þeir vitrustu Heidingjar ad koma sér saman um þennann sannleika? stundum var Gud sál heimsins, og heimurinn aptur líkami þessa Guds; stundum var heimurinn siálfur sú ædsta guddómlega vera, og stundum var gud-dómurinn smá-gjordt efni, sem þreyngdi sér igégnum alla hluti, og gaf ollum skepnum líf og hræríngu. Þad er grundvallar lærdómur í þeim náttúrlegu trúarbrogdum, ad sú ædsta vera, sem skapad hefir alla hluti, stjórni einn-inn og vidhaldi ollum skepnum; og hvorsu tor-veldt veitti þeim lærdu á medal Heidingjanna ad koma sér saman um þennann sannleika? Þeir lærdustu hugsudu, ad heimurinn stjórnad-ist annadhvort af blindri hendíngu, edur af ó-umflyjanlegum forlogum; og jafnvel þó menn medkénndu, ad Gudirnir ættu nockurn þátt í heimsins stjórnun, þá var þad ecki sá ædsti Gud, heldur Smá-gudirnir, sem stjórnudu heiminum. Þad er grundvallar lærdómur í þeim náttúrlegu trúarbrogdum, ad mismunur sé á dygdum og lostum, og ad skynsemdarfull-ar sképnur egi ad heidra þeirra Skapara med dygd og rádvendni; en hvorsu litid vissu Heid-ingjarnir ad segja af þessum mismun? ad vísu hofdu nockrar dygdir þeirra vardhalds Gudi; en lestirnir hofdu þá líka. Holdlegar girndir voru dyrkadar sem Gudir; saurlífis elskunni og dryckjuskapnum vóru bygd musteri

og olturu. hjá Guðunum var hrósað þeim glæpum, sem menn hefðu mátt skammast sín fyrir hjá manneskjunum. Nockrir af þeirra Spekingum hrósuðu hórdómi, aðrir álitu það engann brest, þó menn þess á milli dryckju sig út ár. Hefndargirni var dygð, og að myrða sjálfann sig, hugprýði. Sú almennilega elska til allra manna var í þeirra siðalærdómi nærstum því ókénnd dygð; miskunsemi, hógværð, meðaumkan vóru af mörgum álitnar sem sinnis-veiki. Það er grundvallarlærdómur í þeim náttúrlegu trúarbrögðum, að vor skynsemdarsulla sál sé ódauðleg, að hún, eptir líkamans dauða, ödlist nýtt líf, í hvörju dygðirnar fái þeirra laun, og lestirnir þeirra straff; og hvörsu óvíssir vóru Heidíngjarnir, hvörs þeir ættu að vænta hérum? stundum leið hún undir lok, eptir þeirra meiníngu, ásamt með líkamanum, stundum var hún sett í luckulegra og fullkomnara ástand, stundum var henni vísað í annara manna edur dýra líkami. Ef leiða þyrfti fleiri rök til þess, að skynsemin sé ecki af sjálfrar sinnar ramleik megnug um að leiða oss til hinnar allravigtugustu og nauðsynlegustu þeckíngar, þá þyrfti eg ecki annað enn tala um það vanvirðuglega skick, sem Heidíngjarnir hafa uppfundið til að dýrka þá guddómlegu veru; um þau sár-aumu, guddóminn vanvirðandi meðöl, með hvörjum þeir leituðust við að forlíka sig við þá ædstu veru, þegar þeir vildu friðþægja fyrir

 sig

sig stundum med píníngum, sem þeir lögdu á sjálfa sig, stundum med dýra, stundum med manna, já, med þeirri egin barna blódi, hvörjum þeir offrudu í fáng þeim glóandi Mólok.

Þó einhvörr vildi hafa þad sama hér á móti, ad á vorum tímum séu til svo margar ágiætar bækur um sannindi þeirra náttúrlegu trúarbragda, í hvörjum lærdómurinn um Gud, um manneskjuna, um hennar skyldur, og hennar ódaudlegleika er í svo fagri og réttri ordu útleiddur af sjálfri skynseminni, svó þad væri ad gjora oflitid úr henni, ad segja: hún sé ódugleg til ad leida oss til þeckingar á sannleikanum og skyldu vorri; þá vil eg spyrja þá hina somu, sem þetta segja, hvörjir þeir séu, er skrifa svo skynsamlega um sannleikann og skyldurnar? eru þeir ecki kristnir? eru þad ecki þeir, sem allt frá úngdæmi hafa verid uppfræddir í Guds opinberada ordi, og ega þvi ad þacka þá hreinu þeckingu, sem þeir eigna skynseminni? Guds opinberada ord inniheldur tvennslags sannindi: sum, sem eldúngis væru hulin fyrir skynseminni, ef Gud hefdi ecki opinberad þau, og onnur, sem skynsemin ætti ad gèta þeckt, ef hún ecki hefdi mist þad medskapada ljós. Nú skiptum vèr þessum sannindum í tvo flocka, þau fyrri kollum vèr þá opinberudu, og þau sídari þá náttúrlegu Gudsfrædi. Vèr eignum Ritníngunni þeckinguna á þeim fyrri, en þykjumst þeckja þau sídari af náttúrunni, þar vèr þó egum Guds opin-

ber-

berada ordi ad þacka, ad vèr þeckjum þau svo skírt og greinilega.

Raunin er ólýgnust. Er þad mögulegt ad koma med einn einasta, sem hefir framsett sannindi þeirra náttúrlegu trúarbragda skírt, klárt og greinilega? er þad mögulegt, ad koma med einn einasta af heidíngjanna Vísinda mönnum, sem kennt hefir þá sönnu og hreinu innvortis guds-þjónustu med þeim hætti, sem samqvæmur er Guds fullkomlegleikum? er þad mögulegt, ad koma med einn einasta, sem hefir kennt allar þær skyldur, sem vèr erum Gudi og ödrum mönnum skyldugir um? og Heidíngjarnir höfdu þó sömu skynsemi, sem vèr, og allteins sterkann þánka-krapt, sem vèr. Þegar vèr lesum þeirra verk, sem áhræra annad enn trúarbrögdin, þá finnum vèr, ad þau eru svo fögur, svo grundud, og med svoddann eptirþánka skrifud, ad vèr ecki kunnum ad vænta neins stærri fullkomlegleika, enn ad géta jafnast vid þá; einúngis í þeim efnum, sem áhræra Gud og gudlega hluti, skyldur og dygdir, þar tala þeir höfud-óra. Menn géta varla ímindad sèr, ad þad sè hin sama skynsemi, sem þenkt hefir. Sè nú þetta sannleikur, sem ecki verdur á móti haft, þá hljótum vèr ad medkénna þetta tvennt: bædi ad þeir lærdómar, sem skynsemin þeckir nú á dögum svo greinilega, eru dregnir af Guds opinberada ordi, og líka, ad skynsemin af sínum eginn ramleik aldrei gjæti leidt oss til rèttrar, vissrar og greinilegrar þeck-

íngar; að guddómleg opinberan er oss þess vegna aldúngis nauðsynleg, ef vér skulum læra að þeckja Guð, sem skapaði oss, þá forsjón, sem vakir yfir oss, þær skyldur, sem vér eigum honum að auðsýna, þá dýrkun, sem vér eigum honum að veita, það forlíkunar meðal, fyrir hvort vér komumst í sátt við hann, og þann ódauðlegleika, sem vér erum tilkallaðir.

Þar manneskjan hefir svo stóra þörf á guddómlegri opinberun, sér til upplýsíngar og vegvísirs, þá megum vér maklega þenkja, að þvílík guddómleg opinberan sé til í heiminum. Þar Guð hefir gefið oss sólar-ljósið, af því að stjernu-ljósið er ecki nóg til að vísa oss veg í líkamlegum efnum, hvörsu miklu framar mun hann þá hafa gefið oss æðra ljós í andlegum efnum, þar skynseminnar ljós er svo dapurt og ófullkomið? Þar Guð hefir skapað læknisdóma í náttúruna við líkamans meinsemdum, skyldi hann þá láta oss vera hjálparlausa í sálarinnar sjúkdómum? ecki er hans gæðsku það ætlandi. Alla orsök hofum vér þess vegna til að hugsa heiminum hafi gefin verið guðleg opinberan.

En hvar eigum vér þá að leita að þessari guðlegu opinberun, ef það er ecki sú, sem vér hofum vor á meðal, hvor eð gengið hefir beinleiðis frá Adam til Nóa, frá Nóa til Abrahams, frá Abraham til Móses, frá Móse til Krístum, frá Kristó til vor, þó hún hafi smámsaman verið frekar aukin og útskýrð. Ef

vèr berum hana saman vid allar adrar svo kalladar gudlegar opinberanir, gètum vèr varla farid á mis vid ad þeckja hana, ef vèr ecki viljum vera blindir af ásetníngi. Ef hún hefir ecki oll þau kènnimerki til ad bera, sem ega ad finnast hjá gudlegri opinberun, hvorr skyldi þá hafa þau? sé þad kènniteikn á gudlegri opinberun, ad hún megi ecki innihalda neitt, sem strídir á móti skynseminni, þá finnum vèr èngann lærdóm í Ritníngunni, sem ecki gètur stadist med rèttri brúkun skynseminnar, ef hann er greinilega útlistadur og skilinn eptir Guds Anda meiníngu. Því þó ad nockrir lærdómar yfirstígi skynseminnar krapta, þá strída þeir ecki þar fyrir á móti henni; þeir eru ecki sannfæríng á móti hennar guddómlega uppruna, heldur eru þeir roksemd til þess, ad hún hlýtur ad vera komin frá þeirri veru, hvorrar skilníngur er miklu ædri enn vor. Sé þad kènniteikn á gudlegri opinberun, ad hún ecki megi mótsegja sjálfri sér, þá komum med eina einustu grein, hvar þvílík mótsogn verdur sonnud. Verdum vèr þess ecki daglega varir, ad þvílíkur ágreiníngur, sem hèr og þar sýnist fyrirkoma, hverfur meir og meir, eptir því, sem vèr framar ransokum þessi heilogu Rit. En ad þeir heilogu Skrifarar, sem hofdu svo ólíkann þenkíngar-hátt, svo ólíkt uppeldi, og lifdu í svo ýmislegum stodum, gátu skrifad án þess ad mótsegja hvorr odrum, jafnvel í hinu minnsta, er sterk roksemd fyrir því, ad þeir

 allir,

allir, þegar þeir skrifudu, hafa stjórnast af hinum sama anda. Sé þad kenniteikn á gudlegri opinberun, ad hún komi saman vid Guds fullkomlegleika og þéni hans nafni til vegsemdar; hvad finnum vér þá, sem ecki er verdugt þeirri ædstu veru? edur hvad finnum vér, sem ecki þénar Gudi til dírdar? allstadar er oss Gud útmáladur þannig, sem skynsemin ætti ad íminda sér hann, eilífur í sinni tilveru, ótakmarkadur í sinni veru, óransakanlegur í sinum vísdómi, ómótstædilegur í sinu almætti, óþrjótandi í sinni gædsku, og óendanleaur svovel í sinu réttlæti, sem í sinni miskunsemi. Sé þad kenniteikn á gudlegri opinberun, ad þar hún hlýtur ad vera gésin monnum til nota, þá sé henni þannig háttad, ad hún efli þeirra farsæld, gétum vér þá neitad því, ad sú opinberan, sem vér hofum, sé gædd þessum sælufulla krapti? finnum vér ecki hér ánægjanlegann læknisdóm vid ollum sálarinnar sjúkdómum? sé þad þessa lífs mótlæti, sem fær á oss, þá hughreystir hún oss med Guds forsjón, sem ber umhyggju fyrir oss, og stjórnar vorum kjorum med gædsku og vísdómi. Séu þad vorar óstþrilátu gédshræríngar og syndsamlegu girndir, sem spilla vorri farsæld, þá kénnir hún oss þær heilnæmustu lífs reglur, og sýnir oss þau oblugustu medol til ad halda í taumi vorum girndum og dempa vorar gédshræringar. Séu þad vorar syndir, sem sjora samvitskuna órólega, og uppvekja hjá

oss hrædslu fyrir Guds rèttlæti, þá vísar Ritníngin oss til þess forlíkunar medals, fyrir hvört vèr erum fridþægdir. Sè þad daudinn, sem skèlfir oss, þá opnar hún oss gledilega sjón inní eilífdína. Hvar skulum vèr þá leita ad gudlegri opinberun í heiminum, ef þad er ei sú, sem vèr höfum?

Ad vísu er þad satt, ad Ritníngin inniheldur nockra trúar lærdóma, sem vèr ecki gètum skilid. En þad kann ei heldur annars ad vera, þar vor skilníngur er svo sljóskygn. Guddómsins leyndardómar gèta ei annad enn verid oss óskiljanlegir. Orsökin til þess, ad vèr skiljum þá ei, er ecki í Ritníngunni, heldur í sjálfum oss og vorum veika skilníngi. Ritníngin sjálf er svo skír, sem hún getur verid. T. d.: lærdómurinn um Þrenníngunnum Kristi guddóm, um endurlausnar-verkid eru í vissann máta myrkvir, en Ritníngarinnar vitnisburdur hèrum er þó skír og augljós. Þá hid fyrsta kynnum vèr med rèttu ad qvarta yfir, ad þessir lærdómar væru myrkvir, ef vèr ecki gjætum sjed til vissu, hvört Gud væri þreinn, edur ecki; hvort Kristur væri einúngis madur, edur ásamt sannur Gud. Hvort manneskjurnar væru endurleystar edur ecki. En úr öllu þessu skèr Ritníngin greinilega, svo enginn gètur efast þar um, sem ecki af ásetníngi lokar aptur augunum.

Satt er þad, ad auk þessara lærdóma, eru adskiljanlegar greinir í Ritníngunni, hvorra

réttu meiníng er bágt ad finna. En hvorr gétur furdad sig á því, þá menn adgjæta hvorsu gamallt þetta verk er? vor þenkingar- og rits-háttur mismunar allmjög frá hinna gomlu, og þeir heilogu Skrifarar hlutu ad haga sér eptir þeim, handa hvorjum þeir fyrst og fremst skrifudu. Vorar útleggíngar út- þryckja ei heldur ætíd hofud-textann fullkom- lega, hvors vegna margar greinir verda ljósari, þegar menn lesa þær í því máli, er þær í ondverdu ritadar vóru. Þar finnast ordá- tiltæki í því heilagt máli, sem vóru alkunnug þeirrar aldar manneskjum, en sem oss eru ó- kunnug. Þar finnast ymsir talshættir, í hvör- jum litid er til fornra málsháttu, sida, og ann- ara atvika, sem oss er ókunnugt um; þess vegna verdur og margt hvad ljósara, eptir því, sem oss fer meira fram í þeckíngu á gomlum túngum og fornaldar sokum. Hvad er þá ad undra þó ad í svo afgomlu verki fyrirkomi hér og hvar einstakar greinir, sem eru þúngskildar? vér kunnum ecki ad efast um ad þeir hafi skilid þær, hvorjum Ritníngin fyrst var géfin. Hún er þess vegna ljós í sjálfri sér. Þó þær séu óljósar fyrir oss, þá er þad ecki ad kénna þeim heilogu Skrif- urum, heldur elli þeirra verka. Vér missum heldur einkis í vegna þessara óljósu greina. Guds vísdómur og gædska hefir borid um- hyggju fyrir því, ad þau sannindi, sem nauð- synleg eru til ad upplýsa skilníngin og leida hjartad

hjártad til dygdar og farsældar, eru allstadar skír og skiljanleg; allstadar þar, sem talad er um trúarinnar lærdóma og lífernis skyldurnar er nóg ljós, og meira þursum vér ecki. Þeir smáu skuggar, sem hingad og þángad synast ad skyggja á ljósid, eru upporsan til ad ransaka þessi heilögu Skrif, þar skynsemin er von ad meta lítils þad audvelda, og leita sér ad fædu í því torvelda. Sá ólærdi finnur hér allt hvad hann medþarf til ad breyta eptir í sínu framferdi, til ad hugga sig vid í sínu mótlæti, til ad styrkja med sína trú og von; og sá lærdi finnur nóg til ad æfa á skilníng sinn og eptirgrenslunar-lyst.

* * *

Hvørsu luckulegir eru þeir, sem hafa þetta ljós Guds opinberada ords vid ad stydjast, og brúka þad samqvæmt Gjafarans góda tilgángi. Ad vér þeckjum þann, sem hefir skapad oss, ad vér ecki erum svo djúpt nidursocknir í vanþeckíngarinnar-myrkur, ad vér tilbidjum vor egin handa-verk, og krjúpum nidur fyrir sképnunni í stad Skaparans, þad egum vér ad þacka Guds opinberada ordi. Ad vér vitum, hvørninn Skaparinn vill láta sér þjóna, og ad vér erum vissir um, ad honum líkar vid oss, þegar vér þjónum honum eins og hann hefir bodid, þad egum vér ad þacka Guds opinberada ordi. Ad vér høfum óhulta leidsøgn til dygdarinnar, og svo kroptugar upp-

orsanir til ad áſtunda hana, þad egum vér ad þacka Guds opinberada ordi. Ad vér þeckjum þann ſríſtad, ſem vér egum ad flýja til, þegar lögmálid oſſækir oſs med ſinni bölſun, og ſamvitſkan med ſinum brýxlyrdum, þad egum vér ad þacka Guds opinberada ordi. Ad vér höfum djorfúng ad upplypta vorum höfdum, þegar daudinn og eilífdin taka ad nálægjaſt, og þorum án ſkélfíngar ad leggja uppá þann dymma veg, ſem leidir oſs ígégnum daudann til ódaudlegleikans, þad egum vér ad þacka Guds opinberada ordi.

Svo mikla velgjörnínga veitir Ritníngin oſs, ef vér einúngis brúkum hana í þeim tilgángi, ſem hún er oſs géfin. Vér erum ſvo heppnir, ad vér ſtrax í vorri barnæſku fáum ſkírari, réttari og greinilegri þeckíngu á þeim guddómlegu ſannindum, heldur enn þeir lærduſtu á medal Heidíngjanna höfdu, ſem vordu öllum ſinum lífsſtundum til ad leita ſannleikans, og fundu hann þó ecki. Hvorſu mikid ætti oſs ad fara fram í þeckíngunni, þar vér ecki þurfum ad hafa ſvo mikid fyrir ad leita ad ſannleikanum, ſem þeir. Vér erum ſvo heppnir, ad ver betur þeckjum vorar ſkyldur, og höfum lángtum ſterkari upporfanir til ad leggja oſs eptir dygdunum, heldur enn þeir. Hvorſu miklu ſtraffsverdari erum vér þá ecki, heldur enn þeir, ef þetta hefir enga verkun hjá oſs, ef vér gaungum í Heidíngjanna fótſpor, erum kriſtnir ad nafninu til, en Heidíngjar í verk-

unum

unum og framferdinu. Vér erum svo heppnir, ad vér þeckjum lángtum greinilegar heldur enn þeir, þad stóra takmark, sem vér í eilífdinni erum tilætladir, og hvørsu sinnulausar sképnur megum vér þá vera, ef vér látum ecki svo glediloga von og tilhlockun kroptuglega uppørfa oss til ad dempa vora spilltu náttúru og képpast eptir ad ná hnossinu. Já, hvørsu miklu straffsverdari megum vér ecki vera, þegar hnossid blasir á móti oss, og vér ecki samt finnum hjá oss neina alvørugéfni til ad képpast eptir því, einninn þó Gud frambjódi oss sína kroptugu lidveitslu. Því stærri velgjørnínga, sem Gud veitir oss, þess stærri er vor reikníngsskapur, þess þýngri verdur og vor dómur, ef vér ecki brúkum þá eptir Gjafarans tilætlun. Þá brúkum vér Ritníngana eptir Gjafarans tilgángi, þegar vér brúkum hana til ad vaxa í þeckíngu og fullkomlegleika, þángad til vér gétum smámsaman endurnýjad hjá oss þá Guds mind, sem vér mistum í falli vorra fyrstu foreldra.

XVIII. Kapituli.

Forlíkunar-medal er naudsynlegt til ad fridþægja þad fallna mannkyn vid Gud.

Svo stóra þorf, sem þad fallna mannkyn hefir á gudlegri opinberun, skynseminni til upplýsíngar og leidarvísirs, svo stóra þorf hefir þad einninn á, ad því væri géfid forlíkunar

 medal,

medal, til ad géta komist hjá því réttvísa straffi, sem það með syndunum og yfirtrodslu Guðs lögmáls tilvinnur. Það sem Guð af oss heimtar, hvört, sem vér þeckjum það af náttúrunnar ljósi, af samvitsku vorri, edur af Guðs opinberada ordi, þá er það ecki einúngis rádlegging góðs vinar, sem vér kunnum að fallast á, ef vér viljum, og hafna að ósekju; heldur eru það kröfur Skaparans til sképnanna, Yfir-herrans til þegnanna, það eru lög í ríki þess ædsta Stjórnara. Þess vegna verda þessi lög annadhvört ad uppfyllast með hlýdnunni, edur óhlýdni þeirra ad straffast ad ødrum kosti, sem þau yfirtroda. Engin gétur neitad þessu, sem veit hvad yfirherra, undirsáti, stjórnar-stand og lög eru.

En, uppfyllum vér þá þessi lög, edur gétum vér í voru nærveranda ástandi uppfyllt þau? sá sem gjætir ad, hvörsu lángt Guðs lögmál nær, og hvörsu margt og mikið það af oss heimtar, gétur ei annað enn neitad þessu spursmáli. Já, ef Guð væri ánægdur með útvortis hlýdni, ef hann ecki heimtadi meira af sínum þegnum enn vissar útvortis skyldur, ef að sá hefdi uppfyllt Guðs lögmál, sem varadist hórdóm, mord, þjófnad, meinsæri og annad þesshattar, þá væri ei svo torveldt að uppfylla það, og sá mætti vera yfrið andvaralaus, sem bryti það. En gétum vér leidt oss í hug, ad lög þess alvitra stjórnara séu bundin vid svo þraung takmörk. Lög

jard-

jardneſkra Kónga ná allteins lángt, og þau mundu ná lengra, ef ad þeir, eins og Gud, gjætu ſied inni hjarta ſinna undirſáta; mundu þeir þá ecki allt eins ſtraffa innvortis lotníngar-leyſi, ſem útvortis ſpótt? mundu þeir þá ecki allt eins ſtraffa heimuglegt ráda-brugg, uppþlaupsmannſins, ſem verknad þeſs er rædur lønd og þegna undan Kóngi ſínum? mundi ſá ecki verda fyrir Kóngſins reidi, ſem þenkir illa um hann, allt eins og hinn, ſem talar illa um hann? enginn efi er á því. En ná þeckir Gud mannanna heimuleguſtu þánka, og hans alvitſka ſjer inní þau innſtu hjartans fylſni; þeſs vegna er ei heldur neinn efi á því, ad Gud heimtar fullkomna hlýdni, ecki einúngis í vorum útvortis athofnum, heldur ogſvo í vorum þaunkum, girndum og tilhneigíngum. Í Guds augliti er ſá allt eins ſtraffs verdur, ſem reidiſt brodur ſínum án orſaka, ſem hinn, er ſlær hann í hel, og ſá, ſem med ſaurugri girnd lítur til qvennmanns, brýtur allt eins Guds løgmál, ſem hinn, er drýgir hór med henni, Matth. 5. Þeſs vegna heimtar Gud, ad vér ſkulum elſka hann af øllu hjarta, af allri ſálu, af øllum mætti, og af øllu hugſkoti, Lúc. 10. Þar ed ná Guds løg ná ſvo lángt til og útheimta ſvo mikid, hvørr er þá, ſem þori ad ſegja, ad hann uppfylli edur géti uppfyllt Guds løgmál? hvørr gétur varaſt ſérhvørn ſyndſamlegann þánka, ſérhvørja óleyfilega girnd, ſérhvørja óreglulega gèdshræríngu,

sérhvørt ónytju-ord? og þar vér med þessu allt eins brjótum Guds løgmál, sem med útvortis stór-glæpum, er liggja í augum uppi, þá verdur ályktanin þessi: ad vér ecki uppfyllum Guds løgmál, og þar vér ecki uppfyllum þad, hljótum vér endilega ad straffast, sem þess yfirtrodslumenn, ef ecki skédur forlíkan fyrir oss.

En þad, sem gjørir oss þad enn þá ómøgulegra ad uppfylla Guds løgmál, er þetta: ad Gud er ecki ánægdur med ófullkomna hlýdni, því hann heimtar af oss fullkomna hlýdni, ecki einúngis í nockrum, heldur øllum hlutum. Ef ad løgmálid heimti einúngis af oss vissar skyldur edur vissar dygdir, ef þad væri nóg, ad vér uppfylltum nockrar Guds skipanir, og mættum svo strafflaust yfirtroda hinar adrar, þá yrdum vér brádlega lausir vid Guds løgmál; en þvílík ófullkomin hlýdni gyldir ecki fyrir jardneskum dómstólum, og hvørsu miklu sídur kann hún þá ad gylda fyrir dómstóli þeirrar ædstu veru? eg hefi þess ádur gétid, ad sérhvørr madur elur í hjarta sínu einhvørja adal-tilhneigíngu, sem er fædd med honum, og þegar hann einúngis mátti láta eptir þessari einu tilhneigíngu med øllum þeim aungum, sem af henni spretta, þá mundi honum ecki veita torveldt ad uppfylla allar adrar løgmálsins krøfur. En løgmálid heimtar af oss fullkomna hlýdni í øllum hlutum, ecki einúngis þar, sem náttúran þvíngar oss til ad vera hlýdna,

hlýdna, heldur og svo þar, sem vér hljótum ad þvínga náttúruna til ad vera þad. Þess vegna segir Jacob Postuli: þó einhvørr héldi allt løgmálid, en yrdi brotlegur vid eitt bodord, þá er hann þegar sekur vid þau øll. Því sá sem sagdi: þú skalt ecki hórdóm drygja, hann sagdi líka: þú skalt ecki mann deyda. Þótt þú nú ecki drýgir hór, en slær í hél, þá ert þú ockinn yfirtrodslumadur løgmálsins, Jac. 2. Þessi álýktan er skynsamleg. Þad, sem giorir sérhvørja synd straffs verda, er sú innvortis óhlýdni hjartans. Sá sem gétur fengid af sér, ad brjóta eina einustu af Guds skipunum med vilja og vitund, hann mundi brjóta þær allar, ef hans spillta náttúra útheimti þad; því hann elskar sjálfann sig meira enn Gud, og áfýsing sinnar náttúru meira, enn Guds skipanir. Sá, sem í einum einasta hlut brýtur Guds lögmál, ér þess vegna allt eins straffs verdur, sem hinn, ér yfirtredur þad allt, og þess vegna kann ófullkomin hlydni ecki ad réttlæta oss fyrir Guds dómstóli. En hvar er sú manneskja, sem í øllum hlutum lifir eptir Guds logmáli? kénnir ecki reynslan oss, ad þó vér lifum eptir nockrum Guds skipunum, þá brjótum vér þarámóti adrar? vér erum þess vegna ætíd logmálsins yfirtrodslu-menn, og sem yfirtrodslu-menn hljótum vér ad straffast, ef ecki skédur forlíkan fyrir oss.

Eg vil enn nú bæta þessu vid: ad þad er vor skylda ad uppfylla Guds lögmál, ecki einúngis í öllum hlutum, heldur ogsvo med stödugri og sífeldri hlýdni; þad er ecki nóg, þó vér endrum og sinnum lifum eptir Guds lögmáli, og einninn þó vér, ef þad væri mögulegt, héldum þad fullkomlega, ef vér brjótum þad endrarnær. Þó þénari nockurr hafi alla sína æfi verid trúr og húsbónda-hollur, þá afsakar þad hann ecki, þegar hann einusinni verdur uppvís ad ótrúmennsku. Þó undirsáti nockurr hafi verid gódur og gagnlegur þegn, þá verdur honum þad ecki til afbötunar, þegar hann gjörist Drottins svikari. Þó madur hafi lifad skickanlega og sidsamlega, þá er þad engin afsakan fyrir hann, þegar hann saurgar sína ekta-sæng. Heil ræd af gódum og dygdugum athöfnum réttlætir ecki þann, sem einusinni brýtur lög síns Konúngs. Sé nú þetta réttvíst fyrir mannanna dómstóli, þá getur þad ei verid óréttvíst fyrir Guds dómstóli. Gud heimtar stöduga og sífelda hlýdni af sínum skepnum; sá sem einúngis í eitt skipti, í einum einasta hlut brýtur Guds lögmál, hann vinnur til straffs med þessari einu yfirtrodslu, öll hans fyrri hlýdni, sem einúngis var hans skylda, getur ecki bætt fyrir þessa hans einu óhlýdni. Og hvar er sú manneskja, sem ecki hefir brotid Guds lögmál optar enn einusinni? miklu framar mun aldrei lída nockurr dagur til enda, ad vér ecki hvorr

med

med ødrum brjótum þad optar enn einusinni. Fyrir þessar yfirtrodslur hljótum vèr ad straffast, ef ecki skèdur forlíkan fyrir oss, svo vèr kunnum ad frelsast frá straffinu.

Af þessu, sem nú er sagt, flýtur þetta: ad þó vèr med miklu strídi og ástundan kjæmumst svo lángt, ad vèr um sídir gjætum fullkomlega uppfyllt Guds løgmál, þá gjætum vèr samt ecki med þessari nýju hlýdni frelsast frá því straffi, sem vèr med vorri fyrri óhlýdni høfdum tilunnid; því þó vèr værum fullkomlega heilagir, sem í þessu lífi er aldúngis ómøgulegt, þá høfum vèr ecki alltíd verid þad. Vèr høfum ádur verid óhlýdnir, og getum þess vegna ecki med vorri nýju hlýdni, sem er vor skylda, bætt fyrir vora fyrri óhlýdni. Eg vil upplýsa þetta med eptirdæmi: madur nockurr hefir brúkad allann sinn aldur, edur mesta part af honum til ad stela, edur annara stórglæpa, en leggur nú af lesti þessa; hafa þá løgin eckert framar uppá hann ad tala? heimfærum nú þetta eptirdæmi uppá ástand syndugra manna. Eg vil gjora vid því, sem þó er ómøgulegt, ad vèr undir enda vorra lífsdaga kjæmumst svo lángt, ad vèr gjætum fullkomlega haldid Guds løgmál, þá gjorum vèr eckert meira enn skyldu vora, og þad, sem vèr ætíd áttum ad gjora. Vor nýja hlýdni getur ecki verid borgun fyrir vora fyrri óhlýdni. Vèr stondum enn nú í sekt fyrir vor fyrri afbrot, og hljótum ad straffast fyrir þau,

 og

og ef vèr egum ad komast hjá straffinu, þá hlýtur ad skè forlíkan fyrir oss; vèr hljótum annadhvort ad lída straffid sjálfir, edur annar í vorn stad.

Þad er forgèfins, þó vèr vildum bera þad fyrir oss, ad ástrídan til hinns illa sè svo sterk, en vorir kraptar til ad standa á móti henni svo veikir, ad vèr med engu móti gètum fullkomlega ordid Herrar yfir sjálfum oss og vorum tilhneigíngum, hvorsu fegnir, sem vèr viljum, ad Gud þess vegna hljóti ad hafa þolinmædi vid vorn breiskleika, og láta sèr nægja vorn góda vilja. Gètur þessi afsökun gyldt fyrir mannanna? og hvorninn kunnum vèr þá ad tilætlast, ad hún gyldi fyrir Guds dómstóli? hvonær hefir nockurr þjófur umflúid laganna straff, þó hann hafi borid fyrir sig, ad hans þjófs-náttúra sè honum medfædd, og hann ecki hafi gètad stadid á móti henni, hvorsu fèginn sem hann hafi viljad? vèr erum svo veikir, segja menn, vorar girndir og tilhneigíngar eru svo sterkar, vor vilji er gódur; en oss brestur kraptana. Látum vera, ad allt þetta væri satt, erum vèr ecki samt sem ádur skyldugir ad uppfylla Guds lögmál? edur erum vèr sídur straffsverdir, þegar vèr ecki uppfyllum þad? satt er þad; ad vèr erum veikir, vèr erum spilltir, og höfum fært þessa spillíngu med oss inní heiminn; en þessi veikleiki, þessi spillíng er ecki komin frá Gudi. Hann skapadi vora fyrstu foreldra hreina og heilaga,

og gaf þeim fullkomna krapta til að halda hans lögmál. Það var Skaparans tilætlun, að þessi þeirra meðskapaði heilagleiki skyldi forplantast til allra þeirra afkomenda. Þó þau vegna þeirra óhlýðni mistu þetta uppruna sakleysi, þó þau með sjálfskapar-vítum leiddu þessa vanart inní þeirra náttúru, og síðan með náttúrlegum getnaði meddeildu hana öllum þeirra niðjum, það er ekki Guði að kénna, hann tapar þess vegna engu af sínum rétti til að heimta fullkomna hlýðni af manneskjunum.

Samt, ef vér værum ekki spilltari heldur enn þegar vér fæddumst, ef að einúngis veikleiki, sem vér ekki gjætum aðgjört, væri orsök til þess, að vér brjótum Guðs lögmál; en það gétum vér ei heldur með sanni sagt. Uppfyllum vér þá raunar allar þær skyldur, sem vér gjætum uppfyllt, ef vér einúngis hefðum alvarlegann vilja til þess? stendur það ekki opt í voru valdi, að dempa eina eður aðra girnd, sem vér látum drottna yfir oss? syndgum vér þá ætíð af veikleika, fávitsku, óaðgjætni, eður gjörum vér ekki óteljandi syndir viljandi á móti betri vitund? forðumst vér allar þær syndir, sem vér gjætum forðast, ef vér vildum láta lítið eitt á móti sjálfum oss? gjörum vér allt það góða, sem vér höfum krapta og tækifæri til? eður segir ekki vor samvitska oss, að vér margfaldlega brjótum á móti Guðs boðorðum, þar sem vér þó hefðum gétað breytt eptir þeim, ef vér einúngis

hefdum sjálfir viljad? segir ecki vor samvitska oss, ad vorir kraptar, sem af náttúrunni eru veikir, hafa med aldrinum veikst enn þá meir, af því vér ecki hofum nóglega vakad yfir sjálfum oss, ecki nóglega strídt á móti sjálfum oss, á medan vér hofdum krapta til ad strída? vor náttúrlegi vanmáttur afsakar oss þess vegna ecki fyrir Guds dómi. Sú ályktan stendur stødug og óhræranleg: vér hljótum fullkomlega ad uppfylla Guds løgmál, edur vér hljótum ad straffast, sem þess yfirtrodslumenn; og þar vér ecki gétum þad fyrra, þá megum vér óttast fyrir því sídara. Edur, ef vér egum ad friast frá straffinu, þá hlýtur þar ad koma til forlíkunar-medal, fyrir hvørt vér kunnum ad frelsast.

En jafnvel þó vor medfædda spillíng og vanmáttur vorrar náttúru til ad yfirvinna þessa spillíngu, engannveginn fríaki oss frá því straffi, er løgmálid segir þeim á hendur, er þad brjóta, þá finnum vér þó hjá oss veika von um forlíkunar-medal oss til frelsis, þegar vér þenkjum til þess, ad sú vanart, sem vid oss lodir alla vora æfi, er fædd med oss, ad vér urdum strax saurugir í vorum gétnadi, og hofum tekid þessa spillíngu í arf eptir vora foreldra. Og oss til stærstu gledi stadfestir Ritníngin þessa vora veiku von. Allstadar kénnir hún oss, ad Guds-Sonur, sem í sinni náttúru var hreinn og heilagur, hafi í vorn stad uppfyllt Guds løgmál, sem vér vegna

vorr-

vorrar medfæddu spillingar ecki gátum upp-
fyllt, og í vorn stad lidid þad straff, sem vér
vegna laganna brots áttum ad lída; ad Lög-
gjafarinn þess vegna fyrir hans skuld ecki vilji
tilreikna oss vor afbrot; fyrir hans skuld vilji
gefa ollum þeim eilífa sælu, sem trúa á hann,
snúa sér til Guds, og brúka vilja sér til upp-
reisnar af fallinu þá hjálpar-hond, er vill frelsa
þá frá fordæmíngunni, og eptir þeirra veiku
kroptum kappkosta med Guds adstod ad kom-
ast ad því uppsetta takmarki. Þessi hugg-
unar-ríki lærdómur er útdreifdur um alla
Ritnínguna. Allstadar finnum vér þessa vitn-
isburdi: svo elskadi Gud heiminn, ad hann
gaf út sinn eingétinn Son til þess, ad allir
þeir, sem á hann trúa, fyrirfarist eigi,
heldur hafi eilíft líf; því eigi sendi Gud
sinn Son í heiminn, ad hann fyrirdæmdi
heiminn, heldur ad heimurinn frelsist fyrir
hann; hvørr á hann trúir, fordæmist eigi,
en hvørr hann trúir eigi, hann er nú þeg-
ar fordæmdur, því hann trúdi eigi á Guds
eingétinn Son, Jóh. 3. Líka sem fyrir
eins óhlýdni eru margir syndugir ordnir,
svo verda og fyrir eins hlýdni margir
réttlátir, Róm. 5. Þann, sem var hreinn
af synd, áleit Gud, sem syndara í vorn
stad, svo ad vér fyrir hann yrdum rétt-
látir fyrir Gudi, 2 Cor. 5. Þér vitid, ad
hann hefir byrtst til ad burttaka vorar
syndir, því engin synd var hjá honum,

 1 Jóh.

1 Jóh. 3. Þegar vér enn þá vórum veikir, dó Kristur á þeim áqvardada tíma fyrir þá ógudlegu. Varla deyr nockurr fyrir þann réttláta; fyrir þann góda yrdi máske einhvörr til ad deyja; en þar í sýndi Gud sinn kjærleika til vor, ad Kristur er dáinn fyrir oss, þegar vér enn þá vórum syndarar, Róm. 5. Vér höldum, ad þar einn er fyrir alla dáinn, þá séu þeir allir daudir; og því er hann fyrir alla dáinn, ad þeir, sem lifa, lifi ei sjálfum sér hereptir, heldur honum, sem fyrir þá hefir dáid og upp aptur risid, 2 Cor. 5. Þar er einn Gud og einn medalgángari milli Guds og manna, sá madur Kristur Jesús, sem gaf sig út til endurlausnar fyrir alla, 1 Tím. 2. Kristur hefir eitt sinn fyrir syndirnar lidid, sá réttláti fyrir þá ránglátu, svo ad hann leiddi oss fram fyrir Gud, 1 Pét. 3. og adrar óteljandi Ritníngar-greinir, sem oflángt er upp ad telja. Þessar framfærdu nægja til ad sýna oss þann gledilega sannleika, ad Jesús Kristur er dáinn fyrir mannanna syndir, og ad Gud fyrir hans forþénustu sakir vill taka syndugt mannkyn til nádar aptur.

* * *

Hvörsu gledilegur er þessi lærdómur um forlíkunar medalid oss syndugum manneskjum! vér hlutum annadhvört sjálfir ad lída það

straff,

straff, sem vorar syndir höfdu tilunnid, edur annar hlaut ad lída þad í vorn stad, vér hlutum annadhvort sjálfir ad borga vora sekt, edur annar hlaut ad borga hana vor vegna. Og hvörsu ólucfulegir hefdum vér verid, ef hún hefdi ecki verid borgud fyrir oss! hvörsu óbærileg byrdi var þad, sem á oss lá! hvörsu djúpt var þad afgrunn, í hvört vér, vegna syndanna, vórum nidursocknir! hvörsu stór vor vanmáttur, ad frelsa oss af vorum egin kroptum! vorar syndir gjördu adskilnad milli Guds og vor, segir Spámadurinn. Hvörr gétur útmálad eymd skynsemdarfullrar og ódaudlegrar sképnu, þegar hún ecki er sameinud Gudi því ædsta góda, uppsprettu allrar farsældar; hvörr gétur án skélfingar hugsad til þeirrar endalausu eilífdar, til þess myrkraqvala- ángistar- og örvæntíngar-aigrunns, sem fyrir manneskjunum lá, ef Gud hefdi ecki miskunad sig yfir þær? en því stærri, sem sú eymd var, sem vér med syndunum höfdum steypt oss í, því stærri og innilegri á vor gledi ad vera yfir því førlíkunar medali, fyrir hvört vér erum frelsadir. A medan vér erum hraustir og heilbrygdir, á medan vér hugsum, ad daudinn, grofin og eilífdin séu lángt í burtu, finnum vér ecki ætíd til þessarar gledi, sem vera ætti; en þegar daudinn tekur ad nálgast, þegar vér erum komnir á grafar-backann, þegar heimurinn yfirgéfur oss, og vér egum ad skilja vid heiminn, þegar vér liggjum fyrir

daud-

dauðanum og förum nú álvarlegar enn endr-arnær að þenkja um vört sálar-ástand, um vorar syndir, um Guð, um dóminn og eilífd-ina, þegar vér nú rennum augum vorum til vors úndanfarins lífernis, og mikill hér af syndum og afbrotum umkríngir vora bana-sæng, vér rennum augum vorum til þess eptir-komanda lífs, og hér sjáum vér endalausa ei-lífd, og réttlátann dómara, sem géldur sér-hvörjum eptir hans verkum. Þegar nú lög-málid ofsækir oss þar hjá med sínu réttlæti, Sínaí med sínum reidar-slögum, og samvitsk-an med sínum bryxlyrdum, sem ædá ákaflég-ar í sálunni, heldur enn helsóttin í líkamanum, hvílík gledi, hvílík sæla er þá fyrir oss dauð-vona, ad vita þad, ad vér erum forlíktir vid Gud? hvilíkann krapt, hvilíkann sálarinnar styrkleika gefur oss þá sú fullvissa, ad full-kominn betalíngur er útlagdur fyrir vorar syndir? enginn, utan sá sannkristni, sem þeckir þetta forlíkunar-medal, getur þá uppkrópad med djörfúng Postulans Páls: þar Gud er med oss, hvörr getur þá verid á móti oss? þar hann ecki þirmdi sínum eginn Syni, heldur gaf hann út fyrir oss alla, hvörninn skyldi hann þá ecki einninn gefa oss alla hluti med honum? hvörr vill á-saka Guds útvalda? Gud er sá, sem rétt-lætir, hvörr er sá, sem fordæmir? Krist-ur er sá, sem dáid hefir, já, miklu fram-ar, upp aptur risinn, hvör ed og er til

hægri

hægri handar Gudi, hvørr ed bidur fyrir oss, Róm. 8.

En ef vér hofum svo stóra orsök til ad gledjast, af því vér vitum, ad vér erum forlíktir vid Gud, hvorsu stóra orsök hofum vér þá ecki til ad elska Gud, sem vildi taka forlíkuninni. Ætti ecki þad ædsta merki Guds kjærleika til vor, ad upptendra í vorum hjörtum þá heitustu elsku til hans aptur á móti? Svo elskadi Gud heiminn, segir Kristur, ad hann gaf út sinn eingétinn Son til þess, ad allir þeir, sem á hann trúa, fyrirfarist eigi, heldur hafi eilíft líf, Jóh. 3. Hvorsu dýrmætt var þetta offur, sem Gud lét frambera fyrir sitt réttlæti, svo ad hann gjæti miskunad syndugum skepnum! Gud elskadi heiminn; en hvorsu ósegjanlega stærri var sú elska, med hvorri hann elskadi sinn eingétinn Son! og þó gaf hann út þennann sinn einka-Son, af elsku til heimsins, af elsku til þeirra sképna, sem eru svo lítt elsku-verdar, sem svo opt launa þessa óumrædilegu elsku med óþacklæti; til sképna, sem midt í þeirri ólucku, sem þær eru í staddar, eru sjálfum sér verstar, sem hrynda frá sér þeirri hönd, er vill hjálpa þeim, og strída á móti þeim krapti, sem leitast vid ad frelsa þær; til sképna, sem ecki einúngis eru dupt og aska, heldur einninn syndugt dupt og vanheilog aska, já, sem elska þeirra syndir, og þykir vænt um þeirra saurugleika. Fyrir þvílíkar skepnur gaf Gud út sinn eingétinn Son, ad

ecki skyldu fyrirfarast, heldur hafa eilíft líf. Hvorsu mikid innibinda þessi ord! hann lét sér ecki nægja, ad vér hér í heimi hefdum frid sálarinnar, rósemi samvitskunnar og djorfúng á móti daudanum, dóminum og eilífdinni; heldur vill hann veita oss eilíft líf. Sídarmeir á sú farsæld ad fullkomnast, sem byrjast hér í heimi; sídar meir egum vér ad njóta þeirrar gledi fullkomlega af hvorri vér einúngis hofum lítinn forsmeck hér á jordunni; sídarmeir, þegar Gud mun þurka allann grát af vorum augum, þegar vér erum komnir til þeirrar sælufullu hvíldar, sem geymd er Guds fólki, til hins heilaga bústadar hvar Gud opinberar sig oss í allri sinni dírd og vegsemd, hvar vér synlilega eignumst þad ædsta góda, og Gud sjálfur verdur vort ædsta góda, og hans kjærleiki er yfirgnæfanlega úthelltur í vor hjortu. Værum vér ecki þeir óþacklátustu og óverdugustu af ollum Guds sképnum, ef vér ecki elskudum þá veru aptur á móti, sem þannig hefir oss elskad?

En þessi elska á ad vera frjóssom af dygdugum, ágjætum og kristnum manni verdugum athofnum. Þad ætti ad vera ávoxtrinn af íhugun endurlausnar verksins. Hann gaf sig sjálfann út fyrir oss, segir Páll, uppá þad hann frelsadi oss frá ollu óréttlæti, og hreinsadi sér sjálfum fólk til eignar, þad kostgjæfid væri til gódra verka, Tit. 2. Lærdómurinn um endurlausnar-verkid

má

má þess vegna ecki giöra oss djarfari til ad drýgja syndina. Þó ad Gud hafi audsýnt sína ó-endanlegu miskunsemi í því, ad géfa oss frid-þægíngar medal, þá er hans réttlæti samt allt eins óendanlegt. Þó ad Gud hafi géfid oss forlíkunar-medal, þá hefir hann líka fyrirskrifad oss markverda skilmála, ad hvorjum vér hljótum ad gánga, ef vér viljum verda hluttakandi í þess-ari forlíkun. Þess vegna segir Postulinn Páll: **Gud vill, ad allir menn verdi sáluhólpn-ir, og komist til sannleiksins vidurkénn-íngar,** 1 Tim. 2. Þess vegna sver Gud vid sitt egid háleitá nafn: svo sannarlega sem eg lifi, segir Drottinn, Drottinn, þá hefi eg ecki þócknun á syndugs manns dauda, heldur ad hann snúi sér og lifi, 2. Mós. b. 33. Þess-ir eru skilmálarnir, sem af oss heimtast ef vér viljum verda adnjótandi þess forlíkunar med-als, sem oss er géfid; vér hljótum ad komast til sannleiksins vidurkénníngar, vér hljótum ad snúa oss. Ad treysta á forlíkunar medalid, á medan madur ecki uppfyllir þessa skilmála, er ófdirfska. Þær manneskjur, sem syndga uppá nádina, og midt í synda ydjunni reida sig uppá þá forlíkun, sem skón er er fyrir heimsins synd-ir, þær þeckja ecki þá sáluhjalpar-reglu, med hverri Gud vill leida þad fallna mannkyn frá daudanum til lífsins; þær giöra adskilnad á milli Guds miskunar og hans réttlætis, og reida sig ránglega uppá hans miskunsemi, þar þær hefdu miklu framar orsök ad skélfast fyrir

hans réttlæti. An gudlegrar opinberunar hefdum vér ecki þeckt Guds miskunsemi í endurlausnar-verkinu; og nú, þar Gud hefir opinberad oss þessa sína miskunarríku rádstofun, og þarhjá lagt fyrir oss þá skilmála, med hvörjum vér gétum ordid hennar adnjótandi, þá tøkum vér fegins hendi á móti nádinni, en burtkostum skilmálunum. Hvílík ofdyrska er þetta, sem einsømul er nóg til ad gjöra oss þessarar miskunar óverduga! svo sem fjallid Golgatha ber vitni um Guds innilegu laungun til ad miskuna sig yfir alla fallna syndara, sem med sannri ydrun snúa sér til hans, svo ber fjallid Sínaí vitni um hans stránga réttlæti móti øllum þeim, sem þverskallast vid hans umvendandi nád. Þá hid fyrsta, þegar vér í réttri reglu leitum hans miskunar, gétum vér umflúid hans réttlæti.

XIX. Kapítuli.

Heiminum er lofud persóna, honum til upplýsingar og fridþægingar; og þessi persóna er Jesús Kristur.

Eg hefi hér ad framan leidt rok til þess, ad þad fallna mannkyn þurfi med gudlegrar opinberunar sér til upplýsingar, og forlíkunar-medals sér til fridþægingar. Gydínganna heiløgu bækur tala og allstadar um eina persónu, sem Gud hafi lofad heiminum til ad framqvæma þetta hvørttveggja. Esajas talar um

um einn Drottins þjón, sem skuli vera ljós Heidíngjanna, sem skuli opna augu hinna blindu, útleida þá bundnu úr fángelsinu, og þá, sem sitja í myrkrinu, burt úr dyblissunni, Es. 42. Móses hefir spád um somu persónu: Spámann mun Drottinn Gud þinn uppvekja þér, út af þér og þínum brædrum, líka sem mig, honum skulud þér heyra, 5 Mós. b. 18. Þessi sami Kénnifadir átti eptir spádómunum þarhjá ad vera heimsins Frelsari. Esajas hefir útmálad hann ecki einúngis sem Lærifodur, heldur og sem þann, er forlíkun mundi gjora fyrir heimsins syndir: sannarlega bar hann vort kránkdæmi og vorum pínum hlód hann uppá sig. En vér héldum hann fyrir þann, sem plágadur var, og af Gudi væri sleginn og píndur. En fyrir vorra misgjørda sakir er hann særdur, og fyrir vorra synda sakir, er hann lemstradur; hegníngin liggur á honum, svo ad vér hefdum fridinn, og fyrir hans benjar erum vér heilbrygdir ordnir. Vér gengum allir villt sem saudir, hvørr horfdi uppá sinn veg, en Drottinn kastadi øllum vorum syndum uppá hann. Þar fyrir ad hans sál hefir erfidi drygt, mun hann sína lystíngu sjá og nægd hafa; og fyrir sína þeckingu mun minn réttláti þjón marga réttláta gjøra, því ad hann ber þeirra syndir. Þar fyrir vil eg honum mikinn fjølda til hlutis géfa, og hann

skal fá þá øblugu til herfángs, þar fyrir að hann hefir sitt líf í dauðann útgéfið, og er líka sem spillvirki reiknaður, og hefir borið margar syndir, og hefir beðið fyrir yfirtroðslu-mønnunum, Es. 53.

Spámennirnir hafa ecki einúngis fyrirsagt, að hvílíkur Lærifaðir og Frelsari mundi koma í heiminn; heldur hafa þeir einninn fyrirsagt af hvaða fólki, og af hvaða ætt hann mundi fæðast. Sá fyrsti spádómur, sem uppá hann hljóðar, segir: að hann skuli vera qvinnu sæði, 1 Mós. b. 3. En þar þetta er ecki greinilega tiltekið, þá var seinna nákvæmlegar fastsett: að hann skyldi niðurstiga frá Abraham, 1 Mós. b. 12, og á meðal hans afkomenda frá Jacob; 1 Mós. b. 28. þess vegna frá Israels fólki; en þar Jacob var ættarstofn tólf kynqvísla, þá var enn framar tilgreint, þegar stundir liðu fram: að hann skyldi koma af Júda kynqvísl, og af Davíðs ætt í þessari kynqvísl, Es. 11. Jer. 23.

Svo sem Spámennirnir hafa fyrirsagt, af hvaða þjóð, kynqvísl og ætt þessi persóna mundi fæðast, svo hafa þeir líka tilgreint tímann, innann hvörs hann mundi koma. Hann átti að koma á meðan síðara musterið stóð eptir Haggæi spádómi: svo segir Drottinn Zebaoth: enn nú einusinni innann lítils tíma, vil eg hræra himin og jørð, sjóinn og þurrlendið. Já, eg vil hræra alla

Heið-

Heidíngja, og þá skal eptirlaungun allra Heidíngja koma; og eg vil fylla þetta hús med dírd, segir Drottinn Zebaoth, þessa sídara húsins dírd skal vera stærri enn hins fyrra var, segir Drottinn Zebaoth, Hagg. 2. Enginn efi er á því, ad hér fyrir eptirlaungun Heidíngjanna, á ad skiljast sá um spáda persóna, er vera átti Heidíngjanna ljós, Es. 49. Hann átti ad koma til þess sídara musteris, og vegna hans tilkomu átti hid sídara musterid ad verda dírdlegra enn hid fyrra; hvort ed þó ad útvortis fegurd bar lángt af hinu sídara, Hagg. 2. Esr. 3. En nú er hid sídara musterid fyrir laungu eydilagt, svo ecki sjást merki til hvar þad hefir stadid, þess vegna hlýtur þessi um-spáda persóna ad vera komin. Daniel fastsetur þetta enn þá nákvæmlegar, hann fyrirsegir jafnvel árid, á hvørju þessi persóna mundi byrtast: sjøtíu vikur eru ályktadar yfir þitt fólk, segir hann, og yfir þína heiløgu borg, til ad hamla yfirtrodslunni, og til ad innsigla syndirnar, og til ad forlíka misgjørnínginn, og til ad láta koma eilíft réttlæti; og til ad innsigla sjónina og spádóminn, og til ad smyrja hinn allrahelgasta. Svo vit nú og merk, frá þeim tíma, sem þad ord útgengur, ad þeir skulu koma til baka, og Jerúsalem upp aptur byggd verda, allt til høfdíngjans Kristum, eru sjö vikur, og tvær og sextíu vikur, á hvørjum stræt-

in og grafirnar skulu aptur byggjast, og þad á sorglegum tímum. En ad lidnum þeim tveimur og sextíu vikum mun Kristur upprættur verda, og vera ecki meir; og fólk eins höfdingja mun koma, og borgina og helgidóminn í eydi leggja, svo þad mun þá enda taka, svo sem fyrir annad vatnsflód, allt til strídsins enda er eydilegging áqvørdud. En vid marga mun hann stadfesta sáttmálann um þá einu viku, og midt í vikunni mun fórnfæringin og mat-offrid afleggjast, og hjá vængjum vidurstyggdarinnar mun vera sá, sem eydileggur, og inn til fullkominnar endalyktar, nefnilega: þeirrar, sem áqvørdud er, mun straffid útausast yfir þann, sem eydileggst, Dan. 9. Jafnvel þó þessi spádómur sé nockud dljós, sérdeilis fyrir ólærda, þá sjá þó allir, ad hér er talad um markverda persónu, sem muni gjøra forlikun fyrir syndina, og sem innan 70 vikna mundi byrtast í heiminum. Bædi Gydingar og kristnir útleggjarar játa ad hér fyrir vikur ègi ecki ad skiljast daga vikur, heldur ára-vikur, af hvørjum sérhvør vika hefir í sér 7 ár, sem alls gjørir 490 ár. Þessar 70 vikur edur 490 ár áttu ad reiknast frá þeim tíma, þá sú skipan kom út, ad Gydingarnir skyldu snúa til baka og byggja upp Jerúsalem. Þessi skipan kom út á 20sta ríkisstjórnar-ári Artaxerxis hins Lánghendta, Neh. 2. Frá þeim tíma á þess vegna ad reikn-

reiknast þad fastsetta tíma-bil vid hvørs endíngu von var á þeim fyrirheitna høfdíngja Kristi.

En þar margir fæddust af Davíds ætt ádur enn þetta tíma-bil var lidid, og þessi kénniteikn vóru þess vegna ecki nóg til ad audkénna þessa fyrirheitnu persónu frá øllum ødrum, þá hafa Spámennirnir bætt hér vid adskiljanlegum kénniteiknum, sem gjøra hann audþecktann. Hann átti ad fædast í Bethlehem; Mich. 5. ádur enn hann tók uppá sig sitt embætti í heiminum, átti hann ad hafa fyrir-rennara, er skyldi tilbúa honum veginn; Mal. 3. hans líf mundi verda lítilmótlegt ad útvortis áliti, Es. 53. í þessu sínu niðurlægíngar ástandi mundi hann þó audsýna sig sem stórann Spámann, er sendur væri frá Gudi, til ad kunngjøra mønnunum hans vilja, 5 Mós. b. 18. sem høfud-prest, er mundi frambjóda sjálfann sig til offurs fyrir syndirnar, Ps 110. Es. 53. sem voldugann Konúng, er mundi upprétta andlegt ríki í heiminum, Ps. 2. Jer. 23. En svo sem daudinn, og þau atvik, sem honum fylgja, standa engannveginn í manns sjálfs valdi, svo sýnist, sem Spámennirnir hafi helst viljad gjøra þessa umspádu persónu audþeckta af því sídarsta tíma-bili hennar lífdaga. Þeir hafa þess vegna fyrirsagt, ad hann skommu fyrir sinn dauda mundi koma rídandi til borgarinnar Jerúsalem, Zach. 9. sídan mundi hann verda seldur fyrir 30 sylf-

ur-peníngä, Zach. 11.; eptir ad hann var framseldur, mundi hann verda spottadur og húdstrýktur, Es. 50.; og sídan krossfestur, Ps. 22.; þegar búid væri ad krossfesta hann, mundi verda hlutast um hans klædi, Ps. 22.; hann mundi þyrsta, og honum mundi verda gefid edik ad drecka, Ps. 69.; eptir hans dauda mundi hans líkami verda afhendtur ríkum manni, og ógudlegir mundu vakta hans gröf, Es. 53.; og þar eptir mundi hann rísa upp úr gröfinni, ádur enn hans líkami rotnadi, Ps. 16.

Ef vér nú berum þessa Spámannanna lýsíngu saman vid Gudspjallamannanna frásögnum Kristum, þá getum vér ecki efast um, ad Jesús Kristur sé sú persóna, sem frá upphafi hefir verid heiminum heitin, honum til uppfrædíngar og endurlausnar. Omögulegt er ad sýna eitt einasta kénnimerki, er finnast átti hjá þessari persónu, sem ecki finnst hjá Kristó; en þad er hægt ad sýna, ad þau finnast öll hjá honum. Enginn getur efast um, ad hann hafi fædst af Júda kynqvísl og af Davíds ætt í þessari kynqvísl. Allir vita, ad hann kom á medan sídara musterid stód, og ad þetta musteri var nidurbrotid skommu eptir Kristi híngadkomu. Tíma-talid sýnir ljóslega, ad hann kom um þad leiti, er þær 70 vikur vóru á enda kljádar, eins og Daníel hafdi fyrisagt. Hin onnur kénnimerki ega lika fullkomlega heima hjá Kristó. Hann fæddist í Bethlehem; Jóhannes Skírari var hans fyrir-

ir-rennari; hans líf var fátæklegt ad útvortis áliti; engu ad sídur sýndi hann sig í heiminum, sem guddómlegann Spámann med kénníngum, spádómum og krapta-verkum; sem hinn ypparsta Prest, med því ad offra sjálfum sér fyrir heimsins syndir; sem mikinn og voldugann Konúng, med því ad gjora ad engu heidindómsins ríki, og upprétta í heiminum andlegt ríki, í hvort bædi Gydíngar og Heidíngjar vóru medteknir. Skømmu fyrir sinn dauda reid hann inn til Jerúsalem; var svikinn fyrir 30 sylfurpenínga, húdstrýktur, spottadur og krossfestur; hans klædum var med hlutkésti skipt milli þeirra rómversku strídsmanna; hann þyrsti, og honum var géfid edik ad drecka. Hans líkami var grafinn af Jóseph af Arimathia, er var einn af Rádherrum Gydínga; þeir rómversku vardhalds-menn voktudu hans grøf, og skømmu eptir sitt andlát reis hann aptur upp frá daudum. Svo nákvæmlega kémur uppfyllíngin saman vid spádómana. Ef vér samansofnum þeim audkénníngar-teiknum, sem fyrirkoma í Spámannanna ritum, þá finnum vér tvær lífs-søgur um Kristum, adra fyrir og adra eptir hans hingadkomu. Hvørr einn réttsýnn kristinn madur gétur hæglega ályktad hér af, ad annadhvørt sé Kristur sú fyrirheitna persóna, edur hún hafi aldrei í heiminn komid, og ad Guds fyrirheit þess vegna aldrei muni uppfyllast; því þó Kristur kjæmi nú á døgum,

þá gjæti hann ecki sannad, ad hann væri sá rétti; já, hann gjæti ecki verid þad.

En þar ed Jesús Kristur er sá markverda persóna, sem koma átti, til ad upplýsa og endurleysa mannkynid, sem fyrirheitin hafdi verid frá heimsins upphafi, og eptir hvorri vænt hafdi verid med svo mikilli eptirlaungun, þá megum vér maklega vænta ad finna hjá honum nockud stort, sem svari til augna-mids hans híngadkomu. Sérhvor manneskja er sett í heiminn til ad framqvæma vissann tilgáng og vissa áqvordun; en enginn madur hefir nockurn tíma haft edur gétur haft svo markverdann tilgáng, sem Jesús Kristur. Hans gétnadur var þarí frábrugdinn, ad hann skedi án karlmanns tilverknadar. Sá sami óendanlegi kraptur, sem framleiddi heiminn af engu efni, skapadi líka Jesú manndómlegu náttúru, Lúc. 1. Ad vilja skilja þetta, er allt eins ómögulegt, sem ad skilja, hvorninn Gud skapadi Adam af jardar-leiri.

Og eins og Jesú gétnadur var frábrugdinn, svo var líka hans fæding nockud frábrugdin annara almennilegra barna, svo ad Gydíngar skyldu uppvekjast til athugasemdar. Í Jesú fædíngu var mannlegur lítilmótlegleiki og gudleg hátign sameinud hvort vid annad. Fædíngunni sjálfri fylgdi eckert óvenjulegt, er kunni ad leida menn á þá þánka, ad þetta barn, sem lá í stallinum, vafid í fátæklegum reifum, væri sú háa persóna, sem Gud hafdi í svo láng-

lángann tíma' heitid fedrunum.' Guds' vís-dómur lét þess vegna ské tvo markverdug at-vik, til ad gjøra Gydíngana athugasama um hann. Pad fyrra var, ad englar byrtust í loptinu, sem báru fjárhyrdurunum þann bod-skap, ad Messías væri fæddur, Lúc. 2. Eck-ert gat verid oblugra til ad sannfæra manns-eskjurnar um Jesú guddómlegn hátign og til-gáng hans híngadkomu, heldur enn þessi op-inberan, hverju skyldu menn trúa, ef menn ecki vilja trúa þeim bodskap, sem med svo dírd-legum hætti er opinberadur af himni. Pad sídara merkilega atvik vid Jesú fædíngu var, ad stjarna edur glóandi eld-hnöttur sást í lopt-inu, hvár af nockrir Vitríngar í austri urdu athugasamir, og ferduduft, líklega eptir guds-legri ávísun í draumi, til Jerúsalem og þad-an til Bethlehem, til ad tilbidja Kristum, Matth. 2. Þetta var ágjætt medal til ad gjøra Jesú fædíngu kunnuga fyrir utan tak-mörk Gydíngalands. Enginn efi er á því, ad þessum Vitríngum hefir verid sagt frá opin-berun englanna, og þeirri raustu, sem heyrdist í loptinu þegar hann fæddist; menn géta ei heldur efast um, ad þeir hafi sagt frá því, sem þeir hofdu heyrt um þetta barn, þegar þeir komu aptur heim í sitt land, og þessi fregn, sem géck á undann Kristó var hent-ugt medal til ad greida veginn fyrir hans trú-arbrogdnm, sem seinna áttu ad bodast og ber-ast út um heiminn.

Á áttunda degi var Kristur umskorinn eptir logmálinu. Það er að sonnu náttúrlegt, þó María, sem var af Gydínga-fólki, léti umskéra Son sinn, en samt er enginn efi á, að Guds vísdómur hefir haft sérlegann tilgáng med því, að þvílíkt skédi, því heldur, sem Kristur ecki þurfti að umskéraſt af somu orsokum, sem onnur Gydínga-born vóru umskorin. Hann þurfti ecki með umskurninni að inntakaſt í sáttmála við Gud; hann þurfti ecki med henni að inntakaſt í Gydínganna kirkju, þar hann sjálfur var kominn til að afmá hana; hann þurfti ei heldur med teikni umskurnarinnar að audkénnaſt frá Heidíngjum, þar það var tilgángur hans híngadkomu að aftaka þann mismun, sem var á milli Gydínga og Heidíngja, og gjora þá hvorutveggju að einu fólki. Í þessu tilliti var umskurnin tilsett, og í þessu tilliti þurfti Kristur hennar ecki vid. En hann þurfti hennar vid til þess, að hann yrdi þess heldur-medtekinn af Gydíngum, sem hofdu andstygd á ollum óumskornum. Hefdi hann ecki verid umskorinn, þá hefdu Gydíngarnir álitid hann fyrir heidíngja, og hans kroptuguſtu kénníngar hefdu ecki gjort minnstu verkun hjá þeim. Hann vidþurfti hennar sérdeilis vegna þess, að hann þar med undirgéckst að uppfylla Gydínganna kirkju logmál, og med þess uppfyllíngu að afmá það. Sá sem lét umskéra sig, undirkaſtadi sig ollu því, sem kirkju-logmálid útheimti. Þess vegna

segir

segir Páll: eg vitna fyrir sérhvørjum, sem lætur umskéra sig ad hann er skyldugur ad halda allt løgmálid, Gal. 5. Kristur ætladi ad afmá þetta logmál, og gaf sig þess vegna med umskurninni undir þetta logmál, svo hann gjæti uppfyllt þad, og med þess uppfyllingu afmád þad. Þetta vitnar Postulinn Páll: Þegar sá áqvardadi tími kom, útsendi Gud sinn Son fæddann af qvinnu og løgmálinu undirorpinn, til ad endurleysa þá, sem undir løgmálinu vóru, ad vér yrdum kiørnir til sona, Gal. 4.

Frá því Kristur var umskorinn, til þess hann byrjadi sitt kennimannlega embætti, lesum vér eckért markverdugt um hann, utan einúngis þetta: ad hann, eins og annar madur, þó med fljótari framførum enn almenniligir menn, vóx ad vísdómi og þeckingu á Gudi og gudlegum hlutum, Lúc. 2. En ádur enn hann inngéck sitt embætti, vildi hann skírast. Hann þurfti allt eins litid vid skírnarinnar sem umskurnarinnar; í því tilliti, sem hún er oss uppábodin, þurfti hann hennar ecki vid; en med skírninni vildi hann helga vora skírn, og gjøra þessa athøfn ærverda í augum sinna átrúenda, þar hann ætladi sídar ad fyrirskrifa þeim hana. Þar med féck hann og hentugt tækifæri rétt í því hann ætladi ad byrja sitt kennimannlega embætti, ad auglýsa sína hátign og guddómlegu kollun. Skýin opnudust upp yfir honum, skjær geisli

kom

kom ofan yfir' hann, á sama augnabliki med-deilduſt honum heilags Anda yfirnáttúrlegar gáfur, nefnilega: þær, ſem hann medþurfti til þeſs embættis, er hann nú uppá ſig tók, og úr ſkyjunum heyrdiſt rauſt, ſem ſagdi: þeſſi er Sonur minn elſkulegur, á hvørjum eg hefi velþóknun, Matth. 3.

Eptir ad Kriſtur var ſkírdur, fór hann út á eydimorku, hvar hann med heilogum hug-leidíngum vildi búa ſig undir ſitt mikla og markverda embætti; en hér mætti hann ennu hørduſtu freiſtíngum. Freiſtarinn kom til hans, og ſagdi margar og miklar ſnorur fyrir ſak-leyſi hans; en hann yfirvann þær allar, Matth. 4. Þeſſar freiſtíngar vóru í ymſu tilliti naudſynlegar; hann hlaut, ádur enn hann fór ad umgángaſt med manneſkjunum, ad læra ad þeckja manneſkjuna, hennar veikleika og hennar freiſtíngar, ſvo hann af egin reynſlu gjæti haft medaumkun med mannanna eymd og breyſkleika. Þeſs vegna ſegir Páll: hann hlaut ſínum brædrum í øllum hlutum líkur ad verda, ſvo hann miſkunſamur yrdi og trúlyndur Høfud-preſtur fyrir Gudi, til ad forlíka fólkſins ſyndir; því þar hann ſjálf-ur hefir lidid og freiſtadur verid, þá gét-ur hann komid þeim til hjálpar, ſem freiſt-adir verda, Ebr. 2. Og í ødrum ſtad: vér høfum ei þann Høfud-preſt, ſem ei kann ſampíníngu hafa med vorum breiſkleika, heldur þann, ſem freiſtadur er á allann hátt

líka

líka sem vér, þó án syndar, Ebr. 4. Þessar freistíngar vóru og naudsynlegar, svo ad hans dygd og heilagleiki ljómadi med því fegri glansa. Þad er hægt ad vera dygdugur, þegar madur hefir enga freistni til ad vera dygdalaus. Þá hid fyrsta gétur kristinn madur sýnt hlýdni sína, þegar hann freistast til óhlýdninnar. Jesús Kristur var í sinni náttúru eldúngis hreinn og heilagur; í hans hjarta vóru ecki þær morgu freistíngar til óhlýdni, sem eru hjá oss; ef hann þess vegna átti ad audsýna merki uppá sína hlýdni, þá hlutu honum ad mæta útvortis freistíngar, er kynnu ad locka hann til óhlýdni. Loksins vóru þessar freistíngar naudsynlegar, svo hann gæfi þeim, sem á hann trúa, eptirdæmi, hvørninn þeir skyldu hegda sér í strídinu á móti freistíngunum. Vér egum ad gánga í hans fótspor og breyta eptir hans dæmi; en hefdi hann ecki sjálfur strídt á móti freistíngunum, þá hefdi hann ei heldur gétad géfid oss eptirdæmi uppá hugprýdi og stodugleika í strídinu. Hvørninn hefdi hann gétad heimtad af oss, ad vér skyldum strída á móti sjálfum oss og heimsins tillockunum, ef hann hefdi ecki sjálfur strídt og fengid sigur? en nú hefir hann eptirlátid oss sitt dæmi, ad vér skyldum gánga í hans fótspor; nú gat hann med þess stærri rétti heimtad af manneskjunum hlýdnina vid Gud, þar hann sjálfur hafdi audsýnt svo stór merki uppá hana.

* * * * * *

Þar Jesús er hinn sanni Messías, sem Gud svo lengi hafdi heitid heiminum honum til upplýsíngar og forlíkunar; eptir hvorjum fedurnir hösdu þráð med sárri laungun í svo morg hundrud ár; hvorsu stóra yfirburdi hösum vér þá ecki fram yfir þá, og hvorsu straffsverdir erum vér, ef vér ecki færum oss í nyt þessa yfirburdi? hann kom til ad uppfræda heiminn, og med sinni uppfrædíngu ad afmá heidindómsins myrkur og Gydínganna skuggaverk. Myrkrid og skugga-verkid er horfid; lidid er á nóttina, og komid nær degi, ættum vér þá ei ad afleggja myrkra verkin, og íklædast herklædum ljóssins? Róm. 13. Hvorsu miklu straffsverdari erum vér heldur enn þeir, ef vér lokum aptur augum vorum fyrir þessu skjæra ljósi, til ad fremja þess djarflegar myrkra verkin. Kristur kom til ad forlíka fyrir heimsins syndir; hvorsu miklu sælli erum vér, sem sjáum vora forlíkun fullkomnada, heldur enn hinir, sem einúngis sáu hana álengdar ígégnum ský og þoku? hvorsu straffsverdir erum vér, ef vér látum ei þá skjærari þeckíngu, sem vér hösum, upphvorfa oss til þess stærri ástundunar dygda og gódra verka, edur ef vér látum ei Guds kjærleika til vor, upptendra hjá oss innilega elsku til hans aptur á móti!

Jesú gétnadur var yfir-náttúrlegur, og þar, ed allt þad, sem yfirstígur náttúrunnar krapta,

krapta, yfirstígur líka skynseminnar krapta, þá er forgéfins að vilja hnýsast inní þenna guðdómlega leyndardóm. Vér skiljum ecki þann náttúrlega gétnað, og hvorninn skyldum vér þá skilja þann yfir-náttúrlega. En það gétum vér skilið, að Jesú manndómlega náttúra, sem með yfir-náttúrlegum hætti var af Guði skøpuð, hlýtur að vera hrein, heilög og frí frá þeirri syndanna saurgun, er aðrar manneskjur, sem fæðast eptir náttúrunnar venjulegum hætti, færa með sér inní heiminn eins og erfða-fé eptir foreldra sína. Skilið gétum vér það, að ef Jesús hefði sjálfur verið syndugur af náttúrunni, þá hefði hann ecki gétað gjört forlíkun fyrir aðrar syndugar manneskjur.

Þar Jesú fæðingu fylgdu svo stór og yfirnáttúrleg atvik, sem gjörðu hana vegsamlega, þá skulum vér ecki nema staðar við það lítilmótlega og auðvirðilega, sem vér finnum við hans fæðingu; ecki við stallinn, sem hann var lagður í, eður fátækt hans móður, heldur renna augum vorum til þeirrar guðdómlegu vegsemdar, sem skein íkríngum hann í þessari hans niðurlægíngu. Þar af sjáum vér vigtugleika hans híngaðkomu og þá guðdómlegu hátign hans persónu. Þetta á að gjöra oss fúsa til að meðtaka hann, sem himneskann sendiboða, hlýða hans boðorðum og breyta eptir hans dæmi með heilögu framferði.

Þar Kristur með sinni umskurn gaf sig undir kirkju-lögmál Gyðinga, uppfyllti það,

 og

og med þess uppfyllíngu afmádi þad, hvorsu stórar þackir egum vér þá honum ad· lúka, ad hann aftók þetta þúnga og óbærilega ok, sem ádur lá á Guds fólki. Þetta lögmál var torveldt ad nema; hér vóru margar fyrirskriftir, og í fyrirskriftunum margar athugasemdir; þessar hlutu menn ad vita, til þess þeir gjæti náqvæmlega breytt eptir þeim; vissu menn þær ecki greinilega, var búid vid ad þeir bryti út af þeim, og þá vóru þeir sakfallnir, en vissu menn þær, og brugdu samt út af þeim af gáleysi, var sektin enn stærri. En þó torveldt væri ad nema þetta lögmál, þá var þó enn torveldara ad breyta eptir því. Í því vóru uppábodnir margir hátídis-dagar, sem menn urdu ad missa frá vinnu sinni, margar sidvenjur, sem vóru kostnadarsamar, mörg offur, sem frambera hurftu vid sérhvört tækifæri, og vid hvört offur, margar fyrirskriftir, er adgjætast hlutu. Og med öllum þessum þhugslum og vandhæfi máttu þeir þó ecki sjálfir frambera þeirra offur fyrir Gud, né hafa frjálsann adgáng til hans. Þad allrahelgasta var apturlokad fyrir þeim, og þángad þordi ecki inn ad koma utan sá ædsti Prestur einusinni á ári, og þó ecki nema med skjálfta og hrædslu, en aldrei nockurr annar. Hvörsu óbærilegt ok var þetta, og hvörsu ómetanlegt er þad frelsi, sem Kristur hefir géfid oss! vor gudsþjónusta er nú skiljanlegri og ecki eins kostnadarsöm. Vér megum nú sjálfir

sjálfir frambera vorar bænir fyrir nádar-stólinn, t. vissri von, ad vér fyrir Krists sakir eguin ad nádugann fodur. Ættum vér ecki ad kannast vid þetta frelsi! ættum vér ecki ad vera þackiátir vid þann, sem hefir útwegad oss þad! Kristur vildi ecki einúngis umskérast, heldur ogsvo skírast, til ad helga vora skírn med sinni. Hvorsu markverda og heilaga ættum vér ad álíta þessa stiptun! Þad hærsta æru-merki, sem Kóngurinn gétur gésid sínum und-irsátum, er þad, sem hann sjálfur ber, og þad er heidurlegt rétt af því hinu sama, ad hann ber þad sjálfur. Hvilík æra er þad þá fyrir oss, ad Jesús Kristur hefir lagt sig und-ir þá somu athofn, med hvorri hann vildi, ad vér skyldum innvígjast til ad verda medlimir hans kirkju! hvílíkann heilagann metnad ættum vér ad finna hjá oss, þegar vér þenkjum um vora eigin skírn, og hvorsu djúpa lotníngu, þegar vér erum staddir vid annara! en ad brjóta sitt skírnar loford med vísvitandi synd-um, og saurga svo heilagt æru-merki med vondum lisnadi, er sú allramesta vanvirda.

Eptir skírnina hlaut Kristur ad strída vid hardar freistingar, til ad auglýsa sína hlýdni, sína lotníngu, sína elsku til síns fod-urs. Hér á jordunni er vort prófunar-stand; vér hljótum líka ad freistast til óhlýdni, til ad auglýsa vora hlýdni. Hvar eckért stríd er, þar er engin sigurvinníng. Ef vér viljum krýnast, sem Kristur, þá verdum vér ad strída,

 sem

sem hann; einúngis hann, sem er trúr allt til enda, kann ad vænta lífsins kórónu. Kristur hefir gengid á hólminn á undan oss; í hans fótspor egum vér ad gánga. Sá sami andi, sem var kroptugur í honum, er líka kroptugur í oss; ef vér einúngis brúkum þá krapta, sem hann frambýdur oss. Ef vér fáum ósigur, þá er þad oss sjálfum ad kenna; vér viljum þá heldur sigrast, enn sigra. Látum oss einúngis horfa á hnossid, sem blasir á móti oss vid endann á hlaup-skeidinu, þá munum vér hughraustir berjast gódri baráttu, fullkomna vort hlaup, halda trúnni, og um sídir odlast réttlætisins kórónu, sem Drottinn hefir afsídis lagt handa sínum trúlyndu strídsmonnum.

XX. Kapítuli.

Um Jesú guddómlegu hátign.

Eins og Ritarar hins gamla Testamentis hafa gefid manneskjunum þau vissustu kennimerki til ad þeckja Kristum frá ollum odrum þegar hann kjæmi í heiminn, svo hafa þeir líka fyrirsagt, ad hann ecki mundi verda einúngis almennilegur madur, heldur guddómleg persóna. Þad er alkunnugt, ad Gydíngar brúkudu ecki nafnid Jehóva utan um þann ædsta Gud; og þó tilleggja þeir þeim fyrirheitna Messía þetta nafn. Móses segir: ad Israels fólk hafi moglad á móti Gudi, af því þeir hofdu hvorki braud né vatn,

og ad Jehóva hafi þess vegna sendt brennandi høggorma á medal fólksins, 4 Mós. b. 21. og Postulinn Páll segir: ad þessi Jehóva hafi verid Jesús Kristur: freistum ei heldur Krists, segir hann, eins og nockrir af þeim freistudu hans, og fyrirfórust af høggormum, 1 Cor. 10. Esajas segir: eg sá Jehóva sitja á háum og upphøfdum stóli, og faldur hans klæda uppfyllti musterid; Seraphim stódu yfir honum, hvørr þeirra hafdi sex vængi; med tveimur huldu þeir sitt andlit; med tveimur huldu þeir sinar fætur, og med tveimur flugu þeir; og hvorr kalladi til annars og sagdi: heilagur, heilagur, heilagur, er Drottinn Zebaoth! øll lønd eru full af hans dírd. Spámadurinn segir enn framar: ad hann hafi heyrt þessa raust frá Drottni: fár þú af stad, og seig til fólks þessa: heyrid þad, og skiljid ecki! sjáid þad, og formerkid ecki! gjørid hjarta fólks þessa feitt, og gjør þeirra eyru þyck-heyrd, og forblinda þeirra augu, svo ad þeir sjái ecki med augunum, né heyri med eyrunum, né skilji med hjartanu, né snúist, ad eg kunni ad lækna þá, Esaj. 6. Þessa grein heimfærir Jóhannes Gudspjallamadur uppá Kristum. Hann segir: ad þó Kristur gjørdi svo mørg teikn fyrir Gydingum, þá hafi þeir þó ecki gétad trúad á hann, svo ad uppfylltist ordsaga Esajæ Spámanns: hann hefir látid þeirra augu

verda

verda blind, og þeirra hjarta forherdaſt, ſvo ad þeir ſæi ecki med augunum, né ſkildu med hjartanu, og umvendtu ſér, ad eg læknadi þá. Þetta ſagdi Eſajas, þá hann leit hans dird og taladi um hann, Jóh. 12. Jóhannes kénnir oſs þá hér med, ad Jehóva, ſem Eſajas umtalar, ſé Kriſtur. Jeremias ſegir: ſjá þú, ſá tími mun koma, ſegir Drottinn, ad eg vil Davíd uppvekja réttlátann qviſt, og hann ſkal Kóngur vera, og breyta forſjállega, og gjøra réttinn og réttviſina á jørdu; á hans døgum ſkal Júda frelſaſt, og Iſrael ugglaus búa, og þetta er hans nafn, er menn einninn kalla hann: Jehóva vort réttlæti, Jer. 23. Enginn efi er á því, ad í þeſſum ſpádómi er talad um Kriſtum, og kirkjunnar áſtand undir honum, og nefnir Jeremias hann hér Jehóva.

Svo ſem nú Spámennirnir hafa útmálad þann tilkomandi Kriſtum, ſem Gud med nafninu Jehóva, er þeir hafa brúkad um hann, ſvo hafa líka Skrifarar þeſs nýja Teſtamentis og Kriſtur ſjálfur vitnad þad ſama. Páll kallar hann Gud hátt-loſadann ad eilifu, Róm. 9. Hann tékur ſvo til ords um Kriſtum: Gud er opinberadur í holdinu, edur í mannlegri náttúru, er réttlættur fyrirandann, ſjedur af ſínum ſendibodum, prédikadur medal Hedingjanna, medtekinn í heiminum, upphafinn í dirdina, 1 Tím. 3. Jóhannes kallar hann ſannann Gud og eilift

eilíft líf, 1 Jóh. 5. Og eins og Kristur kallast Gud, svo tileinkast honum líka guddómleg verk, og guddómlegir eginlegleikar; t. d. sköpun heimsins, Jóh. 1. stjórnan allra hluta, Ebr. 1. eilífd, Jóh. 17. 1 Pét. 1. Eph. 1. allstadar nálægd, Matth. 18. Eph. 1. vald til ad fyrirgéfa syndirnar, Matth. 9. almætti, Phil. 3. alvitska, Jóh. 2. óumbreytanlegleiki, Ebr. 13. tilbeidsla allra skynsemdarfullra sképna, Phil. 2.

Eg vil enn nú bæta hér vid þeirri greinilegu útmálun, sem Kristur hefir géfid yfir sjálfann sig, er Jóhannes framfærir. Jesús hafdi kallad Gud sinn födur. Gydingar álitu þad fyrir gudlöstun, ad hann vildi gjöra sig Gudi jafnann. En Kristur, í stadinn fyrir ad kalla sín ord til baka, stadfestir þau miklu framar: sannlega, sannlega segi eg ydur, sonurinn kann eckért ad gjöra af sjálfum sér, nema þad hann sjer fødurinn gjöra. En hvad helst hann gjörir, þad gjörir eins líka sonurinn. Svo sem fadirinn uppvekur og lífgar þá daudu, svo lífgar og sonurinn þá, sem hann vill. Eigi dæmir fadirinn neckurn, heldur gaf hann syninum allann dóm, svo ad allir heidri soninn, eins og þeir heidra fødurinn. Sá, sem ecki heidrar soninn, hann heidrar ei heldur fødurinn, sem sendi hann. Sannlega, sannlega segi eg ydur: sú stund kémur, og er, þegar kominn, ad daudir munu heyra raust

Guds Sonar, og þeir, sem hana heyra, munu lifna; því, líka sem fadirinn hefir lífid í sjálfum sér, svo gaf hann syninum ad hafa líf í sér sjálfum. Eigi skulud þér undrast þetta; því sú stund mun koma, á hvørri allir þeir, sem í grøfunum eru, munu heyra hans raust og framgánga, þeir, sem gott gjørdu, munu upprísa til lífsins, en þeir, sem illa gjørdu, til fyrirdæmingar, Jóh. 5.

Í þessum ordum eignar Kristur sér þaú sømu verk, sem Gudi einum tilheyra; hann segist géta lífgad hvorn, sem hann vilji; hann krefst þess sama heidurs, sem fadirinn; hann segist hafa lífid, edur krapt ad veita ødrum lífid, í sjálfum sér; og ad þeir daudu munu fyrir hans raust, edur hans krapt uppvekjast á sídasta degi. Þar Kristur þannig eignar sér sjálfum guddómleg verk, guddómlega fullkomlegleika, og guddómlegann heidur, þá er enginn efi á, ad hann sjálfur vill, ad hann sé álitinn fyrir guddómlega persónu. Kristur hlaut best ad vita, hvad hann sjálfur var, og sem Guds Spámadur kunni hann ecki ad segja um sig annad enn þad, sem satt var.

En svo sem Ritníngin vitnar þad allstadar, ad Kristur sé guddómleg persóna, þá kénnir hún oss líka, hvart þessi hans guddómlega hátign sé innifalin. Ad Kristur ecki hafi verid Gud, ad því leiti, sem hann var madur, er audsætt, því í sama tilliti gat hann

hann ei verid bædi Gud: og madur, bædi skapari og líka skepna. Og þó var madurinn Kristur ásamt Gud. Þess vegna hlaut fyrir utan þá manndómlegu náttúru ad vera hjá honum guddómur, eptir hvörjum hann kunni ad kallast Gud, og um hann kunni ad segjast, ad hann væri eilífur, allstadar nálægur, almáttugur, alvitur og s. fr.

Nú hefi eg ádur sýnt, ad í guddómsins veru eru þrjár oss óskiljanlegar adgreiníngar, er í Ritníngunni kallast: Fadir, Sonur, Andi, sem eru sam-eilífar, og eins ódendanlegar. Vóru nú þessar þrjár adgreiníngar, Fadir, Sonur og Andi ásamt nálægar í Kristó? já, þad vitnar líka Ritníngin. Hún segir: ad Fadirinn hafi verid í Kristó; Fadirinn, sem í mér er, segir Kristur, hann gjörir þessi verk, Jóh. 14. Hún segir einninn: ad heilagur Andi hafi verid í Kristó, og hann hafi verid fullur af heilögum Anda, Lúc. 4.

En þó vitnar Ritníngin, ad þad sé eginlega sú önnur adgreiníng guddómsins, sem kallast Sonur, sem nálæg hafi verid og sameinud Kristi manndómlegu náttúru. Þess vegna segir engillinn vid Maríu: ad hennar heilaga fóstur skyldi kallast Guds Sonur, Lúc. 1. Þess vegna segir Páll: ad Guds Sonur hafi fædst af qvinnu, Gal. 4. Þess vegna kallast allur Kristur: sá eingetni sonur Födursins, Jóh. 1. Guds eingetinn Sonur, Jóh. 3. og Guds elskulegur

ur Sonur, Matth. 3. hvort ord líka merk-ir Guds eingétinn edur Guds einka Son. En aldrei kallast Kristur fadir, og aldrei andi. Þad er þess vegna sú önnur adgreining guddómsins, edur Sonurinn, sem eptir Ritníngarinnar vitnisburdi hefir tekid sér Kristi manndómlegu náttúru til íbúdar. Þess vegna segir Jóhannes: ordid vard hold, og bjó á medal vor, fullt af nád og sannleika, og vér sáum þess dírd, þvílíka dírd, sem til-heyrdi fördursins eingétnum Syni, Jóh. 1. Ordid vard hold, segir Jóhannes, edur Guds Sonur vard madur. Allir sjá, ad Jóhannes meinar ecki med þessu orda-tiltæki ad Guds Sonur hafi umbreytst í hold edur manneskju, heldur er þad hans meiníng, ad Guds Sonur hafi sameinast svo náqvæmlega mannlegri náttúru, ad þau hafi ordid svo sem eitt, edur ein persóna. Og hvark er þá sameiníngin á milli Kristi guddómlegu og manndómlegu náttúru innifalin? þad er audveldara ad framsetja þetta spursmál, heldur enn ad svara uppá þad. Fráleitt er ad þenkja ad Guds Sonur hafi skilist frá guddómsins veru, og verid innilucktur í Kristi manndómlegu náttúru. Þegar menn vita hvad sameiníng er, þá gétur madur gjört sér veika ímindun um Jesú Kristi guddómlegu hátign. Tveir hlutir eru sameinadir, þegar þeir sumpart auglýsa sína verkun hvorr á ödrum, sumpart verka hvorr med ödrum til sama augna-mids. Í

þessu

þessu tvøföldu tilliti er sálin' sameinnd líkamanum, hvørsu ólíkar, sem þessar verur eru eptir þeirra náttúru. Hér af flýtur þá þetta: að því náqvæmari tveggja hluta samstemma er-til sama augna-miðs, og því fullkomnari sá máti er, með hvørjum sá eini hluturinn augsýsir sína verkun á, eður í hinum hlutnum, þess fullkomnari er þeirra sameining. Nú verkaði Jesú guddómur og hann manndómlega náttúra, ecki einúngis til sama augnamiðs, þar hans manndómlega náttúra leið fyrir heimsins syndir, og guddómurinn gjorði það gyldt og fullkomið, sem manndómurinn leið; heldur verkaði einninn guddómurinn með fullkomnasta hætti í Kristi manndómlegu náttúru, og stjórnaði hennar þaunkum, orðum og athøfnum. Jesú manndómlega náttúra var þess vegna einúngis verkfæri guddómsins, sem í henni bjó. Guddómurinn var svo sem sálin í Jesú manndómlegu náttúru, og sálin í hennar sálu. Hér af kom sú sameining, er lík er þeirri, sem er á milli sálar og líkama, allur Kristur varð Guð-maður. Og eins og það kann að segjast um alla þá náttúrlegu manneskju, sem þó eginlega ecki tilheyrir utan øðrum hennar parti, að hún t. d. standi, gángi, sofi, vaki, þar það er þó einúngis líkaminn, en ecki sálin, sem gengur, stendur, sefur, vakir; og um allann mann er sagt: að hann þenki, óski, girnist, þar eð það er þó einúngis sálin, en ecki líkaminn, sem þenkir, óskar, girnist.

Þannig kann þad, vegna þeirrar náqvæmu sameiníngar á milli guddómsins og manndómsins í Kristí persónu, ad segjast um allann Kristum, sem Gud og mann, ad hann hafi fædst, pínst og dáid, þar þad er þó einúngis sú manndómlega náttúran, sem hefir fædst, pínst og dáid; somuleidis kann þad ad segjast um allann Kristum, sem Gud og mann, ad hann sé almáttugur, alvitur, allstadar nálægur, þar þó þessir eginlegleikar tilheyra eginlega guddóminum, og kunna ecki ad tilleggjast þeirri manndómlegu náttúru, utan ad því leiti, sem hún er í náqvæmustu sameiníngu vid guddóminn.

Þetta er sú ímindan, sem vér eptir Ritníngarinnar leidar-vísir gétum gjort oss um Jesú Kristi guddómlegu hátign. En ad vilja hnýsast framar inní þennann leyndardóm, er hættulegt, því þar, sem menn hafa ecki Ritníngarinnar útþryckilega vitnisburdi ad stydjast vid, er hætt vid madur villist frá sannleikanum. Hvorninn gétum vér ætlast til ad fá skilid þessa sameiníngu milli Kristí guddóms og manndóms, þar vér ecki gétum skilid hvorninn vor egin sála er sameinud vorum líkama, hvorninn hún þenkir, hvorninn hún audsýnir sínar verkanir í líkamanum, stjórnar honum og stýrir eptir vild sinni. Þó vér ecki sáum skilid sameiníngun milli Kristí guddómlegu og manndómlegu náttúru, þá þurfum vér þess ei heldur, oss er nóg, ad vér vitum, ad hann er bædi Gud og madur.

* * * * * *

Þessi lærdómur um Jesú Kristi guddóm-legu hátign er í ollu tilliti markverdur fyrir oss. Ef vér ecki vissum, ad Jesús Kristur væri sannur Gud, þá hefdum vér ei heldur neina vissu um, ad sá lærdómur, sem hann kenndi oss, væri guddómlegur. Ef vér ecki vissum, ad hann væri sannur Gud, þá hefd-um vér ei heldur vissu um, hvort hans endur-lausn hefdi verid gyld og fullkomin, og hvort vér mættum reida oss uppá hana. Hvorn-inn gjætum vér leidt oss í hug, ad hans daudi hefdi verid fullkomin borgun fyrir alls heimsins syndir, ef hann ecki hefdi verid utan einúngis madur? ef vér ecki vissum, ad hann hefdi verid sannur Gud, þá mættum vér efast um uppfyllingu hans fyrirheita. Hvorsu veik væri þá vor von um alls holds upprísu og hid eptirkomanda líf? en þar hann er gud-dómleg persóna, þá getur hann vel efnt þad, sem hann lofad hefir. Væri Kristur ecki sannur Gud, væri hann einúngis madur, þá væru hans bodord engu merkilegri, enn hvers annars góds og viturs manns lífs-reglur; þau væru þá einúngis gódar og nytsamlegar rád-leggingar og upporfanir til dygdanna, sem vér kynnum ad fallast á, ef vér svo vildum, og líka út af bregda, ef oss líkudu þær ecki. En þar hann er guddómleg persóna og sann-ur Gud, þá eru oll hans bodord log, sem vér hljótum eptir ad breyta ef vér ecki vil-

jum

jum sæta þýngu straffi. Já, væri Kristur ecki sannur Gud, þá mættum vér ei heldur veita honum þá lotníngu og tilbeidslu, sem hann heimtar af oss; vér egum, eptir þvi, sem Kristur segir sjálfur, ad heidra soninn eins og vér heidrum fodurinn; en ef hann væri ecki guddómleg persóna, hvorninn kynnum vér þá ad heidra hann, eins og vér heidrum fodurinn, án þess ad fremja afgudadyrkun? en þar hann er guddómleg persóna, þá eiga, eptir Postulans Páls lærdómi, øll kné ad beygja sig fyrir honum, þeirra, sem á himnum og á jørdunni, og undir jørdunni eru, og allar túngur skulu vidurkénna, ad Jesús Kristur er Drottinn til dírdar Gudi Fødur. Pilipp. 2.

XXI. Kapítuli.
Um Jesú lærdóma.

Á þeim tíma, þegar Jesús kom í heiminn, var almenn endurbót, oldúngis naudsynleg. Øll heimsbygdin var þá adgreind í tvo hofud-flocka, Gydínga og heidíngja. Bádir þessir hópar vóru nærstum þvi eins spilltir. Mismunurinn á milli þeirra syndist einúngis ad vera þessi: ad Gydíngarnir tilbádu þann einasta sanna Gud, en Heidíngjarnir þar á mót dyrkudu marga Gudi, og tilbádu sképnurnar í stad Skaparans. Jafnvel þó Gydíngar væru ad, upprunanum Guds egid fólk, og hefdu

hefdu Guds opinberada ord sér til leidarvísirs, þá vóru þeir þó á Kristi dogum nidursocknir í hina djúpustu vanþeckíngu skilníngsins og spillíngu hjartans. Þeir vóru adgreindir í tvo hofud-flocka, nefnilega: Pharisæana og Saddúcæana. Í þeim fyrra var alþydan, og því var hann lika fjolmennari; í þeim sídari vóru sérdeilis þeir ríku og mektugu. Pharisæarnir trúdu ofmiklu, en Saddúcæarnir oflitlu. Pharisæarnir blondudu saman vid Ritníngarinnar lærdóm fedranna uppásetníngum, og héldu jafnvel meira uppá þá, enn sjálfa Ritnínguna. Af þessu formyrkvadist Guds orda ljós og vard óþeckjanlegt. Mannlegar meiníngar vóru álitnar fyrir gudleg sannindi, og útvortis likamlegar sidvenjur komu í stadinn fyrir þá sonnu hjartans betrun. Saddúcæarnir þarámóti trúdu oflitlu; þeir burtkostudu þeim markverdustu lærdómum, sem eru hin sterkasta upporfan til góds sidferdis, t. d. lærdóminum um Guds forsjón, um líkamanna upprisu, um sálarinnar ódaulegleika, um straff og laun í odru lífi. Allir mega nærri gèta, ad þessar villur hafa hlotid ad draga margar adrar eptir sér, og sérílagi gèfid monnum frjálst leyfi ad adhafast hvad þeir sjálfir vildu. Hinir fyrri vóru þess vegna hjátrúarfullir, þeir sídari vantrúadir; hinir fyrri vóru hræsnarar, en þeir sídari oldúngis samvitskulausir. Þannig var ástadt í Gydíngalandi þegar Kristur kom. Ad sonnu fundust hingad

ad og þángad fáeinir rádvandir menn, svo sem: Símeon, Anna, Nathanael; en samt var þjódin yfir hofud í mesta máta spillt bædi í lærdómi og lifnadi.

Ef vér rennum augum vorum út fyrir Gydíngaland, þá finnum vér heimsins ástand enn þá aumkunarlegra. Í ollum heiminum fyrir utan Gydíngaland, bjuggu einúngis Heidíngjar, sem ráfudu í enn svartara myrkri heldur enn Gydíngarnir. Þeir hofdu ad sonnu náttúru-ljósid; en reynslan sýnir, ad þad var útslocknad ad mestu. Af þessu ljósi var varla nockurr neisti eptir ordinn. Sídan synda-fallid er náttúru-ljósid, þegar þad ecki hefir styrk af Guds opinberada ordi, líkt fogru húsi, sem hrunid hefir af jardskjálfta, hvar madur sjer á adra sídunu brot af telgdum vidi og snotru smídi, en á hina rof og umrót. Vidlíka var varid Heidíngjanna náttúru-ljósi. Menn finna hjá þeim blendíng af sannleika og villu. Á adra sídunu sjá menn nockur merki til vísdóms og skynsemi; á hina finna menn einúngis skrok-sogur og hugarburd; á adra sídunu verda fyrir manni menjar af gudlegri opinberun; á hina eckért annad enn hofud-órar mannlegrar skynsemi. Eg hefi ádur sýnt, ad Heidíngjanna ástandi var þannig háttad, og þarf því ecki ad ítreka þad hér aptur. Sá, sem nockud þeckir til heimsins ástands í þær mundir, veit, ad sképnurnar vóru dýrkadar í stadinn fyrir Skaparann, og ad jafnvel lestir og ó-

dygd-

dygdir vóru dýrkadir, sem Gudir. Þó ad nockrir vitrir menn hefdu í sumum hlutum betri þeckíngu heldur enn almúginn, þá kunnu þeir ecki ad reiknast utan svo sem dropi á móti sjáfar-hafinu; þeirra þecking var þó bædi óviss, og líka blondud med villu, og hvorsu rétt og viss, sem hún vera kunni, þá var hún þó innilokud í skólunum, og kom ecki til gagns almenníngi, sem ráfadi í myrkrinu.

Í þessu spillta ástandi, sem allt manns-kynid var nidursockid í, var almenn endurbót aldúngis naudsynleg, og þad var Kristi erindi ad gjöra hana. Nú braustst ljósid ígégnum alla þessa þoku Myrkrid vard ad birtu. Nátt-úru-ljósid fór strax ad glædast og hressast. Þad var eins og menn hefdu allt í einu fengid adra sálu, adra skynsemi og annann þenk-íngar-hátt, þar menn, upplýstir af Jesú lær-dómi, tóku ad þenkja lángtum ødruvísi og réttara í øllum mannlegum og gudlegum hlut-um. Menn lærdu ad þeckja sína eymd og sína spillíngu, og þecking sjúkdómsins var upphaf til hans lækníngar; þeir lærdu ad þeckja þad mikla takmark, sem þeir vóru í ondverdu til skapadir, og Guds nádar-ríku rádstofun ad leida þá til þessa takmarks. Þeir lærdu ad þeckja þeirra Skapara, og þann máta, med hvorjum hann vill láta sér þjóna; þeir lærdu ad þeckja þeirra skyldur, og fengu þarhjá krapta til ad uppfylla þær. Svo naudsyn-legur var Jesú lærdómur á þeim tíma, sem

 hann

hann kom í heiminn, og þvílíkt gagn gjørdi hann heiminum.

Vèr sjáum best, hvørsu markverdur og naudsynlegur Jesú lærdómur er, þegar vèr virdum fyrir oss yfir høfud þau trúarbrøgd, sem hann kénndi, og skiptum þeim í vissa høfud-flocka, svo vèr egum hægra med ad líta yfir þau. Þau trúarbrøgd, sem Kristur bodadi heiminum, kunna ad skiptast í átta høfud-greinir. Sú fyrsta: þar er einúngis einn Gud til, sem er almáttugur, alvís, gódur, alvitur, allstadar nálægur, heilagur, rèttlátur, þrí-einn, og þessi Gud er allra hluta Skapari. Sú ønnur: sá sami Gud, sem hefir skapad alla hluti, vidheldur líka og stjórnar øllum skøpudum hlutum med mesta vísdómi og gædsku. Sú þridja: madurinn, sem sú ædsta af øllum Guds synilegum skèpnum, hefir tvofaldt augnamid; hèr í heimi á hann ad dýrka sinn Skapara med sjálfsviljugri hlýdni, en sídar meir er honum ætlud eilíf sæla, og þessi tvø augnamid eru svo náqvæmlega sameinud, ad menn géta ecki ordid hlut-takandi þess sídara, utan med því ad uppfylla þad fyrra. Sú fjórda: madurinn er spilltur, hann dýrkar ecki sinn Skapara, og gètur þess vegna ecki ordid hlut-takandi þèss sælusulla ódaudlegleika, sem honum er ætladur, ef ecki skèdur forlíkan fyrir hann. Sú fimta; þessa forlíkan gjørdi Jesús Kristur, sem var bædi Gud og madur, hann gèck í mannanna stad, og med sínum

dauda

dauda forlíkadi fyrir allra manna syndir. Sú sjötta: þeir, sem vilja hafa not af Kristí fridþægjandi dauda, hljóta ad medtaka hann med trúnni; þessi trú hlýtur ad vera kroptug fyrir kjærleikann og ávaxtarsöm af gódum og dygdugum athöfnum. Sú sjöunda: vér gêtum ecki af egin kroptum, án Guds adstodar, ordid sannarlega gódir; Guds Andi hlýtur þess vegna bædi ad uppbyrja og fullkomna þad góda hjá oss. Sú áttunda: sálin er ecki einúngis ódaudleg; heldur skal líkaminn einninn uppvekjast sídar meir úr jördunni; þá skal dygdin launast oss og lestirnir straffast.

Þetta er höfud-inntakid úr Jesú Krists lærdómi, sem hann færdi heiminum med sinni híngadkomu. Þessi lærdómur hefir nærstum því í 1800 ár þolad skynseminnar skörpustu prófun, og samt stadid í sinu gyldi; hann hefir verid ásóktur, en ecki ordid til baka rekinn, svo hann er jafnvel vegna sinnar elli æruverdugur. Mönnum bregdst þad mjög, ef þeir hugsa, ad Kristur hafi med sinni híngadkomu innleidt öldúngis ný trúarbrögd í heiminn. Þau trúarbrögd, sem Kristur kénndi, eru í tilliti til þeirra hellsta innihalds þau gömlu trúarbrögd, sem heimurinn hefir haft frá því fyrsta, en sídan misti, og sem nú vóru af Kristó aptur innleidd í heiminn. Svo fáar og litlar, sem þær fráságnir eru, sem vér höfum um þann fyrsta heims-aldur, þá sjáum vér þó af þeim, ad þeir ádur framfærdu höf-

 ud-

ud-lærdómar í Jesú trúarbrøgdum hafa og verid grundvallar lærdómar í trúarbrøgdum hinna fyrstu manna. Smámsaman, eptir því, sem mannkynsins skilníngur þroskadist meir og meir, vóru þessir lærdómar náqvæmlegar fastsettir, vid þá aukid, og greinilegar opinberadir; en grundvallar lærdómarnir hafa frá því fyrsta verid hinir somu. Adams børn trúdu á einn Gud, einn Skapara, einn heimsins Stjórnara. Þau þecktu, ad þau vóru óverdug Gudsnádar vegna syndarinnar, sem vid þau loddi, og frambáru þess vegna offur, sem bíl æti þess fyrirheitna qvinnunar sædis, er mundi sundurmola høggormsins høfud. Þau vonudu einninn eptir sælufullum ódaudlegleika, sem þeim væri ætladur, er gengju á dygdanna vegi, og í þeirri von styrktust þau í kroptugasta máta af Enoks uppnumníngu til himins. Adams og Krists trúarbrøgd eru þess vegna í tilliti til høfud inntaksins þau somu, og hafa borist beinleidis frá Adam til Nóa, frá Nóa til Abrahams, frá Abraham til Mósis, frá Móse til Kristum, frá Kristó til vor. Med allri þeirri spillíngu og afgudadýrkun, sem verid hefir í heiminum, hafa þau þó aldrei ad ollu leiti upprætst. Einhvorstadar hefir Gud þó ætíd haft sinn ljósa-stjaka, og jafnvel þó þetta ljós hafi opt og tídum verid hulid af þoku, svo þad værri hefir ordid ósýnilegt, þá hefir þad aptur brotist ígégnum þokuna og skinid á ný med þess meiri fegurd.

Ecki

Ecki hafdi heimurinn lengi stadid, fyrr enn hreinleiki trúarbragdanna spilltist hjá Adams nidjum. Þad er audsjed ad þeir hafa gleymt þeim sanna tilgángi fórnfæringanna, og hvad margar villur hlaut þessi eina villa eptir sig ad leida? en Gud vidhéldt þó trúarbrögdunum hreinum og óblondudum í Seths ætt allt fram til Nóa. Á hans dögum var spillíngin ordin svo stór og almenn, ad Gud ályktadi ad afmá þessa ógudlegu kynqvísl med vatnsflódi; en hann vidhéldt Nóa og hans sonum; hjá honum héldust þau sönnu trúarbrögd enn þá vid lýdi, og hann átti ad útbreida trúarbragdanna ljós yfir þá nýju veröld. En þetta ljós skein ecki lengi med fullum ljóma; smámsaman féllu Nóa afkomendur í enn þá stærri spillíngu, heldur enn þeir, sem lifdu fyrir flódid. Menn gleymdu öldúngis þeim sanna Gudi, tilbádu skepnurnar í stad Skaparans, og svart afgudadýrkunar myrkur huldi jördina. En þó var enn þá neisti eptir hjá þeim trúada Abraham, hvörs ætt öll var fallin til afgudadýrkunar. Þessi neisti hlaut ad glædast og upptendrast. Gud kalladi Abraham þess vegna burt úr Kaldæa; hefdi hann verid kyrr hjá sinni ætt, sem nidursockin var í afguda-dýrkun, mundi honum hafa veitt torveldt ad vardveita trú sína; honum var þess vegna vísad til Kanaans-lands, hvar hann var útlendur. Hér veitti Gud honum sínar sérdeilislegar opinberanir. Sú sanna Guds þeck-

ing

íng rís nú upp aptur eins og af gröf sinni; en sýnist nú ad koma fram í lángtum fegri áshnd. Í þessu ástandi er hún nockra stund; en um sidir komast Abrahams nidjar til Egyptalands; hér saurga þeir sig smámsaman med þeis lands afgudadýrkun. Nærstum því var þeckingin á þeim sanna Gudi og öllum þeim markverdu sannindum, sem hann hafdi opinberad þeirra forfedrum aptur úr minni lidin. Hún hlaut ad frelsast, svo hún lidi ei eldúngis undir lok, og Gud uppvakti Mósen, og útbjó hann med kraptaverka-gáfu, svo hinir Egyptsku skyldu óttast hann, en hans egid fólk vera viljdugu fyrir honum. Gud brúkar hann til ad útleida þá af Egyptalandi, og lætur þá sidan ferdast til og frá í þeirri arabisku eydimörku, þángad til allir þeir vöru daudir, sem hofdu saurgad sig med löstum og afgudadýrkun hinna Egyptsku. Loksins, þegar nú var á ný búid ad uppfræda þá í þeirri sönnu Guds þeckingu, leidir hann þá inní Kanaansland. Hér upprétta þeir stjórnar-stand, hvörs Köngur og Yfir-herra Gud sjálfur vildi vera. Hér stód trúarbrögdanna ljós, svo sem í midjum heiminum, sem menn þá til þecktu, svo þess geislar gjæru því betur strjálast þadan yfir þær þrjár heims álfur. Gud brúkadi þau kroptugustu medöl til ad vidhalda þessu ljósi í heimsins myrkri. Opt og tidum féllu Gydingarnir til afgudadýrkunar þeirra þjóda, sem í kríngum þá bjúggu;

bjuggu; en Gud leitadist baflátanlega vid ad leida þá aptur á rètta götu; stundum hirti hann þá med land-plágum, þar til þeir umvendtust, stundum sendi hann heim sína Spámenn, sem med kénníngum og krapta-verkum áttu ad sannfæra þá um þeirra villu. Þar tlu kyngvíslir urdu samt ad lokum svo mjög spilltar, ad engar betrunar var ad vænta, Gud adskildi þær þess vegna frá hinum odrum tveimur kyngvíslum, og lét flytja þær burt til Assyría. Júda kyngvísl hlaut ad vidhaldast, því af henni átti Messías ad fædast, og hún var ei heldur svo oldúngis eins fordjörfud, sem hinar adrar; þó fór hún ætid meir og meir hnignandi; en hún átti ecki ad uppræiast, heldur einúngis hirtast, svo hún betradi sig. Hún var þess vegna flutt til Babylon; þar audmýkir hún sig, leitar Guds, og kémst aptur til sannleiksins vidurkénníngar. Gud miskunar sig aptur yfir hana. Hún kémst heim í sitt fodurland og fær á ný sitt musteri og Guds þjónustu. Eptir þetta fellur hún ad vísu ecki til afguda-dýrkunar; en trúarbrogdin vóru þó ecki framar eins hrein og ádur. Smámsaman blandast saman vid þau bædi þeirra egin meiníngar og fedranna setníngar, og líka veraldlegur vísdómur heidinna manna. Þau þurftu nú ad hreinsast á ný; þau áttu ei heldur lengur ad búa innann svo þraungra takmarka, sem ádur, heldur útbreidast um allann heiminn, og þetta mikla verk

 var

var ætlad Jesú Kristó. Smurdur med heilögum Anda og krapti birtist hann í heiminum; þau stærstu krapta-verk stadfesta hans guddómlegu sendingu; trúarbrøgdin hreinsast frá mannanna vidurauka, þau framsetjast enn klárlegar og greinilegar enn ádur, útskírast enn betur, og er gjørdur sá markverdasti undirbúningur til ad breida þau út um heiminn. Hans Postular vóru útbúnir med kraptaverkagáfu, og djørfúng til ad innsigla sannleikann med þeirra egin blódi. Med þessum medølum fengu trúarbrøgdin smámsaman yfirhønd, í heimsins mektugustu ríkjum, þángad til þau um sídir útbreiddust vídar af sinum eginn krapti, og eru loksins komin til vor. Þetta er stutt inntak af trúarbragdanna søgu, þannig eru þau komin frá Adam til vor. Þad vóru þess vegna ecki ný trúarbrøgd í tilliti til þeirra høfud-inntaks, sem Jesús innléiddi í heiminn; heldur þau sømu gømlu trúarbrøgd, sem prédikud hafa verid fyrir Guds fólki sídan heimsins sköpun.

* * *

Þar þad er óneitanlegt, ad sá lærdómur, sem Jesús kénndi, medan hann umgeckst hér á jørdunni, er svo gamall, af ellinni svo æruverdur, og ad Gud hefir borid svoddan umhyggju fyrir ad vidhalda honum og útbreida hann um heiminn; þar þad er óneitanlegt, ad hann er svo markverdur og naud-

syn-

synlegur fyrir manneskjurnar, þar þeirra egin skynsemi ecki gétur vísad þeim veginn til sannrar Guds þeckingar, til dygdar og farsældar; hvorsu heilagann ættu allir kristnir þá ad álíta þennann lærdóm? med hvílikri gledi ættum vér ad medtaka hann, og med hvílikri lotníngu hafa hann um hönd? ad vér ecki framar gaungum í því sama myrkri, sem Heidíngjarnir, ad vér ecki tilbidjum vor egin handaverk, og ecki dýrkum skepnurnar í stad Skaparans, sem er sú mesta vanvirda fyrir skynsemdarfulla manneskju, þad eigum vér ad þacka Jesú lærdómi. Ad vér þeckjum Gud, sem skapadi oss, forsjónina, sem vakir yfir oss, og med vísdómi og gædsku stjórnar vorum kjörum, þad egum vér ad þacka Jesú Krists lærdómi. Ad vér þeckjum þann máta, med hverjum hann vill dýrkast af oss, og þær skyldur, sem hann heimtar af oss, þad eigum vér ad þacka Jesú Krists lærdómi. Ad vér þeckjum þad forlíkunar-medal, sem hefir fridþægt oss vid Gud, og gétum brúkad oss þad til huggunar á móti lögmálsins bölvun, og samvitskunnar sárt-svídandi brixlyrdum, þad egum vér ad þacka Jesú Krists lærdómi. Ad vér þeckjum þann sælufulla ódaudlegleika, sem oss er fyrirbúinn, og med gledilegri von annars betra lífs sáum gengid hughraustir á móti daudanum, þad egum vér ad þacka Jesú Krists lærdómi.

Þar Jesú lærdómur veitir oss svo ómet-anlegt gagn, hvorsu skyldugt og vidurqvæmi-legt er þá, ad vér bædi elskum hann og virð-um. Þó ad Kristur hefdi ecki verid utan einúngis madur, þá er hans lærdómi þó þannig háttad, ad hann getur gjört oss farsæla hér í heimi, og hughrausta í daudanum, ef vér einúngis lifum eptir honum. En nú er sá sannur Gud, sem hefir kennt oss þennann lærdóm, og hann gjörir oss ecki einúngis far-sæla hér í heimi og rósama í daudanum, held-ur ogsvo fullsæla í eilífdinni; med hvílikri and-akt og virdíngu ber oss þá ad athuga þenn-ann lærdóm? hvílika elsku og lotníngu ættum vér ad hafa til hans og fyrir honum, sem kenndi oss hann? og ætti ecki þessi lotníng og elska ad gjöra oss fúsa til ad breyta eptir hans heilögu bodordum, sem hann hefir fyrir-skrifad oss?

Á medan oss brestur eckert, á medan eckert blæs á móti, á medan heimurinn hlær á móti oss, á medan vér hugsum, ad dauð-inn og grøfin séu lángt í burtu, þá þykir oss litid koma til þessara sanninda; strax, sem vér hofum fengid litilsjörlega þeckíngu á þeim, hugsum vér, ad vér vitum nóg, og máské of-mikid. En þegar mótmæli og andstreymi um-kríngir oss, þegar samvitskan ásakar oss, þeg-ar heimurinn yfirgéfur oss, edur vér egum ad yfirgéfa heiminn, þegar vér þá liggjum einmana, þenkjandi um vorar syndir, um Gud, um dóm-

dóminn, um eilífdina, þá munum vèr komast ad raun um þad, ad ecki einn einasti af Jesú lærdómum er gagnslaus edur ónaudsynlegur; heldur mun hvorr einn heilagur sannleiki, sem oss nú þykir lítid til koma, verda oss þá markverdur og dýrmætur.

XXII. Kapítuli.

Um Jesú Spádóma.

Fyrir spádóm skiljum vèr fyrisögn óframkominna atburda, sem ecki eru grundvalladir á náttúrunnar reglulega gångi, edur á samanhångandi kedju orsaka og verkana; heldur á svoddan tilfallandi atvikum, sem enginn mannlegur skilníngur getur fyrirsied. Ad Stjörnuspekíngar fyrisegja, á hvada ári, degi og stundu sólar-formyrkvan muni innfalla, er enginn spádómur; því þessi atburdur er grundvalladur á náttúrunnar reglulega gångi; en þegar Esajas fyrisegir hèrum 200 árum ádur, ad fædast mundi Kóngur nockurr ad nafni Cyrus, ad hann mundi inntaka Babylon, ad hann mundi gefa Gydíngana lausa úr því babylonífka fángelsi, og leysa Jerúsalems og musterisins uppbyggíngu, Es. 44. Þá er þetta spádómur, edur fyrisögn þvílíkra atburda, sem eru eldúngis tilfallandi og enginn mannlegur skilníngur getur sied fyrifram, og þegar vèr sjáum þvílíka spádóma uppfyllast í ytrasta máta, þá megum vèr gjora þá skynsamlegu

ályktun, ad þeir hafi sinn uppruna frá þeirri alvitru veru.

Vér hofum ogsvo þvílika spádóma eptir Kristum, um hverra guddómlega uppruna vér hofum allteins litla orsok ad efast. Eg vil ecki ad þessu sinni fá mér til orda Kristi spádóm um hans eginn dauda og upprisu, Matth. 20, um Júdasar svik, Jóh. 6. um Péturs afneitun, Jóh. 13. Pad kynni máske ad vera mogulegt, ad skarpvitur madur, sem þeckti Gydínganna, Júdasar og Péturs þenkíngar-hátt, hefdi kunnad ad renna grun í allt þetta, þó hann ecki hefdi verid útbúinn med yfir-náttúrlegum gáfum. Vér þurfum ei heldur ad taka þessa spádóma til ad sannfærast um Kristi alvitsku, þar vér hofum adra, sem eru fullkomlega sannfærandi; jafnvel þó þetta, ad hann fyrisagdi Pétri, hvorsu opt hann mundi afneita honum, maklega megi reiknast medal þeirra tilfallandi atvika, sem eckért mannlegt auga gat fyrisjed. Eg vil ei heldur tala um, ad hann fyrisagdi Pétri hans pyslarvættis dauddaga, Jóh. 21. ad hann fyrisagdi Gydíngum þeirra útskúfun frá því ad vera Guds fólk, Matth. 21. jafnvel þó þad fyrra megi maklega reiknast med þvílikum tilfallandi atburdum, sem enginn madur gat til vissu fyrisjed, því þad var alltreins mogulegt, ad hann hefdi kunnad ad deyja náttúrlegum daud-daga. Pad sídara um Gydínganna útskúfun grundvallast á þeirra vidvarandi

andi forherdíngu; enn hvorsu ómogulegt var ad segja fyrir víst, ad Gydíngarnir, sem þá forkostudu Kristó kynnu ecki innan skamms ad fá adra þánka, og tilbidja þann, sem þeirra Messías, hvorn þeir hofdu krossfest, sem illrædismann? Mannlegum skilníngi var því ómogulegra ad fyrisjá þetta, sem eptir Kristo dauda var brúkud hin sterkasta vidleitni til þeirra umvendunar. Á nockrum þúsundum opnudust þar af augun, svo ad þeir þecktu þeirra villu, umvendtust og urdu Guds fólk; og þar þad var mogulegt fyrir nockrar þúsundir, þá hefdi þad ogsvo gétad verid mogulegt fyrir alla þjódina. En eg vil láta mér nægja, ad hafa einúngis nefnt þessa tvo spádóma; því hvad Péturs píslar-vættis dauda áhrærir, þá er enginn efi á, ad Kristo spádómur þar um hefir uppfyllst; en uppfyllíngin kann þó ecki ad sannast med ómótmælanlegum roksemdum, þar menn ecki hafa óhultar frásagnir þar um, svo sem menn ei heldur hafa ánægileg rok til ad neita henni; og hvad Kristo spádóm um Gydínganna vidvarandi forherdíngu, og þeirra þar af fljótandi útskúfun áhrærir, þá kynnu menn máské ad segja: ad Kristur, sem nákvæmlega þeckti Gydínganna þenkíngar-hátt, og allar þær hindranir, sem optrudu þeirra umvendun, hafi audveldlega gétad fyrisjed, ad þvílík almenn umvendun allrar þjódarinnar mundi verda ómoguleg. Eg vil þess vegna einúngis framfæra tvo af

Jesú spádómum, á móti hverjum eckért verdur med skynsamlegum rokum haft. Sá eini hljódar um útbreidslu hans trúarbragda medal Heidíngjanna, um Heidíngjanna fúsleika ad medtaka þau, og þeirra inntoku í hans kirkju, Jóh. 10. Matth. 21. Hinn annar hljódar um musterisins og Jerúsalems eydileggíngu, Matth. 23. 24. Lúc. 19.

Kristur fyrisagdi Gydíngum, ecki eins ángis ad hans trúarbrøgd mundu verda bodud Heidíngjum; helldur einninn, ad Heidíngjarnir mundu medtaka þau. Varla gat mannleg skynsemi til vissu fyrisagt þad fyrra, og enn sídur þad seinna. Þad fyrra var sumpart undir því komid, hvada hughreysti hans lærisveinar mundu hafa til þessa markverda fyrirtækis, þegar þeir sæu þeirra Herra og Lærimeistara med smánarlegasta hætti ofurseldann í daudann; sumpart, undir því, hvada kjør fyrir þeim láu á medal Gydínganna eptir hans dauda. Hefdu Jesú lærisveinar misst módinn, hvorn þeir án Guds sérlegrar adstodar naudsynlega hefdu hlotid ad missa, edur hefdu Gydíngarnir tekid fyrir sig ad krossfesta lærisveinana ásamt med þeirra lærimeistara, og maklega megum vér undrast yfir, ad þad ecki skédi, einkum þar Kristi lærisveinar gengu í fótspor þeirra Meistara; en hefdi þad skéd, þá hefdu Jesú trúarbrøgd kjæfst strax í fædíngunni, en ecki borist út á medal Heidíngjanna. En hvorr endanlegur skilníngur

gat med svoddan vissu fyrisjed lærisveinanna stöduglyndi í því ad kunngjöra lærdóminn og Gydínganna vægd vid þá, sem bodudu hann? mannlegur skilníngur, sem einúngis af því nærverandi gétur dæmt um þad ókomna, hlaut miklu framar ad gjöra þessa ályktun: ad lærisveinarnir, sem ætíd audsyndu sig hrædda og og huglitla á medan Kristur var enn þá hjá þeim til ad vernda þá, mundu nú verda öldúngis módlausir, þegar þeir sæu Gydínganna medferd med þeirra Lærimeistara; og ad Gydíngarnir, sem krossfestu Kristum, mundu ecki heldur hlífa þeim, sem honum vóru vid hönd, þegar þeir færu ad útbreida þann sama lærdóm, fyrir hvörs sakir þeir höfdu krossfest hann.

Allt fyrir þad fyrisagdi Kristur ecki einúngis ad hans trúarbrögd mundu verda bodud Heidíngunum; heldur þad, sem var enn meira, ad Heidíngjarnir mundu medtaka þau. Eckert var ólíklegra, enn uppfyllíng þessa spádóms. Ef vér berum saman þær hindranir, sem á medal Heidíngjanna settu sig á móti medtöku Jesú trúarbragda vid þau medöl, sem brúkud vóru til ad burtrýma þeim, þá sýnist eckért ólíklegra, enn ad Heidíngjarnir mundu láta yfirtala sig til ad medtaka Jesú trúarbrögd. Hér stódu í vegi þær meiníngar, sem þeir höfdu inndruckid í uppeldinu; og hvörsu sterka makt hafa þær yfir manneskjunum? hvörsu torveldt er, ad hafna trúarbrögdum sinna forfedra? flestar manneskjur hafa ecki

 unn-

önnur rök fyrir sannleika sinna trúarbragða, heldur enn þau, að allir þeirra forfeður hafa trúað þeim, og hvörsu veik sem þessi röksemd er, sem hinn rángi lærdómur hefir við að styðjast, þá er hún þó opteftnær nógu sterk til þess að fá betri áheyrslu, heldur enn þær lángtum oblugri röksemdir, sem sá sanni lærdómur er uppá bygður. Hér stóðu í vegi þeirra tímanlegu gagnsmunir; sá, sem tók kristna trú, hlaut að vera viðbúinn, fyrir sinna trúarbragða sakir, að leggja í sölurnar sínar eignir, sín metorð, samqvæmi sinna ástvina, sína rósemi og hægðir, og það sem er meira enn allt þetta, hann hlaut að vera viðbúinn í ofsóknunum að leggja af sjálft lífið og líða hinar sáruſtu og vanvirðilegustu píslir. Hér stóðu í vegi holdlegar girndir, hvörjar í heiðindóminum höfðu fullkomið frelsi, og hvörra mettan var ein tegund af trúarbrögðum. Að meðtaka Jesú trúarbrögð var það sama, sem að gjöra hátíðlegt loforð, að maður vildi dempa sínar fyrri girndir, leggja af sinn vonda vana, krossfesta sitt hold með þess girndum og tilhneigíngum, hreinsa sig frá allri saurgun holdsins og andans og fullenda sína helgun í Guðs ótta. Hvörsu lítil líkindi vóru til þess, að Jesú trúarbrögð, sem höfðu fundið svo mikla mótstöðu hjá Gyðíngum, mundu fá inngáng hjá Heiðíngjum, gégnum svo margar og sterkar hindranir, af hvörjum einúngis ein sýnist nóg til að hindra trúarbragðanna meðtöku.

Já,

Já, ef ad þau medol, sem vóru brúkud til ad útbreida trúarbrøgdin, hefdu ad minnsta kosti verid svo ásigkomin, ad menn af þeim hefdu kunnad ad vænta slíkra verkana; en þad sýnist mikln framar, ad þau medol, sem brúkud vóru til Heidíngjanna umvendunar, hafi einúngis verid hæf til ad hindra hana. Ef vér lítum til kénnendanna: þá vóru þeir ecki ad ætt og uppruna einúngis Gydíngar, og vegna þess sama foraktadir af Gryckjum; heldur vóru þeir þaradauki af þeim lítilmótlegasta almúga, menn án uppeldis, án lærdóms, án mælsku. Ef vér lítum til lærdómsins: þá var hans høfud-inntak um krossfestann Gydíng, um hvorn þeir søgdu: ad hann væri guddómleg persóna og ætti ad dýrkast sem Gud. Ómøgulega gat nockur mannleg skynsemi fyrisjed, ad þvílík, og eptir útvortis áliti svo veik medol, mundu géta framleidt svo stórar verkanir, þar sem svo miklar hindranir vóru á adra hønd. Ef ad einhvørr Kóngur í Nordurálfunni sendi tólf þvílíka menn til Austurálfunnar til ad umvenda Mahómedønum og Indíaniskum, þá mundu menn álíta hann fyrir heimskíngja, og útfallid mundi vissulega sýna, ad hann væri þad. Engu ad sídur fyrirsá Kristur þessa trúarbragdanna endurbót, sem hans lærisveinar mundu framqvæma; med fullkominni vissu, og greinilegustu ordum fyrirsagdi hann hana, og reynslan sýnir, ad þessi spádómur hefir uppfyllst.

Hinn annar spádómur um musterisins og Jerúsalems eydileggíngu er allteins sterk rok-semd fyrir Krists alvitsku. Þessi atburdur var á Krists dogum allteins ólíklegur, sem hinn fyrri. Gydínga lýdur lifdi á þeim tíma í ró og fridi. Þeir vóru ad sonnu undir Herradæmi Rómverja; en þeir vóru þó ecki ofsóktir vegna þeirra gudsþjónustu, miklu heldur forsvaradir í þeirri somu. Þad var ecki líklegt, ad Gydíngar mundu verda svo ákafir ad setja sig upp á móti þeim meKtugu Róm-verjum, er med sigursæld sinni hofdu undir sig lagt nærstum því allann þann þeckta heim. Og jafnvel þó ad Kristur vegna Gydíng-anna þá verandi þenkíngar-máta og þess á-stands, sem þeir vóru í, hefdi kunnad ad géta þess til, ad þeir einhverntíma mundu gjora uppreist, þá gat hann þó ómogulega af ein-samalli mannlegri forspá fyrisjed, ad þeirra uppreisn mundi draga svo skadlegar afleidíngar eptir sig. Rómverjar gátu engu ad sídur straffad Gydínga, án þess ad eydileggja þeirra hofudborg og musteri; þad stríddi jafnvel á móti þeirra for-sjálni í stjórnar-stands efnum ad eydileggja forn-aldarinnar minnis-merki. Þeim var minna um ad gjora ad stjórna yfir eydimorkum, heldur enn bygdum borgum. Vér sjáum líka þess vegna, ad sá rómverski Hershofdíngi vildi hafa hlíft musterinu frá eydileggíngu, og ad þad var brennt á móti hans vilja. Og samt fyrir-sagdi Kristur þessa eydileggíngu, og þad hér-

um 40 árum ádur enn hán skédi. Þessi spádómur má þess vegna efunarlaust állitast guddomlegur, ekkért mannlegt auga gat fyrisied þad, sem Kristur hér sá, enginn gat án ofdirfsku svo greinilega og náqvæmlega fyrisagt, þad, og ad þessi fyrisogn hafi uppfyllst, vitna Sagna-bækurnar ánægjanlega.

Hvada álykiun skulum vér draga af þessum Jesú spádómum? vér sonnum án efa meira med þeim, heldur enn þeir géta sannad, þegar vér beintfram gjorum þessa álykiun: Jesús Kristur hefir fyrisagt ordna hluti, sem ekki eru grundvalladir á náttúrunnar fastsetta hlaupi, þá hluti, sem í þeirra náttúru eru tilfallandi, sem einúngis eru grundvalladir á mannanna þenkingar-máta og þeirra ákvörtngi, hvorja enginn gétur til vissu fyrisied utan Gud sjálfur, sem einsamall þeckir mannanna hjortu; þess vegna er Kristur alvitur, þess vegna er hann guddómleg persóna. Þessi álykian er of-brád. Spámennirnir hafa ogsvo fyrisagt ordna hluti, og þó vóru Spámennirnir ecki alvitrir. Nei, þar Kristur hefir fyrisagt þvílíka ordna hluti, sem einkis manns auga gat fyrisied, þá fylgir þar af fyrst einúngis þetta: ad hann var guddómlegur sendibodi, ad sá alvitri Gud veitti honum þá þeckingu, sem mannlegur skilníngur ecki gat af sjálfum sér haft án guddómsins medverkunar. En af þessari álykiun, sem brynast liggur fyrir, slytur aptur þessi: þar Kristur er guddómlegur sendi-

 bodi,

bodi, þá er hann trúverdugur. Gud, sá heilagasta vera, sem ecki gétur elskad, og ecki gétur eblt utan heilagleika og sannleika, kann ecki ad meddeila þeim sína alvitsku, sem blandar til samans sannleika og villu til ad leida afvega hans skynsemdarfullu sképnur. Þess vegna má madur óhult reida sig uppá Jesú Krists vitnisburd, svo sem þess, er var Guds sendibodi; þess vegna er þad og trúverdugt, sem hann vitnar um sjálfann sig. Nú hefir hann sagt sig ad vera Guds Son og guddómlega persónu; vér kunnum þess vegna ei heldur ad efast um, ad hann sé þad, sem hann sagdist vera. Þessi ályktan er skynsamleg og á föstum grundvelli byggd, hún gyldir um alla Jesú Krists lærdóma, hún gyldir þess vegna líka um þennann.

* * * * * *

Þar ed nú Jesús Kristur er guddómleg persóna; þar ed sú alvitska, med hvorri hann fyrisagdi óordna hluti, ecki er annarlegur kraptur, heldur hans eginn; þar hann brúkadi þessa sína alvitsku jafnvel í sinni djúpu nidurlæginau, hvorsu miklu framar mun hann þá ei brúka hana nú í sinni upphafníngu? skyldum vér þá ecki þenkja til þess, ad vér ætíd gaungum fyrir Jesú Krists augum? í dygdugs og réttskickads manns nærveru blygdumst vér vid ad gjöra nockud þad, sem honum er til styggdar; og sé hann vor vinur eda vel-

velgjorari, hvorsu miklu athugasamari erum vèr þá um vorar athafnir? en se hann vor Yfirmadur edur Kóngur, undir hvørs vilja oll vor tímanleg lucka er komin, hvorsu vigtum vèr þá sérhvort ord, mælum sérhvort fótmál, pössum uppá sérhvorja sellíngu í voru andliti, ad vèr ecki styggjum hann! hvorsu miklu varkárari ættum vèr þá ecki ad vera fyrir Jesú augliti? hann er vor ædsti velgjorari, vor ædsti Yfirherra. Hvörsu litla þánka mega þeir gjora sér um Jesú alvitsku, sem ecki sjálfast ad troda hans heilogu bodord undir fótum sér, og ecki vhla fyrir sér ad ana fram frá einum lesti til annars. Látum oss ætíd þenkja til Jesú alskygna auga, med hvorju hann sá fordum inní hjortu sinna vina og óvina, og vèr munum þá skélfast fyrir sérhvorjum syndsamlegum þánka, sérhvorri óleyfilegri girnd, sérhvorri heftugri geds-hræríngu, sem hreyfir sèr í vorum hjortum; vèr munum þá med mesta athygli hafa gát á vorum ordum og athofnum; vèr munum þá kappkosta ad hreinsa oss daglega meir og meir af vorri spillíngu, ad prýda vor hjortu med Jesú Krists dygdum, ad vera audmjúkir, sem hann, hógværir sem hann, medaumkunarsamir, sem hann, þolinmódir í mótlætinu, sem hann, svo ad vèr dag frá degi gjætum ordid veglegri fyrir hans augum, og honum þócknanlegri.

Ef umþenkíng Jesú Krists alvitsku bæri svo sælufulla ávexti í vorum hjortum, þá væri

hýn

hún ecki framar óttaleg, heldur glediles og huggunarfull fyrir oss. Svo skélfilegt, sem þad er fyrir forherdtann syndara ad þenkja til þess, ad Jesús Kristur, er sídar meir mun verda vor Dómari, med sínu alsjáandi auga, sjer innt mannanna hjörtu, þeckir alla þess leynileguſtu þánka, og sídar meir mun leida í ljós þad, sem í myrkrunum er hulid; svo gledilegt er þad fyrir hann sannkristna ad þenkja um Jesú Krists alvitsku. Gledilegt má þad vera fyrir hann í öllu lífsins andstreymi ad þenkja til þess, ad Jesús Kristur sitúr á Fødursins hásæti, þeckir allt hans mótlæti, telur hans tár, heyrir hans heimuglegu andvarpanir, og í nád sinni litur til hins audmjúka og þolinmóda kristna. Gledilegt má þad vera, þegar vér ángrumst af vorum brestum og breiskleika, ad þenkja til þess, ad Jesús Kristur, sem sjer vorar ávirdingar og yfirsjónir, sjer líka undir eins þær freistingar, og þad ofurefli, sem vér höfum vid ad strída, sjer líka vora veiku, en þó alvarlegu vidleitni, ad yfirvinna sjálfa oss og sigra vora spillingu. Þannig verdur lærdómurinn um Jesú alvitsku oss til huggunar og róſemdar, þegar hann fyrst hefir þénad oss til betrunar og helgunar. En náist ei sá sidari tilgángur, þá eblist ei heldur sá fyrri.

XXIII. Kapítuli.

Um Jesú Krapta-verk.

Þeir sem skrifad hafa Jesú lífs-søgu, vitna allvída, ad hann hafi læknad sjúka, útrekid illa anda, géfid þeim blindu sýnina, þeim dausu heyrnina, þeim mállausu málid, og gjort mørg ønnur stór og dásamleg verk. En hér kynni einhvørr ad spyrja: hvada vissu hafa menn um, ad Kristur hafi gjort þvílík verk? og hafi hann gjort þau, hvad sanfærir oss þá um, ad þessi verk hafi verid yfir-náttúrleg?

Hvad því fyrra spursmáli vidvíkur, þá svara eg: ad menn fyrir þessum Jesú krapta-verkum hafa ecki einúngis sømu, heldur og svo lángtum stærri historíska vissu, enn menn hafa, edur géta haft fyrir þúsund ødrum atburdum, sem menn þó hljóta ad medtaka fyrir sanna. Þeir, sem skrifad hafa Jesú lífs-søgu, segja ecki einúngis frá því, sem þeir hafa sjed med þeirra egin augum; heldur samantaka þeir og útgéfa Jesú lífs-søgu í því sama landi, hvar allt þetta átti ad hafa vidborid, og á þeim tíma, þá flestir þeir enn þá vóru á lífi, sem høfdu verid vitni til Jesú athafna. Þeir tiltaka náqvæmlega í þeirra frásøgum, bædi tímann, nær þvílík verk hafi skéd, og stadinn, hvar þau hafi verid gjørd. Hvílík ósk-amfeilni útheimtist til ad skrøkva upp þvílíkri frásøgu, á medan sérhvørr gat enn þá komist eptir sannleikanum! og hvílík furdanleg lucka

 mátti

mátti þad vera, ad þeir ei skyldu verda rekn-ir til baka og spottadir sem svikarar, ef þeir hefdu skrøkvad upp ollu þessu, já, þó ecki hefdi verid uran einu einasta af þeim verkum, sem þeir tilleggja Kristó? og þad er svo lángt frá, ad jafnvel sjálfir Jesú fiandmenn hafi vogad ad neita þessum Gudspjallamannanna vitnisburdi um Kristum, ad þeir miklu framar stadfesta hann. Þau vóru svo alkunnug, ad þeir ecki þordu ad neita þeim. Gydíngarnir leitast ad sønnu vid ad nidra og gjøra litid úr Jesú krapta-verkum; en ei neita þeir, ad þau hafi sannarlega skéd. Pétur dirfist jafnvel á Hvítasunnu hátídinni, skommu eptir ad allt þetta var skéd, ad gánga fram fyrir allann Gydínga-lýd í Jerúsalem og bríxla þeim þannig: þér Israels menn! géfid gjætur ad þessum ordum: Jesúm af Nazareth, þann mann, sem var frá Gudi, hvørr ed var nafnfrægur á medal ydar af máttugum verkum og undrum og teiknum, sem Gud lét hann gjøra á medal ydar, hvad þér og sjálfir vitid; þann sama, eptir ad hann, eptir Guds ályktudu ráds og fyrirhyggju, var ofurseldur, tókud þér, krossfestud og aflífudud hann med ógudlegum høndum, Post. g. b. 2. Þó ad Pétur hefdi verid svo óskamfeilinn ad ljúga þessu uppí opin augu á Gydíngunum, mundu þeir þá ecki strax hafa grýtt hann í hel, sem þann blygdunarlausasta lygara. En hvorki veittu

Gyd-

Gyðíngar) honum áráſir. fyrir þeſſi bríxlyrdi, né leituduſt vid ad reka til baka þennann vitnisburd um Kriſtum. Og á engu hefdi þeim þó ridid meira, enn ad hrynda bædi Péturs og Gudſpjallamannanna vitnisburdi um Kriſts kraptaverk. Med ad uppgötva og auglýſa óſannindin í þeirra vitnisburdi um Jeſú Kriſts athafnir, hefdu þeir ſtrax gétad ſtemmt ſtiga fyrir hans trúarbrøgdum, þeir hefdu þá hvorki þurft bál né brand, til ad aptra þeim.

Má þetta ecki nægja til ad ſannfæra oſs um trúverdugleika þeſſara fráſagna? eg þarf ecki ad tala um, ad þeſſar fráſagnir vitna ſjálfar um þeirra trúverdugleika med þeim einfalda og vidhafnarlauſa ſannleiks-búnadi í hverjum þær eru framſettar; eg þarf ei ad tala um, ad þeir innſigludu þeirra vitnisburd um Kriſtum med þeirra egin blódi. Og þeſs vegna hafa þeſſir vitnisburdir um Kriſts verk ecki einúngis öll þau kénnimerki uppá hiſtoríſkann trúverdugleika, ſem nockur fráſaga gétur haft; heldur hafa þeir ogſvo þau kénnimerki, ſem engin önnur fráſaga hefir til ad bera; því nær hefir nockurr Sagnaſkrifari dáid til ad ſtafeſta ſannleika ſinna fráſagna? álytanin verdur því þeſſi, ad vér annadhvort hljótum ad neita allri hiſtoríſkri viſſu, ellegar ef vér tökum adrar hiſtoríſkar fráſagnir trúanlegar, þá hljótum vér líka ad trúa Gudſpjallamannanna fráſögu um Kriſts verk, hvør ed ſtadfeſt eru bædi af vinum hans og óvinum.

En sé þad ósanlegt, ad Jesús hafi gjort þessi verk, hvad gjorir oss þá vissa um, ad þessi verk séu guddómleg? ad þau yfirstígi alla náttúrunnar krapta? eg þenki, ad menn ecki þurfi ad halda á djúpsettri eptirgrenslun til ad svara uppá þetta spursmál. Eg vil gjarnan medkénna, ad vér enn þá ecki þeckjum oll náttúrunnar log og krapta, ad vér þess vegna ecki í ollum náttúrunnar umbreytingum gétum til vissu sagt, hvort þær ské af náttúrunnar egin kroptum, edur einúngis af Guds krapti, hvort þær þess vegna eru náttúrlegar edur yfir-náttúrlegar og guddómlegar. En Jesú verkum er svo varid, ad vér ecki heldur þurfum ad þeckja oll náttúrunnar log og krapta, til ad dæma um þau. Nockur log og nockra krapta í náttúrunni þeckjum vér þó med fullkominni vissu; vér vitum þess vegna ogsvo med fullkominni vissu, ad allt þad, sem yfirstígur þessa krapta, og strídir á móti þessum alkunnu logum, hlýtur ad vera yfir-náttúrlegt. Þad eru, t. d. log í náttúrunni, ad sólar-formyrkvan innfellur aldrei med fullu túngli, og þetta skédi þó vid Kristí dauda; því þá vóru Páskar, og Gydíngar slátrudu ecki þeirra Páskalambi nema med fullu túngli. Þad eru log í náttúrunni, ad ef vatnid skal bera líkama nockurn, þá hlýtur sá partur vatnsins, sem víkur úr stad fyrir þeim líkama, sem í þad er nidursockt, ad hafa somu þýngd, sem líkaminn, er í vatnid er nidursocktur. En nú géck Krist-

Kristur á hafinu, og allir sjá þó, ad sá lít-
ill partur af vatni, sem veik úr stad fyrir
Jesú iljum, gat ecki verid eins þúngur, sem
allur Jesú líkami, Jóh. 6. Þad eru log í
náttúrunni, ad þegar hún hefir gengid aflaga,
þá þarf hún ad hafa vissann tíma til ad kom-
ast í lag aptur. Ad sjúkur madur, já, jafn-
vel þó hann sé holdsveikur, géti med laung-
um tíma læknast af náttúrunnar kroptum, er
mogulegt; ad limafallssjúkur madur géti af
náttúrunnar kroptum smámsaman fengid aptur
heilsu sína, er mogulegt; en ad þvílíkt géti
skéd á einu augna-bliki, án brúkunar allra nátt-
úrlegra medala, þad hlytur ad vera yfir-nátt-
úrlegt og guddómlegt; því þannig gétur nátt-
úran ecki verkad. Hún hlytur ad hafa tíma
til ad verka, og medol, fyrir hvor hún verkar.

Þannig var ollum Jesú verkum háttad,
ad þau yfirstigu alla náttúrunnar krapta. Vér
þurfum lángt frá ecki ad þeckja oll náttúrunn-
ar log og krapta, til ad verda fullkomlega
sannfærdir um, ad hans verk hafi skéd fyrir
krapt þeirrar veru, er sjálf hefir fastsett nátt-
úrunnar log, og einsomul kann ad raska þeim.
Vér erum oldúngis ecki hræddir um, ad nock-
urr muni seinna meir komast svo lángt í nátt-
úrunnar þeckíngu, ad hann géti gjort Jesú
verk til skammar, ad hann géti læknad sjúka
med einúngis skipun, med handa uppáleggíngu,
edur einúngis med því ad snerta hann, ellegar
ad hann med sínum einsomlum vilja géti lækn-

ad þá, sem eru fjærlægir. Vér erum öldúngis ecki hræddir um, ad nockurr muni seinna meir verda svo útlærdur í náttúru-spekinni, ad hann einúngis med því ad hasta á bylgjurnar og storminn, lægi þeirra ædigáng, edur ad hann, med því ad kalla til fiskanna í hafinu, safni þeim tilsamans á augabragdi. Ef þad væri mögulegt í eitt skipti med náttúrunnar kraptum ad gjöra þau sömu verk, sem Jesús gjördi, þá væri líklegt ad menn nú á vorum tímum, findu nockur líkindi til þessarar vonar, vegna þeirra miklu framfara, sem menn hafa tekid, og þess þroska, sem menn hafa nád í öllum mannlegum vísindum. En þar til finnast jafnvel ecki minnstu líkindi. Med þeirri stærri og djúpsettari þeckíngu, er menn nú á dögum hafa fengid um náttúrunnar lög, hafa menn ad sönnu komist svo lángt, ad þeir hafa framleidt þvílíkar umbreytíngar í náttúrunni, sem af einföldu fólki eru álitnar fyrir hálf-gyldis-furdu-verk; en híngad til hefir enginn gjört neitt þad, sem kann ad samlíkjast med Jesú kraptaverkum

Á móti þessu mætti máské hafa þad, ad á seinni tímum hafa gefist dæmi uppá krapta-verka lækníngar, sem hafa allt eins mikinn historiskann trúverdugleika, sem Jesú verk, og sýnast allt eins yfir-náttúrleg, sem hans. En hér vid er tvennt athugandi: sumpart nádu þvílíkar krapta-verka lækníngar aldrei til allra sjúkdóma án mismunar, heldur einúngis til vissra

vissra tilfella; hvad ed ánægjanlega sýnir, ad ecki óendanlegur, heldur endanlegur kraptur hefir verkad í þvílíkum tilfellum. Jesú máttur þarámóti var eins framqvæmdarsamur í øllum tilfellum; enginn sjúkdómur var honum ofvaxinn, enginn sjúklíngur géck huggunarlaus frá honum, enginn án hugsvolunar. Sumpart skédu þvílíkar krapta-verka lækníngar, hvar náttúrleg læknis-medøl ecki vóru brúkud, med tilstyrk ímindunar-kraptarins. Því, ad þeir sjúkdómar séu til, sem géta læknast einúngis med ímindunar-kraptinum, er enginn efi á, og ad margir hafi þar af læknadir verid, því verdur ecki neitad. En í þvílíkum tilfellum hlýtur sá sjúki ad vera í því ásigkomulagi, ad ímindunar-krapturinn kunni ad hræraſt og orfast; þó þetta kynni máské ad segjast um nockur af Jesú krapta-verkum, þá kann þad þó lángt frá ecki ad segjast um þau øll, og ecki utan um þau færstu af þeim. Eg vil framfæra nockur af Jesú krapta-verkum, um hvørra guddómlegleika vér ecki gétum efast, ef vér ecki höfum tekid fyrir oss ad efast um alla hluti.

Eptir Jóhannis frásøgu læknadi Kristur mann nockurn, sem blindur var borinn Jóh. 9. Þetta krapta-verk var þarf merkilegra heldur enn øll ønnur, ad um þad var haldin opinberleg vitnaleidsla, hvaraf verkid fær þá fullkomnustu historísku vissu. En mun þá þetta verk hafa gétad skéd af náttúrunnar egin kroptum? allt hvad Kristur gjørdi, var eins-

einúngis þetta: ad hann hrækti á jørdina, gjørdi þar af saur, hvørn hann bar á augu hins blinda, og skipadi honum ad þvo sér í dýkinu Silóa, hvar af hann strax fécк sjónina. Hvar fyrir Kristur hafi brúkad hér þessi umsvif, og ecki í þetta sinn eins og endrarnær vid slík tækifæri, gèfid honum strax sjónina med einsamalli skipun, þurfum vér ei ad grennslast eptir; en svo mikid gètum vér þó skilid, bædi ad þessi saur, sem borinn var á augu hans, ecki hefir gètad gèfid honum sjónina, og líka, ad ímindunar-krapturinn hefir ecki heldur gètad gjørt þetta ad verkum. Þetta heyrir ecki til þesshàttar tilfella, sem ímindunar-krapturinn gètur sýnt sína verkun á. Aldrei hafa menn nockurt dæmi til þess, ad sá, sem var fæddur blindur, hafi fengid sjónina aptur, med einsomlum tilstyrk ímindunar-kraptarins.

Þad annad eptirdæmi, hvar ímindunar-krapturinn gat allt eins lítid ad verkum gjört, er í þeim kríngumstædum, þar sem sá sjúki ecki hefir verid sjálfur nálægur. Jesús geingur inn í Kapernaum, hér kémur Hofudsmadur nockurr til hans, og bidur hann um hjálp fyrir þjón sinn, sem lá heima og var limafalls-sjúkur. Kristur lofadi ad koma. En þegar Hofudsmadurinn af virdíngu fyrir Kristó, afbad þetta, sendi Jesús hann burt med þessum ordum: gack hèdann, verdi þèr eptir því, sem þú trúir, Matth. 8. Gudspjallamad-

madurinn segir: ad sá sjúki hafi ordid heill á þeirri sømu stundu. Mun þá smindunar-krapturinn hafa gétad géfid þessa heilsubót? Þegar hann skal gjøra nockud ad verkum, þá hlýtur hann ad upporfast, og þad sterklega; en þad skédi hér ecki. Sá sjúki sá ecki Kristum sjálfur, hann heyrdi ecki sjálfur þessa skipun, og þó fécк hann heilsu og krapta á sama augabragdi, sem þessi skipan útgéck af Jesú munni. Þad sama má og segja um þá daudu, sem Kristur kalladi aptur til lífsins. Svo ómøgulegt, sem þad er, ad þvílíkt géti skéd eptir náttúrunnar edlislega gángi med einsamalli skipun, allt eins ómøgulegt var þad líka ad þad gjæti hér skéd fyrir tilhjálp smindunar-kraptarins.

Eg vil ecki hér vid bæta utan einu einasta eptirdæmi, nefnilega: því mikla kraptaverki, þá Jesús mettadi 5000 manns, fyrir utan konur og børn, med fimm braudum og tveimur fiskum, Marc. 6. Á engu Jesú kraptaverki gétur verid minni vafi enn þessu, þar þad var gjørt í nálægd svo margra sjónarvotta. Jesú lærisveinum var audveldt ad vita toluna á þessu fólki, þar þeir, ádur enn Jesús útbýtti braudinu á milli þess, skiptu því í vissa adgreinda hópa, settu hundrad í suma, og fimmtýgi í suma. Þad hafdi, medan þad dvaldi hjá Jesú, eydt þeim litlu vistum, sem þad hafdi med sér fært. Nú tók þad til ad húngra, en var stadt á eydimorku,

og Jesú lærisveinar höfdu ei hjá sér meiri vistir enn fimm braud og tvo fiska. Læri-sveinarnir hugsudu þad sama, sem sérhvorr skynsamur mundi hafa hugsad í sömu kríng-umstædum, ad þetta hrycki ecki til ad metta svo marga; þeir vildu þess vegna, ad Kristur skyldi láta fólkid fara frá sér, svo þad í kríng-liggjandi þorpum gjæti keypt sér þad, sem þad medþurfti. En í almættisins hönd verdur eck-ert ad nockru. Kristur vildi nú ad lyktum med því stærsta og þreifanlegasta krapta-verki innsigla hann guddómlega lærdóm, sem hann hafdi framflutt fyrir þessum fjölmenna söfnudi. Hann lét fólkid þess vegna setjast nidur í bestu rod, og skipta því í vissa flocka, bædi til ad koma í veg fyrir alla óreglu, og líka svo eng-inn skyldi verda á hakanum í svo stórri þyrp-íngu. Hann tók sjálfur þau fimm braud og þá tvo fiska, braut þau í mola, og fékk fimm lærisveinum molana, svo þeir skyldu aptur út-hluta þeim á medal fólksins. Allir neyttu nú og urdu mettir, og af þessum litlu vistum vard svo mikid afgángs, ad þeir fylltu þar med tólf karfir.

Gétur nockurt verk verid besanlegra enn þetta, sem skédi í svo fjölmennri samkomu, og framqvæmt var med svo reglulegum hætti, ad engin forblindan gat stad hast? edur mun þetta máské hafa verid ofdungis náttúrlegt? géta menn þá fengid af sér ad trúa, ad fimm braud skyldu med náttúrlegum hætti hafa kun-

ad

ad ad úthlutast á medal 5000 manns, ad qvinnum og børnum óreiknudum; ad allir skyldu hafa gétad af því sengid sadníngu sína, og ad samt skyldi verda svo mikid afgángs, ad menn med leysunum fylltu tólf karfir. Varla er þad skiljanlegt, hvørnin svo litlar byrgdir, sem Jesú lærisveinar hofdu med sér tekid handa sjálfum sér, kunnu ad úthlutast milli svo margra, þó hvørr einn hefdi fengid aldrei svo litid. Enn nú torveldara er ad skilja, hvørninn svo margir kunnu ad sedjast af því; en ad þeir ecki einúngis skyldu mettast, heldur ogsvo, ad þar skyldi verda svo mikid afgángs, þad yfirstígur alla skynsemi og allann þánka. Varla mun hér nockurr vilja skirskota til ímindunar-kraptarins; aldrei hafa menn heyrt ad ímindunar-krapturinn hafi stillt húngur. Hvílík verkan ímindunar-kraptarins hjá svo morgum þúsundum í senn, er mér óskiljanlegri heldur enn sjálft krapta-verkid. Vér slækjumst í þá stærstu vantrú, ef vér ecki viljum trúa, ad þad sama almætti, sem í fyrstu framleiddi alla hluti af engu, hafi hér drýgt þad á milli Jesú handa, sem maklega mátti álitast sem eckért.

Þad væri audveldt, ad sýna þannig gud-dómlegleika allra Jesú krapta-verka; en sé ein-úngis eitt af Jesú verkum yfir-náttúrlegt og guddómlegt, þá hljóta líka øll hin ønnur ad vera þad; sé einúngis eitt af Jesú verkum yfir-náttúrlegt og guddómlegt, þá hlýtur hann líka ad vera guddómlegur sendibodi, þá hljóta

líka allir hans lærdómar ad vera gudleg sannindi. Þessar álycktanir hánga svo náqvæmlega hvor af annari, ad þær ecki verda adskildar. Kristur gjordi sín krapta-verk í því tilliti, ad hann med þeim vildi stadfesta sína guddómlegu sendíngu, þess vegna vitnar hann hvervetna til sinna verka. Þegar Jóhannes í fángelsinu sendi sína lærisveina til hans, til ad spyrja hann ad, hvort hann væri sá Kristur, sem koma ætti, þá vísadi hann þeim til sinna verka: farid, segir hann, og segid Jóhanni, hvad þér heyrid og sjáid, blindir fá syn, halltir gánga, líkþráir hreinsast, daufir heyra, daudir uppríſa og volúdum verdur Evangelium bodad, Matth. 11. Þegar Jesús fyrirgaf limafallssjúkum manni nockrum hans syndir, og nockrir af hinum skriftlærdu álitu þad fyrir gudlast, þá sannadi Jesús sinn rétt til ad fyrirgéfa monnunum þeirra syndir med því ad lækna þann limafallssjúka: svo ad þér vitid, segir hann, ad mannsins Sonur hefir vald til ad fyrirgéfa syndir á jördu, þá (sagdi hann til hins limafallssjúka) statt upp, tak upp sæng þína og gack í þitt hús, Math. 9. Þegar Jesús rak þá út af musterinu, sem vanhelgudu þad, og Gydíngarnir heimtudu roksemd fyrir því ad hann heldi af Gudi fengid vald til þess, þá vísar hann þeim til þess mikla krapta-verks sinnar uppríſu; nidurbrjótid þér þetta musteri, og innann þriggja daga vil eg uppbyggja

byggja þad, Jóh. 2. Þegar Gydíngar einu-sinni umkríngdu Kristum, og sögdu til hans: hvorsu lengi dregur þú oss á tálar; ef ad þú ert Messias, þá seig oss þad berlega? hvorninn leitadist Jesús vid, ad fría þá frá þessum efa? hann visar þeim til sinna krapta-verka: eg hefi sagt ydur þad, en þér trúid því ecki; þau verk, sem eg gjøri eptir míns Fødurs skipun, þau bera vitni um mig, Jóh. 10. Og í ødrum stad segir hann: þau verk, sem Fadirinn hefir fengid mér ad fullkomna, þessi verk, sem eg gjøri, vitna um mig, ad Fadirinn hefir sendt mig, Jóh. 5.

Þannig eru Jesú Krists krapta-verk fullnóg roksemd fyrir því, ad hann er gudlegur sendibodi, já, ecki einúngis ad hann sé gudlegur sendibodi, heldur ogsvo ad hann sé guddómleg persóna. Kristur vitnar ad sønnu, ad hann gjøri sín verk fyrir Fødursins krapt: Fadirinn, segir hann, sem er í mér gjørir þessi verk, Jóh. 14. En hann segir þar hjá, ad hann gjøri þau af sínum eginn krapti. Þad mesta krapta-verk, sem Kristur gjørdi, og hvarmed hann krýndi øll sín ønnur guddómlegu krapta-verk, var hans egin upprisa frá daudum, og þetta verk tileinkar hann sjálfum sér: þar fyrir, segir hann, elskar Fadirinn mig, ad eg géf út mitt líf, þó svo, ad eg taki þad aptur. Enginn tekur þad af mér, heldur legg eg þad sjálfur frá mér;

og eg hefi vald til þad af ad leggja, og eg hefi vald til þad aptur ad taka; þetta bodord fèck eg af mínum Fødur, Jóh. 10. Hvorr kunni ad segja þetta, ad hann hefdi vald til ad leggja sitt líf frá sèr, og ad hann hefdi vald til ad taka þad aptur, þegar hann væri búinn ad leggja þad frá sèr, utan sá, sem var guddómleg persóna? já, Kristur vitnadi jafnvel med þeirri adferd, hvar med hann gjordi sín krapta-verk, ad hann tileinkadi sjálfum sèr þennann mátt til ad gjora krapta-verkin, og ad hann gjordi þessi almættis-verk ecki med Fødursins krapti einúngis, heldur og svo med sínum eginn. Spámennirnir og Postularnir brúkudu þann vana, ad þegar þeir komu til nockurs sjúks manns til ad lækna hann, þá løgdu þeir hendur yfir hann, og bádust fyrir yfir honum, hvar med þeir gáfu til kynna, ad þeir ecki af þeirra eginn, heldur einúngis med Guds krapti gætu læknad þann sjúka, edur, ef hann var daudur, uppvakid hann til lífsins. En þegar Gydíngarnir beiddu Kristum, ad leggja hendur yfir einhvorn sjúkann, þá gjordi hann þad aldrei, heldur brúkadi einúngis skipun. Þar med vitnadi hann, ad hann ecki, eins og Spámennirnir, þyrfti fyrst ad ákalla Gud um hans adstod, ad hann þar fyrir af eginn krapti gjordi sín dásemdarverk, ad hann þess vegna ecki, sem Spámennirnir, væri einúngis madur, heldur guddómleg persóna. Og ad Kristur í þessum vitnisburdi

inn sjálfann sig ecki hafi vikid frá sannleikanum, stadfestist med hans krapta-verkum. Hefdi Kristur tileinkad sér þá tign, sem honum ecki tilheyrdi, þá hefdi hann misbrúkad sín krapta-verk, misbrúkad þau til ad stadfesta med þeim gudlöstun, misbrúkad þau til ad leida heiminn í villu, og hvorninn skyldi Gud þá hafa kunnad ad styrkja hann til slíks? ad trúa því, væri gúdlastan.

* * * * * * * * *

Þessi lærdómur um Jesú Krists krapta-verk á ad þéna oss til ad styrkja oss í trú vorri. Jesú krapta-verk, sem hafa öll mögu-leg kénniteikn til þess, ad þau hafi sannar-lega vidbörid, og líka ad þau séu guddómleg, eru hinn öruggasti skjöldur á möti öllum trú-arbragdanna övinum, og líka móti öllum efa-semdum vors spillta hjarta. Þessa röksemd getur jafnvel sá einfaldasti skilid: þar Jesús Kristur hefir gjort þvílík verk, sem einúngis kunna ad framqvæmast af Guds almætti, og þar þad er ómögulegt ad Gud kunni ad styrkja nockurn svikara til ad leida hans skynsemdar-fullu sképnur í villu, þá hlýtur Jesús Krist-ur ad vera sú persóna, sem hann sagdist vera; hann hlýtur ad vera guddómleg persóna, því hann hefir sagt ad hann væri þad; hann hlýtur ad vera heimsins Endurlausnari, því hann hefir sagt ad hann væri þad; hann hlýt-ur ad vera Guds sendibodi til mannanna, því hann

hann hefir sagt að hann sværi það. Hans lærdómar, hvorsu sem þeir eru vorum skilningi óskiljanlegir, hljóta þess vegna samt að vera guddómleg sannindi. Þessi álylktan er svo einföld, að sá einfaldasti gétur skilið hana. Hér á grundvallar vor skynsemi sína rósemi, og sína sannfæríngu; meira þarf hún ecki að vita. Nú, látum við leyndardóma vera leyndardóma; vèr hyljum vor andlit, konnumst við þau þraungu takmörk vorrar skynsemi, og tilbiðjum í djúpri; auðmýkt þann óransakanlega vísdóm hinnar æðstu veru, er lángt yfirstígur vorn sljófskigna skilníng. Einúngis ef vèr vitum þetta eina, og vitum það til vissu: þannig hefir Kristur kennt, þannig stendur skrifað, það er hans lærdómur, sem af himni var sendur til að uppfræða mig, þannig á hann að skiljast, og kann ecki að skiljast oðruvísi. Þegar vèr einúngis vitum þetta, og fyrir ópartiskann lesara er það ecki torveldt að vita þetta, þá er vor trú bygð á traustum grundvelli; þessi trú er skynsamleg og sómir þenkjandi manneskju.

